

5 69 728
Παράδοσης Βιβλίου

ΜΗΤΡΟΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΗΤΟΙ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1906—1911

Διὰ τὴν Ε' τάξιν τοῦ προτύπου, ἥτοι τὴν Δ'
τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ.

ΥΠΟ

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

44—Ἐν ὁδῷ Σταδίου—44

1907

ΚΩΣ
ΚΛΣ
Στ2Α
1393

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφήν τῆς συγγρα-
φέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».

Νοσῶν τῆς Παιδείας

ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῶν κ. κ. κριτῶν τῆς ἐπὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐπιτροπείας ἀποσπῶμεν τὴν περὶ τοῦ βιβλίου τῆς κ. Ἀρσινόης Παπαδοπούλου κρίσιν :

« Ἀναγνωσματάριον μετὰ λίαν ἀγαπῆτῆς ἐπιμελείας συντεταγμένον περιέχει ὕλην λίαν ἐπιτυχῶς ἐκλεχθεῖσαν καὶ διὰ ἡγλώσσης ὁμαλῆς καὶ γλαφυρᾶς ἐκτεθειμένον.

» Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔσται πολύτιμον ἀνάγνωσμα ἐμπνέον ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ἔρωτα πρὸς τὴν ἀρετὴν· κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἐπιτροπεὶα ἐγκρίνει αὐτό, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀναγνωστικὸν βιβλίον τῆς Ε' τάξεως τῶν Παρθεναγωγείων ».

Ὁ Ἐκδότης
ΙΩΑΝ. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΑΤΡΙΣ

Η ΒΑΣΙΛΟΠΑΙΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

(Διήγημα)

Οἱ Ἕλληνας ἦσαν ἐλλιμενισμένοι εἰς τὴν Αὐλίδαν, μικρὰν πόλιν κειμένην ἀπέναντι τῆς Χαλκίδος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βοιωτίας· ματαίως ὅμως περιέμενον εὐνοϊκοὺς ἀνέμους, ὅπως ἀποπλεύσουν κατὰ τῆς Τρωάδος. Ἦσαν μὲν ἀνυπόμονοι νὰ τιμωρήσουν τὴν ὕβριν, τὴν ὁποίαν ἔκαμιν εἰς αὐτοὺς ὁ Πάρις ἀρπάζων τὴν βασίλισσαν τῆς Σπάρτης Ἑλένην, καὶ ὅμως ἔμενον πάντοτε ἐκεῖ ἀκίνητοι διότι, ὡσάντις ἐπεχειροῦν ν' ἀποπλεύσουν, ἀνεμοὶ ἐναντίου ἠμπούδιζον αὐτοὺς.

Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ εἶχεν ὁ Ἀγαμέμνων, ἀλλ' ὁ κρατικὸς ἐκεῖνος βασιλεὺς τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηνῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶδεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὰ χίλια διακόσια πλοῖα τῶν συμμάχων Ἑλλήνων καὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας στρατιωτῶν, ἔγινε ματαιούφρων καὶ ὑπερόπτης· ἐπλαττε δὲ σχέδια μεγάλα, ὅτε εἰδήσις ἀπρόσπτος ἦλθε νὰ πλήξῃ τὴν καρδίαν του βαθέως. Ὁ μάντις Κάλχας συμβουλευθεὶς τοὺς χρησμούς περὶ τῆς ἐναντιότητος ἐκείνης τῶν ἀνέμων ἔμαθεν, ὅτι ἡ θεὰ Ἄρτεμις δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ν' ἀνχωρήσουν οὔτε νὰ κερδίσουν τὴν νίκην κατὰ τῶν Τρώων, ἂν δὲν θυσιάζῃ πρῶτον ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἰφιγένεια.

* Ἡ Αὐλὶς εἶχε λιμένα ἐυρύχωρον, ἔκειτο δὲ ἀπέναντι τῆς Χαλκίδος νοτιώτερον τοῦ στενοῦ, ἐπὶ τῆς θέσεως περίπου, ὅπου κεῖται σήμερον τὸ χωρίον Βαθύ.

*Εξάκλως ἐκ τῆς θλίψεως ὁ δυστυχῆς πατήρ διακτάττει ἀμέσως τὸν κήρυκα Ταλθύβιον νὰ κηρύξη ἐπισήμως τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοῦ· διότι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν συνήγει εἰς τὴν θυσίαν τῆς κόρης του.

Ἄλλ' ὁ ἀδελφός του Μενέλκος ἐρχεται κατ' ἰδίαν εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ τὸν ἰκετεύει νὰ σκεφθῆ ὠριμώτερον. Ἐνθυμίζει εἰς αὐτόν, ὅτι ὡς ἀρχιστράτηγος τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ ὅλων ὁμοῦ τῶν ἠνωμένων Ἑλλήνων καὶ ὡς ἀπόγονος πρὸς τοῦτοις ἠρώων ἔχει καθήκοντα, πρὸ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ἀπισθοδρομήσῃ· «ἀφείλεις, λέγει εἰς αὐτόν, χάριν τῆς πατρίδος νὰ ἐπιβάλης σιγὴν εἰς τὴν θλιψὴν σου». Τέλος μετὰ πολλὰς προσπάθειάς καὶ μετὰ πολλὰς παρακλήσεις πείθει αὐτὸν νὰ στείλῃ ἄνθρωπον εἰς Ἄργος, διὰ νὰ καλέσῃ εἰς Αὐλίδαν τὴν σύζυγόν του Κλυταίμνηστραν καὶ τὴν θυγατέρα του Ἴφιγένειαν· ἀπέφυγεν ἕως ὁ Ἄγαμέμνων νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς αὐτὰς καὶ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὅποιον τὰς προσεχάλει.

Ἄλλ' ὅταν ὁ ἀπεσταλμένος του ἀνεχώρησε καὶ ὁ Μενέλκος ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον, μείνας μόνος τὴν νύκτα εἰς τὴν σκηνὴν του ὁ οὗτος ἀτυχῆς πατήρ ἠσθάνθη ἀμέσως ἐξεγειρομένην τὴν καρδίαν του. ἠσθάνθη, ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιβάλη σιγὴν εἰς τὴν θλιψὴν του, ἀδύνατον νὰ ἴδῃ θυσιαζόμενον τὸ τέκνον του, καὶ καλεῖ ἐσπευσμένως ἄλλον θεράποντα γέροντα καὶ ἀφωσιωμένον εἰς αὐτόν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν του· αὐτὸς ἐγνώριζε τὴν Ἴφιγένειάν του, ἀφοῦ εἶχε γεννηθῆ καὶ τὴν ἡγάπα μὲ ὅλην τὴν στοργήν, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ πιστοὶ θεράποντες ἀγαπῶσι τὰ τέκνα τῶν κυρίων τῶν.

Εἰς αὐτόν λοιπὸν διηγεῖται ἐμπιστευτικῶς ὅποιον κίνδυνον διατρέχει ἡ θυγάτηρ του, ἂν ἔλθῃ εἰς Αὐλίδαν, καὶ τὸν παραγγέλλει νὰ σπεύσῃ ἀμέσως εἰς Ἄργος, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἀναχώρησίν της.

—Ἄκουσον, ὦ γέρον, λέγει εἰς αὐτόν· οὔτε νὰ σταθῆς καθ' ὁδὸν πλησίον κρήνης, οὐδὲ στιγμῆς ἀνάπαυσιν νὰ ζητήσης, ἂν δὲν φθάσης πρῶτον εἰς τὰ ἀνάκτορά μου καὶ εὔρης τὴν σύζυγόν μου Κλυταίμνηστραν. Καὶ καθ' ὁδὸν ἀκόμη, ἐνῶ τρέχεις, νὰ ἔχῃς τὰ ὄμματά σου προσεκτικὰ, μήπως συναντήσης ἐρχομένους ἐδῶ τὰς βασιλικὰς ἀμάξας. Τὴν ἀμαξίαν, ἐρ' ἥς ἐπιβαίνει ἡ θυγάτηρ μου, γνωρίζεις· εὐθύς, ὡς ἴδῃς αὐτήν, ὤρμησον, ἀναχάτισον τοὺς ἵππους καὶ στρέψον αὐτοὺς πάλιν εἰς τὰς Μυκήνας.

—Ἄλλὰ, βασιλεῦ, τί θὰ εἶπῃ ἡ σύζυγός σου καὶ ἡ θυγάτηρ σου;

Πῶς θὰ γίνω πιστευτός εἰς αὐτάς, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγου σὺ ὁ ἴδιος τὰς προσεκάλεσες νὰ ἔλθωσιν ἐδῶ;

— Ἰδοῦ· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φέρει τὴν σφραγίδά μου· φύλαττε αὐτὴν καλῶς καὶ παράδος εἰς χεῖρας μόνης τῆς συζύγου μου· γράφω εἰς αὐτήν, ὅτι ἡ πολεμικὴ μας ἐστρατεία ἔλαβε τροπὴν ἀπαισίαν, καὶ τὴν παρρηγέλλω νὰ μένη. Ἄλλὰ σπεῦσον ἡμῶς, ἀναχώρησον· διότι ἰδοῦ ἀρχίζει νὰ φωτίζει τὸν ὀρίζοντα ἡ ἡλῶς.

*

*

Ἄλλ' ἡ Κλυταιμνήστρα εὐθύς, ἅμα ἔφθασεν ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος, ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ συζύγου της· οὔτε συνήντησε καθ' ὁδὸν τὸν γέροντα θεράποντα, διότι ἀνεχώρησεν ἐκεῖνη δι' ἄλλης ὁδοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὑπέθεσεν, ὅτι ὁ σύζυγός της προσεκάλει αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶσων στρατηγῶν καὶ τῶσων βασιλέων Ἑλληνῶν, διὰ νὰ μνηστεύσῃ τὴν θυγατέρα των, κατεχάρη· ἐνέδυσσε τὴν νεαρὰν βασιλοῦσσιδαν ἐνδύματα πολυτελῆ· ἐφόρεσε καὶ ἡ ἴδια στολὴν βασιλικὴν πλουσιωτάτην, καλέσασα δὲ τὰς θαλαμηπόλους της καὶ ἄλλην ἀκολουθίαν τιμητικὴν ἐξ Ἀργείων νεανίδων διέταξε νὰ ζεύξουν τὰς λαμπροτέρας ἀμάξας της. Μεθ' ἑαυτῆς ἔλαβεν ἐπίσης καὶ τὸν μικρὸν της υἱὸν Ὀρέστην, ὅστις τότε ἦτο νήπιον, καὶ ἀνεχώρησε περιχαρῆς, παρρηγέλλουσα εἰς τοὺς ἠνιόχους της νὰ σπεύδουν καθ' ὁδόν. Ἐνῶ δὲ προεπορεύετο τῆς πολυπληθοῦς ἐκείνης ἀκολουθίας, ἡ νεαρὰ τότε καὶ ὠραία Κλυταιμνήστρα ἤστραπτεν ὅλη ἐκ χρυσοῦ καὶ κοσμημάτων καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν ἐσκέπτετο, ὅτι ἔμελλε μὲ τὴν καλλονὴν καὶ μὲ τὸν πλοῦτόν της νὰ ἐκπλήξῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας, τοὺς συνηγμένους εἰς Αὐλίδαν, νὰ τύχῃ δὲ παρ' αὐτῶν, ὡς σύζυγος τοῦ μεγάλου ἀρχιστρατήγου, δόξης καὶ τιμῶν.

*

*

Ὁ Ἀγαμέμνων ἦτο βέβαιος πλέον, ὅτι εἶχε προλάβει τὴν ἀναχώρησιν τῆς θυγατρὸς του, ἀλλ' εὐρίσκετο εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, μὴ γνωρίζων πῶς νὰ διατάξῃ τὸν στρατὸν ν' ἀποπλευσῇ, ἀφοῦ ἡ τρικυμία δὲν ἔπαυεν, ὅτε αἶφνης ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος, τὸν ὅποιον εἶχε πέμψει εἰς Ἄργος, ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ἀναγγέλλει εἰς αὐτόν, ὅτι, συμφώνως πρὸς ὅσα τὸν εἶχε διατάξει, ὠδήγησεν ἀσφαλῶς τὴν βασιλισσάν καὶ τὴν θυγατέρα της· ὅτι ἔφθασαν ἤδη αὐταὶ εἰς Αὐλίδαν καὶ ἴστανται ἔξω τῆς πόλεως πλησίον τῆς κρήνης, διὰ ν' ἀνα-

πικρῶσι. Προσθέτει ὅμως, ὅτι εὐθύς ὡς ἔγινε γνωστὸν εἰς τὰ περίεξ, ὅτι ἡ βασιλοπικία ἔφθασε, πλῆθος πολὺ συνέρρευθεν ἐκεῖ, διὰ τὴν θυμιάσῃ καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον, ὅτι προσεκάλεσεν αὐτὴν ὁ πατήρ της, διὰ τὴν θυμιάσῃ, ἄλλοι ὅμως, διὰ τὴν θυμιάσῃ εἰς τὴν Ἄρ-τέμιδα.

Τότε ἀπελπισίᾳ κατακαμβάνει τὸν Ἄγαμέμνονα.

— Ἄλλοίμονον, λέγει, πῶς νὰ ἐξέλθω εἰς προὔπάντησιν τῆς συζύ-γου μου; Τί νὰ εἶπω εἰς αὐτήν! Ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰριγένειάν μου πῶς νὰ ἴδω εἰς τὸ πρόσωπον!

Καὶ ὁ ἦρωας ἐκεῖνος, ὁ ἐκπλήττων μὲ τὴν ἀνδρείαν του τὰ πλήθη εἰς τὸν πόλεμον καταβληθεὶς ἀπὸ τὴν ἀγγελίαν ταύτην κλαίει!

Παρὸν εἶναι μόνος ὁ ἀδελφός του Μενέλκας· ἀλλὰ τῶρα δὲν παρκαίνει πλέον αὐτὸν νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του· τὰ δάκρυα τοῦ ἀδελφοῦ του τὸν συγκινοῦν βαθύτατα καὶ ὀρκίζεται, ὅτι θὰ κάμῃ πᾶν ὅ,τι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του, ὅπως σώσῃ τὴν βασιλοπικίαν ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πλήθους.

Ἄλλ' ὁ πατήρ ἐλπίδας πλέον δὲν ἔχει. Πῶς εἶναι δυνατὸν, λέγει τῶρα ν' ἀντιστῶ! Πρὶν ἢ ἔλθῃ ἐδῶ ἡ θυγάτηρ μου, ἦτο εὐκολόν. Τῶρα ὅμως ὁ Κάλχκας θὰ ἔχη πλέον ἀνκακινώσει τοὺς χρησμούς εἰς τοὺς στρατιώτας· ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, αὐστηρὸς καθὼς εἶναι, ἔσταν πρόκει-ται περὶ καθήκοντος, εὐθύς ἄμικ μάθη, ὅτι ἐγὼ ἀνοῦμαι νὰ ἐξασφα-λίσω διὰ τῆς θυμιάσῃ αὐτῆς τὸν ἀπόπλουον τοῦ στρατοῦ, θὰ ἐξεγείρῃ ἐναντίον μου ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ θὰ κατευθυνθοῦν αὐτοὶ εἰς Ἄρ-γος, διὰ τὴν καταστρέψουν.

Ἄλλοίμονον! Ἄλλοίμονον! ἀνακράζει· διεξοδὸν δὲν εὕρισκω πλέον! Καὶ στέλλει τὸν ἀδελφόν του νὰ προλάβῃ, μήπως μάθη ἡ Κλυται-μνήστρα τὴν φανεράν εἰδήσιν ἀμέσως.

* * *

Μετ' ὀλίγον πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἀρχιστρατήγου φθάνουν αἱ ἄμικ-ξαι, αἱ φέρουσαι τὴν Κλυταιμνήστραν, καὶ πρώτη τρέχει νὰ ἐναγκαλι-σθῇ τὸν πατέρα της ἡ Ἰριγένεια. Ἡ νεκρὰ βασιλοπικία εἶναι ξανθὴ καὶ ἀφελεστάτη· ῥίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς της λέγουσα·

— Ἄφησέ με νὰ σὲ ἀσπασθῶ, πάτερ μου.

— Ναί· εἰρήσέ με, κόρη μου, ἀπαντᾷ ὁ Ἄγαμέμνων. Σὺ ἀπὸ ὅλα τὰ τέκνα μου μὲ ἀγαπᾷς περισσύτερον.

— Πόσον καίρὸν εἶχον νὰ σέ ἴδω, πάτερ μου! Πόσον εὐτυχῆς εἶμαι, διότι σέ βλέπω!

— Καὶ ἐγὼ χεῖρω πολὺ, τέκνον μου!

— Ἀλλὰ φαίνεσαι λυπημένος· πάτερ μου, τί ἔχεις;

— Ἐχουν πολλὰς φροντίδας οἱ βασιλεῖς, τέκνον μου....

— Ἄφησε τώρα τὰς φροντίδας καὶ βλέπε ἐμέ.

— Ἰδοῦ, Ἰφιγένεια, εἶμαι ὅλος ἰδικός σου.

Ἀλλὰ σπογγίζεις δάκρυα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς σου, πάτερ μου! Τί ἔχεις καὶ κλαίεις; Εἰπέ μου!

— Κλαίω, διότι μετ' ὀλίγον θὰ σέ χωρισθῶ.

— Μὴ φεύγῃς λοιπόν, πάτερ μου, μείνε μαζί μας εἰς τὸν οἶκόν σου.

— Καὶ ἐγὼ τὸ ἐπιθυμῶ πολὺ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον, δι' αὐτὸ κλαίω.

— Ἀλλὰ δὲν θ' ἀργήσητε νὰ νικήσητε τὰ ἐχθρικά στρατεύματα, ἐλπίζω εἰς τοὺς θεούς.

— ὦ, ἡ ἐκστρατεία αὕτη, τέκνον μου, μ' ἔχει ἤδη καταστρέψει πρὶν ἢ τελειώσῃ ὑπὲρ ἡμῶν!

— Τί ἐνοεῖς, πάτερ μου, μήπως διότι εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ μῆνης τόσον μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ κρατῆς ἐδῶ ἀκίνητον καὶ τὸν στρατόν;

— Μὲ κρατεῖ ἐδῶ ὑπόθεσις σπουδαία καὶ μᾶς εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποπλεύσωμεν, ἂν δὲν τελειώσῃ....

Ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ συγκρατήσῃ περισσότερον τὴν συγκίνησίν του πρὸ τῶν ἀφελῶν ἐρωτήσεων τῆς Ἰφιγένειας, καὶ παρκινεῖ αὐτὴν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνήν, ὅπου ἀναμένουν αὐτὴν αἱ φίλαι τῆς. Πάλιν ὅμως τὴν περιβάλλει διὰ τοῦ βραχίονός του καὶ τὴν ἀσπάζεται φιλοστόργως, κατόπιν δὲ φεύγει μακρὰν.

* *

Ἐν τούτοις ὁ πιστὸς θεράπων τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπειδὴ δὲν εὖρε τὴν βασίλισσαν εἰς Ἄργος, ἐπέστρεψεν ἐσπευσμένως καὶ τὴν ἀναζητεῖ πανταχοῦ· τὴν εὕρισκει ἐπὶ τέλους πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ συζύγου τῆς καὶ ἐκεῖ ἀποκαλύπτει εἰς αὐτὴν ὅσα ὁ τεθλιμμένος σύζυγος δὲν ἔχει τὸ θάρρος ν' ἀνακοινώσῃ εἰς αὐτήν.

Ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ βασιλεὺς τῶν Μυρμιδόνων, ἔτυχε νὰ εἶναι παρών· εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ νὰ ζητήσῃ τὸν Ἀγαμέμνονα· διότι ἡ παρουσία τοῦ

οι λόγοι τοῦ πατρὸς τῆς, ἔχει ἤδη λάβει ἀπόφασιν γενναίαν· θέλει τῶρα ν' ἀποθάνῃ, διὰ νὰ μὴ ἐκθέσῃ οὔτε τὸν πατέρα τῆς οὔτε τὸν ἑαυτὸν τῆς. Ἡ δειλὴ ἐκείνη κορραΐς, ἥτις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἴστατο μακρὰν, μὴ τολμῶσα κἄν νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν μητέρα τῆς, διότι εἶναι παρὼν ξένος, τῶρα προχωρεῖ πρὸς αὐτὴν ἀποφασιστικῶς. Ὁ ἦρωας Ἀχιλλεὺς πρῶτον τότε βλέπει αὐτὴν κατὰ πρόσωπον καὶ μένει ἔκθαμβος πρὸ τῆς κἀλλονῆς τῆς. Καὶ εἶναι εἴπερ ποτὲ ὠραία ἢ ξανθὴ βασιλοπούκα τὴν στιγμὴν ἐκείνην· οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς φωτίζονται ὑπὸ λάμψεως ζωηρῆς καὶ ἡ φυσιογνωμίᾳ τῆς ὅλη ἐκπράττει τὰ εὐγενῆ καὶ μεγάλα κισθήματα, ὅσα κατέχουν αὐτήν.

— "Ὅχι, μητέρα μου, λέγει, δὲν θέλω νὰ μὲ ὑπερασπισθῇ κανεὶς· θ' ἀποθάνω, τὸ ἀπεφάσισα. "Ακουστον πῶς σκέπτομαι· εἰς ἐμὲ ἔχει τῶρα τὰς ἐλπίδας τῆς ὀλόκληρης ἢ Ἑλλάς· ἂν ἀποθάνω, θὰ δυνηθοῦν τὰ πλοῖα ν' ἀποπλεύσουν καὶ θὰ κερδίσουν τὴν νίκην· θὰ μάθουν δὲ οἱ βάρβαροι, ὅτι, ἂν ὑδρίσουν καὶ εἰς τὸ μέλλον Ἑλληνίδας, δὲν θὰ μείνουν ἀτιμώρητοι. Θὰ ὠρλήσῃ λοιπὸν ὁ θάνατός μου, καὶ ἡ δόξα, ὅτι ἔσωσα τὴν πατρίδα, θὰ μοὶ μείνῃ κίονικ. Δὲν πρέπει ν' ἀγαπῶ τόσο πολὺ τὴν ζωὴν! Δὲν μ' ἐγέννησες μόνον διὰ σέ· μ' ἐγέννησες διὰ τὴν Ἑλλάδα! Ἀναριθμητοὶ κωπηλάται, ἀναριθμητοὶ στρατιῶται θὰ λάβουν διὰ τῆς θυσίας μου τὸ θάρρος ν' ἀποθάνουν ὑπὲρ πατρίδος. Ἡ ἰδικὴ μου ζωὴ εἶναι μίαν· εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ τεθῇ ὡς ἐμπόδιον εἰς ὅλους ἐκείνους; "Ἐπειτα, ἀφροῦ αὐτὴ εἶναι ἡ θέλησις τῆς θεᾶς, πρέπει ἐγὼ θνητὴ ν' ἀντιστῶ εἰς αὐτήν; "Ὅχι, τὴν δίδω τὴν ζωὴν μου εὐχαρίστως· ἄς μὲ θυσιάσουν, διὰ νὰ κυριεύσουν τὴν Τροίαν!

* *

"Ὅλοι θαυμάζουν τὴν Ἰφιγένειαν καὶ παρκαυθοῦν τὴν ὀδυρομένην μητέρα. Ἡ Ἰφιγένεια προσπαθεῖ καὶ αὐτὴ νὰ παρηγορήσῃ τὴν μητέρα τῆς.

— Μὴ κλαίης, μητέρα μου, καὶ λυπηρῆς καὶ ἐμὲ· σὲ παρκαυλῶ, μῆτε τοὺς πλοκάμους σου νὰ κούψῃς, μῆτε νὰ πενθηφορήσῃς χάριν ἐμοῦ.

— Νὰ μὴ πενθηφορήσω, ἀφροῦ θὰ σὲ χάσω!

— Δὲν θὰ μὲ χάσῃς· θὰ σοὶ μείνῃ ἡ δόξα μου.

— Νὰ μὴ θρηνήσω τὸν θάνατόν σου!

— "Ὅχι· διότι τάφρον δὲν θὰ ἔχω· ὁ βωμὸς τῆς θεᾶς θὰ εἶναι ὁ τάφος μου.

— Ἀλλὰ τί νὰ εἶπω εἰς τὰς ἀδελφάς σου;

— Νὰ τὰς ἀποχαρισετίσῃς ἐκ μέρους μου, ἀλλ' οὔτε αὐτὰς νὰ ἐν-

δύσσης πένθιμα. Λαμβάνουσα δὲ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸν μικρὸν τῆς ἀδελφόν, τὴν ἀσπάζεται τρυφερῶς· ἀνάθρεψον αὐτὸν καλῶς, μητέρα μου, λέγει, διὰ τὸ ν' ἀναδειχθῆ μίαν ἡμέραν ἀνὴρ Ἕλληνα.

— Καὶ ποῖαν ἄλλην παρραγγελίαν ἔχεις νὰ μοὶ δώσης, τέκνον μου;

— Νὰ μὴ εἴπῃς ποτὲ λόγον ψυχρὸν εἰς τὸν πατέρα μου, διότι ἀναγκάσθη νὰ μὲ θυσιάσῃ.

* *

— Ταῦτα λέγουσα ἀποσπᾶται ἡσύχως ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς μητρὸς τῆς καὶ ἐρωτᾷ·

Τίς θὰ ἔλθῃ νὰ μὲ λάβῃ, διὰ τὸ νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν βωμόν;

— Καὶ ἐγὼ θὰ ἔλθω μαζί σου, τέκνον μου· ἀναφώνει ὀδυρομένη ἡ Κλυταίμνηστρα.

— Ὅχι· σὺ πρέπει νὰ μείνῃς, μητέρα μου· τοῦτο εἶναι προτιμότερον καὶ διὰ σέ καὶ δι' ἐμέ. Ἄς ἔλθῃ τις ἐκ τῶν συμμάχων τοῦ πατρὸς μου νὰ μὲ ὀδηγήσῃ.

Ἄλλ' ἰδοὺ φθάνει ὁ Ὀδυσσεύς φορεὶ τὴν βασιλικὴν τοῦ στολῆν καὶ παρακολουθεῖται ἀπὸ ἀκολουθίαν τιμητικὴν.

— Ἀναχωρεῖς, τέκνον μου! ἀνακαρᾷ ἡ δυστυχὴς μήτηρ.

— Ναί, ὦ μητέρα μου, ἀναχωρῶ, καθὼς βλέπεις, ἐνδόξως.

Καὶ ἀποσπασθεῖσα πάλιν ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς μητρὸς τῆς ἀποχωρεῖ αὐτὴν τρυφερῶς· μὲ βῆμα σταθερὸν ἀκολουθεῖ τὸν Ὀδυσσεύς. Κατόπιν αὐτῆς ἀκολουθοῦν αἱ θαλαμηπόλοι τῆς καὶ αἱ Ἀργεῖαι νεάνιδες· ὅλοι εἶναι δακρυσμέναι, ἀλλὰ θρυμμάζουσι τὸν ἥρωισμὸν τῆς.

Ἡ δόξα σου, λέγουσι εἰς αὐτὴν, θὰ μείνῃ αἰώνια.

* *

Μετ' ὀλίγον φθάνουσι εἰς τὸ ἄλλοσι, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος· ἐκεῖ τὰ πάντα εἶναι ἕτοιμα διὰ τὴν θυσίαν, καὶ ὁ στρατὸς ὅλος εἶναι συνθηροισμένος· περιμένουσι ἐπίσης ἐκεῖ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄνακτες ὅλοι ἐν στολῇ. Αἱ ἀστράπτουσι περικεφαλαῖαι τῶν καὶ οἱ πολυτελεῖς τῶν θώρακες, αἱ ἀσπίδες καὶ αἱ λόγχαι τῶν παρατεταγμένων στρατιωτῶν, αἱ περὶ τὸν βωμόν προετοιμασθεῖαι, τὰ ἄνθη ἐντὸς κανίστρων, διὰ τῶν ὁποίων ἐμελλον νὰ βάνουσι τὸ θῆμα οἱ ὀρισμένοι ἐπὶ τῆς τελετῆς, ὅλα προσδίδουσι εἰς τὴν σκηνὴν ἐκείνην καὶ τι σοβαρὸν καὶ μυστηριώδες· ἐννοεῖ τις ἀμέσως, ὅτι γεγονός θλίβερόν μελλεῖ νὰ τελεσθῇ ἐκεῖ. Κάτωχρος ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων βασιλέων ἴσταται ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ βασιλεὺς Ἀγαμέμνων! Αἰσθάνεται, ὅτι

ὀφείλει νὰ δώσῃ τὸ παρὰδειγμα, ὥπως θυσιάζουσι οἱ Ἕλληνες τὸ πᾶν ὑπὲρ πατρίδος, καὶ καταβάλλει προσπαθείας ὑπερανθρώπους, ὥπως συγκρατήσῃ τὴν θλιψὴν τοῦ εἶναι ἥρωα, καὶ ἡ θέλησίς τοῦ ἡ ἀκλόνητος πνίγῃ τὸν πόνον τῆς καρδίας τοῦ· καὶ ὅμως ἰδοὺ βλέπει ἐρχομένην μακρόθεν τὴν θυγατέρα τοῦ, καὶ λυγρὸς ἀκούσιος ἐκφύγει ἐκ τοῦ στήθους τοῦ.

Συγκίνησις βαθεῖα καταλαμβάνει τότε ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος· ἡ Ἰφιγένεια προχωρεῖ, πλησιάζει, καὶ οἱ στρατιῶται παρκαμερίζουσι ἐκτέρωθεν αὐτῆς ἀνοίγοντες δίοδον· πικροῦ ὄμως, ὅπουθεν διέσρχεται ἡ νεκρὰ κόρη, κραυγὴ ἐκπλήξεως ἐγείρεται ἐκ τοῦ πλῆθους· ὅλοι μένουσιν ἐκθαμβοὶ πρὸ τῆς καλλονῆς τῆς. Καὶ ἐκεῖνη, βλέπουσα τὰ ὄμματα ὄλων προσηλωμένα ἐπ' αὐτῆς, καταλαμβάνεται ὑπὸ αἰδημοσύνης καὶ καταβιάζει τὰ ἰδικά της πρὸς τὴν γῆν, προχωρεῖ ὅμως πάντοτε μὲ βῆμα σταθερὸν, ὡς γνησίαι Ἕλληνες βασιλοῦσαι. Πόσον ἀφελῆς εἶναι καὶ πόσον χαρίεσσα! Φορεῖ εἰσέτι τὴν λευκὴν καὶ ἀργυροκέντητον ἐσθῆτα, τὴν ὅποιαν ἐνέδυσεν αὐτὴν ἡ μήτηρ τῆς, ὅταν ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀργεῶν· ἡ ξανθὴ τῆς κόμη λυτὴ κυματίζει ὀπισθὲν τῆς. Ὅλοι ἀπενίζουσι πρὸς τὴν νεκρὰν κόρην μὲ ἐνθουσιασμόν, καὶ οἱ στρατιῶται ἐκεῖνοί, οἱ ὅποιοι συνέρρευον ἐκεῖ ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, δὲν παρκαποῦνται πλέον, διότι ἐγκατέλιπον πρὸ τούτου καιροῦ τὰς οικογενεῖας τῶν, διότι ἀφῆκαν τοὺς ἀγρούς τῶν ἀκαλλιεργήτους καὶ μέλλουσι ν' ἀπέλθουσι μακρὰν εἰς τόπους ἀγνώστους· αἰσθάνονται τῶρα νέον θάρρος, ὥπως πολεμήσουσι, εἶναι βέβαιοι τῶρα, ὅτι θὰ κερδίσουσι τὴν νίκην.

Ἡ Ἰφιγένεια φθάνει ἐνώπιον τοῦ πατρὸς τῆς καὶ μὲ φωνὴν γλυκεῖαν, ἡ ὅποιαν ἐν μέσῳ τῆς βαρυτάτης σιγῆς ἠκούσθη εἰς ὅλον τὸ πλῆθος, λέγει·

— Ἦλθον, πάτερ μου, μὲ χερὰν νὰ δώσω τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ πατρίδος· ἀπὸ αὐτῆ εἶναι ἡ θέλησίς τῆς θεᾶς, εἴθε διὰ τῆς θυσίας μου νὰ κερδίσουσι τὰ Ἑλληνικὰ ἔπλα τὴν νίκην καὶ νὰ ἐπανέλθητε ὅλοι εἰς τὰς πατρίδας σας ἔνδοξοι καὶ εὐτυχεῖς!

Ὁ Κάλχας ἐν τούτοις, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης προσήυχετο μακρὰν, πλησιάζει τῶρα πρὸς τὴν βασιλοῦσιν· φορεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ στέφανον καὶ πέπλον μακρὸν καὶ θέτει καὶ ἐπὶ τῆς ἰδικῆς τῆς κεφαλῆς στέφανον· ἔπειτα λαμβάνει τὴν νεκρὰν κόρην ἀπὸ τὴν ξανθὴν τῆς κόμην καὶ φέρει αὐτὴν ὀπίσω τοῦ βωμοῦ. Ἀρχίζει τότε ἡ νενομισμένη τελετὴ, ἀλλὰ μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς κενεῖς δὲν τολμᾷ πλέον νὰ ὁμιλήσῃ, κενεῖς νὰ ἴδῃ πρὸς τὸν βωμόν. Ὅλοι ἀποστρέφουσι

περίλυποι τὰ βλέμματ᾽, καὶ πολλοὶ πολεμισταί, οἱ ὅποιοι μέλλουν νὰ περιφρονήσουν τὸν θάνατον, κρύπτουν τὴν μεταξὺ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον καὶ ἀπομάσσουσιν δάκρυα.

Ὁ Κάλχας πλήττει τὸ θῦμα· ἀκούεται ὁ κρότος τῆς μηχανικῆς ἥτις βραβεῖα καταπίπτει, ἀλλ' ὠ τοῦ θούματος! Δὲν ἔχει πλέον ἐνώπιόν του τὴν Ἰριγένειαν· ἀντ' αὐτῆς βλέπει ἕλαφρον ἀσπικίρουσαν εἰς τὸ κῆμα! Ἡ Ἄρτεμις, ἡ φοροῦσα τὴν σελήνην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της ὡς στέμμα καὶ ἐντὸς τῆς φερέτρης της κρύπτουσα βέλη ἀργυρᾶ, ἡ σοβαρὰ ἐκείνη θεὰ, ἡ ὁποία λαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασίαν της ὅλας τὰς ἐναρέτους καὶ σώφρονες νεανίδας, κατῆλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐντὸς νέφους καὶ ἔλαβεν τὴν Ἰριγένειαν μεθ' ἑαυτῆς!

Δὲν εἶχε ζητήσῃ τὴν εὐσεβῆ κόρην, διὰ νὰ θυσιάσῃ αὐτὴν ἀσπλάγχνως· τὴν εἶχε ζητήσῃ, διότι ἐξ ὅλων τῶν νεανίδων τῆς Ἑλλάδος αὐτὴν ἠγάπα περισσώτερον.

Συγκεινημένος ὁ Κάλχας στρέφεται πρὸς τὸ πλῆθος καὶ δεικνύει τὴν ἕλαφρον.

— Ἴδετε, λέγει, ἡ θεὰ, διὰ νὰ μὴ μίση τὸν βωμόν της μὲ τὸ κῆμα τοιαύτης κόρης, μᾶς ἔστειλεν ἀντ' αὐτῆς ἕλαφρον· κῆμαριστήθη δὲ τὸσον ἀπὸ τῆν θυσίαν, ὥστε μᾶς δίδει πλοῦν αἴσιον καὶ μᾶς παρκαγγέλλει νὰ σπεύσωμεν ἀμέσως κατὰ τῆς Τρωάδος.

Ἄλλα κημοὶ χαρᾶς ἐκάλυψαν τὴν φωνὴν του, καὶ ἀγγελιαφόρος σπεύσας ἔφερεν ἀμέσως τὴν χαροποιὸν ἀγγελίαν εἰς τὴν ὀδυρομένην μητέρα.

— Μὴ κλαίε, λέγει εἰς αὐτὴν· ἡ κόρη σου δὲν ἀπέθανεν· ἡ θεὰ ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ της ἐθυσιάσθη ἕλαφος.

Μετ' ὀλίγον φθάνει καὶ ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἐπιθεχαιοὶ τὰ αὐτά. Πρέπει, λέγει εἰς τὴν σύζυγόν του, νὰ εἴμεθα καὶ οἱ δύο εὐτυχεῖς, διότι ἡ θυγάτηρ μας ἠξιώθη τοιαύτης τιμῆς παρὰ τῆς θεᾶς.

Δικτάζας δὲ τότε τὰ στρατεύματ᾽α νὰ ἐμβοῦν εἰς τὰ πλοῖα, προτρέπει καὶ τὴν Κλυταίμνηστραν νὰ λάβῃ τὸν μικρὸν Ὀρέστην καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὰ ἄλλα τῶν τέκνα.

Ἄλλ' ἐκείνη ἀκούει αὐτὸν σιωπηλῆ καὶ περίλυπος· ὅτε δὲ τὰ πλοῖα ἀνεχώρησαν, καὶ ἐβασίλευσε περὶ αὐτῆς ἡ σιγὴ καὶ ἡ ἠρεμία, τότε βραδύως ἀναθάλπει ἐπὶ τῆς βασιλικῆς της ἀμάξης· δὲν φορεῖ πλέον ἐνδύματ᾽α πολυτελῆ, οὔτε στολίζουσι αὐτὴν βασιλικὰ κοσμήματ᾽α· τὸ ἐνδυμᾶ της εἶναι ἀπλοῦστατον, ἀλλὰ δὲν εἶναι πένθιμον.

Βλέπει τὰ πλοῖα ἀπομακρυνόμενα ταχέως ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ οὐ-
ρίου ἀνέμου καί, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὸ Ἄργος, στρέφε-
ται πρὸς ἀνατολάς· τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμούς της ὕψαι πρὸς τὸν
οὐρανὸν καὶ τείνει πρὸς τὰ ἄνω τὴν χεῖρα.

— Ὡ θεά, λέγει, σύ, ἦτις ἔλαβες ἀπ' ἐμοῦ τὸ τέκνον μου, προ-
στάτευσον τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ τὸν σύζυγόν μου καὶ δός
εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβον!

Ὁ Σωκράτης ὑπακούων εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος.

Ὁ Σωκράτης εἶχε κατηγορηθῆ εἰς τὸ δικαστήριον ὑπὸ ἀνθρώπων
οἱ ὅποιοι χάριν συμφέροντος εἶχον συκοφαντήσει αὐτόν, οἱ δὲ δικασταὶ
πεισθέντες εἰς ἐκείνους καταδίκασαν τὸν φιλόσοφον εἰς θάνατον. Ἐγ-
κλειστος λοιπὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ὁ μέγας ἀνὴρ περιέμενον ἀτάρα-
χος τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤθελον φέροι εἰς αὐτόν νὰ πῆρ τὸ
κώνειον· ἀλλ' οἱ μαθηταὶ του καὶ οἱ φίλοι του δὲν ἔμενον, ὡς ἐκεῖ-
νος, ἀτάραχοι· ἠγανάκτου, διότι ἐμελλον νὰ ἴδουν ἀδίκως ἀποθνή-
σκοντα τὸν ἐνάρετον διδάσκαλόν των, καὶ προητοιμάζον κυρίως ἔλα
τὰ μέσα, ὥπως ρυγαθεύσουν αὐτὸν ἀσφαλῶς εἰς Θεσσαλίαν.

Ἦτο ἄρθεος ἀκόμη βελύς· ὁ δὲ Σωκράτης ἐκοιμήτο εἰς τὴν φυλα-
κὴν του. Ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος, ὅστις καθ' ὅλον τὸν βίον του εἶχε δι-
δάξει, ὅτι ἡ βέλαις τῆς ἀληθοῦς σοφίας εἶναι τὸ νὰ γνωρίζῃ τις τὸν
ἑαυτόν του, ἐκοιμήτο ἡσυχώτατα, ὥπως οἱ ἐνάρετοι μόνον καὶ οἱ ἀθῶοι
δύνανται νὰ κοιμῶνται κατ' αὐτὰς τὰς παρκαμονὰς ἐπι τοῦ θανάτου
των· ἐξεπλάγη ὅμως πολὺ, ὅταν ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς· εἶδε παρὰ
τὴν κλίνην του εἰς τοιαύτην ὥραν τὸν ἀγαπητόν του μαθητὴν Κρί-
τωνα. Ὁ Κρίτων ἦτο ὀλοψύχως ἀφωσιωμένος εἰς τὸν διδάσκαλόν του,
εἶχε δὲ ἔλθει ἐκεῖ, διὰ ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς αὐτόν, ὅτι τὴν ἐπαύριον ἀπὸ
τῆς πρωίας ἐκεῖνης ἐμελλον νὰ δώσουν εἰς αὐτόν νὰ πῆρ τὸ κώνειον·
δὲν εἶχεν ὅμως ἔλθει ἐκεῖ τόσον ἐνωρίς, μόνον διὰ νὰ εἶπῃ τοῦτο εἰς
τὸν διδάσκαλόν του. Ἦθελε συγχρόνως ν' ἀναγγεῖλῃ εἰς αὐτόν, ὅτι
τὰ πάντα εἶχεν ἐτοιμάσει πρὸς σωτηρίαν του καὶ νὰ παρκαινήσῃ αὐ-
τόν νὰ φύγῃ τὴν πρωίαν ἐκείνην ἐκ τῆς εἰρκτῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐγνώ-
ριζεν, ὅτι ὁ Σωκράτης ἤθελε φέροι εἰς αὐτόν πολλὰς ἐνστάσεις, ἤλθεν
ἐπίτηδες τόσον ἐνωρίς, διὰ νὰ λάθῃ καιρὸν, ὥπως τὸν πείσῃ.

Ὁ Σωκράτης ἕως ἐθεώρει τὴν ὑπακοήν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων ὡς τὸ ἱερώτερον χρέος παντὸς πολίτου· τοῦτο εἶχε διδάξει καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον· τοῦτο ἐσκέπτετο καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὥστε ἀμέσως ἀπάντησεν, ὅτι ἐπρωτίμω νὰ μείνῃ εἰς τὴν φυλακὴν του καὶ ν' ἀποθάνῃ παρὰ νὰ παραβιάσῃ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του φεύγων.

Ἄλλ' ἐπέμενον ὁ Κρίτων παρκακλῶν θερμῶς τὸν διδάσκαλόν του νὰ μὴ ἀρνηθῇ εἰς αὐτὸν τὴν χάριν ἐκείνην· τότε ὁ Σωκράτης, διὰ νὰ τὸν πείσῃ, εἶπεν εἰς αὐτόν τὰ ἑξῆς·

— Ἐάν, ἀγαπητὲ Κρίτων, ἀπεφάσιζον νὰ φύγω, τότε οἱ Νόμοι καὶ ἡ Πατρίς ἤθελον παρυσιασθῆ ἑνώπιόν μου καὶ ἤθελον μοὶ εἶπει. «Τί κάμνεις, ὦ Σώκρατες; Ἀπεφάσισες λοιπὸν νὰ μὰς καταστρέψῃς; Δὲν γνωρίζεις σύ, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ πόλις, ὅταν οἱ νόμοι τῆς δὲν τηρῶνται καὶ ὅταν αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τῆς δὲν ἐκτελῶνται πιστῶς; Νομίζεις ἴσως, ὅτι σὲ ἠδικήσαμεν, καὶ διὰ τοῦτο θέλεις νὰ μὰς παρακούσῃς; Ἄλλ' ἔλησμόνησες τί ἐδίδασκες εἰς ὅλον τὸν βίον σου; Δὲν ἐδίδασκες, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πράττῃ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ; Ἡ Πατρίς, ὦ Σώκρατες, διὰ τῶν νόμων τῆς καὶ διὰ τῶν φροντίδων τῆς σ' ἐγέννησε, σὲ ἔθρεψε, σὲ ἐξεπαίδευσεν· ἐξεπαίδευσεν ἐπίσης καὶ τοὺς γονεῖς σου καὶ τοὺς προγόνους σου. Εἶσαι λοιπὸν τέκνον μου, εἶσαι θρέμμα μου· πῶς τολμᾷς νὰ μὲ βλάψῃς; Ἐάν ὁ πατήρ σου ἢ ὁ διδάσκαλός σου σὲ κτυπήσουν ἢ ἄλλως πῶς σὲ κακοποιήσουν, ἔχεις ποτὲ σὺ τὸ δικαίωμα ν' ἀποδώσῃς κατ' αὐτῶν τὸ βῆπισμα ἢ νὰ κακοποιήσῃς αὐτούς; Βεβαίως ὄχι· ἀλλὰ λοιπὸν δὲν γνωρίζεις, ὅτι ἡ Πατρίς εἶναι τιμιωτέρα καὶ ἀγιωτέρα καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς σου καὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους σου καὶ ὅτι καθήκόν σου πρῶτιστον εἶναι νὰ σέβῃσαι καὶ ν' ἀγαπᾷς αὐτήν, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ὀργισμένη ἐναντίον σου καὶ ἀδικῇς;». Τί θὰ ἠδυνάμην, ὦ φίλε Κρίτων, ν' ἀπκνήσω εἰς τὰς σοβαρὰς ταύτας ἐρωτήσεις τῆς Πατρίδος; ἠρώτησε τὸν μαθητὴν του ὁ Σωκράτης.

Ὁ Κρίτων δὲν εὗρέ τι ν' ἀπκνήσῃ, διότι ἦτο μαθητὴς γνήσιος τοιοῦτου διδασκάλου· ἐλυπήθη μὲν πολὺ, διότι ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἤθελε σώσει τὸν διδάσκαλόν του, ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τὴν παρεδέχθη ὡς ὀρθὴν καὶ οὐδὲ λέξιν πλέον εἶπεν εἰς τὸν Σωκράτην, ἔπῳς τὸν παρκακινῆσῃ νὰ φύγῃ.

Ἐν τούτοις ὁ Σωκράτης δὲν ἀπέβηκε τὴν ἐπομένην ἡμέραν· τὸ κώνειον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ πῆ τὴν μεθεπομένην· πολὺ δὲ ἐνωρὶς συνέρρευσε εἰς τὸ δεσμοτήριον τὴν ὀρισμένην ἐκείνην ἡμέραν ὄλοι οἱ μαθηταὶ τοῦ καὶ περίλυποι ἤρχοντο ν' ἀποχαριεῖσιν τὸν διδάσκαλόν των. Ἐκεῖνος ἐδέχθη αὐτοὺς μὲ χαρὰν, ὅταν δὲ ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ πῆ τὸ κώνειον, ἐξηγῶν εἰς αὐτοὺς τὰς διδασκαλίας τοῦ περὶ ἀθνασίας τῆς ψυχῆς, ἔλαβεν ἀταράχως τὸ ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἄλλ' ὅταν ἔφερεν αὐτὸ εἰς τὰ χεῖλη του, ὁ ἀγαπητὸς του Κρίτων τὸν ἠρώτησε περίλυπος:

— Ἐχεις παραγγεῖλιν τινα νὰ μοὶ δώσης, διδάσκαλε;

Ἄδὲ Σωκράτης ἀπήντησε·

— Σοὶ παραγγέλλω νὰ εἶσαι ἐνάρετος· διότι ἐξ ὄλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τὸ μεγαλείτερον εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει αὐτήν, πρέπει νὰ ζηλευῖται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ πάλιν ἠρώτησεν αὐτόν·

— Πῶς θέλεις νὰ σὲ ἐνταφιάσῃ, διδάσκαλε;

Ὅπως θέλετε, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος· ἂν δυνηθῆτε νὰ μὲ συλλάβητε.

Ἐξηκολούθησε δὲ συνδιαλεγόμενος ἡσυχώτατα μετὰ τῶν μαθητῶν τοῦ περὶ τῆς ἀθνασίας τῆς ψυχῆς μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν του. Ὁ ὄρασις θάνατός του ἐπεσφράγισε τὴν διδασκαλίαν του, καὶ ὁ μέγιστος ἐκεῖνος τῶν φιλοσόφων μὲνει πάντοτε δι' ἡμᾶς καὶ δι' ὅλον τὸν κόσμον παράδειγμα ἀρετῆς, ὑπακοῆς εἰς τοὺς νόμους καὶ φιλοπατρίας.

Τί εἶναι Παιτρίς :

Τί εἶναι λοιπὸν ἡ Παιτρίς, ὥστε νεάνιδες ἀβροὶ κατὰ τὸ ἄθος τῆς ἡλικίας των ν' ἀποθηήσκουν χάριν αὐτῆς εὐχαρίστως καὶ φιλόσοφοι μέγιστοι νὰ πίνουν ἀτάραχοι τὸ δηλητήριον, διὰ νὰ ὑπακούσῃν εἰς τοὺς νόμους τῆς; Πί εἶναι ἡ Παιτρίς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ γονεῖς ἐκούσιως νὰ προσφέρουν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ τέκνα των;

Ἀνθρωπὸς τις εἶχε περιηγηθῆ ὄλας τὰς χώρας τῆς γῆς καὶ ἐπισκερθῆ τὰς σημαντικωτέρας αὐτῆς μεγαλοπόλεις, ἀλλ' ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὸ χωρίον του, τὸν ἠρώτησέ τις ἐκ τῶν φίλων του·

— Εἰπέ μοι, σύ, ὅστις περιηγήθης τόσους τόπους, τί σοὶ ἤρρεσε περισσότερο ἀπὸ ὅλα, ὅσα εἶδες;

Ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη·

— Ἀπὸ ὅλα, ὅσα εἶδον, τίποτε δὲν μὲ συνεκίνησε τόσον, ὅσον ὅταν ἐπιστρέψω εἰς τὸ χωρίον μου διέκρινα διὰ μέσου τῶν δένδρων τοῦ κήπου μας τὴν πατρικὴν μου στέγην. Ἐθύμασα τὰ λαμπρὰ ἄνθη τῶν τροπικῶν καὶ ὠσφράνθη τὸ δικπεραστικὸν ἄρωμά των, ἀλλ' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν μοι ἐπροξένησε τόσην εὐχαρίστησιν, ὅσην ὅταν ἤσθάνθη καὶ πάλιν τὸ ἄρωμα τοῦ βασιλικῶ, τὸν ὅποιον ἡ μήτηρ μου σπεύρει κατ' ἔτος πρὸ τῆς θύρας τοῦ οἰκίσκου μας, ὅταν ἐπανεῦρον τὰ ἀπλᾶ γαρύφαλλα, τὰ ὅποια ἡ ἀδελφή μου καλλιεργεῖ.

Ἄν λοιπὸν εἰς τὴν πενιχρὰν καλύβην, εἰς τὴν ὅποιαν γεννᾷται τις, προσκολλᾷται τόσον, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἀγκηπῆσῃ περισσότερον ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας τῆς γῆς τὰς πεδιάδας, τὰ ὄρη καὶ τὸν οὐρανόν, ὑπὸ τὸν ὅποιον ἠδύξήθη; Πατρίς, εἰπέ τις τῶν παιητῶν, εἶναι ὁ τόπος, ὅπου ἐδεδεσμεύθη ἡ ψυχὴ. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπολίτιστοι λαοὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ, αἵτινες ζῶσιν εἰς τὰς κενετικὰς ἐρήμους, καὶ αὐτὰ κί ὑπερβίρειαι φυλαί, κί ὅποιοι στήνουν τὰς δερματίνιας καλύβιας των ἐπὶ ἀπερᾶντων χιονοσκεπῶν πεδιάδων, ἂν ἀναγκασθοῦν νὰ μακρυνθοῦν ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων, κατακαμβάνονται ἀπὸ θλίψιν καὶ ἀποθνήσκουν πολλὰκις ἀπὸ νόσον, ἡ ὅποια ὀνομάζεται νοσταλγία.

Ἄλλ' ἂν προσκολλᾷται τις μὲ τόσην στοργὴν εἰς τὴν πατρίδα του, προσκολλᾷται ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, μετὰ τῶν ὁποίων συνηυξήθη. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ μὴ ἀγκηπῶμεν καὶ ἡμεῖς περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς ἐκείνους, πρὸς τοὺς ὁποίους μᾶς συνδέου κοινὴ γλῶσσα, κοινὰ ἔθιμα, κοινὰ ἐλπίδες;

Τίνας ὅμως εἶναι οἱ ἀδελφοὶ μας οὗτοι; Εἶναι ἄρα γε ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας; Ὅσοι διακίμενου εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος;

Ὅχι· οὗτοι ἀπαρτίζουσι ἐλάχιστον μόνον μέρος τῶν ἀδελφῶν, ὅσοι ὅλοι ὁμοῦ ἀποτελοῦν μεθ' ἡμῶν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἀπὸ τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων καὶ τῶν ὀρέων τῆς Ῥοδόπης μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Κρήτης, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πανταχοῦ ὑπάρχουσι ἀδελφοὶ μας, ἀδελφοί, οἱ ὅποιοι κατὰγονται, ὡς καὶ ἡμεῖς, ἐκ τῶν αὐτῶν ἐνδόξων προγόνων καὶ οἱ ὅποιοι ἔχουσι κοινόν μεθ' ἡμῶν τὸν πόθον, ὅπως εὐδακίμωνήσῃ εἰς τὸ μέλλον ἡ Ἑλλάς.

Ἄλλ' ἂν καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν τὸ αἱμά των, ὅπως παρ-

σκευασθῆ ἡ γωνία τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς ζῶμεν, δὲν ἀπήλλωσαν εἰσέτι τῆς εὐτυχίας τοῦ ν' ἀποτελέσουν μίαν μεθ' ἡμῶν μεγάλην πατρίδα!

Συμφοραὶ τῶν Χίων κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαγορησίας ἀγώνα.

(Ἐκ τοῦ διηγήματος «Λουκῆς Λάρας» Δημ. Βικέλα)*

Τὴν κύρην τῆς Μεγάλης Πέμπτης ἠκούσαμεν τὴν λειτουργίαν καὶ ἐκωνωνήσαμεν τῶν θείων μυστηρίων. Ἦτο λαμπρὰ ἐκρινὴ προίκα, καὶ ἔταν ἐπεστρέψαμεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀντὶ νὰ μείνω ἐντὸς τῆς οἰκίας, λαθῶν εἰς χεῖρας τὴν νηστήσιμον τροφήν μου ὑπᾶρχ νὰ προγευθῶ ἐπὶ τοῦ ἐξώστου. Ἄλλ' ἄμα ἤνοιξα τὴν ἐπ' αὐτοῦ θύραν καὶ ὕψωσα τὸ βλέμμα πρὸς τὸ πέλταγος, εἶδον θέαμα, τὸ ὅποιον μὲ κατέπληξε. Παρήτησα τὸ πρῶγευμα καὶ ἔδραμον πρὸς τὸν πατέρα μου. Μὲ ἠκολούθηθεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου καὶ ἐδλέπομεν ἀμφοτέρωι πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἐδλέπομεν σειρὰν μικρῶν πλοίων μεγάλων πλεόντων πρὸς τὸν λιμένας μας. Ἀπέιχον εἰσέτι πολὺ, ἀλλ' ἦτο δικυγῆς ἡ ἀτμύσφαιρα καὶ διεκρίνοντο τὰ ἰστίαι, καμπύλα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν, καὶ

* Κατὰ τὴν δεκάτην Μαρτίου 1822 ὁ διοικητὴς τῆς Σάμου Λουκοῦργος Λογοθέτης ἐπεβιβάσθη εἰς Χίον μετὰ 2,500 στρατιωτῶν καὶ ἐξήγαγε τοὺς κατοίκους εἰς ἐπανάστασιν. Οἱ ἐν τῇ νήσῳ Τούρκοι ἠναγκάσθησαν τότε νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρουρίον ἄλλὰ μετὰ τινος ἡμέρας πολυαίριθμη στήφη. Ὁθωμανῶν συνθηροίσθησαν ἐκ τῆς Μικρῆς Ἀσίας ἀντιπρὸς καὶ βοηθοῦντος καὶ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ὅστις ἐκωνοσιβόλει, ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς νήσου. Καὶ πρὶν ὅμως ἢ εἶ ταῦτα προσομοιωθῶσιν ἐντελῶς, οἱ ἐντὸς τοῦ φρουρίου κεκλεισμένοι Τούρκοι λαθόντες θάρρος ἐπέχειρσαν ἐξόδον. Φοβεροὶ ἐπέπεσον τότε κατὰ τῶν ἀτυχῶν κατοίκων, οἵτινες ἔφρουγον ἐντρομαὶ ὅπου ἴδοναντο ἄλλ' οἱ ἄγριοι διώκται τῶν καταφθάνοντες πανταχόθεν κατέσφαζον αὐτούς. Ἡ πόλις μεταβλήθη μετ' ὀλίγον εἰς σωρὸν ἔρειπίων. αἱ ἐκκλησίαι ἐμιάνθησαν καὶ αὐτὰ τὰ ὅστ' αὐτῶν νεκρῶν διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς. Ἐκ τῶν ἑκατῶν χιλιάδων κατοίκων, οἵτινες ἀπήρτιζον τὸν πληθυσμὸν τῆς εὐτυχοῦς ἄλλοτε ἐκείνης νήσου, μόλις χίλιοι διέμειναν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐπίσθητῶς ἠλαττώθησαν, διότι μετὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην σφραγὴν χιλιάδες πτωμάτων ἔμειναν ἄταρα, καὶ ἀνεπτύχθησαν ἕνεκα τούτου ἐπιδημικαὶ ἀσθένεια.

κί διπλῆ καὶ κί τριπλῆ λευκῆ ζῶνα ἐπὶ τῶν μαζῶν σκαφῶν. Ἐνῶ δὲ τὰ μεγάλα ταῦτα πλοῖα ἐφκίνοντο πλησιάζοντα, ἄλλη σειρά πλοικρίων μικρῶν, δεχόμενων ἐκ πλαγίου τὸν ἀνεμὸν εἰς τὰ τρίγωνα ἰστίαι των, ἔφρουγε παρὰ τὴν παραλίαν πρὸς τῆς Σάμου τὴν διεύθυνσιν. Τὰ μεγάλα ἐν τούτοις πλοῖα ὡσεὶ διατάζοντα, ἀντὶ νὰ ἐξυκολουθήσωσι τὸν πρὸς τὸν λιμένα πλοῦν, ἤλλαξαν αἴφνης δρομον. Ἐνόμισα ἐπ' ὀλίγον, ὅτι ἀνεχώρουν. Ἄλλ' ὄχι, δὲν ἀπεμακρύνοντο, ἐλοξοδρόμου ἀπέναντι τῆς Χίου. Τὰ δὲ μικρὰ πλοιαῖρα φεύγοντα πρὸς τὰ δεξιὰ μας ἐχάνοντο τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ὄπισθεν τῆς τελευταίας ἄγκρας τῆς νήσου.

Δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐνοήσωμεν τί συνέβαιεν. Ὁ Τουρκικὸς στόλος κατήρχετο ἰσχυρὸς, οἱ δὲ ἐπαναστάται ἀνεχώρουν. Ἄλλ' οἱ Χίοι τί ἐμελλον ν' ἀπογίνωσιν ;

Ἄγνοῶ πόσην ὥραν ὁ πατήρ μου καὶ ἐγὼ ἐμένομεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ πέλαγος προσηλωμένους.

—Νὰ φύγωμεν, νὰ φύγωμεν, εἶπεν αἴφνης ὁ πατήρ μου, καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν οἰκίαν.

Ἐστράφη καὶ ἐγὼ, καὶ τότε εἶδον ὅτι ὄπισθεν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου ἴσταντο ἡ μήτηρ καὶ οἱ δύο ἀδελφαί μου βλέπουσαι καὶ ἐκείναι ἐν σιωπῇ τὸ πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τῆς θάλασσης θέαμα.

Ὁ πατήρ μου ἐξῆλθεν ἀμέσως τῆς οἰκίας. Τὸν ἠκολούθησα κατὰ διαταγὴν του. Ἦθελε νὰ συσχεφθῶμεν μετὰ τῶν συγγενῶν περὶ τοῦ παρατέου

Πρὶν εἶτι προσορμισθῶσι τὰ πλοῖα, οἱ Τούρκοι ἐξελθόντες τοῦ φρουρίου ἐχύθησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἤρχισαν νὰ λεηλατῶσι καὶ ν' ἀρπάξωσι καὶ νὰ φονεύωσιν. Ὅταν φεύγοντες ἠκούομεν τοὺς κανονισθολισμοὺς, ἀπεβιβάζοντο οἱ ἐν τῷ στόλῳ, καὶ ἠῤῥῆσεν οὕτω τῶν δημίων ὁ ἀριθμὸς.

Τὴν ἐπιούσαν δὲ ἡ θάλασσα ἐκλύθη ὑπὸ πλοικρίων φερόντων ἀπὸ ἀντικρὺ τὰ λυσσῶντα στίφη, τὰ ὅποια ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπεριμένον τῆς ἄγκρας τὴν ὥραν. Τότε τὸ κακὸν ἐκορυφώθη· ἡ πόλις δὲν ἐξήρκει, ὅπως τοὺς κατέστη, καὶ ἐπέπεσον εἰς τὴν ἐσχόλην.

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἐτελέσθη τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ τὸ τρο-

μερὸν ὀλοκαύτωμα. Ἀντίστασις δὲν ὑπῆρχεν· οἱ μὴ φεύγοντες ἐκ τῶν ἐπικραστῶν διεσπάρησαν κρυπτόμενοι, ὥστε οὐδὲν ἀνεπιτίθετο τῶν θηρίων τὴν παράδον ἢ μόνη ἢ ἀρθρονία τῆς προχείρου λείας. Καθ' ὅσον αὐτὴ ἐξηγητεῖτο, κατὰ τοσοῦτον ἐξετείνετο ἡ ζώνη τῆς καταστροφῆς, καὶ οὕτως ἤκούσαμεν τοὺς Τούρκους ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πλησιάζοντας εἰς τὸ καταφύγιόν μας.

Τοὺς ἤκούσαμεν πλησιάζοντας Ψυχρὰ ἢ ἔκφρασις καὶ ἀφηρημένη. Ἄλλὰ πῶς νὰ ἐκφράσω τὴν φρίκην τῶν ἀκουσμάτων ἐκείνων; Ἀνάγκη διὰ τῆς φαντασίας, ἀναγκῶστα, νὰ συμπληρώσῃς τῆς ἀφηγήσεώς μου τὸ ἀτελές, δίδων ζῶν ἐἰς τὰς σκιὰς καὶ τὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ἡ μνήμη μου ἤδη ἀνακαλεῖ. Διότι ἄλλο ν' ἀναγκιώσῃς, ἡσύχως καθήμενος ἐντὸς τοῦ δωματίου σου, περὶ καταστροφῶν γενομένων εἰς χώραν ἀπέχουσαν ἢ ἀγνωστον καὶ εἰς ἐποχὴν μεμικρυσμένην, καὶ ἄλλο ν' ἀκούῃς, ὅτι ἄνθρωποι γνωστοί σου συγγενεῖς καὶ φίλοι, συμπολιτεῖς σπάζονται καὶ αἰχμαλωτίζονται, ὅτι οἰκίαι, τὰς ὁποίας πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶδες ἢ ἐπεσκεύηθαι, πυρπολοῦνται ἢ ἐλεηλατηθήσαν· ἄλλο νὰ σοὶ λέγουν ὀνομαστί, ἐφρονεῦθη ἐκεῖνος, ἢ σύζυγος τοῦ ἄλλου ἡχμαλωτίσθη, τὴν εἶδεν ὁ δεῖνα συρομένην ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ Τούρκου ἀγρίου, καὶ κλαίουσαν καὶ κραυγάζουσαν! Καὶ τὴν φωνὴν τῆς τὴν γνωρίζεις, τὴν ἤκουσας τοσάκις νὰ σοὶ λαλῇ εὐθύμως· καὶ νομίζεις τώρα, ὅτι ἀκούεις τοὺς γοεροὺς κραυγασμούς τῆς, ὅτι τὴν βλέπεις μὲ ἀνεστραχμμένην τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν κόμην λυτὴν ἀγομένην εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, εἰς τὴν κατασχύνην, καὶ συλλογίζεσθαι τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τὰ τέκνα τῆς! Καὶ εἶσαι σὺ αὐτὸς ἐκεῖ πλησίον μετὰ τῶν γονέων, μετὰ τῶν παρθένων ἀδελφῶν σου, καὶ περιμένεις ἀπὸ ὄρας εἰς ὄραν νὰ παραστῶσιν ἐνώπιόν σου οἱ ἀνόσιοι διώκται. "Ω! Ὁ Θεὸς νὰ σέ προφυλάξῃ ἀπὸ τοιαύτης δοκιμασίας.....

Ἐφρονώσαμεν λοιπὸν ἐκ νέου ἐφαπλώματα καὶ ζωοτροφίαις ἐπὶ τῶν ἡμιόνων καὶ ἐστειλόμεν ἐμπρὸς τὸν κηπουρὸν μὲ ὀδηγίαις νὰ μᾶς περιμένῃ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, χωρίον κείμενον εἰς τὰ δυτικώτερα τῆς νήσου, ὅπου ὁ πατήρ μου ἐνεθυμήθη ὅτι εἶχε χωρικὸν σύντεκνον. Ἀποχαιρετίσαντες δὲ τοὺς δύο γέροντας ἀνεχωρήσαμεν καὶ ἡμεῖς κατόπι καὶ ἐφθάσαμεν τὸ ἀπόγευμα εἰς Ἅγιον Γεώργιον, κατὰκοποι ἐκ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ ἡλίου.

Ἄμκ εἰσῆλθομεν εἰς τὸ χωρίον, ἐνοήσαμεν, ὅτι ἀσύνηθές τι συνέβηεν ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ κόσμος ἦτο εἰς κίνησιν, αἱ ὁδοὶ πλήρεις ἀνθρώπων, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἄνδρες ἔνοπλοι, αἵτινες ἐφάνιντο ξένοι εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν γυναῖκες καὶ παιδία ἔδλεπον καὶ ὠμίλου· ἦτο ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς, καὶ ἦσαν τῶντι ἐορτάσιμοι αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. Ἄλλ' ἢ ἐπὶ τῶν προσώπων ἀνησυχία ἐμαρτύρει, ὅτι τὸ χωρίον δὲν ἐώρταζεν.

Ὁ πατήρ μου ἐπλησίασε γέροντα χωρικὸν ἰστάμενον παρὰ τὴν ἀνοικτὴν θύραν του. Τὸν ἠρώτησε περὶ τοῦ συντέκνου του. Ὁ σύντεκνος δὲν ἦτο εἰς τὸ χωρίον. Ἀνεχώρησε πρὸ ἔτους. Ἠρώτησεν ἂν ἦλθεν ὁ κηπουρός μας μετὰ τὰς δύο ἡμιόνας. Οὔτε χωρικός ἦλθεν οὔτε ἡμιόνοι ἐφάνησαν. Ἠρώτησε δικτὶ ἢ κίνησις καὶ πόθεν οἱ ὀπλοφόροι. Οἱ ὀπλοφόροι ἦσαν Σάμιοι φεύγοντες τοὺς Τούρκους καὶ ὁ Λογοθέτης ἦτο μετ' αὐτῶν.

Ὁ Λογοθέτης ἐντὸς τοῦ χωρίου διωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων! Ἡμεῖς δὲ ἤλθομεν εἰς Ἅγιον Γεώργιον, διὰ ν' ἀποφύγωμεν τοὺς Τούρκους! Καὶ οὔτε ὁ σύντεκνος εἰς τὸ χωρίον οὔτε ὁ κηπουρός μας, ἡμεῖς δ' ἐκεῖ εἰς τὸν δρόμον, ἀπνηυθήμενοι, ἄνευ τροφῆς, ἄνευ κατὰ σφύρου, ἄνευ ὁδηγοῦ!

Ὁ χωρικός μας ἐλυπήθη καὶ μᾶς ἐδέχθη εἰς τὴν καλύβην του. Εἰσῆλθομεν ὅλοι ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἐκαθήμεθα περιμένοντες τὸν κηπουρόν. Ἀπὸ τῆς πρωῆς ἡμεῖς αἴσιοι. Ὁ φιλόξενος χωρικός μᾶς ἠρώτησεν ἂν πεινώμεν καὶ μᾶς ἐπρόσφερε τὸ πτωχικὸν δειπνόν του, ἀλλ' ὁ πατήρ μου τὸν εὐχαρίστησε μὴ θελήσας νὰ τοῦ στερησωμεν τὸν ἄρτον του.

Ἐν τούτοις αἱ ὄρακι παρήρχοντο, καὶ ὁ κηπουρός δὲν ἐφάνετο, αἱ δὲ ἀδελφαὶ μου ἐπέινων. Μ' ἔστειλεν ὁ πατήρ μου ν' ἀγοράσω ὅ,τι εὖρω, καὶ ἐξηρχόμην πρὸς τοῦτο τῆς καλύβης, ὅτε εἶδον αἴφνης εἰς τὸ φῶς τοῦ δύνοντος ἡλίου γενικὴν ἐνώπιόν μου παραζάλην. Αἱ γυναῖκες ἔτρεχον μετὰ βρέφη εἰς τὴν ἀγκάλην, οἱ ἄνδρες μετὰ βάρη ἐπὶ τῶν χειρῶν, φράσεις διακεκομμέναι ἀνηλλάσσοντα, καὶ ἔφρουγον ὅλοι ἔξω τοῦ χωρίου, ἐνῶ οἱ ὀπλοφόροι συνωθούμενοι ἤτοιμαζόντο νὰ φράξουν τὴν εἰσοδόν. Ἦτο καθὼς ἢ κιννίδιος κίνησις τῶν φύλλων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πρὶν ἢ ἢ κατὰ γίγιναι ἐπιπέσει.

— Οἱ Τούρκοι ἐπλάκωσαν! Φύγετε! Κρυφθῆτε, ἔκρηξε τρέχων

πρὸς ἡμᾶς ὁ γέρον ἠοικίς.....

Τὴν αὐγὴν ἐξημερώθημεν εἰς τὸ περὶ ἄλιον, εἰς λιμένα ἔρημον ἀντικρὺ τῆς νήσου τῶν Ψαρῶν. Ἐκεῖ ἠθέλωμεν καὶ ἠλπίζομεν νὰ καταφύγωμεν. Ἄλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο σφοδρὸς, ἐντὸς δὲ τοῦ λιμένος καὶ εἰς τὸ πέλαγος οὔτε πλοῖον ἐρρίνετο οὔτε πλοιάριον, οὔδ' ἐδιέκρινετο ἀντικρὺ σημεῖον ζωῆς. Ἡ δὲ περὶ ἄλιον ἦτο ἤδη κατελιημμένη ὑπὸ ἄλλων προσφύγων πρὸ ἡμῶν ἀφικομένων καὶ συσσωρευθέντων ἐκεῖ μὲ τὴν αὐτὴν ὡς ἡμεῖς ἐλπίδα. Δὲν τοὺς εἶδομεν οὔτε τοὺς ἠκούσαμεν μακρόθεν. Μόνον ἔσαν ἐπλησιασμένοι εἰς τὸν αἰγιαλόν, εἶδομεν ὑπὸ τὰς ἐλαίας, αἵτινες κατέβαινον μέχρι τῆς θαλάσσης, σωροὺς σωμάτων κατκακισμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐκεῖ διήλθον οἱ δυστυχεῖς ὀλόκληρον τὴν νύκτα, ἐνῶ ἡμεῖς ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς τρικυμίας ἐθαδίζομεν πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον ὡς λιμένα σωτηρίας.....

Ἐστάθημεν καὶ ἡμεῖς τότε. Αἱ γυναῖκες ἐπέζησαν καὶ ἐκαθίσταμεν εἰς ἐνὸς δένδρου τὴν ῥίζαν. Τόσκα ἔτη περῆλθον καὶ τόσκα ἐδοκίμασα ἕκαστε, ἀλλ' ὅμως ποτὲ δὲν θά λησμονήσω τὴν αἴσθησιν τοῦ κικμάτου, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν κατεβλήθη. Πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν ἐπεριπάτου μὲ κενὸν τὸν στόμαχον. Ἐξηπλώθη κατὰ γῆς πλησίον τῆς μητρὸς μου καὶ ἔκλεισα τοὺς ὀφθαλμούς, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης δυνάμεως εἰς τὰ μέλη μου, ἄνευ σκέψεως εἰς τὴν κεφαλὴν μου. Καὶ ἠσθάνθη τὴν χεῖρα τῆς μητρὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου μου, καὶ ἤνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς καὶ εἶδον τὴν ἀγαπητὴν κεφαλὴν τῆς κεκλιμένην ἄνωθέν μου. Δὲν ἀντηλλάξκαμεν λέξιν, ἀλλ' ἔκυψεν ἡ μήτηρ μου καὶ μ' ἐφίλησε, καὶ ἔκλεισα πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς. Τὰ ἐνθυμοῦμαι ταῦτα πάντα, ὡς νὰ συνέβησαν χθές.

Ὁ πατήρ μου εἶχε προχωρήσει εἰς συνάντησιν τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένων. Μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψεν ἀκολουθούμενος ὑπὸ γέροντος, τὸν ὁποῖον δὲν ἀνεγνώρισκα. Ἄλλ' ἡ μήτηρ μου τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἐγερθεῖσα ἔδραμε πρὸς αὐτόν. Ὁ γέρον ἤνοιξε τὰς ἀγκάλας του καὶ ἔσφιγγεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὴν μητέρα μου. Ἦτο τοῦ πατρὸς τῆς ἀδελφῆς.

Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδεὶς ἡμῶν εἶχε κλύσει. Ὁ τρόμος τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου, ἡ ἀδιάκοπος κίνησις, αἱ μεταβολαὶ τῶν σκηνῶν, τὸ ἀλλεπάλληλον τῶν ἐντυπώσεων, διετῆρουν εἰς ἔντασιν

τὸ νευρικὸν σύστημα· ἤμεθα ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀπηυδῆμενοι, ἀλλ' ἔμενον στεγνὰ τὰ βλέφαρά μας.

Ἄλλ' εἰς τοὺς κόλπους τοῦ γέροντος κρύπτουσα τὴν κεφαλὴν ἢ τάλαινα μήτηρ μου ἀφέθη τότε ὁλόκληρος εἰς τῆς λύπης τὴν κυριότητα, καὶ ἤκούοντο οἱ λυγμοὶ τῆς καὶ οἱ στενωγμοὶ τῆς ἐξέσχίζον τὴν καρδίαν μου. Αἱ ἀδελφαί μου περιεκύκλωσαν τὴν μητέρα κλαίουσαι, ὁ δὲ πατήρ μου ἔκρυψεν ἐντὸς τῶν χειρῶν του τὸ πρόσωπον, καὶ ἐγὼ ἤσθλην τὴν καρδίαν μου ἀναβαίνουσα εἰς τὸν λαϊμὸν μου καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου θολούς, καὶ ἦτο γενικός ὁ θρήνος καὶ ὁ κοπετὸς ὑπὸ τὴν ἐλαίαν, ἥτις μας ἐσκόιζεν.

Πρὸς τὰς μαθητοῖας.

Ἴσως ἀγαπηταί μοι μαθηταί, ὁσάκις μνησάνετε ἐκ τῆς ἱστορίας τὰς θυσίας, ὅσας ὑπέστησαν οἱ ἥρωες τοῦ εἰκοσιένου, ὅπως σώσουν ἡμᾶς ἐκ τῶν δεινῶν τῆς δουλείας, σκέπτεσθε καθ' ἑκαστάς· Πόσον εἶναι ἐκεῖνοι εὐτυχεῖς, διότι διὰ τῆς ζωῆς καὶ διὰ τοῦ θανάτου των ἐδόξασαν τὴν πατρίδα! Τὰ κατορθώματά των ἐξεγείρουν καὶ εἰς ἡμᾶς τὸν πόθον νὰ φανῶμεν μίαν ἡμέραν καὶ ἡμεῖς ὠφέλιμοι εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ἀπὸ τώρα τί δυνάμεθα νὰ πράξωμεν δι' αὐτήν; Δὲν εἴμεθα εἰμὴ μικρὰ μαθηταί.

Καὶ ὅμως, τέκνα μου, ἀπὸ τώρα δύνασθε νὰ γίνητε ὠφέλιμοι εἰς τὴν πατρίδα σας, ἂν πραγματικῶς ὁ πόθος σας εἶναι ν' ἀναιδεύητε μίαν ἡμέραν γνήσια τέκνα τῆς Ἑλλάδος· διότι δὲν εὐεργετεῖ τὴν πατρίδα του μόνον ἐκεῖνος, ὅστις πράττει ἔργα μεγάλα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλαχίστη μαθήτρια καὶ ἡ ἀφανεστάτη κόρη εὐεργετεῖ αὐτήν, ἂν εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτάχθη, ἐκτελεῖ μὲ ἀριεῖαν καὶ ἐπιμέλειαν τὰ καθήκοντά της.

Ἄλλ' εἶναι τόσον μικρὰ, τόσον εὐκόλα τὰ καθήκοντά μας αὐτά, ὥστε ἀπαντήσητε...

Τόσον τὸ καλλίτερον, τέκνα μου, ἂν σὰς φανῶνται μικρὰ καὶ εὐκόλα. Πραγματικῶς, ἂν εἶναι εὐκόλον, ὁσάκις σὰς ἐπιβάλλουν τιμωρίας εἰς τὸ σχολεῖον, νὰ προσπαθῆτε ν' ἀποδεικνύητε εἰς τὸ μέλλον καλλίτεροι, ἀντὶ νὰ θεωρῆτε τοὺς διδασκάλους σας ἀδίκους· ἂν σὰς εἶναι εὐκόλον νὰ συγκεντρώνητε κατὰ τὴν ὥραν τῶν μαθημάτων

ὄλην σας τὴν διάνοιν εἰς ὅσα ἀκούετε καὶ νὰ προσπαθῆτε κατόπιν εἰς τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην σας ν' ἀντιληφθῆτε ὀρθῶς ὅσα περιέχει τὸ βιβλίον· ἂν σας εἶναι εὐκόλον νὰ φέρησθε μὲ ἀγάπην καὶ μὲ εὐγένειαν πρὸς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς συμπαθητικὰς σας καὶ νὰ ἐκτελεῆτε καὶ κατ' οἶκον προθύμως ὅσα ἀπαιτοῦν οἱ γονεῖς σας ἀπὸ σας· ἂν ὅλα ταῦτα σας φαίνονται εὐκόλα, τότε θὰ τὰ ἐκτελέσητε εὐχαρίστως καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θὰ τὰ ἐκτελέσητε, ἂν σκεφθῆτε πόσον μεγάλην σπουδαιότητα ἔχουν εἰς τὸν μετέπειτα βίον σας. Τίποτε ἐξ ὧν ἀποβλέπουν τώρα τὰ καθήκοντά σας δὲν εἶναι ἀσήμικτον ὡς πρὸς τὸ μέλλον σας· διότι ἡ κόρη, ἡ ὁποία ἐνωρὶς συνθιβίζει νὰ ἐκπληροῖ μὲ ἀκριβείαν ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις της πρὸς τὸ σχολεῖον καὶ ὅλα τὰ καθήκοντά της πρὸς τοὺς γονεῖς της, θὰ ἐκπληρώσῃ μίαν ἡμέραν ἐπαξίως καὶ τὰ ὅσα ὀφείλει εἰς τὴν κοινωνίαν. Μαθήτρια, ἥτις προσπαθεῖ νὰ εἶναι ἀρίστη πάντοτε εἰς τὰ μαθήματά της, ἂν μὲν κατόπιν ἐπιδοθῇ εἰς τὸ διδασκαλικὸν στάδιον, θὰ εὐεργετήσῃ τὴν πατρίδα της μορφώουσα ἐπαξίως τὰς συμπατριώτιδάς της, ἂν δὲ γίνῃ οἰκοδόποινα, θ' ἀναρρῆσῃ χάριν τῆς πατρίδος πολιτικάς κοινωφελείας καὶ ἐνκράτους. Ὁ Ἐπικμεινώνδας, ὅταν ἐκέρδισε τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, εἶπεν· «εἶμαι εὐτυχής, διότι θὰ χαρῆ ἡ μήτηρ μου»· καὶ διὰ τῶν λόγων ἐκείνων ἀπέδειξεν ὅποιον ἐπιρροὴν εἶχεν ἐξασκήσει ἡ μήτηρ του ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ δὲ σώφρων Κορνηλία, ἥτις ἀνέθρεψε τοὺς δύο Γράκκους, εὐηργέτησε τὴν Ῥώμην περισσώτερον παρὰ ἂν εἶχε θυσιάσει εἰς τὸν πόλεμον τὴν ζωὴν της ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ μήτηρ ἐπίσης τοῦ Βασιγκάτωνος, ἡ ἐμπνεύσασα τὴν ἀρετὴν εἰς τὸν μέγαν ἰδρυτὴν τῆς Ἀμερικανικῆς ὁμοσπονδίας, ἔκαμεν εἰς τὴν πατρίδα της μεγαλειότερας ἐκδουλεύσεις ἢ ὅσα ἤθελον ἐπιδαψιλεύσει εἰς αὐτὴν πολλοὶ στρατηγοὶ ὁμοῦ. Ἡ εὐδαιμονία τῆς πατρίδος ἐναπόκειται εἰς τὴν μητέρα· εἰς τὴν μητέρα ἀποβλέπει μετ' ἐλπίδος ἡ Ἑλλάς!

Οἱ νεκροὶ τοῦ Φαλῆρου.

(Ἀχιλλέως Παράσχου).

Δὲν ἔξέρω πῶς εὐρέθηκα προχθὲς ἔς τὸν Φαληρέα,
 Ἦῶχει γιὰ κρίνα κόκκαλα ἔς τὸ χῶμά του σαραμένα
 Καὶ ἰάφο μέσ' ἔς τὴ μέση του σημένο ὄαν σημαίε,
 Τάφο ποῦ γέρονι ἔς ἓνα δυὸ λιθάρα θραγισμένα,

Ψηλό 'σάν τὰ αἰσθήματα 'ποῦ τρέφουν τὴν καρδιά μας,
 Σάν τὴν ἐγγνωμοσύνη μας καὶ 'σάν τὴν ἀνάστημά μας!..
 Δὲν τὸ πιστεύω νὰ βρεθῆ γὰ μ' ἐρωτήση στόμα,
 Ποῦναι τὸ μνήμα, καὶ 'ς αὐτὸ ποῖος κοίτεται ἀκόμα.
 Μ' ἄν εἶναι τόσο δύστυχος κανεὶς καὶ δὲν τὸ 'ξεύρη,
 Ἐγὼ σημάδια νὰ τοῦ 'πῶ ἀμέσως νὰ τὸ εὔρη.
 Τὸ μνήμα τοῦτο 'ποῦ γι' αὐτὸν εἶν' ἄγνωστο καὶ ξένο,
 Εἶναι 'ς τὴ Φάληρο, κοιτὰ 'ς τὸ θέατρο κτισμένο.
 Δὲν εἶναι τρόπος 'ς τὴ μεριά αὐτῆ νὰ μὴν πηγαίη...
 Ἐκεῖ, 'ποῦ Φράγκα μάγισσα, γυναῖκα ξεσοχισμένη,
 Γὰ τὴν καλὴ τραβιάα της ἀπ' τὴ σκηνὴ στενάξει,
 Καὶ μεθυμένο κ' ἄσεμνο τραγοῦδι ἀλαλάζει.

.....
 Ἐκεῖ τὸ μνήμα βροῖσκειται τὸ βλέπει κάθε χρόνο,
 Καὶ τὸν νεκρὸ του κράζουνε Καραϊσκάκη μόνο...
 Τὸνομα τοῦτο, 'ποῦ στεριά καὶ πέλαγο γυρίζει,
 Εἰς τὴν Ἑλλάδα πῶς 'μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ γνωρίζη!
 Καταραμένα τὰ παιδιά καὶ τρισκαταραμένα,
 'Ποῦ τῶν πατέρων τὰ κορμιά ἐβρίζουν πεθαμμένα!

.....
 Βλέπεις, δὲν εἶχαν ἄλλη γῆ τὸ θέατρο νὰ χτίσουν!
 Κ' ἐπῆγαν εἰς τὰ κόκκοια ἐκείνων νὰ τὸ στήσουν.
 Ὀλίγους τόπους τὰ καλὰ μᾶς ἔδωκαν σπαθιά τους,
 Κ' ἐμεῖς τὴ γῆ διαλέξαμε, 'ποῦ κρύβει τὰ κορμιά τους...
 Καταραμένα τὰ παιδιά καὶ τρισκαταραμένα,
 'Ποῦ τῶν πατέρων τὰ κορμιά ἐβρίζουν πεθαμμένα!

.....
 Ὡσάν νὰ ἔλαμπεν ὁ γαλανὸς αἰθέρας.

* Ἦτον γλυκεῖα παραμονὴ ἐκείνης τῆς ἡμέρας.
 'Ποῦ σήμερο γιορτάζομε καὶ προσκυνοῦμε ὄλοι
 Τῆς Λαύρας μας ἡ λειουργιά, τῆς Παναγιάς ἡ σκόλη!
 Γεμάτος ἀπὸ ὄνειρα γλυκὰ καὶ περασμένα,
 Τὸν Φαληρέα διάβαινα μὲ 'μάτια δακρυσμένα
 Καὶ 'ς τὴ νεκρὴ καὶ ἥσυχη ἐκείνη πεδιάδα
 Ἀναστημένη ἔβλεπα καὶ πάλι τὴν Ἑλλάδα
 Τὴν ἔβλεπα 'ς τὸ χέρι τῆς ἐκράταγε μηλιόνη.
 Ζωομένη δαμασκὶ σπαθὶ καὶ φουσιανέλλα χιόνι.
 Κλέφτου τσοπράζια 'βρόντιαγαν 'ς τὰ στήθη τὰ δροσῶτα,
 Καὶ 'ς τὸ ψηλὸ τῆς τὸ κορμὶ ἀνέμιζε φλοκάτα
 Ἄ, νὰ τὴ 'βλέπατε καὶ οἱς, καθὼς ἐγὼ τὴν εἶδα,
 Τὴ γύατα κείνη, ὄλη φῶς καὶ λάμψη, τὴν πατρίδα.

Νὰ ἴβλεπατε τί εὐμορφία ἢ μάννα μας τὴν ἔχει!
 Ὅσ' ὄλη τὴ γῆ ποῦ θάλασσα καὶ κῶμα περιβρεχει
 Ποιὸ ἄλλο γένος, ποιὸς λαὸς καὶ ποιὰ φυλὴ μεγάλη,
 Ἐχουνε μάννα ὅαν κ' ἐμᾶς, μὲ τέτοια, τέτοια κάλλη;

 Τοὺς πεθαμμένους ἔβλεπα ἀκίνητος ἔμπροστί μου
 Καὶ δυνατὰ ἔς τὰ στήθια μου ἔχτυποῦσε ἡ καρδιά μου.
 Ἀναστημένη ἔβλεπα καὶ πάλι τὴν Πατρίδα,
 Τοὺς ἥρωας, ποῦ πρόφθασα παιδάκι, ξαναεῖδα!
 Εἶδα τοῦ Γρίβα τὴ ματιά, τὸν πυργωτὸ Γζοριζιώτη
 Τὸν Βάσσο, τὸν Νικηταροῦ κοντὰ ἔς τὸν Γαρδιζιώτη.
 Ματιαὶς αἰτιῶν, στήθια πλατιά, κορμιὰ πλατινὰ εἶδα.
 Πισιόλες μέσ' ἔς τὸ μάλαγμα σπαιθῶν γεγιτὴ λεπίδα.
 Εἶδα τὸν Κώστα Μπότσαρη, τὸν Κίτσο τὸν Τζαβέλλα,
 Εἶδα τοῦ Χατζῆ Πέτρου μας τὴν ἄσπρη φουσττανέλλα.
 Τοῦ Μακρονγιάννη τὸ κορμὶ στήλώνειτο ἔμπροστί μου
 Καὶ τοῦ Ηλαπούτα τᾶρματα καμάρων ἡ ματιά μου
 Ὅλους ἐκείνους ἔβλεπα, ποῦ πρόφθασα κὶ ἀκόμα
 Τὸν Μήτσα μας ποῦ ὀκέπασε προχθὲς τὸ μαῦρο κῶμα.
 Τὴ λεβεντιὰ τῆς Ρούμελης καὶ τοῦ Μοσιᾶ τὰ κάλλη.
 Ἐχόριασε τὸ μάτι μου καὶ ξαναεῖδα πάλι
 Ἐκείνους ποῦ ἐλάτρευσα, ἐκείνους ποῦ λατρεύω,
 Καὶ μέσ' ἔς τὸ κοιμητήριον τὴ νύχτα τοὺς γυρεύω!
 Τί νὰ σᾶς πῶ! . . . Δὲν ἠμποροῦν, δὲν ἠμποροῦν νὰ ζήσω
 Ὅσ' αὐτὰ τὰ χρόνια, καὶ γι' αὐτὸ τὸ μάτι δίχων ἔπισω,
 Καὶ μὲ τὸν Νικοτσάρα ζῶ, μιλῶ μὲ τὸν Μιαούλη
 Καὶ μὲ τὸν νοῦ ἀκολουθῶ τὸν Μπότσαρη ἔς τὸ Σοῦλι!

 Ὅσ' τὸ μνημα, ὅαν ἔξημέρωσε, εὐρέθηκα μονάχος,
 Χλωμὸς ὅα νεκρολούλουδο, ἀκίνητος ὅα βράχος.
 Κ' ἡ κεφαλὴ μου ἔγευρε ἔς τὰ δένάτά μου στήθια.
 Ὅνειρο ἦτανε αὐτὰ ποῦ εἶδον ἢ ἀλήθεια;
 Καὶ οἱ νεκροὶ καμμιὰ φορὰ ἀληθινὰ ἔσπνᾶνε. . .
 Ἀνίσως ἦταν ὄνειρο, εὐλογημένο νᾶναι!—
 Ὅσ' τὴν πόλι τότε ἔστράφηκε τὸ ἄσποκό μου βῆμα,
 Κ' ἔμπρός μου πάντα ἔβλεπα τοῦ στρατηγοῦ τὸ μνημα,
 Κὶ ἄκουγα, πάντα ἄκουγα ἔς τὰ δένδρα, ἔς τὰ λιθάρια,
 Ἐνα τραγοῦδι, μιὰ φωνή « ὦ; πότε, παλληκάρια! » !

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΜΗΤΗΡ

Ἡ μήτηρ.

Ὁ Ῥωμαῖος φιλόσοφος Πλίνιος παρκαπονείται εἰς τι τῶν συγγραμμάτων του κατὰ τῆς φύσεως· ἡ φύσις, λέγει, δὲν ἐφρόντισε διὰ τὸν ἄνθρωπον μὲ ὄσση στοργὴν ἐφρόντισε διὰ τὰ λοιπὰ δημιουργήματά της· πρὸς αὐτὸν ἐφέρθη μᾶλλον ὡς μυτριά παρὰ ὡς μήτηρ· διότι ἐνῶ δι' ὅλα τὰ ζῶα μεριμνᾷ εὐθύς ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς γεννήσεώς των, μόνον τὸν ἄνθρωπον βίπτει ἐπὶ τῆς γῆς γυμνόν, καταδικάζουσα αὐτὸν εἰς κλυθμυρισμοὺς καὶ εἰς δάκρυα. "Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀρχίσῃ νὰ σφρηχται ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν του, παρέχει τὸ πρῶτον δειγμὰ τῆς ἰσχύος του, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, πρέπει νὰ παρέλθουν μῆνες πολλοί, ἕως οὗ τὸ κατορθώσῃ. Τὰ ζῶα ὑπὸ τῶν ἐνστικτικῶν των ὀδηγούμενα τρέχουν ἀμέσως, πετοῦν ἢ κολυμβοῦν, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν γνωρίζει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἂν δὲν διδαχθῇ πρῶτον τοῦτο· οὔτε νὰ ὀμιλήσῃ οὔτε νὰ περιπκτῆσῃ οὔτε νὰ τραφῇ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς οὐδὲν ἄλλο ὀδηγοῦν τὰ ἐνστικτικὰ αὐτὸν εἰμὴ εἰς τὸ νὰ κλαίῃ.

Ἄλλ' ὁ Γάλλος ἰατρός Δαβκὴν ἀπαντῶν εἰς ταῦτα, λέγει· ὄχι, δὲν ἐφέρθη ὡς μυτριά πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ φύσις· ἂν βίπτῃ αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς γυμνόν, τὸν ὑποδέχεται ἡ μήτηρ του, ἡ μήτηρ, ἣτις γνωρίζει νὰ τὸν προστατεύῃ! Ἐκεῖνη γνωρίζει ἐπίσης τί ζητεῖ διὰ τῶν κλυθμυρισμῶν καὶ διὰ τῶν δακρύων του· διὰ τοῦτο εἰς μόνον τὸν ἄνθρωπον ἐδόθη ἡ πρὸς τὰς γεννήτορας εὐγνωμοσύνη· εἰς αὐτὸν μόνον ἡ εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων, ὁ ἐνθουσιασμός, ἡ γενναιοφροσύνη, ὁ πόθος πρὸς τὴν ἐπιστήμην, εἰς αὐτὸν τὸ πρὸς τοὺς προγόνους σέβας καὶ ἡ ἐλπίς εἰς ζωὴν μέλλουσαν!

Ὁ δὲ Στέφανος Καραθεοδωρῆς ὁμιλῶν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἡ μήτηρ ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ τέκνου της, λέγει· « Ἡ φύσις εἰς τὰς τρυφεράς τῶν μητέρων χεῖρας ἐνεπιστεύθη τὴν βρεφικὴν καὶ ἡλικίαν· αὐταὶ ἐλαφρὰ ἐκτυλίσσουσι τὸν χάρτην τοῦ λογικοῦ καὶ μὰς ἐγγράφουσι ἐπ' αὐτοῦ τὰς πρώτας γνώσεις, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας ἡμεῖς κατόπισιν καὶ τὰ αἰσθητά καὶ τὰς ιδέας καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν μορφώνομεν. Αἱ μητέρες εἶναι δι' ἡμᾶς αἱ ἰέρειαι τῆς φύσεως· αὐταὶ μὰς κατηχοῦσι εἰς τὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια ἔχομεν πρὸς τὴν κοινωνίαν· αὐταὶ μὰς ἐξηγοῦσι ὅσα θυμαστά βλέπομεν περὶ ἡμῶν εἰς τοῦτον τὸν νέον κόσμον καὶ ἔχουσι τὴν ὑπομονὴν νὰ μὰς διδάσκωσι τὴν γλῶσσαν συλλαβὴν πρὸς συλλαβὴν, διορθώνουσι καὶ ἐπιδιορθώνουσι τὰ συνεχῆ μὰς σφάλματα. Ἀλλὰ διὰ νὰ πράξωσιν ὅλα ταῦτα ὀρθῶς, πρέπει νὰ γνωρίζωσι τὸ ἀξίωμα τῶν».

Ὅποια λοιπὸν σοβαρὰ καθήκοντα ἔχει ἡ μήτηρ, ὅπως ἀνταποκριθῆ ἑπαξίως εἰς ὅλα, ὅσα ἀπαιτοῦνται περ' αὐτῆς! Ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα ὅπως ὑποχρεώσεις ὀφείλουσι πρὸς τὴν μητέρα! Βεβαίως ἡ φύσις δὲν ὑπῆρξεν ἀσπλαγγγος πρὸς τὸν ἄνθρωπον· ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη, διότι συνέδεσεν αὐτὸν τόσο στενῶς πρὸς τὴν μητέρα του. Ὅσκις λοιπὸν τὰ τέκνα δὲν φέρονται πρὸς τὴν μητέρα μὲ στοργὴν καὶ μὲ σέβας διαπράττουσι ἀσέβειαν μεγίστην. Ἴδου τί μὰς διηγεῖται περὶ τοῦ ἰδίου ἐκυτοῦ του σοφοῦ τῆς Πέρσης, ὅστις παρεφραθεὶς ποτε ὤμιλησεν ὑπεροπτικῶς πρὸς τὴν μητέρα του. « Ἡ μήτηρ μου, λέγει, ἐλυπήθη τόσο, ὥστε ἀπεσύρθη εἰς γωνίαν τινὰ κατὰ μόνους· δάκρυα ἀνέβλυσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της· ἐπλησίασα πρὸς αὐτὴν καὶ ἡ εὐαίσθητος ἐκείνη γυνὴ μοὶ εἶπε· «Σύ, ὅστις σήμερον μοὶ ἐφῆρθης ὡς ἀνώτερός μου, λησμονεῖς πόσον μικρὸν σὲ ἐγνώρισα;». Οἱ λόγοι οὗτοι, προσθέτει ὁ σοφός, μοὶ ἐπροξένησαν τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ λησμονήσω αὐτοὺς εἰς τὸ ἔξῃς».

Πρὸς τὰ τέκνα ὠρξίαν παρξίνεσιν δίδει καὶ ὁ Ἰταλὸς Σίλβιος Πέλικος· « Ἀκούετε, ὦ παῖδες, λέγει, τὰς συμβουλὰς τοῦ πατρὸς σας καὶ ἀκολουθεῖτε αὐτὰς κατὰ γράμμα· διότι ὅστις τιμᾷ τοὺς γεννητόρας του, θέλει εὑρεῖ κατόπισιν χάραν καὶ ἀπὸ τὰ ἰδιά του τέκνα. Τιμᾶτε τὸν πατέρα σας καὶ μὴ λησμονῆτε ποτε πόσα ὑπέστη χάριν ὑμῶν ἡ μήτηρ σας. Σκεφθῆτε, ὅτι ἄνευ αὐτῆς δὲν ἠθέλετε ὑπάρχει

εις τὸν κόσμον τοῦτον καὶ μεριμνήσατε ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς σας, ὅπως ἐνεῖνοι ἐμεριμνήσων ὑπὲρ ὑμῶν· περιθάλαπτε αὐτοὺς κατὰ τὸ γῆρας των· μὴ προξενήσητε ποτε εἰς αὐτοὺς θλίψιν· ἀπ' ἐναντίας καὶ ἂν ἔχωσι θλίψεις, ἢ ὄψις σας ἕξ ἐνθαρρύνῃ αὐτούς· προσπαθεῖτε νὰ ἐπικαρτέρητε τὸ μειδιζμα ἐπὶ τῶν χειλέων των καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὴν κερδίαν των. Ἔχετε δὲ πάντοτε ὑπ' ὄψει σας, ὅτι αἱ εὐχαί, αἱ διδόμεναι παρὰ τῶν γονέων πρὸς τέκνα εὐγνώμονα, εἶναι ἀποδεικτικὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Υἱὸς ἀφωδιωμένος εἰς τὴν μητέρα του.

«Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γενηται» λέγει ἡ ἱερὰ Γραφή προσθέτει δὲ καὶ τὸ ἴνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς». Διότι ἡ μακροβιότης παρ' Ἰουδαίους ἐθεωρεῖτο ὡς ἐν τῶν μεγίστων ἀγαθῶν.

Ὁρακίαν πραγματοποιήσῃ τῆς ἐπαγγελίας ταύτης μᾶς παρέχει ὁ βίος τοῦ Ἀμερικανοῦ Βασιγκτόνος. Ὁ Βασιγκτόν, περὶ τοῦ ὁποίου οἱ συμπατριῶταί του εἶπον, ὅτι ἦτο ὁ μέγιστος ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς πατρίδος του καὶ ὁ ἀγαθώτατος ἐκ τῶν μεγίστων, ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1732· γενέθλιος αὐτοῦ γῆ ἦτο τὸ Μπρίτζ Κρικ ἐν Βιργινίᾳ, μίξ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν ἠνωμένων ἀποικιῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Δικαίως δὲ συγκαταλέγεται μετὰ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων τὸν χαρακτηρὸν ἐμόρφωσεν ἡ μήτηρ· ἐνωρίτατα ἐστερήθη τοῦ πατρὸς του ὁ Βασιγκτόν, ἀλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦτο γυνὴ μὲ χαρκατῆρα ἰσχυρόν, ἐκοσμεῖτο δ' ἐπίσης μὲ ἀρετὰς πολλὰς, ὥστε ὅχι μόνον διηύθυνε μὲ σύνεσιν τὴν μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν τοῦ συζύγου της, ἀλλὰ καὶ μὲ προσοχὴν ἐνεσχολήθη εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων της. Τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον βιβλίοντα ἐνέπνευσεν εἰς αὐτά, ἦτο ἡ ἀποστορὴ πρὸς τὸ ψεῦδος. Ὁ Γεώργιος ἦτο μόλις ἐξεκτητῆς, ὅταν φίλος τις οἰκογενειακὸς ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν μικρὸν πέλεκυν· τὸ δῶρον τοῦτο ἐνέπλησε χαρᾶς τὸν μικρὸν, διότι ἦτο παιδίον ζωηρὸν καὶ ῥωμαλέον, ἀγαπῶν τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις τῶσον, ὅσον καὶ τὰ ἀθύρματά του· ἀνεπίστατο δὲ ἐν τῇ φύσει ἐν μέσῳ τῶν δένδρων καὶ τῶν κήπων, οἵτινες περιέβαλλον τὸν πατρικὸν του οἶκον. Ἐδραμε λοιπὸν ἀμέσως εἰς τὸν κῆπον, διὰ νὰ πεισθῇ, ἂν ὁ πέλεκύς του ἦτο κοπτερός, τὴν δὲ

ἀρετήν του ἐδοκίμασεν ἐπὶ πολλῶν νεκρῶν ὀπωροφόρων δένδρων, τὰ ὁποῖα ὁ πατήρ του, ὅστις ἔζη τότε ἔτι, ἀδραχὲ δακτύλῳ εἶχε κομίσαι ἐξ Ἀγγλίας. Ὁ πατήρ τοῦ Γεωργίου ἦτο πλούσιος γαιοκτημῶν καὶ ἠγάπη πολὺ νὰ καταγίνηται ὁ ἴδιος εἰς γεωπονικὰ ἔργασια. Ὅταν λοιπὸν ἀνεκάλυψε τὴν ζημίαν, ἣτις εἶχε γίνει εἰς τὰ ἀγαπητά του δένδρα, ὠργίσθη σφόδρα· ἐπέπληξε τοὺς ὑπηρέτας του καὶ ἀπήτησε παρ' αὐτῶν νὰ ὁμολογήσουσιν τίς ἦτο ὁ ἔνοχος. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐγνώριζεν αὐτόν, διότι ὁ μικρὸς ἦτο μόνος εἰς τὸν κήπον, ὅτε ἐδοκίμασε τὸν πέλεκύν του. Ὁ Γεώργιος ὅμως, ὅστις ἤκουσε τὰς ἐπιπληξείας τοῦ πατρὸς του καὶ εἶδε πόσον ἦτο ὠργισμένος, ἐταράχθη, ἐνοσεῖται, πολὺ· αἱ περειαὶ του ἔγιναν κατακλύκιναι καὶ δάκρυα ἐπλήρωσαν τοὺς ὀφθαλμούς του, ἀλλὰ σταθεῖς πρὸ τοῦ πατρὸς του ἀνεφώνησε: «Πατέρη, ἐγὼ τὸ ἔκαμα!».

Ἡ ὁργὴ τοῦ πατρὸς κατηνύσθη ἀμέσως· εἶδε τὴν συγκίνησιν καὶ τὸν ῥόδον τοῦ τέκνου του καὶ λαβὼν αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκύλας του τὸ ἠσπλάγη λέγων: «Θὰ ἐπρωτίμων νὰ χάσω ὅλα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα τοῦ κήπου μου, παρὰ νὰ ἔχω υἱόν, ὅστις δὲν τολμᾷ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν!».

Ἄλλη ἀρετὴ, τὴν ὁποῖαν προσεπάθησε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰ τέκνα της ἡ μήτηρ τοῦ Βασιγκτῶνος, ἦτο ἡ λιτότης· ἂν καὶ πλούσιος, συνήθιζεν αὐτὰ εἰς βίον ἀπλούστατον καὶ εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν. Ἐδίδασκεν ἐπίσης εἰς αὐτὰ τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους καὶ τὴν ἀκλόνητον ἐκείνην πεποιθήσιν εἰς τὴν θεῖαν πρόνοιαν, ἣ ὁποῖα μαρφώνει τοὺς ἐνκρέτους ἀνδρας.

Εἰς τὸ σχολεῖον ὁ νεκρὸς Βασιγκτῶν διεκρίνετο ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπιμέλειάν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παραδειγματικὴν του συμπεριφορὰν· διεκρίνετο ἐπίσης καὶ διὰ τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν εὐγένειαν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἐφέρετο πρὸς τοὺς συμμαθητάς του. Ἐκτοτε ὁ χαρακτηρὸς του εἶχε τι ἐπιβάλλον σεβασμὸν εἰς τοὺς συντρόφους του· διὰ τοῦτο ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν ἔκαμον αἱ συμμαθηταὶ του, συνεβουλεύοντο αὐτὸν πάντοτε· καί, εἴτε παίγνια διοργάνουν εἴτε διασκεδάσεις, ἐξέλεγον αὐτὸν πρῶτον.

Δεκατριετής ὁ Βασιγκτῶν ἔγραψε πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν μικρὸν δοκίμιον, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε κανόνας καλῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς κληῖνας ἐκείνου· προσεπάθει νὰ συμμορφώσῃ τὸν ἑαυτὸν του· καὶ τοῦτο εἶναι μίαν

ακόμη περισσότερο απόδειξις πόσον ένωρίς είχε συνηθίσει: να επιβάλλη τήν θέλησίν του εις ό,τι ή κρίσις ύπεδείκνυεν εις αυτόν ώς όρθόν. Δέν είναι δέ οι κινώνες ούτοι έρηνίσματτα εκ ζένων συγγραμμάτων, άλλ' είναι πρώτον σκέψεως και μελέτης: επί των ίδιων άναγκών του νεαρού μαθητού, ήδύναντο δέ ν' αποβώσιν ώφέλιμοι όχι μόνον εις παιδία φοιτώντα έτι εις τό σχολείον άλλά και εις ώρίμους ανθρώπους. Σόζονται: επίσης πολλά των μαθητικών του χειρογράφων: διότι κατά τήν έποχήν εκείνην τά βιβλία ήσαν σπάνια, ό δέ Βασιγκτών, καιτοι άνήκεν εις οικογένειαν εύπορον, έπειδή ένωρίς είχε συνηθίσει εις τήν φιλοπονίαν, δέν απέστεργε ν' αντιγράφη πολλά εκ των άναγκαιούτων εις αυτόν βιβλίων είναι δέ ταύτα γραμμένα με τόσην τάξιν και καθαριότητα, ώστε δύνανται να χρησιμεύσωσιν ώς πρότυπον εις πολλούς μαθητάς.

Τόν Βασιγκτώνα έχρακκτήριζε πρακτειγματική ακρίβεια εις όλα όσα έπραττεν: αποτέλεσμα και τουτο των μητρικών διδασμάτων. Διηγούνται, ότι, όταν ήτο πρόεδρος της δημοκρατίας, περιέμενεν ήμέραν τινά ένα των γραμματέων του, όστις προσήλθεν εις τό γραφείον όλίγη τινά λεπτά αργότερον του συνήθους: απελογήθη δέ λέγων, ότι τό ωρολόγιόν του έπήγαιεν όπίσω τότε απεκρίθη άταράχως ό Βασιγκτών: «Ή σείς πρέπει να προμηθευθήτε εις τό μέλλον άλλο ωρολόγιον ή έγώ άλλον γραμματέα».

Του Βασιγκτώνος ή κλίσις εκ μικρής ηλικίας ήτο προς τό ναυτικόν στάδιον: έκτοτε ένασχόλησιν του προσφιλή είχε να σχεδιάζη γεωγραφικούς χάρτας και να ζωγραφίζη πλοίαρια. Ήτο μέν πάντοτε επιμελέστατος μαθητής, άλλά με πολλήν του άνυπομονησίαν περιέμενε τήν στιγμήν, καθ' ήν ήθελεν έγκτακλείψει τά μαθητικά θρανία, δια να εισέλθη ώς δόκιμος ναυτικός εις τά πλοία και να διαπλήη τους Ώκεανούς: αυτό ήτο τό μόνον του όνειρον. Επί τέλους έφθασεν εις τό παθούμενον τέμα: έτελείωσε τάς πρώτας έγκυκλοπαιδικάς σπουδάς του και τότε οι φίλοι του κατώρθωσαν να διορισθ ή ώς δόκιμος ύπαξιωματικός εις πλοϊον του βασιλικού ναυτικού. Ή χρά του ήτο απερίγραπτος, διότι έμελλον να εκπληρωθώσιν οι πόθοι του. Άλλ' ή μήτηρ του, όταν έμαθε τον διορισμόν τουτον, δέν έχρη και αυτή επίσης: απ' έναντίας, όταν ήλθεν ή ήμέρα να δώση τήν συγκατάθεσίν της, όπως αναχωρήση ό υίός της, έφερεν ένστάσεις. Φίλοι τότε του νεαρού Γεωργίου συνηνώθησαν όλοι και προσεπάθησαν

νά πείσουν αυτήν, όπως μεταβάλλη γνώμην· ἐκάμφθη ἐπὶ τέλους ἐκείνη εἰς τὰς παρκαλήσεις των, ἠτοίμασε μάλιστα ἡ ἴδια ὄλα τὰ ἐνδύματτα τοῦ υἱοῦ της· καὶ τὰ πρὸς τὸ ταξιδίδιον τοῦ χειροῶδη· ἦδη τὰ κιβώτια τοῦ νεαροῦ δοκίμου ἐστάλησαν εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον περιέμενον ἠγκυροβολημένον εἰς τὸν ποταμὸν Ποτομάκον. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασεν ἡ στιγμή τοῦ ἀποχωριστικοῦ, τὸ θάρος ἐγκατέλειψε τὴν φιλόστοργον μητέρα· ἠσθάνθη, ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτὴν ν' ἀποχωρισθῆ τοῦ υἱοῦ της, καὶ ἔκλυσε! Πάλῃ τότε ἰσχυρὰ ἠγέρθη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Γεωργίου· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς γλυκυτάτας τῶν ἐλπίδων του! Νὰ λησμονήσῃ ὅσα ὄνειρα ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἔπλαττεν! Ἡ στιγμή ἦτο φανερά διὰ νεανίαν ζωηρόν, εὐφυῆ, ἀνδρεῖον. Καὶ ὅμως ἡ πρὸς τὴν μητέρα ἀφοσίωσις ὑπερίσχυσε· εἶχε θέλησιν ἰσχυράν ὁ νεανίας καὶ ἐπέβαλε δι' αὐτῆς σιγὴν εἰς τὴν καρδίαν του. Ἀγογγύστως ἐπανεῆλθεν εἰς τὰ μαθητικὰ θρανία καὶ ἐξηκολούθησε τὰ μαθήματτα, ὅσα ὑπελείποντο εἰσέτι εἰς αὐτόν, ὅπως περτώσῃ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς του.

Ὁ Θεὸς, ὁ διευθύνων τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰς ἀνεξερευνητῆτος βουλάς του, εἶχεν ἄλλως ὀρίσει τὰ τοῦ βίου τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου τὴν καρδίαν νεανίου· ἐπεφύλαττεν εἰς αὐτὸν στάδιον ἐνδοξόν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ὄχι ἐπὶ τῆς θαλάσσης!

Κατὰ τὸ 1754 ἐξεστράγη ὁ πόλεμος τῶν Ἄγγλων, οὔτινες ἐκυριαρχοῦν τότε τῶν Ἀποικιωῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, πρὸς τοὺς Γάλλους τοὺς κατοικοῦντας εἰς Καναδᾶν. Ὁ Γεώργιος, ὅπως ὄλοι οἱ συνομιλήλικές του Ἀμερικανοί, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον, διεκρίθη δὲ τόσο ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ ἐπὶ ἰκανότητι, ὥστε μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἔφερεν ἦδη βαθμὸν συνταγματάρχου· ἦτο δὲ τότε εἰκοσιεταετής.

Μετ' ὀλίγον ἀνεφύησαν αἱ πρὸς τοὺς Ἄγγλους διενέξεις τῶν Ἀμερικανῶν καὶ ἐξελέγη τότε εἰς ἓκ τῶν πενήκοντα καὶ ἑνὸς σεβαστῶν καὶ ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς πατρίδος του, οὔτινες ἀπήρτισαν τὸ ἐν Βοστώνῃ συνέδριον. Ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Ἄγγλων δὲν ἤργισεν νὰ κηρυχθῆ, καὶ σχεδὸν ἀμέσως εἰς αὐτὸν ἀνέθεσαν οἱ συμπατριῶταί του τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ. Ἐμελλε νὰ διεξαγάγῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα· ἀλλ' ἦτο δυσχερέστατος ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος, διότι τὰ μέσα ἦσαν ἀνεπαρκῆ καὶ αἱ ἐπικουρίαι ὀλίγισται· εἶχε δ' ἐπίσης

νά πηλκίσῃ ὁ Βασιγκτὼν κατὰ παντοίων ἄλλων προσκομμάτων ἀνυπερβλήτων καὶ ὅμως ἡ ἐπιμονή του ἦτο ἀνένδοτος καὶ ἡ ἀνδρεία του ἀξιοθαύμαστος. Κατ' ἀρχὰς μετὰ δυσκολίας ἀντέστη εἰς τοὺς Ἄγγλους στρατηγούς· πολλάκις μάλιστα ἐνίκηθη ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ μεθ' ἐκάστην ἤταν ἀνηγείρετο ἰσχυρότερος καὶ ἐμπειρότερος· καὶ ἀπὸ τὰς ἤττας του αὐτὰς ὠφελείτο, πολλάκις ἐπέσπασε καὶ τῶν ἐχθρῶν του τὸν θαυμασμὸν· τὸν ἐθαύμαζον, διότι καὶ τότε τὸν ἐχαρκτηήριζεν ἡ αὐτὴ ἀκρίβεια περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του καὶ ἡ αὐτὴ εὐθύτης, τὴν ὁποίαν εἶχε, καὶ ὅτε ἦτο νέος. Τέλος ἀνεδείχθη νικητὴς, ὑπερέβλεπε κατὰ τὴν ἐμπειρίαν ὅλους τοὺς στρατηγούς, ὅσοι ἐστάλησαν, ὅπως πολεμήσουσιν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἠνάγκασε τὸν Ἄγγλον ἀρχιστρατήγον νὰ παραδοθῇ· «Ἦθελα νὰ σὲ γνωρίσω ἐκ τοῦ πλησίον, εἶπεν εἰς αὐτὸν Ἰνδὸς τις ἐκ τῶν ἰθαγενῶν, ὅστις ἐπολέμησεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον· τοσάκις ἐσκόπευσας κατὰ σοῦ καὶ ὅμως, ἂν καὶ εἶμαι ἄριστος σκοπευτής, δὲν κατώρθωσά ποτε νὰ σὲ πληγώσω· ἀναμφιβόλως ἡ τύχη σὲ κατέστησεν ἄτρωτον!». Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ἄτρωτος ὁ Βασιγκτὼν, ἦτο ἀτρόμητος· πιστὸς εἰς τὸ καθῆκόν του περιεφρόνει τὸν θάνατον πρὸ τοῦ κινδύνου τῆς πατρίδος· ἐμάχετο, ὅπως καταστήσῃ τὴν πατρίδα του ἀνεξάρτητον, τὸν δὲ εὐγενῆ του ἐκείνον πόνον ἐντὸς ὁκτώ ἐτῶν κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ. Ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα του ἐκ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἄγγλων, καὶ ἔκτοτε αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς εἶναι αὐτόνομοι.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἀπέδειξε καὶ τότε σύνεσιν καὶ ἐμπειρίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν· διότι διέλυσε τὸν στρατὸν ἐν πειθαρχίᾳ καὶ τάξει. Ὅταν δὲ εἶδεν, ὅτι τὸ ἔργον του ἐπερτώθη, ἀπεκδυθεὶς ἀφ' ἐκυτοῦ τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἀπλούστατον ἰδιωτικὸν βίον, τὸν ὁποῖον διήγε καὶ πρότερον.

Οἱ συμπατριῶταί του ὅμως ἄλλως εἶχον κρίνει περὶ τοῦ Βασιγκτῶνος· ἔκριναν ὅτι, ὅπως ὑπῆρξεν ἐν καιρῷ πολέμου μέγας ὡς ἀρχιστρατήγος, ἤθελεν ἀποβῆ μέγας καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης ὡς διοργανωτῆς τῆς νεοσυστάτου δημοκρατίας. Ἐξέλεξαν λοιπὸν αὐτὸν ὁμοθύμως πρόεδρον τῆς δημοκρατίας· ὅταν δ' ἔληξεν ἡ πρώτη τετραετία, ἐξέλεξαν αὐτὸν καὶ ἐκ δευτέρου τοιοῦτον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Εὐρώπη ἦτο ὅλη ἀνάστατος, ἔνεκα τῆς Ἰαλλικῆς ἐπαναστάσεως

τὰ ἔθνη ἐκηρύττοντο ὑπὲρ ἢ κατ' αὐτῆς, ἀλλ' ὁ Βασιγκτῶν τὴν προσογὴν του ἔχων ὅλην προσηλωμένην εἰς τὴν ὀρθὴν διοργάνωσιν τῆς δημοκρατίας ἔμεινεν οὐδέτερος. Οὕτω δὲ ἠδυνήθη ν' ἀναδείξῃ ὑπὸ τὴν ἰδικὴν του προεδρίαν τὴν πατρίδα του πλουσίαν, εὐδαίμονα καὶ ἰσχυράν.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς δευτέρας τετραετίας κατέθεσε μόνος του τὴν ἐξουσίαν ἢ μήτηρ του ἐπέζησεν, ὅπως ἴδῃ τὸν υἱὸν της ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ζῆ βίον ἀπλοῦν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη, καὶ ὅτε ἀνέτρεφε τὰ τέκνα της. Ὁ δὲ Βασιγκτῶν, καὶ ὅτε ἦτο νικηφόρος στρατηγὸς καὶ ὅτε ἦτο ἐνδοξὸς πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἀπολαύων τοῦ σεβασμοῦ ὅλων τῶν συμπατριωτῶν του, ἐπισκέπτετο τὴν μητέρα του μετὰ τὴν αὐτὴν στοργὴν καὶ μετὰ τὸ αὐτὸ σέβας, τὸ ὅποσον εἶχε, καὶ ὅτε νεανίας ἐλησμόνησε τὰς ἰδίαις του κλίσεις, ὅπως ὑπακούσῃ εἰς τὴν θέλησιν ἐκείνης. Δύο ἔτη ἀφ' οὗ κατέθεσε τὸ ἀξίωμα τοῦ προέδρου κρυολογήσας ἀπέθανεν· ἐπὶ δὲ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου ἐπέδειξε τὴν αὐτὴν ἡρεμον εὐσέβειαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν αὐτὴν πεποίθησιν πρὸς τὴν θεῖαν Αὐτοῦ πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐμπνεύσει παιδιῶθεν εἰς αὐτὸν ἢ μήτηρ του. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἐθρήνησαν τὸν μέγαν ἐλευθερωτὴν τῆς πατρίδος των, ἀποκαλοῦντες αὐτὸν πρῶτον ἐν πολέμῳ, πρῶτον ἐν εἰρήνῃ, πρῶτον ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν συμπατριωτῶν του. Μία δὲ πόλις τῶν ὁμοσπόνδων πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κειμένης ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ποτομάκου, σπουδαιοτάτη ὡς ἐκ τῆς κεντρικῆς θέσεώς της, ὠνομάσθη πρὸς τιμὴν του Βασιγκτῶν.

Ἄν ὁ Βασιγκτῶν δὲν ἦτο εὐπειθὴς υἱός, ἐὰν πρὸ πάντων ἢ μήτηρ του διὰ τῶν ἀρετῶν της δὲν εἶχεν ἐμπνεύσει τοιοῦτον σέβας πρὸς τὸν υἱὸν ἐκεῖνον, ἀναμφιβόλως ὁ Βασιγκτῶν δὲν θ' ἀνεδεικνύετο ἀνὴρ, οἷος ἀνεδείχθη.

Μετὰ μητέρα.

[Ἰωάννου Πολέμη]

Ἦσῳ ἔς τὸν κάμπο τὸν πλατῦ, ἔς τὴν παραπάνω χώρα
κάμπος ἔς τὰ χορῶνα τὰ παλιὰ κατάρρα εἶχε δώσει
νὰ βγῆ ἔς τὴ μάσσα τοῦ νεροῦ θεριὸ ἔξαργισμένο.

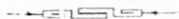
νά μὴν ἀφήγη τὸ νερὸ τῆ χώρα νά ποτίσῃ
 καὶ τὰ σπαρτὰ νά ξεραθοῦν καὶ νά διψοῦν οἱ ἀνθρώποι.
 Καὶ τὸ θεοῦ παράγγελε 'ς τὸ βασιλιᾶ τῆς χώρας,
 πῶς, ἂν τοῦ στέλνῃ κάθ' ἀγῆ νά τρώγ' ἕνα κορτίσι,
 θ' ἀφήγη λίγο τὸ νερὸ νά τρέξῃ μέσ' 'ς τὸν κάμπο·
 κ' ἡ κόρη νῆν' ἀπὸ γενιὰ κι ἀπ' ὄλες διαλεγμένη,
 μοναχοκόρη κι ὠμορφη καὶ μωσαχαναθρεμμένη.
 Κι ὁ βασιλιᾶς 'σάν τᾶκουσε βγάζει πικρὸ φερμάκι,*
 κάθε προῦ 'ς τὴν ἔλεψι** νά βγάζουνε τὸν κλῆρο
 'ς τὲς ὠμορφες, 'ς τὲς διαλεχτὲς καὶ 'ς τὲς μοναχοκόρες.
 Κι ὅποια εἶν' ἐκεῖν' ἡ ἄτυχη 'ποῦ θὰ τῆς πέσ' ὁ κλῆρος,
 νά τῆ εἴπῃ πᾶνε 'ς τὸ θεοῦ γιὰ τάμμα νά τὴν φάγῃ.
 Πηγαίνουν μιὰ, πηγαίνουν δυό, πηγαίνουν τρεῖς καὶ πέντε,
 Καὶ κάθ' ἀγῆ μιὰν ὠμορφη καὶ μιὰ μοναχοκόρη.
 Μαυροφοροῦν οἱ χωριανοί, μαυροφοροῦν μαννάδες.
 Καὶ κλείνουν τὰ χοροτόσπια καὶ μυρολόγια βγάζουν.
 Μὰ μιὰν ἀγῆ, μιὰ Κυριακή, μιὰ 'πίσημον ἡμέρα
 ὁ κλῆρος 'πῆγε κι ἔπεσε σὲ μιὰν ἀρχοντοπούλα
 'ποῦχε τὰ τέλειωτα προικιά, τὰ κάλλη τὰ περισσά.
 Κ' ἡ μάνα τῆς 'σάν τᾶκουσε βαριά 'λιγοθυμᾶει
 καὶ κλαίγει καὶ σκοιτώνεται καὶ 'σάν τρελλὴ φωνάζει
 — Θεὲ μεγαλοδύναμε, μιὰ χάρι σοῦ γυρεύω,
 ἔσὸ 'ποῦ βλέπεις τοῦρανοῦ τὸ διαμαντένιο πλάτος,
 τὰ πιὸ βαθιὰ τῆς θάλασσας καὶ τὴν καρδιὰ τῆς μάνας,
 κύττα καὶ τὴν καρδοῦλα μου καὶ μὴ μὲ ξεστοχιάσῃς·
 καὶ δώσέ μου γιὰ μιὰ στιγμὴ, γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα
 τὴν ὠμορφιά τῆς κόρης μου καὶ τὰ γλυκά τῆς νιάτα,
 κ' ἡ μάνα ἐξεκίνησε μυριοκαμαρωμένη
 γιὰ νά τὴν φάγῃ τὸ θεοῦ, νά ζήσ' ἡ κόρη 'πίσω.
 'Ήταν ἡ ὥρα ποῦτρεμε τὸ τελευταῖο ἀστέρι
 κ' ἐπρόβαλλ' ὁ Ἀφγερινὸς κ' ἐκούβοντιαν ἡ Πούλια
 κ' ἐροδίδι ἡ ἀνατολὴ κ' ἐφεγγοβόλ' ἡ δύσις.

* Διαταγὴν (τουρκικὴ λέξις).

** Κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ὅταν ἔρχονται αἱ γυναῖκες νά πάρουν νερό.

Ἡ μάνα παίρνει τὸ στροπὶ καὶ ἔς τὸ βουνὸ ἀνεβαίνει
 καὶ φθάν' ἀπάνω ἔς τοῦ νεροῦ τῆ σιοιχειωμένη μάνα,
 κ' ἀκούει ἄγριο μουγκρητὸ ἀπ' τοῦ θεριοῦ τὸ στόμα
 καὶ βλέπει σπύθες νὰ πετοῦν ἀπ' τοῦ θεριοῦ τὰ ῥάγια.
 Ἐνατριχιάζει σύσσωμη καὶ πνίγει ἡ φωνὴ τῆς,
 μὰ παίρνει δύναμι ἀπ' τὸ Θεὸ καὶ ἀπ' τὴν πολλὴν ἀγάπη.
 κ' ἐφτέρωσαν τὰ πόδια τῆς καὶ ἐθέρωγεν ὁ νοῦς τῆς·
 ἀστόχασε τὸ θάνατο γιὰ τὴ ζωὴ τῆς κόρης,
 κ' ἔσκυψε μόνη ἔς τοῦ θεριοῦ τὸ πεινασμένο στόμα.
 Μάταν ἡ ὥρα θεϊκὴ κ' εὐλογημέν' ἡ ὥρα,
 καὶ μέσ' ἔς τὰ σπλάγχνα τοῦ θεριοῦ, τὰ πεινασμένα σπλάγχνα·
 ἔμειν' αἰώνια ζωντανὴ ἡ μητρικὴ καρδιά τῆς,
 καὶ τὸ θεριὸ ἀπόκτησε καρδιά ἵπου δὲν τὴν εἶχε,
 καὶ ὅσα κορίτσια ἔπληθαιναν, γιὰ νὰ τὰ φάη γιὰ τάμμα,
 τὰ ἔκτυπαζε, τὰ ἔπώναγε μὲ τὴν καρδιά τῆς μάνας
 καὶ ἄφηνε πάλι τὸ νερὸ χωρὶς νὰ φάη τὲς κόρες.
 ὣς ὅπου πιά ἔξεψύχησεν ἀπ' τὴν πολλὴ του πείνα.

Ἔτσι τῆς μάνας ἡ καρδιά καὶ τὸ θεριὸ νικάει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ

Ἡ προτροπή τῆς βελόνης.

Ὁ μέγας τῶν Γάλλων ποιητής Βίκτωρ Οὐγκώ ἀπήθυνέ ποτε ἔξοχον ποίημα πρὸς κόρην ὠραιστάτην, ἀλλ' ὄρφανὴν καὶ ἥτις δὲν εἶχεν ἄλλον πόρον ζωῆς, εἰμὴ τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας της κέρδος. Εἰς τὸ ποίημα ἐκεῖνο μεταξὺ ἄλλων σοφῶν συμβουλῶν λέγει εἰς αὐτὴν καὶ τὸ ἑξῆς:

— Ἀκουσον, κόρη μου, εἰς τί σέ προτρέπει ἡ βελόνη, ἥτις εἶναι παροῦσα κατὰ τοὺς καθημερινούς μόχθους σου, παροῦσα καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς σου· σοὶ λέγει μὲ τὴν σιγαλὴν τῆς γλῶσσης «**ἐργάζου**». Διὰ τῆς ἐργασίας θὰ εὕρῃς τὴν εὐτυχίαν. Ἄς περιφρονῇ ὁ ἄφρων τὴν ἐργασίαν· σὺ πάντοτε ἐνθυμοῦ, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ὁ Θεὸς ἔλαμψε νὰ γεννηθοῦν δύο ἀδελφὰ ἡγαπημένα: ἡ **Ἀρετὴ** καὶ ἡ **Εὐθυμία**. Καὶ ἡ μὲν Ἀρετὴ καθιστᾷ τὴν Εὐθυμίαν εὐχάριστον, ἡ δὲ Εὐθυμία ἐρασιμωτέραν τὴν Ἀρετὴν.

Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος.

Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ φίλος του Ἀρίσταρχος.

Ὁ Σωκράτης συνήνητησεν ἡμέραν τινα καθ' ὁδὸν τὸν φίλον του Ἀρίσταρχον, ὅστις ἦτο νεανίας ἐκ τῶν εὐπατριδῶν, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην, παρὰ τὸ σύνθηός του, ὁ Ἀρίσταρχος ἐφάνετο σκεπτικὸς καὶ περιφροντικὸς.

— Τί ἔχεις, Ἀρίσταρχε; τὸν ἠρώτησεν ὁ φιλόσοφος.

Γνωρίζεις, ὦ Σώκρατες, ὅτι ὁ πατήρ μου ἀπέθανεν, ἡ δὲ περιουσία, τὴν ὁποίαν μὰς ἀφῆκεν, εἶναι ὀλιγίστη· εἶμαι λοιπὸν σκεπτικὸς, διότι ἔχω πολλὰς φροντίδας· ἔχω νὰ τρέφω τὴν μητέρα μου καὶ τὰς ἑπτὰ ἀδελφάς μου· οὐδεὶς δὲ μοὶ δανεῖζει χρήματα.

— Σοι φκίνονται λοιπόν φορτίον βαρὺ αἱ ἀδελφά σου, Ἀρίσταρχε; Ἐγὼ ἐνόμιζον, ὅτι εἶναι εὐτυχία νὰ ἔχη τις ὄχι μόνον ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ ἀδελφάς.

— Ναί, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐγὼ ἀγαπῶ πολὺ τὰς ἀδελφάς μου καὶ σέβομαι τὴν μητέρα μου, ἀλλ' εἶμαι στενοχωρημένος, διότι δὲν γνωρίζω πῶς νὰ θρέψω ὕλην αὐτὴν τὴν οἰκογένειαν οὔτε πῶς νὰ τὴν ἐνδύσω.

— Καὶ τί ἐργάζονται, Ἀρίσταρχε, αἱ ἀδελφά σου;

— Τί ἐργασίαν νὰ κάμουν! Τῶν κορασιῶν ἡ ἐργασία ζημίαν μάλλον προξενεῖ εἰς τὴν οἰκογένειαν ἢ ὠφέλειαν.

— Νομίζω, Ἀρίσταρχε, ὅτι ἀρχίζω ν' ἀνακκλύπτω τὴν θεραπείαν τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν σου· βοηθήσόν με καὶ σὺ καὶ ἴσως κερτορθώσωμεν ὁμοῦ νὰ τὴν εὐρωμεν.

— Εἶμαι πρόθυμος, ὦ Σώκρατες, νὰ σέ βοηθήσω εἰς ὅ,τι θέλεις· ἂν νομίζης, ὅτι δύναμαι ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰς δυσχερείας, αἱ ὁποῖαι μὲ στενοχωροῦν, θὰ εὐγνωμονῶ εἰς σέ ὄχι μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀδελφά μου.

— Γνωρίζουν ἐργασίαν τινὰ αἱ ἀδελφά σου;

— Βεβαίως, σεβαστέ μοι διδάσκαλε· διότι ὁ πατήρ μου ἔδωκεν εἰς αὐτάς καλὴν ἀνατροφὴν· ἀλλὰ τί ὠφελεῖ;

— Καὶ τί ἐργασίας γνωρίζουν;

— Γνωρίζουν νὰ βράπτουν καὶ νὰ κεντοῦν· μία γνωρίζει καὶ ζωγραφικὴν· ἄλλη γνωρίζει νὰ ὑρκίνη ὠραῖα ὑράσματα.

— Ἐχεις λοιπόν, Ἀρίσταρχε, θησαυρὸν κεκρυμμένον εἰς τὴν οἰκίαν σου καὶ προσποιεῖσαι, ὅτι ἀγνωεῖς αὐτόν;

— Πιστεύω, ὦ Σώκρατες, εἰς ὅ,τι λέγεις· ἀλλὰ δὲν μοὶ φανερώνεις, σέ παρκακλῶ, τὸν θησαυρὸν μου τοῦτον; Ἄν ἔχω θησαυρὸν κεκρυμμένον εἰς τὴν οἰκίαν μου, σημαίνει, ὅτι εἶμαι πλούσιος, καὶ ὅμως ἐγὼ μέχρι τοῦδε τὸ ἡγνούσω.

— Βεβαίως, Ἀρίσταρχε, δύνασαι νὰ εἶσαι πλούσιος, ἂν πλούσιος εἶναι ὁ ἔχων τὰ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν του ἀπαιτούμενα.

— Συμφωνῶ καὶ ἐγὼ, ὅτι ὁ τοιοῦτος εἶναι πλούσιος· προσθέτω μόνον, ὅτι πλούσιος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει ὄχι μόνον τὰ ἀπαιτούμενα εἰς τὰς ἀνάγκας του, ἀλλὰ καὶ μικρὸν τι περιπλέον περίσσευμα, ὅπως βοηθῆ καὶ τοὺς ἄλλους.

— Έχεις δίκαιον, Ἀρίσταρχε, σ' ἐπαινῶ διὰ τὴν συμπλήρωσιν δὲν προσέθηκα ἐγὼ τὸ δεύτερον, διότι κατατάσσω μεταξὺ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του, ὅπως βοηθῆ τοὺς πάσχοντας.

— Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ὁ θησαυρός μου, ὦ Σώκратες; εἶμαι ἀνυπόμουνος νὰ τὸν μάθω.

— Θὰ ἴδῃς αὐτὸν ἀμέσως, Ἀρίσταρχε! Ἀγόρασον ὕψωμα, ἔστω καὶ ἐπὶ πιστώσει, ἂν δὲν ἔχῃς χρήματα, καὶ δός αὐτὸ εἰς τὰς ἀδελφάς σου, αἱ ὅσαι γνωρίζουν καλλίτερον νὰ βράπτουν, παράγγειλον δὲ εἰς αὐτάς νὰ κατασκευάσουν χιτῶνα ἢ ἄλλο τι ἔνδυμα. Αἱ ἄλλαι ἀδελφαί σου, ἔσσι γνωρίζουν καλὸν κέντημα, ἄς κεντήσουν ἐνδύματα ἢ ἐπιπλαῖ ἢ ζωγράφος ἄς ζωγραφίσῃ εἰκόνα· εἰς δὲ τὴν ἀδελφὴν σου, ἢ ὅσῃα γνωρίζει νὰ ὑψίνη, δός νῆμα, καὶ τέλος μία ἐξ αὐτῶν ἄς ἀντιγράψῃ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου διὰ τοὺς παῖδας τοὺς φοιτῶντας εἰς τὰ σχολεῖα. Δὲν γνωρίζεις, ὦ Ἀρίσταρχε, ὅτι ἐξ ὅλων τούτων τῶν ἐργασιῶν ὄχι μόνον τὰς ἀνάγκας σὰς δύνασθε νὰ θεραπεύσητε καὶ τοὺς πτωχότερους νὰ βοηθήτε, ἀλλὰ καὶ μικρὸν πείρισμα νὰ ἔχητε πρὸς τοὺς κατὰ μῆνα;

— Ναι, ὦ Σώκратες, ἀλλ' ὁ κόσμος τί θὰ εἶπῃ; «Δὲν εἶναι ἐντροπὴ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Ἀριστάρχου νὰ ἐργάζωνται, διὰ νὰ τρέφονται;»

— Πάντες οἱ φρόνιμοι πολῖται θὰ ἐπαινέσουν τὰς ἀδελφάς σου, περὶ δὲ τῶν ἀνοήτων ἄς μὴ φροντίζωμεν διόλου τί θὰ εἶπουν. Πῶς εἶναι ἐντροπή, Ἀρίσταρχε, νὰ ἐργάζωνται, ἀφοῦ καὶ οἱ θεοὶ αὐτοὶ τιμοῦν τὴν ἐργασίαν; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Διός, ὀνομάζεται Ἐργάνη καὶ ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἐργάζεται ὅλην τὴν ἡμέραν μὲ τὴν σφύραν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του; Πῶς εἶναι ἐντροπή, ἀφοῦ καὶ οἱ βασιλεῖς ἐργάζονται καὶ αἱ θυγατέρες τῶν βασιλέων; Μήπως δὲν ἀνέγνωσας, ὅτι ἡ Νκυσιᾶ, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Φικιάκων, ἔπλυνε τὰ φορέματα τῶν ἀδελφῶν τῆς καὶ τῶν γονέων τῆς; Μήπως ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν κατασκεύασε διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν τὸ πλοίαριόν του καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Πελοπίου δὲν ἐξέερχονται καθ' ἑκάστην εἰς κυνήγιον; Ἡ νομίζεις, ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ἐντιμος ἐργασία τὸ βράψιμον, τὸ κέντημα, καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀπὸ τὸ κυνήγιον; Ἀκουσον, τέκνον μου Ἀρίσταρχε, τί λέγει ὁ σοφὸς ποιητὴς Ἡσίοδος: «ἔργον οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργία τῶνειδος».

Ὁ Ἀρίσταρχος ἠκολούθησε τὴν συμβουλήν τοῦ Σωκράτους καὶ

ἀπηλλάγη ἐντός ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τὰς στενοχωρίας του· ἔκτατε δὲ ἐβασίλευσεν εἰς τὴν οἰκίαν του ἡ εὐημερία καὶ ἡ χαρὰ.

Ὁ Φωκίων καὶ ἡ σύζυγός του.

Ὁ Φωκίων ἦτο ὁ ἐνδοξότατος ἐκ τῶν στρατηγῶν τῆς πατρίδος του. διεκρίθη δὲ καὶ ὡς πολιτικός ἀνὴρ διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἐμβριθείαν του. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Φίλιππος ἐθούμαζεν αὐτόν, ὁ δὲ μέγας Ἀλέξανδρος τὸν ἐτίμα ἰδιαζόντως διὰ τῆς φιλίας του. Ἄλλ' ἂν καὶ ἴσταντο εἰς τοιαύτην κοινωνικὴν περιωπὴν ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἐργασίας του, ἡ δὲ σύζυγός του, ἐνάρετος καὶ ἐκείνη καὶ μετριόφρων, δὲν θεώρει ἐντροπὴν τῆς νὰ ἐκτελῇ μόνη τὰς οἰκιακὰς τῆς ἐργασίας.

Θελήσας ποτὲ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος νὰ δώσῃ πρὸς τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν δαίτημα τῆς φιλίας του ἔπεμψε πρὸς αὐτόν ὡς δῶρον ἑκατὸν τάλαντα, δηλαδή ὑπὲρ τὰς 600 χιλιάδας δραχμῶν σημερινῶν, ἧτοι περισσύτερον ἀπὸ ἡμῖς ἑκατομμύριον. Ἄλλ' ὁ Φωκίων ἠρώτησε τοὺς φέροντας αὐτὰ πρέσβεις: «Δικτὶ, ἐνῶ εἶναι πολλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς αὐτὸν μόνον ὁ Ἀλέξανδρος στέλλει τόσον χρυσόν;». Ἐκεῖνοι δὲ ἀπήντησαν: «Διότι σὲ μόνον κρίνει ἀνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν». Τότε ἀπεκρίθη ὁ Φωκίων: «Ἄς μὲ ἀφήσῃ λοιπὸν καὶ νὰ φαίνομαι καὶ νὰ εἶμαι τοιοῦτος» Ἄλλ' οἱ πρέσβεις ἠκολούθησαν αὐτόν εἰς τὸν οἶκόν του. Ἐκεῖ εὗρον τὴν σύζυγόν του ζυμώνουσαν, ὁ δὲ Φωκίων ἐνώπιον τῶν ξένων μόνος ἤντησεν ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατός του, διὰ νὰ πλυθῇ. Ἰδόντες ἐκεῖνοι πόσον πενιχρῶς ἔζη ὁ Ἀθηναῖος στρατηγός ἔτι μᾶλλον ἐπέβλεπον αὐτόν νὰ δεχθῇ τὸ βασιλικὸν δῶρον. «Πῶς εἶναι δυνατὸν, ἔλεγον, ἐνῶ εἶσαι φίλος τοῦ βασιλέως, νὰ ζῆς τόσον εὐτελῶς;». Ἄλλ' ὁ Φωκίων ἠρνήθη ὀριστικῶς, διότι θεώρει τιμὴν του μὲν τὸ νὰ ἐργάζεται, ἐντροπὴν του δὲ τὸ νὰ πλουτήσῃ διὰ χρημάτων, τὰ ὅποια δὲν ἐκέρδιδεν ὁ ἴδιος.

Βασιλόπαις σαρώνουσα τὴν εἰρκτὴν τῆς.

Ἡ δωδεκάτης Ἑλένη μὲ προφρονῆ τῆς δυσἀρέσκειαν ἀνήγετο πρῶτα τινὰ τὴν κλίμακα τὴν φέρουσαν ἐκ τοῦ ἐστιατορίου εἰς τὰ ἐπάνω δωμάτια τῆς οἰκίας τῆς· ἐκράτει μὲν εἰς χειρὰς τῆς τὸ σάρωθρον καὶ τὸ λευκὸν χειρόμακτρον, μὲ τὸ ὅποσον ἐμελλε νὰ καθι-

ρίση τὸν μικρὸν τῆς κοιτῶνα, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος, ὅστις ἀποστρέφεται τὴν ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ κάμῃ, ἡργοπύρει καὶ ἐσταμάτα εἰς ἐκάστην βραθυμίᾳ.

— Πρέπει νὰ σπεύσῃς, εἶπεν εἰς αὐτὴν ἡ μήτηρ τῆς, ἂν θέλῃς νὰ φθάσῃς ἐγκαίρως εἰς τὸ σχολεῖον· ἔχεις ἀκόμη μίαν μόνον ὥραν ἐλευθερίαν· ἰδοὺ τὸ ὠρολόγιον σημαίνει τὴν ἐβδόμην.

— ὦ μητέρα, ἀνεφώνησεν ἡ μικρά, πόσον βαρύνομαι νὰ σκιάω ἐκάστην πρωΐαν τὸ δωμάτιόν μου, νὰ στρώω τὴν κλίνην μου, νὰ καθυρῶ! Δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον, ἂν ἔκκαμνον ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ ὅλας αὐτὰς τὰς ἐργασίας; Μήπως δὲν εἶναι ἀρκετὸς κόπος δι' ἐμὲ ἡ μελέτη τῶν μαθημάτων μου;

— Ἀλλὰ, τέκνον μου, τίς νὰ τὰς κάμῃ; Ἡ μικρά μας ὑπηρετρία δὲν ἐπέστρεψεν ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀγοράν, καὶ ἔχομεν τόσας; Ἄλλας ἐργασίας εἰς τὴν οἰκίαν, ὥστε μάλιστα ἐπικραεῖ εἰς τὸ νὰ μὲ βοηθῇ.

— Πόσον λυποῦμαι, διότι εἴμεθαι πτωχίαι! Ἦθελα νὰ ἤμεθα πλούσιαι, νὰ εἴχομεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς μας πολλὰς ὑπηρετρίκας καὶ ὑπηρετάς.

— Ἀλλὰ νομίζεις, ὅτι καὶ τὰς πλουσίας κόρας δὲν ἀναγκάζουσι αἱ μητέρες τῶν νὰ ἐργάζονται; Ἡ καλῶς ἀνατεθραχημένη κόρη πρέπει νὰ συνηθίσῃ εἰς ὅλα...

— Τότε λοιπὸν ἐπεθύμουσι νὰ ἦμην κόρη βασιλέως· αἱ θυγατέρες τῶν βασιλέων δὲν ἐργάζονται ποτέ.

— Εἶναι ἀνόητος ὁ πόθος σου· ἀλλὰ, καὶ βασιλόπαις ἂν ἦτο, νομίζεις, ὅτι θὰ ἦτο τάχα περιττὸν νὰ συνηθίσῃ εἰς οἰκιακὰς ἐργασίας; Ἡδύνατο νὰ σοὶ χρησιμεύσουν εἰς ἡμέρας ἀνάγκης.

— Νὰ μοὶ χρησιμεύσουν! Ἀλλὰ εὐρέθη ποτέ καμμία βασιλόπαις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κάμῃ τόσον κοπικαστικὰς ἐργασίας! Τόσον ταπεινάς!

— Τοῦτο σημαίνει, τέκνον μου, ὅτι ὀλίγιστα ἔμαθες ἕως τῶρα ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ ὅτι ἔχεις ἀκόμη νὰ διδασθῇς πολλά. Ὑπάγε, καθάρισον καὶ τακτοποίησον τὸ δωμάτιόν σου καὶ ἔλθε κατόπιν κάτω· θὰ σοὶ δείξω μίαν εἰκονογραφίαν, ἡ ὁποία θὰ διεγείρῃ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον σου.

— Εἶναι ἀπὸ τὴν συλλογὴν ἐκείνην τῶν εἰκόνων, τὴν ὁποίαν σοὶ ἀφῆκε κληρονομίαν ὁ πάππος μου;

— Ναι.

Τώρα κάπως προθυμότερον ἀνέβη ἡ Ἐλένη εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς,

διότι είχε μέγαν πόθον νά ἴδῃ τὰς εἰκόνας ἐκεῖνας· πρὸ ὀλίγου εἶχε λάβει αὐτὰς ἡ μήτηρ της καὶ δὲν τὰς εἶχεν εἰσέτι δείξει εἰς αὐτήν, ἀλλ' εἶχεν εἶπει, ὅτι ἦσαν πολυτιμότεραι δι' αὐτήν παρὰ ἐὰν ἦσαν συλλογὴ ἀπὸ ἀδάκνυκτας ἢ μικροκρίτας.

Ἄφρου λοιπὸν ἐτακτοποίησε τὸ δωμάτιόν της, ἔσπευσε νῦν ἀργοπορίας εἰς τὴν τραπεζαρίαν· ἡ μήτηρ της εἶχεν ἤδη ἀνοικτὴν τὴν εἰκόνα πλησίον τοῦ παραθύρου.

— Παρκατήρησον αὐτὴν καλῶς, εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα της καὶ εἰπέ μοι τί βλέπεις;

— ὦ, εἶπεν ἡ Ἐλένη θυμαζούσα· βλέπω κόρην ὠραίαν καὶ ξανθὴν· ἡ κόμη της πίπτει ὀπισθὲν της λυτῆ. Καὶ πόσον πλουσίαι καὶ ὠραία κόμη εἶναι! Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνδύματα τῆς κόρης αὐτῆς εἶναι πολυτελῆ· καὶ ὅμως, περίεργον, φορεῖ λευκὴν ποδιὰν καὶ ἔχει ἀνκηκωμένον ἐμπρὸς τὸ φρέμας της... κρατεῖ καὶ εἰς τὰς χεῖράς της σάρωθρον... σκρῶνει!

— Ἀλλὰ κύτταξε καὶ τὸ δωμάτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου εὐρίσκειται.

— Φκίνεται σκοτεινὸν καὶ μελαγχολικὸν τὸ δωμάτιον· ἀντὶ ὀρφῆς ἔχει θόλον βαθὺν καὶ κάτω τὸ δάπεδον εἶναι ἐστρωμένον μὲ πλάκας, ὅπως τὸ μικροεῖδόν μας. ὦ! καὶ ἡ θύρα του κλείει μὲ μοχλόν!... Ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς δεσμοκτήριον...

— Ὅρθῶς ἐμάντευσας· εἶναι δεσμοκτήριον...

— Δεσμοκτήριον! Ἀλλὰ τί κακὸν ἔκαμεν ἡ ὠραία αὐτὴ κόρη, ὥστε νά τὴν κλείσουν εἰς τὸ δεσμοκτήριον; Φκίνεται τόσον ἀγαθὴ, τόσον ἀθώα!

— Πραγματικῶς ἦτο ἀγαθὴ καὶ ὠραία κόρη ἡ δεκαεξαέτις Μαρία Θερεσίαι, ἀλλ' ἦτο θυγάτηρ βασιλέως.

— Θυγάτηρ βασιλέως; Καὶ δι' αὐτὸ τὴν ἔκλεισαν εἰς τὸ δεσμοκτήριον;

— Ναι· ἡ ἱστορία της εἶναι λυπηρὰ, ἀλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ διδασκαλική.

— ὦ, εἰπέ μοι τὴν ἱστορίαν της, μητέρα, σὲ παρακαλῶ, ἀνεφώνησεν ἡ μικρὰ· ὅσον περισσότερον παρκατηρῶ τὴν ὠραίαν αὐτὴν κόρην, τόσον ἀξιογάπητον τὴν εὐρίσκω.

— Δὲν σοὶ εἶπον, ὅτι θὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον σου ἡ εἰκὼν αὕτη; παρκατήρησεν ἡ μήτηρ, καὶ ἤρχισεν ὡς εἰς τὴν διήγησίν της.

— Πρὸ ἐνὸς περιπόου αἰῶνος ἐθασίλευεν ἐν Γαλλίᾳ ὁ Λουδοβίκος δέκατος ἕκτος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία Ἀντωνέττα· δὲν ἦσαν μὲν κακοὶ βασιλεῖς, ἀλλ' ἠγάπων πολὺ τὰς διασκευάσεις, ὥστε διήρχοντο τὸν βίον των ἀμέριμνοι, λησιμονοῦντες, ὅτι πρῶτιστον καθήχοντων τῶν ἱσταμένων τόσον ὑψηλὰ εἶναι νὰ φροντίζουσι περὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ λαοῦ των. Οἱ βασιλεῖς εἶναι περιβεβλημένοι μὲ πλοῦτον καὶ μὲ δόξαν, ἀλλὰ φέρουσι ἐπίσης καὶ εὐθύνας βαρεῖας· ἐκεῖνοι ὅμως οὐδέποτε ἐσκέπτοντο εἰς αὐτάς, ἀλλ' ἐσπατάλων τὸν δημόσιον πλοῦτον εἰς ματασιότητας καὶ ἐλησημόνουν, ὅτι ὁ λαὸς καθ' ὅλον τὸ ἐκτεταμένον αὐτῶν βασίλειον ἔπασχε καὶ ἐστερεῖτο. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ μὴ ἀγκυρῇ τὸν βασιλέα. Ἠσθάνθη τότε ἐκεῖνος τὸ σφάλμα του καὶ προσεπάθει νὰ διορθωθῇ, ἀλλ' ἦτο ἀργά· εἶχε πλέον ἐξκηρωθῇ ὁ λαὸς ἐναντίον του καὶ ἐξεργάγη ἐπανάστασις. Ὁ ὄχλος τότε μὴ ἔχων πλέον νὰ φοβηθῇ τοὺς νόμους καὶ ὠθούμενος ὑπ' ἀνθρώπων, οἵτινες ἐζήτουσι νὰ καταργήσουσι τὴν βασιλείαν, περιεκύκλωσε τὰ ἀνάκτορα καὶ ἀπήτησε νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς. Ὁ βασιλεὺς ἀντέστη, ἀλλὰ τὸν συνέλαβον συνέλαβον ἐπίσης τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ τὰ δύο τέκνα του καὶ τὴν ἀδελφὴν του· ὅλους δὲ ὁμοῦ ἐκλείσιν ἐντὸς δεσμοτηρίου.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἠλιπίζεν, ὅτι ἤθελε λυτρωθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν δικωτῶν τῆς, ἀλλ' ὅταν εἶδε τὸ ἀδύνατον ὑπετάγη εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς διήρχετο τὰς ἡμέρας του διδάσκων τὴν θυγατέρα του καὶ τὸν μικρὸν του υἱόν, ἡ δὲ βασίλισσα καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως κατεγίνοντο εἰς τὴν βραβυκὴν συνήθιζον ἐπίσης καὶ τὴν μικρὰν Θηρεσίαν εἰς τὸ νὰ βράβη. Ἐνίοτε ὁ βασιλεὺς ἀνεγίνωσκεν εἰς ἐπήκοον ὅλων εὐχάριστόν τι ἀνάγνωσμα ἢ σοφικὰν τινα θρησκευτικὴν μελέτην καὶ οὕτως ἐλησημόνουν τὰς θλίψεις των διὰ τῆς ἐργασίας καὶ εὕρισκον ἀνακούφισιν, προσπαθοῦντες νὰ παραμυθῶσιν ἀλλήλους.

Ἄλλ' ἡμέραι σκληρότεροι ἐπεφυλάσσοντο εἰς αὐτούς· μετὰ τινα καιρὸν ἐξήγαγον τὸν βασιλέα ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου, διὰ νὰ τὸν δικάσουσι, ἀλλὰ καταδικάσαντες αὐτὸν ἀδίκως εἰς θάνατον τὸν ἀπεκεφάλισαν ἐπὶ τῆς λαμμητόμου. Κατόπιν ἦλθεν ἡ σειρά τῆς βασίλισσας· καὶ αὐτὴν ἀπεκεφάλισαν, ὥστε ἡ βασιλοπούς Μαρία Θηρεσία ἐγκατελείφθη μόνη εἰς τὴν εἰρηκτὴν.

— 'Αλλά δὲν εἶχε μαζί τὴν θείαν τῆς καὶ τὸν μικρὸν τῆς ἀδελφόν :

— Τὴν θείαν τῆς καὶ, τὸν ἀδελφόν τῆς ὄχι· διότι, ἔταν κατεδικαστὴν τὸν βασιλέα εἰς θάνατον, ἐχώρισαν τὸν δικτατορῆ υἱὸν ἀπὸ τῆς μητρὸς του καὶ ἔκλεισαν αὐτὸν εἰς ἄλλην ἰδιαιτέρην εἰρηκτὴν.

— "Ω, τί κακοὶ ἄνθρωποι !

— Τὸ ἔκκαμαν, διότι αὐτὸς ἔμενε τότε ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου, ὁ ἐπίδουξος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, καὶ ἐφοβοῦντο μήπως οἱ φίλοι τῆς οἰκογενείας του κατορθώσουν νὰ ἐλευθερώσουν αὐτόν· ἐφρόντισαν λοιπόν νὰ λάθουν ἕλα τὰ μέτρα, ὅπως ἐπιτηροῦν τὸν μικρὸν Λουδοβίκον αὐστηρότερον.

— Ἐγνώριζεν ἡ Μαρία Θηρεσία τὸν θάνατον τῶν γονέων τῆς ;

— "Ὁχι εὐτυχῶς, τὸν ἠγνοεῖ· ἀλλ' οὕτε μετὰ τῆς θείας τῆς ἀφῆκον αὐτὴν νὰ συμβιώσῃ ἐπὶ πολὺ, διότι καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως ἀπεκεφάλισαν· τότε ἡ δεκαεξάχρητος Μαρία Θηρεσία ἔμεινεν ἐντελῶς μόνη εἰς τὴν εἰρηκτὴν τῆς.

— Πόσον καιρὸν ἔμεινεν ἐκεῖ ;

— Ἐμεινεν ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος· ἔταν δὲ ἠλευθερώθη, ἔγραψε τὰ ἔσα ὑπέστη κατὰ τὰς θλιβεράς ἐκεῖνας ἡμέρας. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς ἀνακηνώσκουμεν ἐπίσης τὰ ἐξῆς· «Δὲν ἐζήτησαν εἰμὴ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαστικὰ εἰς τὸν καθημερινόν μου βίον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μοὶ τὰ ἠρνοῦντο ἀγρίως. Ἐνὸς μόνον δὲν μ' ἐστέρου· μοὶ παρεῖχον ὕδωρ ἄφθονον καὶ σάπωνα καὶ ἡ ἀσχολία μου ἦτο ἐκάστην πρωΐαν νὰ σωζώω ἡ ἴδια καὶ νὰ καθαρῶ τὸ δωμάτιόν μου.»

— Ἐχεῖ λοιπόν, κόρη μου, ἐνώπιόν σου τὴν εἰκόνα νεάνιδος ἀβραῶς, ἧτις ὑπῆρξε θυγάτηρ βασιλείως καὶ ἐγγονὴ αὐτοκρατορείας. Ἡ ἐκ μητρὸς μάμμη αὐτῆς, ἡ Μαρία Θηρεσία, ἦτο αὐτοκράτειρα ἐνδοξος καὶ μεγάλη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἄλλὰ, σὲ ἐρωτῶ, κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας τῶν δοκιμασιῶν, τί συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν βίον τῆς ἐγκαταλελειμμένης ἐκεῖνης κόρης ὀλιγώτερον δυσάρεστον, ὀλιγώτερον φεβρόν; Μήπως ἡ ἐνδοξος καταγωγὴ τῆς; Ἡ αἰ ἀναμνήσεις τῆς πολυτελείας καὶ τῆς λαμπρότητας, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἀνετράφη; "Ὁχι· οὐδὲν ἄλλο ἢ ἡ γνῶσις τῶν οἰκιακῶν ἀσχολιῶν. Ἐγνώριζε νὰ διατηρῇ τὴν εἰρηκτὴν τῆς καθάρειον καὶ ἀναμφιβόλως εἶχε προσέξει εἰς τοῦτο· εἶχε μάθει ἴσως τοῦτο, ἔταν ἐξῆς περιστασιοῦμένη ἀπὸ θεραπεινίδας καὶ θαλαμηπόλους, αἵτινες

έργον των εἶχον νὰ προλαμβάνουν καὶ τὰς ἐλαχίστας ἐπιθυμίας της.

— Βλέπεις λοιπόν, Ἐλένη μου, ὅτι δὲν εἶναι ποτὲ περιττὸν εἰς τὴν γυναικᾶ, εἴτε ὑψηλὰ ἴσταται κοινωνικῶς εἴτε χαμηλὰ, νὰ γνωρίζῃ καὶ οἰκιακὰς ἐργασίας; Εἶσαι μικρὰ ἀκόμη καὶ δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἐνοήσης ὅπως οὐδοκρὸν σημασίαν ἔχουν αὐταὶ διὰ τὸν μετέπειτα βίον της. Ἄλλ' ἐνθυμοῦ, τέκνον μου, ὅτι γυνὴ λεπτοῦς καὶ καλῆς ἀνατροφῆς δὲν εἶναι ἐκείνη, ἣτις γίνεται πρόξενος φροντίδων πολλῶν, εἰς τοὺς μετ' αὐτῆς συμβιβῶντας, ἀλλ' ἐκείνη, ἣτις γνωρίζει νὰ ζῆ μετ' ἀξιοπρέπειαν σύμφωνον πρὸς τὰς περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται. Ἡ γυνὴ, ἣτις ἤξεύρει νὰ ζῆ καὶ ἐν τῇ πτωχείᾳ, ὅπως καὶ ἐν τῷ πλούτῳ, καθίσταται εὐτυχεῖς τοὺς περὶ ἐκαστήν. Καὶ πόσα δύσκολα, πόσα δυσάρεστα καθήκοντα ἔχει ἡ γυνὴ νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ τὸν βίον της! Καὶ νὰ τὰ ἐκτελέσῃ μετ' ὑπομονὴν καὶ εὐχαρίστησιν· διότι τὸ πρῶτιστον αὐτῆς καθήκον εἶναι νὰ λησμονῇ ἐκαστὴν χάριν τῶν ἄλλων. Ἄν δὲ αἰσθάνηται πραγματικῶς πόσον ὠραία εἶναι ἡ ἀποστολὴ της αὕτη, τότε καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι ἠναγκασμένη νὰ ἐκτελῇ κοπιαστικὰς ἐργασίας, τὰς ἐκτελεῖ μετ' ὀψον χάριν, ὥστε σκορπίζει περίξ της τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν χάριν.

Ἡ Ἐλένη μετ' τοὺς δύο της βραχίονας περιέβαλε τὴν μητέρα της καὶ ἐναγκαλισθεῖσα αὐτὴν τρυφερῶς τὴν ὑψοκρίστησε διὰ τὴν διήγησίν της· ἀνεχώρησε δὲ σκεπτικὴ εἰς τὸ σχολαῖον. Ἐκτοτε ὄχι μόνον τὸ δωμάτιόν της ἐτακτοποιεῖ προθυμότερα, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ἐργασίας ἐβοήθει τὴν μητέρα της.

Ἀπέκτησε δὲ βαθμηδὸν τόσην ἱκανότητα εἰς τοῦτο, ὥστε συχνὰ ἡ μήτηρ της ἀπεκάλει αὐτὴν «δεξιάν της χειρᾶ».

• Ἡ σῶφρων γυνὴ κατὰ τὸν Σολομῶντα.

Γυναικᾶ ἀξίαν τίς θέλει εὐρεῖ, διότι τοιαύτη εἶναι τιμιωτέρα πολὺ ἀπὸ τοὺς μαργαρίτας!

Ἡ καρδίη τοῦ ἀνδρός της ἀνακλύεται εἰς αὐτήν, καὶ δὲν θέλουσι λείψει τὰ ἀγαθὰ ποτὲ ἀπ' αὐτῆς.

Θέλει προσενῆσαι εἰς αὐτὸν καλὸν καὶ ὄχι· κακὸν ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς της.

Ζητεῖ μαλλίον καὶ λινάριον καὶ ἐργάζεται εὐχαρίστως μετ' αὐτῆς χεῖρας της.

Σηκώνεται, ἐνώ εἶναι ἀκόμη νύξ, καὶ διαμοιράζει τὸ φαγητὸν εἰς ὅλους τοὺς οἰκιακοὺς τῆς καὶ τὰς ἐργασίας εἰς τὰς θεραπείας τῆς.

Βάλλει τὰς χεῖράς τῆς εἰς τὸ ἀδράκτιον καὶ κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρά τῆς ἡλικιάτην.

Ἀνοίγει τὴν χεῖρά τῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἀπλώνει αὐτὰς πρὸς τοὺς ἐνδεδεῖς.

Δὲν φοβεῖται τὴν γιόνα διὰ τοὺς οἰκιακοὺς τῆς, διότι ὅλοι οἱ ἰδιοκαὶ τῆς εἶναι ἐνδεδυμένοι διπλᾶ.

Κάμνει διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς σκεπάσματι. Ἴσχυον καὶ εὐπρέπειαν εἶναι ἐνδεδυμένη, καὶ ὅποιαἰδήποτε περιστάσεις καὶ ἂν εὐρωσιν αὐτήν, εἶναι εὐχαριστημένη.

Ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς μετ' ἠσυχίας καὶ ὁμιλεῖ πρὸς ὅλους μετ' εὐμένειαν.

Ἐπαγρυπνεῖ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς οἰκίας τῆς καὶ δὲν τρώγει τὸν ἄρτον τῆς ὀκνηρίας.

Τὰ τέκνα τῆς μακαρίζουν αὐτήν, καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς παρομοίως ἐπαινεῖ αὐτήν.

Ψευδὴς εἶναι ἡ χάρις καὶ μάταιον τὸ κάλλος ἢ γυνὴ ἢ φοβουμένη τὸν Κύριον αὐτὴ θέλει ἐπαινεῖσθαι.

Δότε εἰς αὐτήν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν χειρῶν τῆς, καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς ᾗς τὴν ἐπαινώσιν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

• Ηγεμονὶς φίλεργος ἐλεήμων.

Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ζῶμεν, θυγατέρες βασιλέων ἀνήκουσαι εἰς ἔθνη πλούσια καὶ ἰσχυρὰ δὲν θεωροῦν ἀνάξιον τὸ νὰ ἐργάζωνται. Δίδουν δὲ προκράδειγμα μέγα καὶ εὐεργετικὸν εἰς πολλὰς κόρας, καὶ ὅσοι, ἂν καὶ πτωχοί, δὲν θεωροῦν τιμητικὴν ἐνασχόλησιν τὴν ἐργασίαν. Μία τῶν ἡγεμονίδων τούτων εἶναι ἡ νεωτάτη θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Αὕτη ὠρική, χριστεσσὴ καὶ εὐφροσύνῃ ἀπὸ μικρὰ χροῖαν μεγάλην εὗρισκεν εἰς τὸ νὰ βοηθῇ τοὺς πτωχοὺς. Ἡ μήτηρ τῆς ἔδιδεν εἰς αὐτήν ἐπιχορηγήσιν διὰ τὰ ἰδιαιτέρὰ τῆς ἔξοδα· ἀλλ' ἡ φιλελεήμων κόρη τὸ μεγαλύτερον μέρος ἐδαπάνᾳ χάριν φιλανθρωπικῶν σκοπῶν. Τόσοι δὲ ἦσαν οἱ πτωχοί, τοὺς ὁποίους ἀνεκούφιζεν, ὥστε πολλάκις τὸ κεφάλαιόν τῆς δὲν ἐπῆρκει. Διὰ τοῦτο ἡ εὐγενὴς κόρη εἶχεν εὖρει μέσον, ν' ἀξάνῃ αὐτὸ διὰ τῆς ἐργασίας τῆς.

Κατεσκευάζε δηλαδή εργόχειρα τόσον κομψά, ὥστε ἐπωλοῦντο ἀδρῶς ταῦτα εἰς τὰς φιλανθρωπικὰς ἀγοράς, μὲ τὸ τίμημα δὲ τούτων ἐπολλαπλασιαζέε τὰς ἀγαθοεργίας της. Δὲν ἐπέδιδε μόνον εἰς λεπτὰ καὶ ὀρατὰ ἐργόχειρα· ἐπειδὴ δὲ εἶχε καὶ τάλαντον καλλιτέχνης εὐδοκίμει πρὸς τούτοις καὶ ὡς φωτογράφος. Ἄς προσθέσωμεν δὲ, ὡς ἡ ἰδίᾳ ὁμολογεῖ χωρὶς διόλου νὰ ἐντρέπηται, ὅτι ἐγνώριζεν ἄριστα καὶ τὴν μαγειρικὴν.

Ἡ ἡγεμονία αὐτῆ, νυμφευθεῖσα πρὸ τινων χρόνων τὸν ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως μας, εἶναι τὴν ἡ βασιλίσσα τῆς Νορβηγίας, ἥτις ἔνεκα τῶν μεγάλων της ἀρετῶν λατρεῖται ἀπὸ τοῦ ὑποκόου της.

Τὸ κάτοπτρον τοῦ Λιβιγκστώνος

Ὁ Λιβιγκστών, ὁ ἐξερευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς, ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ταξείδια μεταξὺ τῶν ἀγρίων καὶ ἀπολιτίστων φυλῶν τῶν τροπικῶν τὸ μικρὸν του κάτοπτρον διήγειρε περιέργειαν καὶ ἐνδιαφέρον μέγιστον· αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων συνέρπον εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ παρεκάλουν αὐτὸν νὰ τὰς ἀφήσῃ νὰ ἴδουν τὸ πρόσωπόν των· ἐκεῖνος δὲ μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν κλοκκαθίαν οὐδέποτε ἤνεϊτο τὴν μικρὰν ταύτην χάριν. Θέλων μάλιστα νὰ ἀφήσῃ αὐτὰς νὰ θυμῶσαν ἐν ἀνέσει τὸν ἑαυτῶν, ἀπεσύετο εἰς γωνίαν τινὰ τῆς σκηνῆς του καὶ προσεποιεῖτο, ὅτι ἀνεγίνωσκεν.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αἱ ἀφελεῖς Ἀφρικαναὶ ἠρώτων ἡ μίαν τὴν ἄλλην ἐνώπιον τοῦ κατόπτρου· «Ἄρα γε ἐγὼ εἶμαι αὐτὴ ἐκεῖ ἢ μήπως εἶσαι σύ;». Ἀποῦ δὲ ἡ ἐρωτῶσα ἐπείθετο, ὅτι τὸ πρόσωπον, τὸ ὀποῖον ἔβλεπεν, ἦτο πράγματι τὸ ἰδικόν της, ἀνεφώνει· «Ἄλλὰ λοιπὸν δὲν εἶμαι ὠραία!». Κύτταξε πόσον πλατὺ στόμα ἔχω! Καὶ πόσον μέγαλα ὄτα! Ἄλλ' οὔτε ἡ βίς μου δὲν μοι ἀρέσκει· εἶναι καὶ αὐτὴ πλατεῖα καὶ χονδρὴ!».

Ἡμέραν τινὰ νεῦνις ἀπὸ τὴν φυλὴν τῶν Μοκολόδ; διακρίνουσα πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Λιβιγκστώνος εἶδε διὰ τῆς ἀνοικτῆς θυρίδος τὸν σφόν, ὅστις ἔκυπτεν ἐπὶ τοῦ βιβλίου του ἀφιερωμένος εἰς μελέτην. Εὗρε λοιπὸν τὴν εὐκαιρίαν κατάλληλον, διὰ νὰ παρρητήρησῃ μὲ τὴν ἀνεσίαν της τὸν ἑαυτῶν της.

Εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν πατοῦσα εἰς τὸ ἄκρον τῶν ποδῶν της καὶ ἤλθε καὶ ἐστάθη ἐμπρὸς εἰς τὸ κάτοπτρον· ἦτο πεπεισμένη, ὅτι ἐκεῖνος δὲν τὴν ἔβλεπε, καὶ ἤρχισε νὰ κάμνη μορφασμοὺς διαφόρους· ἐστράφη καὶ

πλαγίως και κατὰ μέτωπον και παρετήρησε τὸν ἑαυτὸν της ἐπὶ πολ-
λὴν ὥραν· τέλος ἀνεφώνησε περίλυπος· «Κρῖμα! Μοῦ εἶπον μίαν φορὰν,
ὅτι εἶμαι ἄσχημος και ἐθύμωσα· τώρα ἕμως βλέπω, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ
θυμώσω, διότι εἶναι ἀλήθεια, ὅτι εἶμαι ἄσχημος».

Τὸ κατόπτρον λοιπὸν εἰς χεῖρας τῶν ἀπολιτίστων ἐκείνων Ἀφρικ-
νίδων ἀπέβηκε πολὺ ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον ἢ ὅ,τι ἀποβαίνει εἰς
ἡμᾶς· διότι σπικνωτάτα συμβαίνει εἰς τὰς νεάνιδας τῆς ἰδικῆς μας
πολιτισμένης κοινωνίας νὰ φθάσουν πρὸ τοῦ κατόπτρου εἰς συμπε-
μάσματτα παρόμοια. Ἀπ' ἐκκεντρίκων εὐρίσκουν πάντοτε, ὅτι εἶναι ὠραίοι,
και ἀπικιτοῦν νὰ θυμώζωνται ἀπὸ ὅλους· πείθονται μάλιστα ἐνώπιον
τοῦ κατόπτρου, ὅτι ὑπερέχουν ὅλας τὰς ἀμηλίους των κατὰ τὴν χά-
ριν και τὴν κάλλον.

Τὸ κατόπτρον τοῦ Σωκράτους

Τὸ κατόπτρον τοῦ Λιθιγιστῶνος ἐνθυμίζει εἰς ἡμᾶς τὴν παραγγε-
λίαν, τὴν ὁποίαν ἔδιδεν ὁ Σωκράτης εἰς τοὺς νέους· «Ἐσοπιρίζεσθε
ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὁ μέγας φιλόσοφος, και ἂν μὲν εἴσθε ὠραίοι, στολί-
ζετε τὴν ὠραϊότητά σας διὰ τῆς ἀρετῆς, ἂν δὲ εἴσθε ἄσχημοι, διορθώ-
νατε τὴν ἀσχημίαν σας πάλιν διὰ τῆς ἀρετῆς». Ἐξετάζετε δηλαδὴ
τὸν ἑαυτὸν σας ὡς ἂν εἴσθε ξένοι πρὸς σᾶς και προσπαθεῖτε νὰ εὐρί-
σκητε ὅχι τὰ προτερήματτα, ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματτά σας. Ὅταν δὲ τὰ
εὔρητε, προτίσκατε νὰ διορθώσητε αὐτά· διότι μόνον κατὰ τὴν
νεκρὰν ἡλικίαν εἶναι εὐκόλον ν' ἀπαλλαγῇ τις τῶν ἐλαττωμάτων του·
καθ' ὅσον ὁ χρόνος προβαίνει, αἱ κακαὶ ἐξεις ῥιζοῦνται ἐπὶ μᾶλλον
και μᾶλλον και ἀποβαίνουν ἀναπόσπαστα τοῦ χαρακτῆρος γνω-
ρίσματτα.

Πῶς διορθῶναν ὁ μέγας Φραγκλῆνος τὰ ἐλαττώ- ματτά του. — Πῶς δύναται νὰ διορθώση τὰ ἰδικά της ἐκάστη κόρη

Τοῦτο ἐνωρίτατα συνησθάνθη ὁ Ἀμερικανὸς Φραγκλῆνος και
ἐφήρμοσεν εἰς ἑαυτὸν τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωκράτους διὰ τοῦ ἐξῆς
πρακτικοῦ μέσου.

Κατέγραψεν εἰς μίαν στήλην ὅλα τὰ ἐλαττώματτα, ὅσα ἀνεκάλυψεν
ὅτι εἶχε, και εἰς ἐτέραν ὅλα τὰ προτερήματτα, ὅσα ἐπεθύμει νὰ ἀπο-
κτήσῃ· ἔγραψε λόγου χάριν τὰ ἐξῆς:

Ἐγωισμός	Ἀδιαλόγησις
Ἰσχυροφιλία	Ἐργατικότης
Ἀπειθεία εἰς τοὺς ἀνωτέρους	Ἰσοπέθεια
Φιλαρέσκεια	Ἀπλότης
Ἐπιθυμία πρὸς κατηγορίαν τοῦ πλησίον	Ἐπιείκεια
Πειροφιλία	Φιλομάθεια
Ὀΐσις	Μειοψροσούνη
Ἀπειροσκεψία	Σύνεσις
Ἀστασία	Ἐπιμονὴ εἰς τὸ καλόν
Ἀνυπομονησία	Ἰσομονή
Ὁξυθυμία	Πραότης.

Ἐξετάζων δὲ αὐστηρῶς ἐκάστην ἐσπέραν τὰς πράξεις του ἐσημείωνεν εἰς τίνας κακίας ὑπέπεσε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας καὶ πρὸς τίνας ἐκ τῶν ἀρετῶν προσήγγισε περισσότερον.

Ὁ δὲ Φραγκλῆνος ἐκεῖνος ὁ προσπαθῶν μὲ τόσην ἀκρίβειαν νὰ διορθῶν τὸν ἑαυτόν του, ἔγινε μέγας ἀνὴρ καὶ διεκρίθη μετὰ τῶν συμπατριωτῶν του ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐπὶ ἀρετῇ. Καίτοι ἐγεννήθη ἐκ γονέων πτωχοτάτων, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐργατικότητός του νὰ γίνῃ πλούσιος καὶ διὰ τῆς φιλομαθείας του σοφός· τούτο δὲ εἶναι μία ἀκόμη ἀπόδειξις τοῦ δύναται νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπον ἢ θέλησις, ὅταν ἐφορμώσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτο ἀπλοῦς ἐργάτης εἰς τυπογραφεῖον· διεκρίνετο ὅμως διὰ τὴν ἀκάματον φιλοπονίαν του καὶ διὰ τὴν λιτότητα του· εἶχεν ἐπίσης συνηθίσει ἐνωρὶς εἰς τὴν οἰκονομίαν. Διὰ τῶν τριῶν λοιπῶν τούτων ἀρετῶν κατώρθωσε βαθμηδὸν ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ν' ἀναδειχθῇ ὁ ἴδιος διευθυντῆς μεγάλου τυπογραφείου.

Ἡ φιλομάθειά του ἦτο ἔκτακτος ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ἂν καὶ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἐργασίας, οὐδέποτε ἔπαυσε μελετῶν. Ἀνεδείχθη δὲ ὄχι μόνον ἐπιστήμων μέγας, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφος καὶ πολιτικός ἀνὴρ ἔξοχος. Ὡς ἀρχὴν του ἐπέσβευσεν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς πολίτης ὀφείλει νὰ δαπανᾷ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὸ νὰ γίνηται ὠφέλιμος εἰς τοὺς ὁμοίους του. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἀνήλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πατρίδος του, ἐνησχολήθη εἰς ἔργα κοινωφελῆ· ἴδρυσεν λυκεία, νοσοκομεῖα, βιβλιοθήκας, Ἀκαδημίας, συλλόγους, ἐφημερίδας.

Ἐφθασε δὲ ζῶν βίον λιτόν, ἐγκρατῆ καὶ ἐργατικώτατον εἰς γῆρας

βαθύ, ἀπολαύων δόξης πολλῆς καὶ τιμῶν παρὰ τῶν συμπατριωτῶν του. Ὅταν δὲ ἀπέθανεν, οἱ Ἀμερικανοὶ εἰς ἐκδήλωσιν τῆς γενικῆς θλίψεως, ἦν ἐπροξένησεν ὁ θάνατός του, ἐψήφισαν πένθος δημόσιον.

Ἡ ἐνάρετος Χειλωνίς

Ἐθασίλευσέ ποτε εἰς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην ὁ Λεωνίδας, ὁμώνυμος τοῦ ἀθανάτου στρατηγοῦ τῶν ἐν Θερμοπύλαις πεσόντων τριακοσίων Σπαρτιατῶν· εἶχε δὲ θυγατέρα ὀνομαζομένην Χειλωνίδα· ταύτην ὑπάνδρευσε μετὰ τοῦ Κλεομβρότου, ὅστις κατήγετο καὶ αὐτὸς ἐξ ἐπιφανοῦς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Ἄλλ' ὁ Κλεομβρότος ἦτο ἄνθρωπος σκληρὸς καὶ δοξομανῆς, ὥστε κατώρθωσε ν' ἀποστερήσῃ τὸν πενθερόν του τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος, ν' ἀνέλθῃ δὲ αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον τῆς Σπάρτης. Ἡ Χειλωνίς ἦτο ἀπκηρηγόρητος διὰ τὴν συμφορὰν τοῦ πατρὸς της· ὡς κῆρη φιλόστοργος δὲν ἠδύνατο ν' ἀπολαύῃ τῆς δόξης τοῦ νῦν εἶναι βασίλισσα· διὰ τοῦτο ἐγκατέλιπε τὰ ἀνάκτορα τοῦ συζύγου της, ἐνεδύθη πένθιμα καὶ ἔτρεξεν εἰς τὸν ναόν, διὰ νὰ παρακλυθήσῃ τὸν γέροντα πατέρα της καὶ νὰ συμμαρισηθῇ τὴν δυστυχίαν του. Ὅταν δὲ ὁ Κλεομβρότος ἠνάγκασε τὸν ἔκπτωτον βασιλέα νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ ναοῦ μακρὰν τῆς Σπάρτης, δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ τότε ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐξορίαν.

Ἄλλ' αἱ περιστάσεις δὲν ἤργησαν νὰ μεταβληθοῦν· οἱ φίλοι τοῦ Λεωνίδου κατώρθωσαν ν' ἀνακηρύξουν αὐτὸν πάλιν βασιλέα καὶ νὰ τὸν ἐπικναφῆρουν εἰς Σπάρτην· τότε ὁ Κλεομβρότος φεύγων τὴν ἐκδικησιν τοῦ πενθεροῦ του ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ αὐτὸς καταφύγιον εἰς ναόν· κατέφυγεν εἰς τὸν ναόν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἄλλ' ὁ Λεωνίδας παρακληθὼν μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτικῃς ἔδραμεν ἐκεῖ, διὰ νὰ τὸν τιμωρήσῃ.

Ὅποια ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς του καὶ ἡ ἐκπληξίς ὄλων τῶν Σπαρτιατῶν τῶν συναδουόντων αὐτόν, ἔσαν εὖρον εἰς τὸν ναόν τὴν Χειλωνίδα πενήθοροῦσαν πάλιν καὶ κλαίουσαν· παρεμβύθει τὸν σύζυγόν της καὶ εἶχε μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὰ δύο της τέκνα.

Ἡ Χειλωνίς δὲν ἐφέρθη ὡς θυγάτηρ μόνον ἀφωσιωμένη, ἀλλὰ καὶ ὡς σύζυγος πιστή· διότι καθῆκον ἔχει ἡ σύζυγος νὰ συμμαριζήται τὰς θλίψεις τοῦ συντρόφου τοῦ βίου της καὶ νὰ βοηθῇ αὐτὸν κατὰ τὴν δυστυχίαν.

Ἦρχισε λοιπὸν νὰ παρκακλήῃ τὸν πατέρα της νὰ φεισθῇ τῆς ζωῆς τοῦ Κλεομβρότου, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἀκαμπτος· αὐτὴν μὲν παρεκάλει νὰ ἔλθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα, διὰ ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν τιμὰς καὶ περιποιήσεις, εἰς δὲ τὸν Κλεομβρότον ἐπέβλεπε νὰ ἀνχωρήσῃ ἀμέσως μακρὰν τῆς Σπάρτης.

Ἄλλ' ἡ Χειλωνίς δὲν ἐδίστασεν οὐδὲ τότε μὲ ποῦον ἐκ τῶν δύο ὤφειλε νὰ ὑπάγῃ· μὲ τὸν πατέρα της ἢ μὲ τὸν σύζυγόν της. Λαβοῦσα τὸ ἐν τῶν τέκνων της εἰς τὰς ἀγκάλας της ἔδωκε τὸ ἄλλο εἰς τὸν σύζυγόν της καὶ μετ' αὐτοῦ ἐξῆλθε τοῦ νεοῦ. Ἦτο μὲν βελούτατα τεθλιμμένη, διότι ἔμελλε πάλιν νὰ ὑποστῇ τὰς ταλαιπωρίας τῆς ἐξορίας, νὰ ζήσῃ δὲ μακρὰν ὅλων τῶν ἰδικῶν της καὶ τῆς πατρίδος της, ἀλλ' ἀνεκούφιζεν αὐτὴν ἡ σκέψις, ὅτι ἤθελεν ἀποβῆ τὸ στήριγμα καὶ ἡ παρκαμθία τοῦ συζύγου της· διὰ τοῦτο μὲ βῆμα σταθερὸν, χωρὶς νὰ κλονισθῇ εἰς τὴν ἀπόφασίν της ἀπὸ τὰς προτροπὰς τοῦ πατρὸς της, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐξορίαν.

Μεταμορφώσεις.

(Γ. Μ. Βιζυηνοῦ)

Μιὰ μάννα εἶχε τέσσερα παιδάκια καμωμένα,
τέσσερα παιδιά.

Τὰνάγιωσε, τὰνάθρευε, τὰ προίκισ' ἕνα, ἕνα,
μ' εὐθυμη καρδιά.

Κ' εὐόρηκε καὶ τὰ ἄνδρευε 'ς ἀνθρώπους μὲ κεφάλι,
μὲ νοικοκυριό.

Κ' ἐκεῖνα ὀπιτωθήκανε κ' ἐγίνανε μεγάλοι
μέσα 'ς τὸ χωριό.

Μὰ τῆς γριάς τῆς μάννας των τῆς ἔδωκεν ἡ Μοῖρα
ἄσχημην εὐχή.

Κι ἀπέθανεν ὁ γέρος της! Κι ἀπέμειν' αὐτὴ χήρα,
χήρα καὶ φτωχή!

Κι αὐτὸ ὅσων νὰ μὴν ἔφθαιεν, ἀρωόστησε μιὰ ῥέορα
 μιὰ κακὴ βροδιά !
 Φωνάζει ξένον ἄνθρωπο, μηγᾶ μ' αὐτόνε πέορα
 νᾶοθουν τὰ παιδιά.

— Πάνε καὶ ῥέος τοῦ γιόκα μου νᾶοθῆ νὰ μὲ κνιτάξῃ,
 καὶ δὲν ἤμποροῶ !

ῥΠῆγε καὶ ἤλθε καὶ λαλεῖ.— Τὰμπέλι του θὰ φοράξῃ.
 Δὲν ἔχει καιρό !

— Οἱ βᾶτοι νὰ φνιρώσουνε ῥε τὸ σῶμά τ', εἶπ' ἐκεῖνη,
 γιὰ παντοινά !

Καὶ ἀπὸ τότ' ὁ κακογιὸς σκανιζόχοιρος ἐγίνη,
 φεύγει ῥε τὰ βουνά !

— Πάνε καὶ ῥέος τῆς κόρης μου νᾶοθῆ νὰ μὲ κνιτάξῃ,
 καὶ δὲν ἤμποροῶ !

ῥΠῆγε καὶ ἤλθε καὶ λαλεῖ.— ῥΦαίνει λεφτὸ μετᾶξι !
 Δὲν ἔχει καιρό !

— Νὰ ῥφαίνῃ καὶ νὰ δυάζεται, καὶ νῆναι, εἶπ' ἐκεῖνη,
 μὲ χωρὶς πανί !

Καὶ ἀπὸ τότ' ἡ ἄπονη ἀρᾶχρη ἔχει γίνει,
 ματαιοπονεῖ !

— Πάνε ῥε τὴν ἄλλη κόρη μου νᾶοθῆ νὰ μὲ κνιτάξῃ,
 καὶ δὲν ἤμποροῶ !

ῥΠῆγε καὶ ἤλθε καὶ λαλεῖ.— Θὰ πλόνη καὶ θ' ἀλλάξῃ !
 Δὲν ἔχει καιρό !

— ῥΗ σκάφη ῥπά' ῥε τὴ δᾶχίτης νὰ γύοη, εἶπ' ἐκεῖνη,
 ἄπλυτ' ἀλλαγὴ !

Καὶ ἀπὸ τότ' ἡ ἄπονη χε λῶνα ἔχει γίνει,
 σέορεται ῥε τὴ γῆ !

— Πάνε 'ς τὴν τρίτη κόρη μου νὰ ρθῆ νὰ μὲ κυττάξῃ,
καὶ δὲν ἤμπορῶ !

Ποὶν ἐπιστρέψῃ καὶ τῆς 'πῆ, ἡ κόρ' εἶχε προφθάξει.
Εἶχ' αὐτὴ καιρό.

— Γιατί 'ς τὰ χέρια, κόρη μου, 'ς τὰ δάχτυλα ζυμάρι
καὶ ἄλευρα ἐδῶ ;

— 'Εξόμωνα, μαννούλα μου, μὲ εἶδῃς' ἔχω πάρει
καὶ ἦρθα νὰ σὲ ἰδῶ.

— 'Ανθόσκοι τὰ λεῦρά σου, κ' ἡ σκάφη σου κυφέλη !
Ἦδες τὸν καιρό !

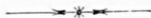
'Σ τὸ βίο σου νὰ γίνεται ὅ,τι καὶ ἂν πιάνης μέλι,
μέλι γλυκερό !

Λαλεῖ, καὶ μὲ χαμόγελο ἀποκοιμέτ' ἐκείνη
γὰ παρτινιά.

Καὶ ἀπὸ τότε μέλι σσα ἡ κόρη της ἐγίνη
καὶ καλοπερῶ.

Γυρῶ 'ς ὅλα τὰ λούλουδα, εἰς ὅλα τὰνθη 'μπάινει
μ' εὐθυμὴ ψυχῆ.

Καὶ ἀπ' ὅλα 'ναι τὰ πλάσματα ἡ πιὸ ἐδλογημένη
διὰ τὴν εὐχὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

• III ἀνοδοδέσμη.

(Διήγημα)

Ἄνθη ὠφέλιμα καὶ ἄνθη δηλητηριώδη.—Δηλητηριώδη καὶ ὠφέλιμα ζῶα.—Περιγραφή τῆς ἐχίδνης καὶ τοῦ ἀκανθοχοίρου.

Ἄβριον εἶναι τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἡ ἐορτὴ τοῦ πατρὸς μας, εἶπεν ἡ μικρὰ Χαρίκλεια πρὸς τὴν μητέρα της· δὲν μας ὑπεσχέθης, ὅτι θὰ μᾶς ἀφήσῃς νὰ κόψωμεν ὅσα ἄνθη θέλομεν, διὰ νὰ κάμωμεν μίαν μεγάλην ἀνοδοδέσμην διὰ τὸν πατέρα μας.;

— Ναί, ὡς ὑπάγωμεν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὸν κῆπον. Σεῖς θὰ συλλέξῃτε τὰ ἄνθη καὶ θὰ τὰ φέρητε εἰς ἐμέ, διὰ νὰ σὲς ὀδηγήσω πῶς νὰ κάμῃτε τὴν ἀνοδοδέσμην.

— Νὰ τὴν κάμωμεν ὅλην ἀπὸ ῥόδα, εἶπεν ἡ μεγαλειτέρα τῶν τριῶν ἀδελφῶν ἀπὸ ῥόδα ἀνοικτόχροα τῆς Βεγγάλης, ῥόδα κόκκινα, ῥόδα μεγάλα ἐκατόφυλλα, ῥόδα μικρότατα κίτρινα ἀπὸ ἐκείνην τὴν τριανταφυλλέαν, ἡ ὁποία ἐσκέπασε μὲ τὰ πολλὰ της ἄνθη ὅλον τὸν τοῖχον.

Νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄνθη τῆς πασχάλεως καὶ μαργαρίτας, ἀπήντησεν ἡ δευτερότοκος· μοὶ ἀρέσκουν πολὺ τὰ δύο αὐτὰ ἄνθη.

— Ὅχι· μόνον αὐτά, ἐπενέθη λέγουσα ἡ μικροτέρα, ἀλλὰ καὶ αἰγόκλημα καὶ ἰσσεμικὰ καὶ ῥεζεδὰ καὶ ἡλιοτρόπιον, διὰ νὰ εὐωδιάξῃ πολὺ ἡ ἀνοδοδέσμη μας.

Ἄς μοὶ φέρῃ ἡ καθεμία σὲς, ὅ,τι ἀγαπᾷ περισσότερο, εἶπεν ἡ μήτηρ.

Καὶ τὰ τρία κοράσια διασπάρησαν εἰς τὸν κήπον· ἔταν δὲ ἐπι-
νήλθον, ἐκράτει ἕκαστον τὰ ἄνθη τῆς ἐκλογῆς του· ἡ μικρὰ ἐφθασε
φορωμένη περισσύτερον ἀπὸ ὅλας.

— Κρῆμα· τόσον πολλὰ ἄνθη νὰ κόψῃς! πικρήτησεν ἡ μήτηρ· σὺ
ἐκοψες ἕ, τι εὖρες ἐμπρός σου.

— Μητέρα, ἠρώτησεν ἡ μικρὰ, δὲν εἶναι καλλίτερον νὰ κόπτωμεν
τὰ ἄνθη παρὰ νὰ τὰ ἀφήνωμεν νὰ μακρύνονται ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα;
Δὲν μᾶς τὰς ἔδωκεν ὁ Θεός, διὰ νὰ τὰ χαιρώμεθα;

Βεβηλῶς ὅλα, ὅσα ἐδημιούργησεν ὁ Θεός γύρω μας, εἶναι τόσον
ώραιο, ὥστε μᾶς προξενοῦν εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ τὰ ἄνθη δὲν τὰ
ἐπλάσσε μόνον διὰ νὰ τὰ χαιρώμεθα, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μᾶς εἶναι ὠφέ-
λιμα. Ἄν, πικραδεύγματος χάριν, δὲν ὑπῆρχον ἄνθη, θὲν θὰ εἶχομεν
οὔτε καρπούς· ὅλοι οἱ καρποὶ γίνονται ἀπὸ τὰ ἄνθη.

— Δὲν θὰ εἶχομεν οὔτε μέλι, πικρήτησεν ἡ δευτερότοκος· τὸ
μέλι γίνεται ἀπὸ τὸ νέκταρ τῶν ἀνθέων.

— Καὶ πῶς τὸ συλλέγουν αὐτὸ τὸ νέκταρ; ἠρώτησεν ἡ μικρὰ.

— Ἐχουν εἰς τὸ στόμα προβοσκίδα μικράν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ
λαμβάνουν καὶ ἔχουν θαυμαστὴν ἐπιτηδεύσθηκα αἱ μέλισσαι εἰς τὸ νὰ
συλλέγουν τὸ νέκταρ ἀπὸ τὸ βάθος καὶ αὐτῶν τῶν λεπτοτέρων ἀνθέων.

— Ἄλλὰ τὸν κηρὸν ποῦ τὸν εὐρίσκουν;

— Τὸν κατασκευάζουν ἀπὸ τὴν κητρίνην ἐκείνην κόκκιν, ἡ ὁποία
ἐξέρχεται ἀπὸ τοὺς στήμονας τῶν ἀνθέων, καὶ εἶναι περιεργότατον
πῶς τὴν συλλέγουν.

— Πῶς!

— Ἐχουν τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν των κατασκευασμένα ὡς μικρὰ
κοχλιάρια καὶ δι' αὐτῶν τὴν λαμβάνουν καὶ τὴν φέρουν εἰς τὴν κυ-
ψέλην των.

— Πόσον ἐξυπνα ζῶα εἶναι αἱ μέλισσαι!

— Πόσον σοφὸς εἶναι Ἐκεῖνος, ὅστις τὰς ἐδημιούργησε! Τὰ ἄνθη,
ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ, δὲν μᾶς παρέχουν μόνον τοὺς καρπούς,
τὸ μέλι καὶ τὸν κηρὸν· πολλὰ μᾶς εἶναι ὠφελιμώτατα αὐτὰ καθ'
ἐαυτά. Ἴδου π. χ. ἡ δένδρομαλόχη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔχει τόσον ὠραιοῦν
χρῶμα, ὥστε ὁμοιάζει μακρόθεν πρὸς βόδον, εἶναι ἡ ἀλθικία ἡ βόδο-
χρῶς· τὰ ἄνθη τῆς, ἔταν ξηρανοῦν, εἶναι ὠφελιμώτατα κατὰ τοῦ
βηχῆς καὶ τῶν κρυολογημάτων.

— Δέν μᾶς εἶναι ὠφέλιμος καὶ ἡ ρίζα τῆς; ἠρώτησεν ἡ μεγαλειτέρα. Δέν τὴν ἀγοράζομεν ἀπὸ τὰ φαρμακεῖα εἰς μικρά, μικρά τεμάχια λευκά;

— Ὅχι· ἡ ρίζα ἐκείνη εἶναι τῆς ἀλθίας τῆς φαρμακευτικῆς. Ἡ ἀλθία ἡ φαρμακευτικὴ διαφέρει ἀπ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἀλθίαν, διότι τὰ ἄνθη τῆς εἶναι μικρότερα καὶ τὸ ὅλον φυτὸν ἐν γένει χαμηλότερον, ἐνῶ ἡ ρίζα τοῦ ἀπ' ἐναντίας εἶναι μεγάλη καὶ εἰσχωρεῖ βαθύτατα ἐντὸς τῆς γῆς. Ἐξ αὐτῆς ἐξάγουν χυμὸν γλακτώδη, ὅστις πράγματι εἶναι ὠφέλιμος κατὰ τοῦ βηχῆς.

— Εἰπέ μας καὶ ἄλλα φυτά, τῶν ὁποίων τὰ ἄνθη εἶναι ὠφέλιμα.

— Εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ, ὅπως καὶ εἰς ἄλλην τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ὑπάρχει δένδρον χρησιμώτατον, τὸ ὁποῖον σχηματίζει δάση ἐκτεταμένα· εἶναι ἡ τυλλία ἡ ἀργυροφύλλος· ὀνομάζεται δὲ οὕτω, διότι ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῶν φύλλων τῆς ἔχει χροίαν ἐντελῶς ἀργυροῦν· πόσον ὠφέλιμα μᾶς εἶναι τὰ ἄνθη τῆς, γνωρίζετε. Ἀλλὰ καὶ τὸ Ἴον, ὁ μενεξὲς δηλαδὴ, τὸ ἀγαπητόν μας ἀνθύλλιον, ἔχει ιδιότητας θεραπευτικὰς, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ὁ κοινὸς πανσῆς, τὸ Ἴον δηλαδὴ τὸ τριχρόν, εἶναι φάρμακον μαλακτικόν. Τὰ βόδα ἐπίσης μᾶς παρέχουν ἀπόσταγμα πολύτιμον, ὅπως καὶ τὰ ἄνθη τῶν λεμονοδένδρων.

— Καὶ τὴν κάππαριν δὲν τὴν τρώγομεν; παρετήρησαν τὰ κοράσια.

— Βεβαίως· ἀπὸ τὰ ἄνθη τῆς, πρὶν ἀνοίξουν, ὅταν εἶναι δηλαδὴ ἀκόμη βομβύλια, κατασκευάζομεν ἄρτυμα ὀρεκτικόν· εἰς τινες μάλιστα νήσους οἱ κάτοικοι βράζουν τὰ ἄνθη τῆς καππάρως καὶ πίνουν τὸν πικρὸν ζωμόν, διότι θεωροῦν αὐτὸν φάρμακον ὠφέλιμον εἰς τὸ κίμα.

— Καὶ τὰ χαμάμηλα δὲν τὰ συλλέγομεν; προσέθεσεν ἡ μικρά.

— Ὅχι μόνον τὰ χαμάμηλα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄνθη τῆς κνίδης, τῆς κοινῆς πσουκνίδας, ἔχουσιν ιδιότητας ὠφελίμους.

— Ἐλησμονήσαμεν τὰ ἄνθη τῆς κουροξυλιάς, τὸν σχμβούκον, παρετήρησεν ἡ μεγαλειτέρα· πῶς μοὶ ἀρέσκουν τὰ πυκνά καὶ λεπτότατα ἄνθη του, ὅταν ἔλα ὁμοῦ ἀνοῦν ἐπὶ τοῦ δένδρου!

— Ναί· ὁ σχμβούκος ὀνομάζεται εἰς τὴν βοτανικὴν ἀκτῆ· τὰ ἄνθη του ἔχουσιν ἀντιφλογιστικὰς ιδιότητας. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἐν

ἀνθύλλιον τοῦ ἀγροῦ ὠριότατον, ἰσχυρὸν μὲ κροσσούς ἐρυθρούς εἰς τὸ κέντρον, τὸ ὅποιον μὲ χαράν σας συλλέγετε πάντοτε, ὡσάντις τὸ εὐρίσκετε· αὐτὸ εἶναι ἄνθος φαρμακευτικὸν πολύτιμον καὶ ὀνομάζεται κρόκος, ζαφουρά κοινῶς. Εἰς τὰ φαρμακεῖα πωλοῦνται ἀκριβότατα οἱ νηματοειδεῖς ἐκεῖνοι κροσσοὶ τοῦ μὲ τὰ στίγματα εἰς τὸ ἄκρον. Ἄλλὰ θὰ σας φανῆ περίεργον, ἂν σας εἴπω, ὅτι καὶ ἄλλο ἀγχιπητόν σας ἀνθύλλιον χρησιμεύει ὡς φάρμακον.

— Ποῖον;

— Ἡ παπκρούνα τῶν ἀγρῶν, ἡ μήκων δηλαδή ἡ ῥοιάς, εἶναι καὶ αὐτὴ ἄνθος φαρμακευτικόν. Αἱ Ὀθωμανίδες μάλιστα κατασκευάζουν ἀπὸ τὰ πέταλά της, ἀροῦ πρῶτον ἀκριβέσουν διὰ τῆς ψαλίδος τὴν μελκνήν κηλίδαν, εἶδος γλυκοῦ, ὅπως περίπου ἡμεῖς κατασκευάζομεν τὴν ῥοδοζάχαριν· θεωροῦν δὲ τὸ μίγμα τοῦτο ὠφέλιμον εἰς πολλὰς παθήσεις, τὴν κεφαλαλγίαν, τὴν ἀϋπνίαν, τοὺς νευρικοὺς πό- νους. Θὰ σας εἴπω τώρα περὶ ἐνὸς ἄλλου ἀνθυλλίου τῶν ὄρεων, τοῦ ὁποίου τὰ ἄνθη καὶ τὰ φύλλα εἶναι εὐεργετικώτατα εἰς τοὺς χωρικοὺς μας τὸν χειμῶνα· τοῦτο εἶναι ἡ σιδηροῖτις ἡ τείσμος.

— Διατί ὀνομάζεται οὕτω;

— Διότι ἔχει ὀσμὴν ἐνθυμίζουσαν πολὺ τὸ ἄρωμα τοῦ τείου· οἱ χωρικοὶ κατασκευάζουν ἐξ αὐτοῦ ἀφέψημα (ζεστόν) ἀπακαλλάκτως ὅπως ἡμεῖς κατασκευάζομεν τὸ τείον.

— Καὶ ἔχει καὶ τὸ ποτόν ἐκεῖνο τὸ ἄρωμα τοῦ τείου;

— Ναί· εἶναι δὲ τονωτικώτατον καὶ εὐχάριστον εἰς τὴν γεῦσιν· οἱ χωρικοὶ συλλέγουν τοὺς ἀνθισμένους κλαδίσκους τοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους καὶ τοὺς ξηραίνουν.

— Πῶς εἶναι τὸ φυτόν; εἶναι ὑψηλόν;

— Μόλις φθάνει εἰς δύο σπιθαμῶν ὕψος· τὰ φύλλα του εἶναι ἐριό- τριχα· ἔχουσι δηλαδή τρίχας πυκνάς, ὅπως τὸ χνουδωτόν ἔριον, ἡ τσόχα, καὶ ἐν γένει τὸ ὅλον φυτόν εἶναι τριχωτόν, οἱ κορμίσκοι του εἶναι τετραγῶνοι, τὰ φύλλα του ἄμισχα, εἶναι δὲ ἐπίσης καὶ ἀντίθετα τὰ φύλλα του φύονται· δηλαδή ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὸ ἐν ἀντικρῦ τοῦ ἄλλου, ἐκεῖ δέ, ὅπου ἐνοῦνται εἰς τὰς βάσεις των, φύονται περίξ τοῦ κορμίσκου τὰ ἄνθη· ἐπάνω εἰς τὸ ἄκρον ἐκάστου κορμίσκου φύονται πυκνότερα τὰ ἄνθη καὶ σχηματίζουν στάχυν.

— Πῶς εἶναι τὰ ἄνθη;

— Είναι μικρότατα κίτρινα· ως πρὸς τὸ σχῆμα ὁμοιάζουν μὲ τὰ ἄνθη τοῦ βασιλικοῦ, δὲν εἶναι δηλαδὴ ἡ στεφάνη των χωρισμένη εἰς τεμάχια, ὅπως εἶναι εἰς τὸν πικρὸν, εἰς τὴν παπαρούνην, εἰς τὸ ῥόδιον, ἀλλ' εἶναι μονοκόμματος καὶ ἐπάνω εἰς τὸ ἄκρον σχηματίζεται εἰς δύο μικρὰ χεῖλη· διὰ τοῦτο ὅλα τὰ φυτὰ, τὰ ἔχοντα ἄνθη ὁμοίου περιήτου σχηματισμοῦ, ὀνομάζονται εἰς τὴν βοτανικὴν *χειλανθῆ*· τοιαῦτα εἶναι ἐκτὸς τοῦ βασιλικοῦ καὶ ὁ ἡδύσμος, τὸ ὀρίγανον (ρίγανη), τὸ θύμον (θυμάρι), τὸ δενδρολίθκνον καὶ ἄλλα πολλά.

— Διὰ τί δὲν εὐρίσκουμεν καὶ ἐπὶ τοῦ Λυκαβητοῦ σιδηρίτιδος; ἠρώτησεν ἡ μικρὰ.

— Διότι φέεται μόνον εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος· εἰς τὴν Ἀττικὴν εἶναι σπανιωτάτη· μόλις ἐπὶ τῆς Πάρνηθος φέεται ἐν εἶδος αὐτῆς.

— Ὑπάρχουσι πολλὰ εἶδη σιδηρίτιδος;

— Καί· οἱ καταγινόμενοι εἰς τὴν ἐξευρέθησιν τῆς ἐλληνικῆς χλωρίδος εὑρον τέσσαρα ἢ πέντε, νομίζω, εἶδη σιδηρίτιδος ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ὄρεων.

— Τί θὰ εἶπῃ, μῆτερ, χλωρίς; ἠρώτησεν ἡ μεγαλειτέρα.

— *Χλωρίδα* ὀνομάζουσι εἰς τὴν βοτανικὴν ὅλα ὁμοῦ τὰ φυτὰ, ὅσα παράγει ἕκαστος τύπος αὐτοφυῶς.

— Λοιπὸν, μῆτερ, συνεπέρανεν ἡ μικρὰ, ἀφοῦ τὰ ἄνθη εἶναι τόσον ὠφέλιμα, διὰ τί μὲ ἐπιπλήττει, ὡσάκις θέτω ἄνθη εἰς τὸ στόμα μου;

— Διότι ὑπάρχουν καὶ πολλὰ δηλητηριώδη, τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζεις νὰ διακρίνης. Ἴδου π. χ. τὸ κίτρινον ἐκεῖνο ἄνθος, τὸ ὁποῖον λάμπει ἀπ' ἐδῶ, ὡς ἂν ἦσαν τὰ πέταλά του ἀπὸ χρυσοῦ, εἶναι τὸ βατοράχιον, ἄνθος ἐπιβλαβέστατον. Πολλὰ παιδία πρῆσκονταὶ εἰς τὰ χεῖλη, διότι θέτουν αὐτὸ εἰς τὸ στόμα. Ἴδου καὶ ἐν ἄλλο, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔφερον ὁ πατήρ σου ἀπὸ πολὺ μακρᾶν καὶ ἐφύτευεν ἐκεῖ, διότι δὲν εἶναι αὐτοφυῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι τὸ ἀκόνιτιον, ἄνθος δηλητηριώδεστατον· οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ ἤλειπον δι' αὐτοῦ τὰ βέλη των καὶ, ὅπου ἂν εἰσῆρχετο ἡ αἰχμὴ εἰς τὰς σάρκας τοῦ ἐχθροῦ, ἔφερε τὸν θάνατον. Παρατηρήσατέ το, πόσον περιεργὸν εἶναι! Τὰ κυανὰ του ἄνθη ὁμοιάζουν πρὸς περικεφαλαίαι· ἴδετε καὶ πόσον ὑαλιστερὰ εἶναι τὰ φύλλα του Ἴδου καὶ ἐν ἄλλο, ἐξηκολούθησεν, ἐκλέγουσα μεταξὺ ὅσων εἶχον φέροι εἰς αὐτὴν τὰ κοράσια, μίαν ῥοδό-

χρουν μήκωνα. Τὸ ἄνθος αὐτὸ ὀνομάζομεν συνήθως μεγάλην παπαρούναν τῶν κήπων, διότι ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα μὲ τὴν παπαρούναν. Ἄλλ' εἶναι δηλητηριώδης, ὀνομάζεται δὲ εἰς τὴν βοτανικὴν μήκων ἢ ὑπεροῖός. Πικρῆτερήσατε πῶς εἶναι κατεσκευασμένον· τὰ τέσσαρα πέταλα τῆς στεφάνης του ἔχουν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν βᾶσιν, εἰς τὸ μέρος δηλαδὴ τὸ καλούμενον ὄνυξ, ἀνὰ μίαν μελανὴν κηλῖδα· ὅπως ἡ κοινὴ παπαρούνα. Ἰδετε πῶς εἶναι καὶ ἐντός· οἱ στήμονές του εἶναι πολλοὶ καὶ ὁμοιάζουν πρὸς κροσσούς. μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπάρχει κᾶτι τι ὡς μικρὸν λεπτοκάρυον· αὐτὸ εἶναι ὁ ὑπερος· οὕτως ὀνομάζεται εἰς τὴν βοτανικὴν τὸ κεντρικὸν τοῦτο καὶ σπουδακίωτατον ὄργανον τῶν ἀνθῶν. Ὅταν τὸ ἄνθος τῆς μήκωνος μακρῶνθῃ καὶ πέσουν τὰ πέταλά του, τότε ὁ ὑπερος αὐτὸς ἐξογκοῦται καὶ σχηματίζεται εἰς θήκην σφικροειδῆ, ἐντός τῆς ὁποίας ἀναπτύσσονται τὰ σπέρματα. Ἄν τὴν θήκην αὐτὴν χαράξωμεν ἔξωθεν διὰ μακχιριδίου, βλέπομεν, ὅτι ἐκρέει ἐξ αὐτῆς ὑγρὸν τι γαλακτώδες, τὸ ὅποσον πήγνυται εἰς τὸν ἀέρα, ὅπως ἡ μαστίχη· τοῦτο εἶναι τὸ ὄπιον, ἰσχυρὸν ναρκωτικὸν δηλητήριον.

— Ἄς ρίψωμεν τὸ ἄνθος αὐτό· πόσον δριμύτην ὀσμὴν ἔχει! εἶπεν ἡ μικρά, ἐτόίμη νὰ τὸ συντρίψῃ ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς.

— Μὴ σπεύδῃς τόσο πολὺ νὰ τὸ καταδικάσῃς· τὸ ὑγρὸν αὐτὸ εἰς μετρίαις δόσεις ἔχει τὴν ιδιότητά νὰ καταπραΰνῃ τοὺς πόνους, καὶ οἱ ἀσθενεῖς, οἱ βαρτανιζόμενοι ἐπὶ τῆς κλίνης των, εὐρίσκουσι δι' αὐτοῦ ὑπνον εὐχάριστον καὶ ἀνακούφισιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκύνειον, ὅταν πικρῆτευσθῇ ὡς φάρμακον καὶ δοθῇ εἰς δόσεις ἐλαχίστας, πολὺ ἐλαχίστας, ἀποκρίνει εἰς τινὰς ἀσθενεῖας εὐεργετικόν.

Ἰπάρχει καὶ ἄλλο τι ἄνθος δηλητηριώδες, τὸ ὅποσον ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίσητε. Ἰδοὺ αὐτό· ἴσως νομίζετε ὅτι εἶναι τὸ πετροσέλινον, ὁ μακχιρικὸς δηλαδὴ μαϊντανός μας· ἔχει μὲν πρὸς ἐκεῖνον μεγίστην ὁμοιότητα, ἀλλ' εἶναι τὸ κώνειον.

— Τὸ κώνειον, ἠρώτησε σοβαρῶς ἡ μεγακλειτέρη, τὸ ὅποσον ἔδωκαν εἰς τὸν Σωκράτην νὰ πῆ εἰς τὴν φυλακὴν του;

— Ναι.

— Βλέπετε, ὅτι τὰ φύλλα του εἶναι ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ φύλλα τοῦ μαϊντανοῦ, καὶ συμβαίνει μάλιστα ἕνεκα τούτου εἰς τὰς οἰκογενεῖας ἐνίσταται δηλητηριάσεις· τὰ ἄνθη των ἐπίσης ἔχουν ὁμοιότητα, ἀλλ'

είναι εύκολον νά μάθη τις νά διακρίνη τὸ πετροσέλιον ἀπὸ τὸ κώνειον· διότι, ἂν τρίψωμεν τὰ φύλλα τοῦ πετροσελίνου, αὐτὰ μὲν ἀναδίδουν τὴν ἰδιόζουσαν ὀσμὴν των, ἐνῶ, ἐὰν τρίψωμεν τὰ φύλλα τοῦ κωνείου, ταῦτα ἀναδίδουν δυσωδίαν. Ἐκτὸς τούτου τὸ στέλεχος τοῦ κωνείου ἔχει μελκνὰ στίγματα, εἶναι στικτὸν δηλαδὴ, ἐνῶ τὸ πετροσέλιον δὲν εἶναι. Ἄρκει νά βράσῃ τις τὸ κώνειον καὶ νά πῆρ τὸ ὑγρὸν του, διὰ τὴν ἀποθάνη.

— Μᾶς εἶπες, παρετήρησεν ἡ μικρά, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ζῶα κακὰ προξενούντα θάνατον.

— Βεβαίως· ἀλλ' εἰς τὰ κλίματά μας τὰ ἐπιβλαβῆ ζῶα εἶναι ὀλίγηστα καὶ δὲν εἶναι θανατηφόρα, ἐνῶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὑπάρχουν πολλὰ.

— Καὶ τί ζῶα ἐπιβλαβῆ ἔχομεν ἐδῶ; ἠρώτησαν τὰ κοράσια.

— Ἔχομεν τὸν σκορπιόν, τὴν σκολόπενδραν καὶ ἓν εἶδος ἀράχνης σπανίως μὲν ἀλλ' ἐπιβλαβούς.

— Πῶς ὀνομάζεται αὕτη;

— Ὀνομάζεται εἰς τὴν ζωολογίαν γαλεώδης ὁ ἀραχνοειδής· εἶναι ἀράχνη πολὺ μεγάλη, ἣ ὁποῖα διακρίνεται εὐκόλως ἀπὸ τὰς ἄλλας, διότι ἔχει ἐκτάκτως μεγάλην κεφαλὴν, ἀλλὰ ζῶα καθ' ἑαυτὸ θανατηφόρα δὲν ἔχομεν εὐτυχῶς εἰς τὰ κλίματά μας εἰμὴ μόνον τὴν ἔχιδραν.

— Προξενεῖ θάνατον τὸ δῆγμα τῆς ἔχιδρας; ἠρώτησαν τὰ κοράσια.

— Ναί· εἶδον εἰς τὴν νῆσον Σιλιάθον γυναῖκα τὴν ἀποθάνη μετὰ ὀκτὼ ὥρας, ἀφοῦ ἔδηξεν αὐτὴν ἡ ἔχιδρα, διότι δὲν ἔλαβε τὰ προφυλακτικὰ μέτρα ἀμέσως.

— Κἀμνεὶ λοιπὸν μεγάλην πληγὴν ἡ ἔχιδρα; ἠρώτησεν ἡ μικρά.

— Ὅχι· ἀπ' ἐναντίας ἀφήνει εἰς τὸ δῆγμα δύο μικρότατα στίγματα ὡς κεντήματα βελόνης, ἀλλ' εἶναι καίτοι οἱ δύο ἀγκυλωτοὶ ὀδόντες τῆς καὶ εἰσάγουν εἰς τὸ αἷμα δηλητήριον φοβερόν· τὸ δηλητήριον αὐτὸ παρασκευάζεται ἐντὸς μικρῶν ἀδένων, μικρῶν θυλακίων δηλαδὴ, οἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὴν βᾶσιν ἐκάστου ὀδόντος· ἐνῶ λοιπὸν ἡ ἔχιδρα δάκνει, ἐπειδὴ πιέζονται οἱ ὀδόντες τῆς, ῥέει διὰ τοῦ καίλου αὐτῶν τὸ δηλητήριον ἐντὸς τοῦ αἵματος.

— Ἐνόμιζον, ὅτι τὸ δηλητήριον τὸ ἔχει εἰς τὴν γλῶσσάν τῆς, παρετήρησεν ἡ μικρά· εἶδον ἔχιδραν ζωογραφισμένην πόσον φοβερά

είναι ή γλώσσά της! Φκίνεται: ώς νά τήν έκοψέ τις με τήν ψαλίδα εις δύο μυτεράς λεπίδας.

— Ναι: έχει τφόντι ιδιόζουσαν κατασκευήν ή γλώσσά της, άλλ' είναι άβλαβής: δηλητήριον εις τήν γλώσσαν εκ τών δημιουργημάτων του Θεου έχει μόνον ό άνθρωπος, όταν με λόγους άπρεπείς πληγώνη τους όμοίους του και γίνηται ενίοτε εις αυτούς πρόξενος περισσοτέρων δυστυχημάτων άφ' όσα επιφέρει ή έχιδνα.

— 'Αλλά φκίνεται τόσοσ κακή ή έχιδνα από τά 'μάτια της!

— Τά 'μάτια της πραγματικώς είναι φοβερά, όταν τά προσηλώνη επί τών μικρών πτηνών και τά κάμνη νά πίπτουν από τό δένδρον, διό νά τά καταφάγη.

— 'Αλλ' αυτά έχουν πτέρυγας, και εκείνη δέν έχει ούτε πόδες: δικτί δέν φεύγουν τά άνόητα, άλλά στέκονται και τά τρώγει;

— Διότι δέν γνωρίζουν τόν κίνδυνον, άλλά, και εάν ήτο δυνατόν να όμιλήση τις εις τά μικρά πτηνά και να εΐπη εις αυτά «προφυλαχθήτε από τους όφθαλμούς της έχιδνης, μη τους κυττάξετε, φύγετε», νομίζεις, ότι θα ήκουον; Μήπως άκούουν τά μικρά παιδία πάντοτε, όταν τά συμβουλευούν οι μεγαλειότεροι των; Τά πτηνά λοιπόν, ενθ' χαρούμενα πετούν από κλάδου εις κλάδον, άφνης βλέπουν κάτω τους δύο εκείνους λάμποντας όφθαλμούς και θαμβώνονται: έλαχμαβάνουν αυτούς, τις οΐδεν, ώς καΐ ώρατον και έκτακτον! Στέκονται λοιπόν με περιέργειαν και παρατηρούν αυτούς. 'Αλλά, καθ' όσον ή έχιδνα προσηλώνει τό βλέμμα της επί αυτών, εκείνα καταλαχμαβάνονται από ζάλην. Άνορθοΐται τότε άπειλητικώς προς αυτά τό φοβερόν ζφον, άπλώνει προς τά έξω τήν γλώσσάν του ως λόγχην διπλήν, και οι όφθαλμοί του έξικοντίζουσ φλόγας. Αισθάνονται έξαφνα τότε τόν κίνδυνον τά άτυχή πτηνά, και ζητούν να φύγουν, άλλ' είναι πλέον άργά: τά έχει πλέον ναρκώσει με τό βλέμμα της ή έχιδνα. Ματαίως άγωνίζονται να πετάξουν: αι πτέρυγές των καταπίπτουν βραδεία και οι πόδες των μένουσ άκίνητοι, ώς να προσήλωσέ τις αυτούς στερεώς επί του κλάδου, ή δέ έχιδνα πάντοτε πάντοτε κρατεί επάνω εις αυτά καρφομένοσ τό βλέμμα. Αφνης κατορθώνουν να συλλέξουν τας δυνάμεις των, άπλώνουν τά πτερά των, άλλ' ενθ' ζητούν να φύγουν μακράν, πίπτουν κάτω πλησίον της, και τότε ή έχιδνα τά συλλαχμαβάνει και τά κατατρώγει.

- "Ω τὰ καίμενά!
- 'Αλλ' οἱ ἄνθρωποι, ὅσους δαγκάνει ἡ ἔχιδνα, δὲν σφάζονται ποτέ;
- Σφάζονται, ἀν ληρθοῦν ἐγκλίρως τὰ προληπτικὰ μέτρα' ἀν ἐκμυζήσῃ δηλαδή ἄλλος τὸ αἷμα τῆς πληγῆς. Πολλὰ μὴτέρες ἔσωσαν διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὰ τέκνα των.
- 'Αλλὰ δὲν δηλητηριάζονται τότε αἱ μὴτέρες;
- Δὲν σκέπτεται ποτέ ἡ μήτηρ τὸν ἑαυτὸν της, ὅταν πρόκειται νὰ σώσῃ τὸ τέκνον της; ἀν μάλιστα ἔχη στίσιμον ἢ μικρὰν πληγὴν εἰς τὰ χεῖλη, δηλητηριάζεται ἀρνούτως.
- Δὲν ὑπάρχει ἄλλο μέσον θεραπείας;
- 'Υπάρχει' πρέπει νὰ σφίξῃ δυνατὰ τὴν πληγὴν, διὰ νὰ ἐξέλθῃ αἷμα' ὅσον περισσότερον αἷμα ἐξέλθῃ ἐξ αὐτῆς, τόσο καλλίτερον ἔπειτα πρέπει νὰ δέσῃ τις σφιγκτὰ τὴν πληγὴν, ἀνοθεὶ καὶ κάτωθεν καὶ νὰ καυτηριάσῃ κατὰ τὸ μέρος μὲ πυρωμένον σίδηρον.
- 'Υπάρχουν πολλὰ ἔχιδνα εἰς τὴν Ἑλλάδα;
- 'Υπάρχουν, ἀλλ' ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μικρὸς τις φίλος, ὅστις μᾶς ἀπαλλάττει ἀπὸ πολλὰς ἐξ αὐτῶν κατ' ἔτος.
- Ποῦς εἶναι ὁ φίλος αὐτός;
- Εἶναι ὁ ἀκνυθόχοιρος, τοῦ ὁποῦ τὴν ὠφελιμότητα παραγνωρίζουν οἱ χωρικοὶ μας. Ὅταν συλλαμβάνουν αὐτόν, τὸν ἀναγκάζουν νὰ χορεύῃ εἰς τὰ ταψία καὶ νομίζουν, ὅτι τὸ ἀτυχὲς ζῶον πηδᾷ, διὰ νὰ τοὺς διασκεδάσῃ, ἐνῶ πράγματι εἶναι δι' αὐτὸ βάσανος τὸ πῆδημα ἐκεῖνο.
- 'Αλλὰ πῶς συλλαμβάνει τὰς τρομερὰς ἐχίδνας τὸ μικρὸν ζῶον; Αὐτὸ φαίνεται ὅτι φοβεῖται ὅλον τὸν κόσμον καί, ἅμα πλησιάζῃ τις εἰς αὐτό, μάζεύεται καὶ γίνεται ὅλον μία σφαῖρα.
- Ἰσικ, ἴσικ, αὐτὸ ἀποδεικνύει μὲ πίστην σφίξιν ἐδημιουργήσεν ὁ Θεὸς ὅλα τὰ πλάσματά του κατεσκεύασεν ἕκαστον συμφῶνως πρὸς τὰς ἀνάγκας του' διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀκνυθόχοιρος ἐπρωικίσθη θυμακσίως. Τὸ μικρὸν τοῦτο ζῶον τρέφεται μὲ ἔντομα, ὥστε ἀπαλλάττει ἕνεκα τούτου τοὺς γεωργούς μας ἀπὸ πολλοὺς ἐχθροὺς καταστρεπτικούς' ὀνομάζεται λοιπὸν εἰς τὴν ζωολογικὴν ἐντομοφάγον, ὅπως ἄλλα ζῶα ὀνομάζονται χοιροφάγα, διότι τρέφονται ἐκεῖνα μὲ χόρτα, καὶ ἄλλα σαροφάγα, διότι τρέφονται μὲ σάρκα. Ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν μελέτην τῶν ζῶων δύναται νὰ ἐννοήσῃ μὲ τί τρέφεται ἕκ-

στον, εξετάζων τὴν κατασκευὴν τῶν ὀδόντων του· ἀλλ' ὁ ἀκκνθόχοιρος, ἂν καὶ τρέφεται μὲ ἔντομα, τρώγει μὲ περισσοτέρων εὐχαρίστησιν τὰς ἐχίδνας, ὅταν τὰς εὕρισκῃ.

— Ἄλλ' εἶμαι περίεργος νὰ μάθω πῶς τὰς συλλαμβάνει.

— Καὶ δὲν ἔχεις ἀδικον· πραγματικῶς τοῦτο εἶναι περιεργότατον· αἱ ἐχίδναι κρύπτονται ἐντὸς τῶν χόρτων καὶ τῶν χαμηλοκλάδων, ἀλλ' ἐξέρχονται, ὅταν εἶναι ὁ ἥλιος, διὰ νὰ ἀναπαυθῶν ὑπὸ τὰς ἀκτινάς του. Συνηθίζουσι τότε νὰ τυλίσσουν κυκλοτερῶς τὸ σῶμά των, ἀλλ' ἀφήνουν ἔξω τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς των. Ὁ ἀκκνθόχοιρος καιροφυλακτεῖ καὶ προχωρεῖ ἐπιφυλακτικῶς· ὅταν δὲ πλησιάζῃ, ἀρπάζει τὸ ἄκρον ἐκεῖνο τῆς οὐρᾶς καὶ σφίγγει αὐτὸ διὰ τῶν ὀδόντων του, συγχρόνως δὲ συσφαιροῦται, γίνεται δηλαδὴ τότε ὡς μίξ σφαῖρα περιτριγυρισμένη ὅλη ἀπὸ ἀκάνθας αἰχμηράς. Ἡ ἐχίδνα ἐξυπνᾷ ἀπὸ τὸν πόνον καὶ ὄρμη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ δὲν ἀπαντᾷ εἰρῇ ἀκάνθας· ὠρμισμένη κτυπᾷ ἐπάνω των, ἀλλὰ πληγώνεται, καὶ τὸ αἷμά της ῥέει ποταμηδῶν. Εἰς μάτην προσπαθεῖ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ ἀφόρητον ἐκεῖνο φορτίον· ἄλλο καταφύγιον δὲν ἔχει παρὰ τὸ τρέξιμον, ἀλλ' ὁ ἀκκνθόχοιρος εἶναι γενναῖος· ἀφήνεται νὰ τὸν παρασύρῃ εἰς τὸν ὀρμητικὸν δρόμον της ἢ ἐχίδνα ὅπου θέλει, ἐξακολουθεῖ ὅμως πάντοτε νὰ δάκνη σφιγκτὰ τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς της. Ἡ ἐχίδνα, μὴ δυναμένη ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸν πόνον, σταματᾷ καὶ ὄρμη πάλιν ἐναντίον του, ἀλλ' ἀνωφελῶς, διότι αἱ ἀκάνθαι τοῦ μικροῦ ἐκεῖνου ζῴου εἰσδύουσι βαθέως εἰς τὰς σάρκας της· ἐπειδὴ δὲ τὸ αἷμα ῥέει ἀδικακῶς, ἐξαντλεῖται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον· ὅταν δὲ ἀπολέσῃ ἐντελῶς τὰς δυνάμεις της, τότε ὁ ἀκκνθόχοιρος, ἀναλαμβάνει τὸ σχῆμά του καὶ τὴν τρώγει μὲ τὴν ἄνεσίν του.

— Ἀλλὰ πῶς δὲν βλάπτεται ὁ ἀκκνθόχοιρος, ἀφοῦ τρώγει ζῶον τύπου δηλητηριῶδες;

— Αὐτὸ εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ· οἱ σοφοὶ οἱ καταγινόμενοι εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως ἐδοκίμασαν νὰ τὸν ἐμβολιάσουν μὲ καθαρὸν δηλητηριῶν ἐχίδνης, ἀλλὰ δὲν ἔπαθε τίποτε, ἀπ' ἐναντίας ἔμεινεν ὑγιέστατος. Ὁ Θεός, διὰ ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς ἀγροὺς ἀπὸ τὰς ἐχίδνας, ἐδημιούργησε τὸν ἀκκνθόχοιρον ἀπρόσβλητον ἀπὸ τὸ δηλητηριῶν των.

— Ἀλλὰ τότε διατί νὰ πλάσῃ τὰς ἐχίδνας, τὰ κακὰ αὐτὰ ζῶα;

— Διότι, τίς οἶδεν εἰς τίνας ἄλλας ἐργασίας τῆς φύσεως αἱ ἐχίδναι;

είναι ἀνγκυαῖαι, ἀπήντησεν ἡ μήτηρ. «Τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, Κύριε,» λέγει ὁ Δαυὶδ. Ὁ ἀκανθόχοιρος ὄχι μόνον προτιμᾷ ἀπὸ ἄλλας τὰς τροφάς του τὰς ἐχίδνας, ἀλλὰ διδάσκει καὶ εἰς τὰ τέκνα του πῶς νὰ συλλαμβάνουν αὐτάς. Εἶναι δὲ ζῶον πολὺ φιλόστοργον ὁ ἀκανθόχοιρος καὶ μεριμνᾷ περὶ τῶν τέκνων του μὲ νοημοσύνην.

— Ἦκουσα, ὅτι τρώγει τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰς ἀμπέλους, καὶ δι' αὐτὸ τὸν συλλαμβάνουν οἱ χωρικοί.

— Κάμουν κακίστα νὰ τὸν συλλαμβάνουν, διότι δὲν ἤξεύρουν πόσον πολυτίμος φίλος τῶν εἶναι· πιθανὸν νὰ ἀρέσκη ἐνίστε εἰς αὐτὸν νὰ φέρῃ καὶ ὀλίγας σταφυλάς εἰς τὰ τέκνα του ὡς ἐπιδόρπιον, ἀλλ' ὀλίγαι βῆγες σταφυλῆς δὲν εἶναι ζημία μεγάλη εἰς τὰς ἀμπέλους, ἐνῶ εἰς τὸν μικρὸν μὲς φίλον τὸν ἀκανθόχοιρον εἶναι ἀμοιβὴ δικαιοσύνη διὰ τὸ φοβερὸν κυνήγιον, τὸ ὅσοον κάμνει εἰς τὰς ἐχίδνας.

— Ἄλλὰ πῶς μεταφέρει τὰ σταφύλια εἰς τὰ τέκνα του;

Καὶ αὐτὸ εἶναι σοφὸν τινάσσει τὸ κλῆμα, διὰ νὰ πέσουν αἱ βῆγες, κατόπιν δὲ κυλιέται κατὰ γῆς, καὶ εἰσέρχονται τότε αὐταὶ εἰς τὰς ἀκάνθας του. Οὕτω δὲ φορτωμένοι μεταβαίνει εἰς τὴν φωλεάν του.

— Τί καλὸν ζῶον εἶναι ὁ ἀκανθόχοιρος!

— Ἄλλὰ βλέπω, ὅτι ἐλησημονήσαμεν ἐντελῶς τὴν ἀνοδοῦσιν μας· κακίος εἶναι πλέον νὰ τὴν ἀρχίσωμεν.

Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρὸς τὰ κοράσια ὠδηγήθησαν πῶς νὰ συνδυάζουν τὰ ἄνθη οὕτως, ὥστε ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ν' ἀποτελοῦν ἁρμονικὸν τι σύμπλεγμα.

— Μὴ θέσητε δύο ζωηρὰ ἄνθη τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου, εἶπε, διότι, ὅσον ὠρᾷ καὶ ἂν εἶναι καὶ τὰ δύο, τοῦ ἐνὸς ὁ χρωματισμὸς καταστρέφει τὸν τοῦ ἄλλου. Εὐφραίνει τὸ ὄμμα καὶ ἐμπνέει αἰσθηματικὰ χαροπαῖα ἀνοδοῦσιν ἁρμονικῶς συνδυασμένη. Εἶναι δὲ στολισμὸς μέγας εἰς τὴν κήρην τὸ νὰ ἤξεύρῃ νὰ κάμῃ μὲ χάριν ὅ,τι καὶ ἂν ἐπιχειρήσῃ. Ἴδου π. γ. εἰς τὰ κατακόκκινα αὐτὰ πελαργόνια μὴ θέσητε βόδα· προτιμήσατε μᾶλλον λεπτὰ ἄνθη λευκόχροα ἢ καὶ ἡλιοτρόπιον τοῦ ἡλιοτροπίου τὸ ἐλαφρῶς ἰώδες χρῶμα καὶ τὸ χνουδωτὸν φύλλωμα δὲν καταστρέφει τοὺς ζωηροὺς χρωματισμούς. Ἄπ' ἐκτανίας εἰς τὰ ὠρὰ ταῦτα βόδα τῆς Βεγγάλης θέσατε πλησίον ἄνθη τῆς μουσωτίδος· ἰδέτε πόσον ὠρᾷκον ἀντίθεσιν ἀποτελοῦν. Τὸ ὠρᾷον

τριανταφυλλί των βόδων της Βεγγάλης συνδυάζεται αρμονικώτατα προς τὸ γλυκὺ κυκνοῦν τῆς μουσωτίδος. Καὶ ἔχουν τόσην χάριν τὰ λεπτότατα αὐτὰ ἀνθύλλια, ὥστε δικκίως εἰς ἕλας τὰς γλώσσας ὀνομάζονται «Μή με λησμόνει!».

Οὕτως ὑπὸ τοὺς ἐπιθεξίους δακτύλους τῶν κορασίδων ἡ ἀνθοδέσμη ἠϋξάνεν ἀδικκόπως. Ὅταν δὲ ἐτελείωσε, καὶ ἔθεσαν πλέον καὶ τὸ γλοερὸν φύλλωμα πέριξ, ἔγινε τόσον μεγάλη, ὥστε μὲ δυσκολίαν ἐχώρησεν εἰς τὸ εὐρύτατον ἀγγεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἀπέθεσαν αὐτήν.

— Θὰ τὴν ἀφήσωμεν ἀπόψε ἐδῶ εἰς τὴν δροσιάν τῆς νυκτός, εἶπεν ἡ μήτηρ.

— Νὰ τὴν κρύψωμεν ἐκεῖ εἰς τὴν γωνίαν ὀπίσω ἀπὸ τὴν φουτωτὴν μυρσίνην, διὰ νὰ μὴ τὴν ἴδῃ ὁ πατήρ μας, εἶπον τὰ κοράσια.

— Ναι· ἀλλὰ ποία ἀπὸ τὰς τρεῖς σὰς θέλει νὰ ἐξυπνήσῃ αὖριον ἐνωρίς, πολὺ ἐνωρίς, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν λάβῃ καὶ νὰ τὴν ὑπάγῃ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πατρὸς σὰς; Ἐννοεῖται, ὅτι πρέπει νὰ λάβῃ πολλὰς προφυλάξεις, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐξυπνήσῃ, καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ θέσῃ τὴν ἀνθοδέσμη ἐπὶ τῆς τραπέζης πλησίον τῆς κλίνης του. Φαντασθῆτε πόσον θὰ χαρῆ ὁ πατήρ σὰς, ὅταν ἀνοιξῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἴδῃ αὐτὴν ἀντικρὺ του. Δὲν θὰ ἠξέυρη δὲ καὶ πῶς εὐρέθη ἐκεῖ!

— Ἐγὼ, ἐγὼ, ἐγὼ! ἀνεφώνησαν συγχρόνως, καὶ τὰ τρία κοράσια.

— Ἀλλὰ τότε θὰ τὸν ἐξυπνήσῃτε βέβαια· μία μόνον πρέπει νὰ εἰσέλθῃ· ἂς ρίψωμεν κόμβον...

Ὁ κόμβος ἔπεσεν εἰς τὴν Ἀσπασίαν τὴν δευτερότοκον.

— Καὶ ἡμεῖς; εἶπον αἱ δύο ἄλλαι...

— Σεῖς θὰ γράψητε ἀνὰ μίαν εὐχὴν εἰς τὸν πατέρα σὰς, διὰ νὰ τὴν εὐρῇ καὶ αὐτὴν πλησίον εἰς τὴν ἀνθοδέσμη σὰς.

— Ἐγὼ θὰ εὐχηθῶ εἰς αὐτὸν νὰ γίνωμεν τόσον φρόνιμα καὶ καλὰ κοράσια ἡμεῖς, ὥστε νὰ τὸν κάμνωμεν πάντοτε εὐτυχῆ.

— Ὁραῖα, εἶπεν ἡ μήτηρ.

— Ἐγὼ, προσέθεσεν ἡ μικρά, θὰ εὐχηθῶ νὰ γίνῃ πλούσιος, διὰ νὰ μὴ ἐργάζεταιται τόσον πολὺ καὶ ἐπιστρέφῃ κατακουρασμένος τὴν ἑσπέραν.

— Καὶ αὐτὸ καλόν, εἶπεν ἡ μήτηρ.

Καὶ τὰ τρία εὐτυχῆ κοράσια ἔσπευσαν νὰ γράψουν τὰς εὐχὰς των, πρὶν ἐπιστρέψῃ ὁ πατήρ των.

ΠΩΣ ΑΠΕΚΤΑ Η ΜΙΚΡΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΤΑΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

(Φυσική πειραματική).

Καπνός, ατμός, βροχή, νέφη, ουράνιον τόξον.

— Ἐφερχά ἀπό τήν αὐλήν τὰ ἐνδύματα τοῦ μικροῦ μέσκα, ἔλεγεν ἡ ὀκταετής Πηνελόπη πρὸς τήν μητέρα της, ἐνῶ εἰσήρχετο εἰς τὸ δωμάτιον κρατοῦσα κόνιστρον πλήρες ἀσπροροῦχων· ἔξω βρέχει. Κύτταξε πῶς στάζουν· θὰ τὰ στεγνώσω ἐδῶ, διότι, ἂν χρειασθῆ τὴν ἐσπέραν ὁ ἀδελφός μου ἐνδύματα, δὲν θὰ ἔχῃς νὰ τὸν ἀλλάξῃς.

Πραγματικῶς ἡ Πηνελόπη, ἀφ' ὅτου πρὸ δύο μηνῶν εἶχε γεννηθῆ ὁ ἀδελφός της, ἐμερίμνα περὶ αὐτοῦ, ὡς νὰ ἦτο μεγάλη· καὶ τώρα ἡ μήτηρ της, ἐνῶ ἔκυπτεν εἰς τὸ βράσιμον μὲ χαρὰν της παρηκολούθει συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματός ὅλας τὰς κινήσεις τῆς θυγατρὸς της. Ἡ μικρὰ ἔκαμνεν ὅπως εἶχεν ἴδει τὴν μητέρα της νὰ κάμνῃ· ἔδεσε πρὸ τῆς ἐστίας σχοινίον καὶ κατεγίνετο εἰς τὸ ν' ἀπλώνῃ ἐν πρὸς ἐν τὰ βρεφικὰ ἐνδύματα ἐπ' αὐτοῦ.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο μόνον μικρὰ νοικοκυρά, ὅπως ὠνόμαζον αὐτὴν εἰς τὴν οἰκίαν, ἡ Πηνελόπη, ἦτο συγχρόνως καὶ καλὴ μαθήτρια εἰς τὸ σχολεῖον· καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐμελέτα, ἐπρόσεχε μὲ ἐνδιαφέρον εἰς ὅ,τι διήγειρε τὴν παρατηρητικότητά της. Ἐνῶ λοιπὸν ἐστέγνωσε τὰ ἐνδύματα τοῦ ἀδελφοῦ της, ἠρώτησε τὴν μητέρα της·

— Μητέρα· διατί ἐξέρχεται τόσος καπνός ἀπὸ τὰ ρούχα ;

— Διότι εἶναι πολὺ βρεγμένα, ἀλλὰ δὲν εἶναι κικπνός, εἶναι ατμός.

— Καὶ τί διαφέρει ὁ κικπνός ἀπὸ τὸν ατμόν ; Ἐξήγησέ μου, σὲ παρακαλῶ.

— Φέρε μου ἐκεῖνο τὸ κηρίον καὶ ἀναψέ το· ἰδοὺ τώρα, κράτησε ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὴν φλόγα αὐτὸ τὸ χαρτίον καὶ εἶπέ μοι τί παρατηρεῖς.

— Παρατηρῶ, ὅτι τὸ χαρτίον μαυρίζει καὶ ξηραίνεται· ἰδοὺ θ' ἀνάβῃ !

— Βλέπεις λοιπόν, ότι ο καπνός μαυρίζει όσα αφήνει τις εκτεθειμένα εις τήν ενέργειάν του ; Λάβε τώρα και έν άλλο χαρτί και θέσε το επάνω από τά ενδύματα· επάνω από εκείνο, τó όποϊον λέγεις σύ ότι είναι καπνός, τί βλέπεις ;

— Βλέπω, ότι τó χαρτί δέν μαυρίζει, απ' έναντίας, άντι να ξηρανηθί, έγινε μαλακόν και υγρόν.

— Ένόησας λοιπόν τήν διαφοράν ; Θα τήν έννοήσης ακόμη καλλίτερον, άν άντι χαρτίου θέσης επί τών άχνιζόντων ενδυμάτων έν πιάντον. Παρατήρησον τώρα...

— Παρατηρώ, ότι τó πιάντον ιδρώνει, και σχηματίζονται επ' αυτού σταγόνες μικρά, όμοιαι προς τήν δρόσον, τήν όποιαν εύρίσκομεν τήν πρωϊαν επί τών φύλλων.

— Εύγε, ή παρομοίωσίς σου είναι όρθή· βλέπεις λοιπόν τώρα καθαρώς, ότι εκείνο, τó όποϊον εξέρχεται από τά ενδύματα, δέν είναι καπνός, άλλ' είναι άτμός· είναι δηλαδή ύδωρ, τó όποϊον ή θερμότης τής πυρός μεταβάλλει εις ειδός τι αερίου όνομαζόμενον άτμός.

— Εύχαριστώ, μητέρα· εις τó εξής θα όνομάζω άτμόν και όχι καπνόν και εκείνο, τó όποϊον αναβαίνει από τó νερόν, όταν βράζει και σχηματίζει απ' επάνω έν μικρόν συννεφάκι.

— Πολύ όρθώς όνομάζεις αυτό συννεφάκι· διότι και τά μεγάλα νέφη εις τόν ουρανόν σχηματίζονται και αυτά από ύδωρ.

— Άλλά πώς εύρίσκειται εκεί επάνω τόσον πολύ ύδωρ !

— Τó ύδωρ άνέρχεται από τάς θαλάσσας, από τάς λίμνας, από τούς ποταμούς· τά τρία τέταρτα τής γής είναι σκεπασμένα από ύδωρ και πάντοτε αναβαίνει προς τόν ουρανόν ύδωρ έν ειδή άτμού.

— Άλλά δικτί δέν τó βλέπομεν ;

— Ένίοτε τó βλέπομεν· δέν παρετήρησες τήν πρωϊαν, όσάκις ύπάρχει υγρασία και ψύχος, ότι είναι ή άτμόσφαιρα θολή ; Η καταχινιά εκείνη, ή όμίχλη δηλαδή, δέν όμοιάζει προς νεφος άραιόν ;

— Ναι.

— Όταν λοιπόν ή άτμόσφαιρα είναι θερμή, δέν φαίνονται οι άτμοί· άλλ' έν αφνης ψυχρανηθούσιν συμβαίνει εις αυτούς, ότι συνέβη και όταν έθεσες τó ψυχρόν πιάντον απ' επάνω από τά άχνιζόντα ενδύματα· κρυώνουν δηλαδή οι άτμοί και συμπυκνώνονται εις μικράς και λεπτοτάτας βράνιδας· άν δέ οι βράνιδες αυτές ψυχρανηθούσιν έτι περισσότερον, τότε

συμπυκνώνονται ακόμη· ενώνονται δηλαδή πολλά ὁμοῦ εἰς μεγαλύτερας βελίδας καὶ ἐξ αὐτῶν τοῦ βάρους τῶν πίπτουν πρὸς τὴν γῆν καὶ σχηματίζουν τὴν βροχὴν.

— ὦ, τὸ ἐνόησα τώρα! Ἄλλὰ διατί κερμαῖαν φοράν, ὅταν βρέχη, φαίνεται εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ οὐράνιον τόξον; Πῶς ἤθελα νὰ μάθω αὐτὸ ἀπὸ τί γίνεται!

— Εἶναι δυσκολώτερον αὐτὸ νὰ τὸ ἐνοήσης, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω νὰ σοῦ τὸ ἐξηγήσω. Δὲν παρετήρησες ποτέ, ὅταν εἶσαι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὰ ὑάλινα ἐκεῖνα τρίγωνα, τὰ ὅποια κρέμονται ἀπὸ τοὺς πολυελαίους;

— Ναί· καὶ λάμπουν εἰς τὸ φῶς μὲ διάφορα χρώματα.

— Μὲ τί ὁμοιάζουν τὰ χρώματα ἐκεῖνα; Δὲν ὁμοιάζουν μὲ τὰ χρώματα τοῦ οὐρανόυ τόξου;

— Ναί, ὁμοιάζουν.

— Πρόσεξον τώρα· τὰ τριγωνικὰ ἐκεῖνα κρῦσταλλα ὀνομάζονται *πρίσματα*, τὰ δὲ χρώματα τοῦ οὐρανόυ τόξου ὀνομάζονται *ἴρις*. Εἶναι ἑπτὰ τὰ χρώματα ταῦτα· ἐρυθρὸν, χρυσοῦρον, κίτρινον, πράσινον, κυανῶν, πορφυροῦν καὶ ἰώδες.

Ἐκάστη ἡλιακὴ ἀκτὶς σύγκειται ἀπὸ τὰ ἑπτὰ ταῦτα χρώματα· ἀλλὰ δὲν τὰ βλέπομεν, διότι εἶναι ὅλα ὁμοῦ ἠνωμένα, ἀποτελοῦν δὲ ὅλα ὁμοῦ τὸ λευκὸν φῶς. Ὅταν ὅμως ἡ ἀκτὶς διέρχεται διὰ τοῦ πρίσματος, τότε χωρίζονται τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν χρώματα, καὶ τὰ βλέπομεν ἕν πρὸς ἕν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει περίπου καὶ εἰς τὸν οὐρανόν, ὅταν βρέχη, ἐὰν τύχη συγχρόνως νὰ λάμπῃ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὁ ἥλιος· διότι τότε αἱ ἀκτῖνες του πίπτουσι ἐπὶ τοῦ βρέχοντος νέφους, διέρχονται διὰ μέσου τῶν βελίδων τῆς βροχῆς· ὅταν δὲ ἐξέλθουσι, εἶναι χωρισμένα, καὶ τότε μᾶς παρουσιάζουν τὰ χρώματα τῆς ἴριδος. Βλέπομεν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ οὐράνιον τόξον, ὁκάκις ἔχομεν ἀντικρῦ μᾶς τὸ βρέχον νέφος, ὅπισθεν ἡμῶν τὸν ἥλιον, ἡμεῖς δὲ ἰστάμεθα εἰς τὸ μέσον. Ἄλλὰ καὶ σὺ μόνη σου δύνασαι νὰ χωρίσης μίαν ἡλιακὴν ἀκτῖνα, διὰ νὰ πεισθῆς καὶ πειραματικῶς, ὅτι πράγματι τὸ ἡλιακὸν φῶς περιέχει τὰ ἑπτὰ ταῦτα χρώματα.

— Πῶς;

— Ἀρκεῖ νὰ λάβῃς τὸ στρογγύλον πῶμα τῆς φιάλης τοῦ ὕδατος καὶ νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸ σκοτεινὸν διαμέρισμα τῆς ἀποθήκης· ζή-

τησον ἐκεῖ μίαν ὀπὴν, ἀπὸ τῆς ὁποίας νὰ εἰσέρχεται ἡλικκὴ ἀκτίς, καὶ θέσε πρὸ αὐτῆς τὸ πῶμα· ἂν κάτωθεν κρατήσης τεμάχιον λευκοῦ χαρτοῦ, θὰ ἴδῃς ἀμέσως τὰ ἑπτὰ χρώματα τῆς Ἴριδος ἠπλωμένα κατὰ τάξιν, ὡς ποικιλόχρουν λωρίδα.

— Ἀλλὰ διατί εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ οὐράνιον τόξον εἶναι στρογγύλον;

— Διότι εἶναι στρογγύλος καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἐκπέμπει ἀπὸ παντοῦ γύρω του τὰς ἀκτίνας.

— Τὸ ἐνόησα τώρα· πόσον εὐκόλα μοὶ τὰ ἐξηγεῖς ὅλα σύ, μητέρα! Σὲ εὐχαριστῶ πολὺ· εἰς τὸ ἐξῆς θὰ παρρησιάζω μὲ περισσοτέρην προσοχὴν τὸ οὐράνιον τόξον. Πόσον χαίρω, ὅταν τὸ βλέπω ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν! Τὸ βιβλίον μου ἔχει ἓνα ποιηματάκι τοῦ Βιζυηνοῦ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει περὶ τοῦ οὐρανίου τόξου· τὸ ἔμαθα ὅλο ἀπ' ἐξω τὸ ποιηματάκι αὐτό· θέλεις νὰ σοῦ τὸ εἶπω, διὰ νὰ ἴδῃς ἂν τὸ ἠξεύρω καλῶ;

— Βεβχίως θέλω.

Καὶ ἡ μικρὰ Πηνελόπη, προσέχουσα εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν ὅσα ἔλεγε καὶ ἀποφεύγουσα νὰ σταματᾷ εἰς τὸ τέλος ἐκάστου στίχου, παρὰ μόνον ὁσάκις ὑπῆρξε στίξις, ἀπήγγειλε φυσικώτατα καὶ μὲ χάριν τὰ ἐξῆς:

Ἡ κατακλιγίς

Ἦλθαν τὰ νέφη 'ς τοῦ Βορῶ
ταλόγατα καβάλα,
καὶ ἐξεπέζεψαν βασιὰ
'ς τὰ ὄρη τὰ μεγάλα.

Καθένα σὲ κορφή κοντὰ
ὠχρωμέν' ἀχνίζει·
καθὲν' ἀστράφτει καὶ βροσιὰ
καὶ πόλεμον ἀρχίζει.

Ῥίπτουν γιὰ σκάγια τὴ βροχή,
γιὰ βόλγα τὸ χαλάζι,
καὶ πλημμυροῦν 'ς τὴν ἐξοχή
καὶ τὰ σπαρμέν' ἀροπάζει.

Ἐργαίν' ὁ γεωργός, ἀντὶ σπαθί,
 μ' ἕνα τσαπὶ καὶ φτυάρι —
 Ποιὸς ἠμπορεῖ ν' ἀντισταθῇ
 ἔς ὀρμητικὸν χειμάρορι ;

Στρέφει τὰ ῥάματα ἔς τὰ ψηλά
 καὶ τὸν Θεὸν κοιτάζει,
 τὸ δάκρυ του κατοραυλᾷ :
 « Βοήθα με !... », φωνάζει.

Καὶ ὁ Θεός, ποῦ τὸν ποιεῖ
 γιὰ τὴν καλὴ καρδιά του,
 γενέει τοῦ Ἥλιου νὰ φανῇ,
 νὰ πᾶ βοήθειά του,

Ἀπὸ τὴ μιὰ ἢ συννεφρᾷ
 καὶ ὁ Ἥλιος ἀπ' τὴν ἄλλη,
 τῆς Ἰριδος ἢ εὐμορφιά
 ἔς τὸ μεταξὺ προβάλλει.

— Βάλλει, ἐχθροί, τοὺς κεραυνούς,
 τὰ ὄπλα σας ἔς τὴ θήκη,
 γιὰτ' εἴμ' ἐγὼ ἔς τοὺς οὐρανοὺς
 ἢ παλαιὰ συνθήκη.

» Ποῦ ἔργων' ὁ Δημιουργός
 μὲ χρώματα, ποῦ μένουν
 γιὰ νὰ τὰ βλέπ' ὁ γεωργός
 νὰ ἔξυρη τί σημαίνουν.

» Τὸ κόκκινο εἶναι κρασί,
 τὸ κίτρινο σιτάρι
 τὸ πράσινο ἢ περισσὴ
 ἔλιά, ποῦ θὲ νὰ πάρη

» Γιὰ νὰ τοῦ πάγη λειτουργιά
 καὶ νάμα νὰ τοῦ στείλη
 καὶ νὰ τὰνάφτη μὲ καρδιά
 τὰκοίμητο κανδήλι».

— Εὐγε !... εἶπεν ἡ μήτηρ τῆς.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

[Περιγραφαι τόπων. — Φυσική Γεωγραφία].

Βόρειον σέλας. — Πολικαί χῶραι. — Ἐσκιμῶοι. — Ζῶα τῶν πολικῶν χωρῶν. — Οἱ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης θυσιαζόμενοι. — Ὁφελιμότης τῶν Φυσικῶν Μαθημάτων εἰς τὰς μαθητριάς.

Τὴν ἐσπέραν ὁ Χαρίλαος, ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός τῆς Πηνελόπης, παρετήρει προσεκτικῶς χρωματιστὴν τινκ εἰκόνα ἐντὸς τοῦ βιβλίου, τὸ ὅποιον εἶχε λάβει ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατρὸς του. Ἡ Πηνελόπη, περίεργος πάντοτε νὰ μακθάνῃ ὅσα περιέχουν τὰ βιβλία, ἔκυψε νὰ ἴδῃ τί ἀπησχόλει τόσον πολὺ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀδελφοῦ της. Μήπως ἔχετε αὐριον μάθημα περὶ τοῦ οὐρανόυ τῶζου; τὸν ἠρώτησεν. Ἐμαθον καὶ ἐγὼ σήμερον πῶς σχηματίζεται τὸ οὐράνιον τόζον εἰς τὸν οὐρανόν; ἀλλὰ βλέπω, ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη ἔχει λάθος· περὶστῆ ἐδῶ νύκτα, ἐνῶ τὸ οὐράνιον τόζον δὲν εἶναι δυνατὸν ποτε νὰ σχηματισθῇ εἰς τὸν οὐρανόν, παρὰ μόνον ἔταν ὑπάρχη ἥλιος.

— Εἶσαι βεβαία; τὴν ἠρώτησε γελῶν ὁ ἀδελφός της.

— Βεβαιοτάτη, διότι μοὶ τὸ ἐξήγησε σήμερον ἡ μήτηρ μας.

Ἄλλὰ πόσον κόκκινος φαίνεται ἐδῶ ὁ οὐρανός πρὸς ἓν μόνον μέρος· θὰ περὶστῆ βεβαίως πυρκαϊάν.

— Ὅχι· δὲν περὶστῆ οὔτε πυρκαϊάν οὔτε τὸ οὐράνιον τόζον ἡ εἰκὼν αὕτη, ἀπήνησεν ὁ ἀδελφός της, ἀλλὰ τὸ βόρειον σέλας.

— Καὶ τί εἶναι τὸ βόρειον σέλας; ἠρώτησε μὲ ἀπορίαν ἡ μικρά.

— Σέλας θὰ εἴη εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φῶς, λάμψις. Εἶναι λοιπὸν φῶς, τὸ ὅποιον φαίνεται εἰς τὰς βορείους χώρας καὶ παρὰ γει τὸ λαμπρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ φαινόμενα, ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸν οὐρανόν· μᾶς περιέγραψε σήμερον αὐτὸ ὁ καθηγητής τῆς Φυσικῆς τόσον ὠραῖα, ὥστε μᾶς ἐνθουσίασε.

— Περιγράψέ το καὶ εἰς ἐμέ, παρεκάλεσεν ἡ μικρά.

— Ἄς εἶναι, ἀπήνησεν ὁ Χαρίλαος, πρόθυμος πάντοτε νὰ εὐχαριστῇ τὴν ἀδελφήν του. Εἶναι λοιπὸν τὸ βόρειον σέλας φῶς λαμπρόν, τὸ ὅποιον φωτίζει αἰφνης τὰ σκότη τῆς νυκτός· κατ' ἀρχάς δὲν φαίνεται εἰς τὸν οὐρανόν εἰμὴ ὀλίγη τις λάμψις ἐρυθρὰ πρὸς ἀνατολάς, πρὸς βορρᾶν δὲ μόνον ὀμίχλη μελανή, κατόπιν ὅμως ὁ οὐρανός ὅλος

φλογίζεται, ὡς ἂν ἀντηνάκκῃ τὴν λάμπιν τρομερὰς πυρκαϊῆς. Δύο σπῆλαι φωτὸς ἀνέρχονται ἐκ τῶν δύο ἐκείνων ἀντιθέτων σημείων τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἐνοούμεναι πρὸς τὰ ἄνω σχηματίζουν θάλον παμμέγιστον. Οὐδὲν δύναται νὰ περιγράψῃ τὸ μεγαλεῖον τοῦ φαινομένου ἐκείνου. Κάτωθεν τοῦ θάλου νέφη φωτεινὰ ἀπλοῦνται: μὲ κίνησιν τρομώδη καὶ ἀκούεσθαι συριγμὸς καὶ κρότος, ὡς ἂν ἐξεπυροκρότουσαν πολλὰ πυροτεχνήματα ἁμοῦ. Χρῶματτα δὲ τότε ζωηρὰ καὶ ποικιλώτατα ἐκπέμπονται: πανταχῶθεν διακρίνει τις τὸ ἐρυθρὸν, τὸ πράσινον, τὸ κίτρινον, τὸ κυανοῦν, τὸ ζωηρὸν πορτοκαλλί: ὅλα λάμπουν ἐντὸς ἀπλέτου φωτὸς ἀκτίνων ἀργυρῶν καὶ ἀποτελοῦν σύνολον ὑπερβαίνον πᾶσαν περιγραφὴν. Ἐπειδὴ αἱ πεδιάδες καὶ τὰ ὄρη εἶναι: χιονοσκεπῆ καὶ ἡ θάλασσα ἐκτείνεται ὡς ἀπέραντον κάτοπτρον στιλπνόν, ὅλη ἐκείνη ἡ λάμπις, ὅλα ἐκεῖνα τὰ χρῶματτα ἀντανάκκωνται καὶ κάτω καὶ πέρα, ὥστε νομίζει τις, ὅτι δὲν εὐρίσκειται πλέον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ὅτι μετεφέρθη εἰς κόσμους μακρικοὺς!

— "ὦ, τί ὄρατον εἶναι νὰ εὐρίσκηται τις περικυκλωμένος ἀπὸ τήσιν λάμπιν! Ἄλλ' εἰς ποίους τόπους φαίνεται τὸ βόρειον σέλας;

— Εἰς τὰς βορείους πολικάς, ἀπήντησεν ὁ Χρῆστος.

— Φαίνεται καὶ εἰς τὰς νοτίους πολικάς, ἐπενέβη ἡ μήτηρ, καὶ τότε ὀνομάζεται νότιον σέλας.

— Ἄλλ' αὐτό, δὲν μὰς τὸ εἶπεν ὁ καθηγητής.

— Ναί: ἐπειδὴ ζῶμεν ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου, μόνον περὶ τοῦ βορείου σέλαος συνήθως κάμνομεν μνησκῶν.

— Πόσον ἐπεθύμουν νὰ ἐπισκεφθῶ τὰς πολικὰς χώρας!... ἀνερώνησεν ἡ μικρά: εἶναι εὐτυχεῖς ὅσοι ζοῦν ἐκεῖ.

— "Ὁχι: καὶ τόσον, ὅσον νομίζεις, ἀπήντησεν ὁ ἀδελφός της: σὺ δὲν ἀγαπᾷς τὸ ψῦχος, καὶ ἐκεῖ τὸ ψῦχος εἶναι ἀφόρητον. Ὅλα εἶναι παγωμένα, καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ ἡ θάλασσα εἶναι δὲ τόσον σκληρὸς ὁ πάγος, ὥστε πατεῖ τις ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ἂν περιεπάτει ἐπὶ βράχων ὀλιθηρῶν. Ἐκτὸς τούτου ἡ νύξ εἶναι ἀδιάκοπος: ἀκριβῶς δὲ εἰς τοὺς πόλους ἡ νύξ διαρκεῖ ἐξ μῆνας καὶ ἐξ μῆνας ἡ ἡμέρα.

— Τί περίεργος τόπος! Ἐξ μῆνας ἡμέρα! ἀλλὰ θὰ εἶναι ὄρατα ἐκεῖ!

— Καὶ τότε εἶναι δριμύτατον τὸ ψῦχος. Διηγούνται, ὅτι οἱ ναῦται οἱ ὀποῖοι παρεκολούθησαν τὸν Φραγκλῆνον εἰς τὰς πολικὰς θαλάσσας,

ἂν καὶ ἐκοιμῶντο ἐντὸς τοῦ πλοίου των προφυλαγμένοι, εὕρισκον ἐν τούτοις τὴν πρῶϊαν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῆς κλίνας των στρωμα πάγου, ὃ δὲ πάγος οὗτος προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀναπνοῆν των.* ἐπάγωνε δηλαδὴ ἡ ἀναπνοῆ των, καθὼς ἐξήρχετο θερμὴ ἐκ τοῦ στόματός των, ἕνα ἠγγίξε τὴν ψυχρὰν σκνίδα, ἀπαρκαλλάτως ἔπως ὑγραίνεται μόνον εἰς τὰ ἰδικὰ μας κλίμακα ἡ ἀναπνοῆ, ἔταν ἐγγίξη εἰς τὰς ὑάλους τῶν παρὰθύρων μας.

— "Ὡστε λοιπὸν δὲν θὰ τήκωνται ἐκεῖ οἱ πάγοι οὔτε τὸ θέρος ;

— Βεβαίως νομίζεις, ὅτι θερμαίνει ἐκεῖ ὁ ἥλιος, ἔπως ἐδῶ ; Δὲν θερμαίνει· διότι δὲν ἀναβάνει ποτὲ ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανὸν τῶν πολικῶν χωρῶν· ἐκεῖ, καὶ ἔταν ὁ ἥλιος εὕρισκεται εἰς τὸν οὐρανὸν, φαίνεται πάντοτε ὡς νὰ δῦη, εἶπεν ὁ Χρῆστος, ἡ μάλλον ὡς νὰ ἀνατέλλῃ· διότι δὲν δύει ποτὲ τὸ θέρος· ἀλλάσσει μόνον θέσιν· ἐντὸς εἰκοσιπτεσσάρων δηλαδὴ ὥρων στρέφεται ἅπαξ περίξ τοῦ ὀρίζοντος· μένει δὲ πάντοτε τῶσον χαμηλὰ, ὥστε μόλις ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τήξη τὸ παγωμένον ἔδαφος εἰς ὀλίγων σπιθαμῶν βάθος. Καὶ ἔμως ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς Φύσεως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα εἶναι ἀπερίγραπτος· αἱ ἀπέραντοι χιονοσκεπεῖς πεδιάδες ἀπλοῦνται κατὰλευκοί, τὰ ὄρη, κατὰλευκα ἐπίσης, φαίνονται μακρόθεν κυκνᾶ, μὲ τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ· ἐπάνω εἰς τὰς θαλάσσας πλανῶνται ὄγκοι πάγου πελώριοι, εἶναι δὲ διαφανεῖς ὡς διαυγέστατοι κρύσταλλοι καὶ λάμπουν εἰς τὸν ἥλιον, ἀντανκιδῶντες μυρία χρώματα, ὡς νὰ ἦσαν κολοσσαῖοι ἀδάμαντες. Ἄλλ' ἔξαφνα θρυμματίζονται καὶ κατακρημνίζονται διὰ μιᾶς τηχόμενοι εἰς τὸν ἥλιον· ἀκούεται τότε εἰς τὸν ἀέρα κρότος παρὰτεταμένος, ὡς ἂν ἐξεπυροσκορῶτον πολλὰ πυροβόλα ὁμοῦ· χεῖμακροι δὲ μεγαλοπρεπεῖς καὶ κατακράκται ἀναπηθοῦν καὶ σχηματίζουσι λίμνας καὶ ποταμούς.

— "ὦ, τί ὄραται εἶναι καὶ τότε !... " Ἀς κάμνη κρῦον· ἤθελα πολὺ νὰ ἐπισκερθῶ τὸ θέρος τοῦς τόπους ἐκείνους !...

— Διατρέχουν καὶ τὸ θέρος κινδύνους πολλοὺς οἱ ταξιδεύοντες εἰς τὰς πολικὰς θαλάσσας, εἶπεν ἡ μήτηρ· διότι οἱ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖνοι

* Ἡ ἀναπνευστικὴ ἐργασία ἐκτελεῖται διὰ τῆς εἰ σ π ν ο ἦ ς, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχεται ὁ καθαρὸς ἀἰρ ἐντὸς τῶν πνευμόνων, καὶ τῆς ε κ π ν ο ἦ ς, διὰ τῆς ὁποίας ἐκβάλλομεν ἔξω τὸν μὴ καθαρὸν πλέον ἀέρα.

ὄγκοι τοῦ πάγου ἄγονται καὶ φέρονται ὑπὸ τῶν ἀνέμων· ὁσάκις δὲ τὰ πλοῖα εὐρεθοῦν μεταξὺ αὐτῶν, κατασυντρίβονται, ἢ, καὶ ἂν διαφύγουν τὸν κίνδυνον τοῦτον, καταβυθίζονται, ὅταν οἱ πάγοι τήκωνται περίξ αὐτῶν.

Εἶναι περιέργου τὸ τί συνέβη εἰς ἓν Νορβηγικὸν πλοῖον, «Βάρνακ»· περιεκυκλώθη ὑπὸ τῶν πάγων κατὰ τὸν μῆνα Αὐγούστου, ἔμεινε δὲ ἐκεῖ κλεισμένον ἐντὸς αὐτῶν ὡς ἐντὸς κινητῆς φυλακῆς ἐπὶ ἓνα ὀλόκληρον μῆνα. Ἄλλο τότε πλοῖον Δανικόν, διερχόμενον διὰ τῶν θαλάσσιων ἐκείνων, ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν του, ἀλλ' ὅταν εἰσεχώρησεν εἰς τὸν μέγαν σωρὸν τῶν πάγων ἐστερεώθησεν καὶ περίξ αὐτοῦ τὰ κρύσταλλα καὶ ἔμεινε καὶ ἐκεῖνο προσηλωμένον. Τὰ ὅσα ὑπέστησαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐπὶ μῆνας εἶναι μακρὸν νὰ σῶς διηγηθῶ.

— Ἐσώθησαν τοῦλάχιστον :

— Ἐσώθησαν εὐτυχῶς ὅλοι· ἀλλ' ὅταν οἱ πάγοι ἤρχισαν νὰ τήκωνται, τὸ ἓν τῶν πλοίων, ἡ «Βάρνακ», κατεποντίσθη. Συνέκειτο δὲ τὸ πλήρωμα τῆς «Βάρνακ» ἀπὸ ἐπιστήμονας, τοῦ; ὁποίους ἡ Ὀλλανδικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἀποστείλει πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν μερῶν ἐκείνων. Μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανέλθουν ἐπὶ τέλους οὗτοι εἰς τὴν πατρίδα των, χάρις εἰς ἓν ἄλλο πλοῖον, τὸ ὅποιον ἀπέστειλεν ἡ Ὀλλανδικὴ κυβέρνησις, ὅπως τοὺς ἀνεύρη.

— Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν ξηρὰν ὑπάρχουν ἄλλοι κίνδυνοι, προσέθεσεν ὁ Χαρίλαος· διότι εἰς τὰς ἐρήμους πεδιάδας πλανᾶται πεινακλέα ἢ λευκὴ ἄρκτος· εἶναι δὲ ζῶον ἀγριώτατον, καὶ, ἐπειδὴ ἔχει δύναμιν τεραστίαν, ἀλλοίμονον εἰς τὸ θῦμά της, ὅταν τὸ εὕρῃ. Ἀνεγνώσκα ἄλλοτε, ὅτι νύκτις τις ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ Φραγκλίνου, καθὼς ἴστατο ἐπὶ τοῦ καταστροφώματος, ἠσθάνθη αἴφνης ὅτι τὸν ἐκτύπησέ τις βιαίως ἐκ τῶν νώτων νομίσας, ὅτι τις ἐκ τῶν συντρόφων του ἠθέλησε ν' ἀστειευθῆ μετ' αὐτοῦ, ἐστράφη, ἀλλ' ἔρρηξε κραυγὴν φρίκης· διότι εἶδε τὴν λευκὴν ἄρκτον εἰς τὸ πλευρὸν του! Οἱ σύντροφοί του ἀμέσως ἔτρεξαν, ὅπως τὸν σώσουν, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν· διότι ἡ ἄρκτος μετ' ἐν τῆς κτύπημα τὸν κατεσύντριψεν.

— "Ω!

— Ἡ ἀδελφή σου, τὸν διέκοψεν ἡ μήτηρ, θὰ εὐχαριστηθῆ περισσότερο, ἂν διηγηθῆς εἰς αὐτὴν ὅσα ἀνεγνώσκαμεν ἄλλοτε ὁμοῦ περὶ τοῦ περιέργου ἐκείνου πτηνοῦ τῶν πολικῶν χωρῶν· ἐνθυμεσαι· τί ἀνεγνώσκαμεν;

— Ναι· τὸ πτηνὸν ἐκεῖνο εἶναι εἶδος νήσσης, μεγαλειτέρας τῶν συνήθων εἰς τὰ κλίματά μας· ὀνομάζεται δὲ εἰς τὴν Ζωολογίαν «Νήσσα ἢ λεπτοπίλιος», ἔνεκα τῶν λεπτοτάτων καὶ μεταξοειδῶν πτίλων τῆς, τὰ πτίλα εἶναι περιζήτητα εἰς τὸ ἐμπόριον· διότι ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται ἐφαπλώματα θερμώτατα καὶ τόσον ἐλαφρά, ὥστε μάλιστα αἰσθάνεται τις, ὅτι τὸν καλύπτουν· παρέχουν λοιπὸν εἰς τοὺς συλλέγοντας αὐτὰ καλὴν πρόσοδον.

— Ἀλλὰ πῶς τὰ συλλέγουν;

— Τὸ πτηνὸν κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἀπὸ θαλάσσια φυτὰ· κτίζει δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῶν πάγων, ἀλλά, διὰ νὰ προφυλάξῃ καλῶς τὰ ῥά του ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἀποσπᾷ μὲ τὸ ῥάμος του πτίλα ἀπὸ τὸ στῆθος του καὶ δι' αὐτῶν τὰ περικαλύπτει. Οἱ ἄνθρωποι κειροφυλακτοῦν πότε θὰ ἀναγκάσῃ ἢ πείνῃ τὸ πτηνὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς φωλεᾶς του πρὸς εὐρεσίαν τροφῆς καὶ ἔρχονται καὶ λαμβάνουν τὰ πτίλα ἐκεῖνα. Ὅταν ὅμως τὸ πτηνὸν ἐπικνέλθῃ καὶ εὐρῇ τὰ ῥά του χωρὶς τὸ θερμὸν τῶν σκέπασμα, πάλιν ἀποσπᾷ πτίλα ἀπὸ τὸ στῆθος του καὶ τὰ καλύπτει. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι, ἀσπλαγχοί, καθὼς εἶναι συνήθως, ὅταν πρόκειται περὶ συμφέροντος, εὐρίσκουν τὸν κατάλληλον κειρὸν καὶ ἔρχονται καὶ τὰ ἀκειροῦν· καὶ πάλιν τὸ φιλόστοργον πτηνὸν ἀπογυμνοῦται, διὰ νὰ προφυλάξῃ τὰ μέλλοντα τέκνα του. Ἀλλὰ τότε πλέον ὁ σύντροφός του (διότι τὰ πτηνὰ ταῦτα ζοῦν κατὰ ζεύγη, ὡς αἱ περιστέραι), ὅταν ἴδῃ αὐτὴν τρέμουσαν ἐκ τοῦ ψύχους, ἀρχίζει αὐτὸς καὶ ἀποσπᾷ ἐκ τῶν ἰδικῶν του πτίλων καὶ καλύπτει τὰ ῥά, ἀπογυμνοῦται δις καὶ τρίς· τότε οἱ ἄνθρωποι οἱ ἔχοντες ὡς ἔργον τὸ ἐμπόριον ἐκεῖνο, διὰ νὰ μὴ πάθουν τὰ πτηνὰ ἀπὸ τὸ ψῦχος, ἐγκαταλείπουν αὐτὰ, πρὶν ἢ ἀπογυμνωθῶν ἐντελῶς, καὶ μεταβαίνουν εἰς λήστευσιν ἄλλης φωλεᾶς.

— ὦ, τί καλὰ πτηνὰ!

— Βλέπεις, Πηνελόπη μου, ποῦ δύνανται νὰ φθάσῃ καὶ τῶν ζώων αὐτῶν ἡ στοργὴ πρὸς τὰ τέκνα! εἶπεν ἡ μήτηρ θωπεύουσα τῆς μικρῆς τῆς κόρης τὴν κόμην.

— Ἀλλὰ λοιπὸν, μήτηρ, ἴδου ὅτι κατοικοῦν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἄνθρωποι.

— Αἱ χῶραι, τὰς ὁποίας σοὶ περιέγραψεν ὁ ἀδελφός σου, εἶναι ἀκατοίκητοι· ἀλλ' ὀλίγον τι νοτιώτερον, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀδιάκοπος νύξ διαρκεῖ

ένκ, ένκ κἀ ήμισυ τό πολὺ μῆνα, μᾶλλον ἔτι εἶναι τὸ ψῦχος δρυμύτατον, ἐπιτρέπει εἰς ἀνθρώπινα πλάσματα νὰ ζῶν. Ἡ Γροιλανδία, ἡ Σπιτιζβέργη, ἡ Σιβηρία, ἡ Λαπωνία, ἂν κἀ ἀκριβῶς, εἶναι κατοικημέναι...

— Εἰς τὴν Λαπωνίαν δὲν εἶναι τόσον δρυμὸ τὸ ψῦχος, ὅσον εἰς τὴν Σπιτιζβέργην, εἶπεν ὁ Χαρίλαος.

— Ναί, εἶναι κάπως μετριώτερον διὰ τοῦτο κἀ ἡ Λαπωνία δὲν εἶναι τόσον ἀκριβῶς κατοικημένη, ὅσον ἡ Σπιτιζβέργη.

— Ἄλλ' ἤκουσα, ἔτι εἶναι νῆσοι οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων.

— Δὲν εἶναι νῆσοι, εἶναι κεντοῦ ἀναστήματος, διότι τὸ ψῦχος δὲν ἀφῆνει αὐτοὺς ν' ἀναπτυθοῦν.

— Πόσον ὑψηλοὶ εἶναι ; Εἶναι ὡς ἐμέ ; ἠρώτησεν ἡ Πηνελόπη.

— Ὅχι, εἶναι μᾶλλον ὡς τὸν ἀδελφόν σου, ὡς εἶναι συνήθως παιδίων δεκατεσσάρων ἢ δεκαπέντε ἐτῶν ἔχουν δηλαδὴ ὕψος ἐνὸς μέτρου κἀ τριάκοντα ἕως τεσσαράκοντα ἐκκοστών περίπου.

— Ἄλλὰ θὰ κτίζουν πολὺ θερμὰς οἰκίας, διὰ ν' ἀντέχουν τὸν χειμῶνα εἰς τὸ ψῦχος ; ἠρώτησεν ἡ Πηνελόπη.

— Πῶς νὰ κτίσουν οἰκίας ἐπάνω εἰς τὴν χιόνα ; Ἄλλὰ κἀ ποῦ νὰ εὔρουσιν λίθους κἀ ξυλείαν ; δάστη δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ. Εἰς τὰ ὄρη μόνον μακρὰν ὑπάρχουν ὀλίγα ἐλάται κἀ πεύκα κἀ εἶναι αὗται τόσον χαμηλά, ὥστε ὁμοιάζουν μᾶλλον πρὸς θάμνους ἢ πρὸς δένδρα.

— Ἄλλὰ τότε τὰς οἰκίας των μὲ τί τὰς κτίζουσι ;

— Οἱ Λάπωνες κατασκευάζουσι τὰς καλύβας των διὰ δερμάτων, ἀλλὰ θὰ ἐκπλαγῆς πολὺ, ἂν μάθης ἀπὸ τί κατασκευάζουσι οἱ Ἑσκιμῶσι τὰς ἰδικὰς των.

— Ἀπὸ τί ;

— Κόπτουσι μεγάλα τετράγωνα πάγου, ὡς ἂν ἦσαν λίθοι, κἀ δι' αὐτῶν κτίζουσι καλύβας, τὰς κατασκευάζουσι δὲ θολωτὰς κἀ ἀφῆνουσι ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν μίαν ὀπὴν κυκλοτερῆ. Τὴν ὀπὴν αὐτὴν κλείουσι μὲ πλάκα κρυστάλλου διαφανοῦς, ἐννοεῖται, ὄχι κρυστάλλου ὑακίνου, ἀλλ' ἀπὸ ὕδαρ. Αὐτὸ εἶναι τὸ παρὰ θυρῶν των κάτωθεν, πρὸς τὸ μεσημβρινόν μέρος, ἀφῆνουσι ἄλλην μίαν ὀπὴν χαμηλὴν ὡς θύραν αὐτὴν τὴν καλύπτουσι μὲ δερματὰ ζῶων.

— Ἄλλὰ πῶς δὲν παγώνουσι !

— Ἐξω ἀποθνήσκουσι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκεῖ ὑπάρχει σχετικῶς ἀρκετὴ θερμότης.

— Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη θερμότης κάτω ἀπὸ τὸν πάγον;

— Καὶ τὰ σπέρματα, ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ, ὅσα σπείρουσι οἱ γεωργοὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, δὲν παγώνουν, ἂν καὶ ἀπλώνεται τὸν χειμῶνα πυκνὴ ἐπάνω των ἡ χιών· καὶ οἱ ἰχθύες εἰς τὰς λίμνας, ὅταν σχηματίζεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν πάγοι, δὲν ἀποθνήσκουν· διότι ὁ πάγος ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ μὴ ἀφήνῃ τὴν ὑπάρχουσαν θερμοκρασίαν νὰ ἐξέρχεται πρὸς τὰ ἔξω.

— Ναὶ εἶναι δυσθερμαγωγὸν* σῶμα ὁ πάγος, εἶπε σοβαρῶς ὁ Χαρίλαος.

— Καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀκόμη, ὅταν παγώνουν, ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ, βυθίζουσι ὅλους ἐντὸς τῆς χιόνος, διὰ νὰ ἐπαναφέρουσι αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν. Μόνον τὸ στόμα καὶ τοὺς βρόχους ἀφήνουν ἀκκλύπτους· τότε δὲ ἡ θερμοκρασία τοῦ ἰδίου των σώματος, ἐπειδὴ ὁ πάγος τὴν διατηρεῖ, ζωογονεῖ αὐτοὺς ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἄλλ' οἱ Ἑσκιμῶσι, καὶ ὁσάκις ἐκτίθενται εἰς τὸ ὑπαιθρον, δὲν παγώνουν εὐκόλως, διότι γνωρίζουσι νὰ λαμβάνουσι προφυλακτικὰ μέτρα.

— Τί κάμνουν;

— Πίνουσι ἔλαιον φώκης καὶ ἀλείφουσι συγχρόνως δι' αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα των.

— Εἶναι καὶ αὐτὸ δυσθερμαγωγὸν σῶμα, καὶ δι' αὐτὸ τοὺς προφυλάττει, ἐπεξήγησεν ὁ Χαρίλαος.

— Ἄλλὰ φωτιὰν δὲν θὰ ἠμποροῦν ν' ἀνάπτουν ποτὲ οἱ Ἑσκιμῶσι εἰς τὰς καλύβας των, εἶπεν ἡ μικρὰ.

— Βεβαίως ὄχι· πυρὰν δὲν ἀνάπτουν ποτὲ, ἀπήντησεν ἡ μήτηρ.

— Ἄλλὰ πῶς μαγειρεύουσι; Πῶς θερμαίνουσι ὕδωρ, διὰ νὰ πλύνουσι τὰ ἐνδύματά των; ἠρώτησεν ἡ μικρὰ.

— Ὡ! ὅσον δι' αὐτὸ, ἀπήντησε γελοῶσα ἡ μήτηρ, αἱ Ἑσκιμῶσι οἰκοδόμοινα ἔχουσι διαφορετικὰς ἰδέας περὶ μαγειρικῆς καὶ περὶ καθαρότητος ἀφ' ἧς ἔχομεν ἡμεῖς. Εἶναι ἐνδεδυμέναι μὲ δέρματα, τὸ μόνον δὲ ἔπιπλον τῆς οἰκίας των εἶναι ἐν ἀγγεῖον λίθινον· ἐντὸς αὐτοῦ κίουσιν ἔλαιον φώκης, ὅπως φωτίζονται κατὰ τὰς ἀτελευτήτους νύκτας· ἐκεῖ ἐπίσης ἀναλύουσι καὶ τὸν ὀλίγον πάγον, τὸν ὅποιον πίνουσι.

(*) Δυσθερμαγωγὸν σῶμα λέγεται ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν διαπερᾷ εὐκόλα ἡ θερμότης· ὅπως τὸ ξύλον· δι' αὐτὸ θέτομεν ξυλῖνας λαβὰς εἰς τὰς χύτρας, διὰ νὰ μὴ καιώμεθα, ὅταν τὰς λαμβάνωμεν ἀπὸ τὴν πυρὰν.

— Ἀλλὰ ποῦ κοιμῶνται ; Μήπως ἐπάνω εἰς τὸν πάγον ; ἤρῳτησεν ἡ μικρά.

— Τὸ ἐμάντευσε, εἶπεν ἡ μήτηρ· τὰς κλίνας τῶν κατασκευάζουσι ἀπὸ μεγάλα τεμάχια πάγου καὶ στρώνουσι αὐτὰς μὲ ἄμμον ἢ μὲ βρύα καὶ μὲ δέρματα τερνάνδων.

— Ἀλλὰ τί τρώγουσι ; Τί εὐρίσκουσι μέσα εἰς τοὺς πάγους νὰ φάγουν ; ἤρῳτησεν ἡ μικρά.

— Ζῶν ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ περιεργότατα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καθὼς καὶ ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Εἶναι δὲ ἐπιτηδεύοντες εἰς τὴν ἀλιείαν καὶ εἰς τὸ κυνήγιον οἱ Ἑσκιμῶσι.

— Καὶ τί ζῶν ὑπάρχουσι εἰς τὰ παγωμένους ἐκείνας θαλάσσης ;

— Ὑπάρχουσι ζῶν ἀμφίβια, δυνάμενα δηλαδὴ νὰ ζῶσι καὶ εἰς τὴν ξηρὰν, ὅπως καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, τὰ ὅποια οἱ Ἑσκιμῶσι ἀλιεύουσι εἴτε διὰ τὸ λίπος τῶν, εἴτε διὰ τὸ δέριμα τῶν, εἴτε διὰ τὸ κρέας τῶν.

— Εἰπέ μοι μερικά.

— Εἶναι ὁ θαλάσσιος λέων, περίεργος πολὺ, ἔνεκα τῆς χαλκίτης του, ὁ θαλάσσιος κύων, ὁ θαλάσσιος ἐλέφας, ζῶν ἔχον τὸ ἐξωτερικὸν φρεβρὸν καὶ ὀδόντας μεγάλους καὶ λευκοτάτους· ἄλλο ἐπίσης περίεργον ζῶν εἶναι ἐν εἶδος σειρήνας. Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ ζῶν δὲν τίκτουσι φά, ὅπως οἱ ἰχθύες, ἀλλὰ γεννοῦν ζῶντα τέκνα, τὰ ὅποια θηλάζουσι διὰ τοῦ γάλακτος τῶν· διότι, ἂν καὶ ζῶσι εἰς τὰς θαλάσσης, δὲν εἶναι ἰχθύες, ἀλλ' ἀνήκουσι εἰς τὰ εἶδη τῆς φώκης.

— Καὶ εἰς τὴν ξηρὰν τί ζῶν ὑπάρχουσι ;

— Ὑπάρχει ἡ κυκνὴ ἀλώπηξ· τὸ σαθέριον, τὸ σκουῦριον δηλαδὴ κοινῶς, ὀνομαστόν διὰ τὴν πολυτίμον μηλωτὴν του. Ὑπάρχει ἐπίσης ὁ τάρκανδος, ζῶν εὐεργετικόν· διότι πικρέχει εἰς τοὺς κατοίκους τὸ γάλα του, τὸ κρέας του, τὸ δέριμα του· χρησιμεύει δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ ὡς ζῶν φρονηγόν. Ὑπάρχει καὶ ὁ μοσχοβοῦς, ζῶν ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς μέγα πρόβατον παρὰ πρὸς βοῦν, τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ σὰρξ ἔχει τὴν δυσωδίαν, ὥστε μόνον οἱ Ἑσκιμῶσι δύνανται νὰ τὴν τρώγωσιν.

— Ἀλλὰ τί ἄνθρωποι εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἑσκιμῶσι ;

— Μογγολικῆς φυλῆς· τὸ δέριμα τῶν εἶναι πολὺ μελαγχροινόν, οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν λοξοὶ, ἡ βίσις πικρὰ καὶ πεπλατυσμένη, τὸ στόμα

μέγα μὲ χεῖλη παχέει τὰ μῆλα τῶν παρειῶν (τὰ μάγουλα) ἐξέχοντα.

— Δὲν ἦθελαν νὰ ζῶ μεταξύ ταιούτων ἀνθρώπων, εἶπεν ἡ μικρά.

— Καὶ ἔμω, τέκνον μου, πολλοὶ εὐσεβεῖς καὶ αὐταπαρνητικοὶ ἄνδρες ἀφίνουν τὰς ἀνέσεις τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ μετακλίνουσι ἐκεῖ, διὰ νὰ φέρουσι εἰς τοὺς κατοικοῦσι τὰς εὐεργεσίας τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ διὰ νὰ διδάξουσιν εἰς αὐτοὺς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, διότι πολλοὶ εἶναι εἰσέτι εἰδωλολάτραι· καὶ σχολεῖται ἀκόμη προσπαθοῦν νὰ συστήσῃ.

Ἄλλοι ἀψηφοῦν τοὺς κινδύνους καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον καὶ προχωροῦν πρὸς τὰ ἐνδύτερα τῶν πολιτικῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐξερεύνησις ἔχει σπουδαιότητα μεγίστην διὰ τὴν ἐπιστήμην. Σὺς ἀνέφερα ἤδη τὴν ἐπέστησαν οἱ Ὀλλανδοὶ ἐπιστήμονες, οἱ σταλέντες ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς των χάριν μελετῶν ἐκεῖ. Τρεῖς αἰῶνας πρὸ αὐτῶν ὁ Ἰῶδων, Ἄγγλος θαλασσοπόρος, ἀπωλέσθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του εἰς τὰς θαλάσσας ἐκεῖνας· ἀνεκάλυψεν ἔμωι ἄνω τῆς Βορείου Ἀμερικῆς μέγιστον ποταμόν, ἀνεκάλυψεν ἐπίσης καὶ τὸν πορθμὸν καὶ τὴν θάλασσαν, ἥτις ὠνομάσθη κατόπιν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ Ἰϋδῶνιον πέλαγος.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὁ Φραγκλῆνος, ὅστις εἶχε σταλῆ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν μερῶν ἐκείνων, εὗρε τὸν θάνατον εἰς τοὺς αἰωνίους πάγους μεθ' ὅλης τῆς ἀκολουθίας του.

— Εἶναι ὁ Φραγκλῆνος, ὁ Ἀμερικανὸς φιλόσοφος, ὅστις ἐφευρε καὶ τὸν κερκυναγωγόν; ἠρώτησεν ὁ Χερσίλαος.

— Ὅχι· ἐκεῖνος ὠνομαζέτο Βενικμίν, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι Ἄγγλος εὐπατριδης, ὠνομαζόμενος Σίρ Ἰωάννης Φραγκλῆνος. Πολλάκις ἄλλοτε ὁ Σίρ Ἰωάννης Φραγκλῆνος εἶχεν ἐκτελέσει ἐπιτυχῶς ταξείδια πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ Βορείου πόλου καὶ δι' αὐτῶν παρέσχεν ὑπηρεσίας ναυτικῆς σπουδαιότητας εἰς τὴν πατρίδα του. Κατὰ τὸ τελευταῖόν του ἔμωι ταξείδιον, ὅτε εἶχε τὴν ἐντολὴν παρὰ τῆς κυβερνήσεώς του νὰ ζητήσῃ διδοῦν εὐκολούνησιν τὴν συγκοινωνίαν μεταξύ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ, εὗρε τὸν θάνατον ἐπὶ τῶν πάγων· ἐκυβέρνα δύο λαμπρὰ πλοῖα, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς οὔτε ἐκεῖνα ἐπανεῆλθον ποτέ. . . .

— Καὶ δὲν προσεπάθησεν οἱ συμπατριῶταί του νὰ τὸν ἐπικνεύρουσι;

— Προσεπάθησαν ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἔστειλε πλοῖα πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ σοφοῦ θλασσοπόρου. Ὁ Φραγκλῖνος ἦτο ἀνθρωπος γλυκὺς καὶ ἀγαθώτατος, ἕνεκα δὲ τούτου εἶχε πολλοὺς φίλους καὶ ἐκεῖνοι κατέβαλον ποσὰ μέγιστα ἀποστέλλοντες πλοῖα πρὸς ἀναζήτησίν του καὶ ἡ σύζυγός του, ἡ Λαίδη Φραγκλῖνου, ἐθυσίασεν ὅλην τὴν περιουσίαν της χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου, ἀλλὰ ματαίως· τὰ πλοῖα ἀνεχώρουν καὶ ἐπανάρχοντο, χωρὶς νὰ φέρουν ποτε εἰδήσιν τινα περὶ τοῦ ἀτυχοῦς Φραγκλῖνου. Τέλος μετὰ παρέλευσιν δεκαετίας, ἔλκυθρον, ὀδηγούμενον παρ' ἀφωσιωμένων ἀνθρώπων, οἵτινες καὶ αὐτοὶ εἶχον ἐντολὴν ν' ἀναζητήσουν τὰ ἔχνη τοῦ Φραγκλῖνου, συνήντησε κατὰ τύχην Ἐσκιμῶν, φέροντα εἰς τὸ οὖς του κομβίον μετάλλινον. Τὸ κομβίον ἐκεῖνο εὗρέθη ὅτι ἦτο ὅμοιον πρὸς τὰ τῆς στολῆς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ· ἠρώτησαν τότε τὸν Ἐσκιμῶν διὰ διερευνηθεῖς, πόθεν εἶχε προμηθευθῆ τούτο, καὶ κατώρθωσαν νὰ μάθουν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὸ εἶχε λάβει πρὸ χρόνων ἀπὸ πτώματος ἀνθρώπου λευκοῦ, κεχωσμένου ἐντὸς τῆς χιόνας. Τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ μίτος, διὰ τοῦ ὁποίου μετὰ πολλὰς περιπετείας κατωρθώθη ἐπὶ τέλους νὰ εὗρεθῆ τὸ πτῶμα τοῦ Φραγκλῖνου καὶ τῶν συντρόφων του!

Ἡ σύζυγός του ἐπὶ ἔτη πολλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ περηγορηθῆ διὰ τὸ αἰκτρὸν τέλος τοῦ συζύγου της· ἐταξείδευεν εἰς διαφόρους χώρας προσπαθοῦσα νὰ διασκεδάσῃ τὴν θλίψιν, ἣτις τὴν κατέτρωγεν. Ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Ἑλλάδα· ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις θέλουσα νὰ τιμήσῃ τὴν χήραν τοῦ ἐνδόξου θλασσοπόρου ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν της ἐν τῶν πολεμικῶν μας πλοίων καὶ δι' αὐτοῦ περιέπλευσε τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτὰς.

Βλέπετε, τέκνα μου, πόσαι ὑπάρξεις θυσιάζονται, ὅπως ἐξερευνηθῆ ἡ γῆ, ἡ κατοικία αὐτῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας μᾶς ἔθεσεν ὁ Θεός; Ἄλλοι χάνονται εἰς τὰς κωστικὰς ἐρήμους τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἄλλοι φρονεύονται ὑπὸ τῶν ἀγρίων εἰς τὰς νήσους τοῦ Εἰρηρικοῦ Ὀκεανοῦ. Τὸν σοφὸν πλοίαρχον Κούκ κατεκρεοῦρησαν οἱ ἀνθρωποφάγοι τῶν Σκανδιναβικῶν νήσων, τὸν δὲ Μαγγελάνον ἐφόνευσαν οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Φιλιππινῶν.

— Ἀπὸ τὸν Μαγγελάνον αὐτὸν ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν τοῦ ὁ Μαγγελάνειος πορθμῶς; ἠρώτησεν ὁ Χαρτίκας.

— Ναι· τέκνον μου· ὁ Μαγγελάνος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Πορτογαλ-

λίαν ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Γουαδουκλιβίρου, ὅπως κάμη τὸν περίπλου τῆς γῆς. Διήλθε λοιπὸν πρῶτος τὸν πορθμὸν, τὸν χωρίζοντα τὴν νότιον ἄκρην τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ Πυρός, καὶ διὰ τοῦτο φέρεται ἕκτοτε οὗτος τὸ ὄνομά του. Ἐξηκολούθησε δὲ νὰ διὰ πλέη τὸν Εἰρηνικὸν Ὀκεανὸν διευθυνόμενος πάντοτε πρὸς δυσμάς. ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Φιλιππίνικας νήσους, ἐπειδὴ οἱ ναῦται του συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, κατέβη, ἵνα προλάβῃ τὰς σφαγὰς, καὶ εὔρεν αὐτὸς τὸν θάνατον.

— Ὁ ἀπροσέχω εἰς τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφικῆς μὲ περισσώτερον ἐνδιαφέρον τῶρα, παρετήρησεν ὁ Χαρίλαος.

— "Ὅσα εἴπομεν, ἐξηκολούθησεν ἡ μήτηρ, ἀφορῶσι μᾶλλον εἰς τὴν φυσικὴν γεωγραφίαν ἢ τὴν πολιτικὴν· ἀλλ' ὅλοι αἱ ἀνθρώπιναι γνώσεις, τέκνον μου, διὰ θυσιῶν καὶ διὰ μόχθων πολλῶν ἀποκτῶνται ὑπὸ τῶν σοφῶν καὶ ἀποθησαυρίζονται κατόπιν εἰς τὰ βιβλία. Μήπως ὁ Γαλιλαῖος δὲν ἔχασε τὴν ἔρασίην του ἐρευνῶν διὰ τοῦ τηλεσκοπίου τὰ οὐράνια σώματα; Καὶ ὁ Ῥίχμαν ἐν Πετροπόλει δὲν ἔμεινε νεκρὸς, ἐνῶ ἐξετέλει πειράματα ἠλεκτρισμοῦ ἐπικίνδυνα;

Διὰ τοῦτο, τέκνον μου, ὅταν ἀναπαυτικῶς ἀπὸ τῶν θορυβίων σας μανθάνητε τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν ἐκείνων, ὀφείετε νὰ προσέχετε μὲ ζῆλον καὶ μὲ ἐνδιαφέρον εἰς ὅσα σας διδάσκουν οἱ διδάσκαλοι. Ἡ μελέτη τῶν φυσικῶν μαθημάτων δὲν εἶναι μόνον στολισμὸς εἰς τὰς μαθητρίδας καὶ τοὺς μαθητάς, δὲν προικίζει μόνον αὐτοὺς μὲ γνώσεις ὀφελίμους εἰς τὸν μετέπειτα βίον των, ἀλλὰ καὶ μορφώνει τὴν ψυχὴν αὐτῶν διότι ἡ κόρη, ὅταν συνήθισῃ ἐνωρὶς νὰ λαμβάνῃ ἐνδιαφέρον εἰς τὰ θαύματα, ὅσα γύρω τῆς συμβαίνουν, δὲν κατέρχεται εὐκόλως εἰς τὰς μικρολογίας καὶ εἰς τὰς ματαιότητας, εἰς τὰς ὁποίας ἀρέσκονται συνήθως αἱ ἀμαθεῖς νεάνιδες· ἐννοεῖ καλλίτερον τὸν πορθμὸν, τὸν ὅποσον ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐννοεῖ ἐπίσης πόσον μέγας εἶναι ὁ Δημιουργός, ὅστις τὴν ἔπλασεν, ὅστις ἔπλασε καὶ τὸ ἄπειρον Σύμπαν, καὶ ἐπαναπαύεται εἰς τὴν πνευματοδυναμικὴν Αὐτοῦ μὲ πεποίθησιν καὶ μὲ γαλήνην.

Ἀἶνος τοῦ Θεοῦ

(Παναγιώτου Σούτσου)

Θεέ, ὕμνεϊ τὴν δόξαν σου ἢ νῦξ καὶ ἡ ἡμέρα !
 μ' ἀνθὴ ἐνέδυσας τὴν γῆν καὶ μ' ἄστρα τὸν αἰθέρα.
 Τῆς Γῆς ἀσύμφων' οἱ λαοὶ αἰνοῦσί Σε συμφώνως,
 ποικίλαι γλῶσσαι χίλια ὕμνουσί Σε συγχρόνως·
 Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρεῖς, ἀόριστος ὁρῶεις,
 τὸ πᾶν ἀόρατος ὁρᾶς, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς, Θεέ, τὸ Σῶμά σου,

ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα σου,

ὁ κεραυνὸς φωνὴ Σου,

τὸ ἄπειρον διάστημα

τὸ μέγα Σου ἀνάστημα

καὶ ὁ αἶὼν στιγμὴ Σου.

Ὡς μογλὸς ὁ δάκτυλός Σου,

ἂν θελήσῃ, τὸ πᾶν σείει,

καὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρός Σου

τοὺς ὠκεανοὺς ἐγκλείει.

Ἐν Σου πνεῦμα μόνον σβύνει

τῶν ἀστέρων τοὺς φανούς,

ἔν Σου νεῦμα μόνον κλίνει

πρὸς τὴν γῆν τοὺς οὐρανοὺς.

Τοῦ προσώπου Σου τὴν λάμψιν, ὦ Θεέ, εἰς τοὺς χιλιούς
 ἐνετύπωσας ἡλίους,

ὡς μονάρχης ἐγχαράττων

τὴν εἰκόνα Σου ἐπάνω χρυσοσίτλων νομισμάτων·
 τὸ πλῆθος τῶν ἀστέρων Σου κατ' ἀριθμὸν ἐκφέρεις,
 καὶ τούτους ἔξ ὀνόματος γνωρίζεις καὶ προσφέρεις.

Ἐμειδίασας, ἡ λάμψις διεχύθη τοῦ σαπφείρου
 εἰς τὴν ὄψιν τοῦ ἀπείρου.

Ἐνευσας, καὶ ὑπεράνω ἐκρεμάσθη τῶν αἰθέρων

μυριόφωτος ὁ λύχνος ὁ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων·
 ἔδειξας τὸν δάκτυλόν Σου, καὶ πλανῆται ὄδοιπόροι
 τρέχουσιν ὡς τῆς αὐλῆς Σου τῆς μεγάλης δορυφόροι.
 Ὡς κεχρυσωμένον δέρας ἤπλωσας εἰς τὸ κενόν
 τὸν χωρὶς ἀρχῆς καὶ τέλους σαπφειρώδη οὐρανόν.

Μία ὥραία στιγμή τῆς ζωῆς τῶν ἐντόμων.

Ἐν τῶν ὀρασιωτάτων φαινομένων, τὰ ὅποια παρουσιάζει εἰς τὸν
 περὶ τὴν γῆν τῆς φύσεως ὁ βίος τῶν ἐντόμων, εἶναι ἡ στιγμή, καθ' ἣν
 ταῦτα μεταμορφοῦνται ἀπὸ χρυσακλίδα εἰς ψυχάν, εἰς πτερωτὸν
 δηλαδὴ ζώδιον. Ὡς γνωστόν, πλεῖστα ἔντομα, ματαξὺ τῶν ὁποίων
 τὰ λεπιδοπτερά (αἱ πεταλοῦδα), πρὶν ἢ λάβουν τὸ ὀριστικόν των
 σχῆμα διέρχονται διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων μεταρρώσεων. Καὶ κατ'
 ἀρχάς μὲν εἶναι σκώληκες μικρότατοι, οἵτινες ἀυξάνουν βαθμηδὸν καὶ
 γίνονται κάμπαι, ἀφοῦ ὅμως φθάσουν εἰς τὴν μεγαλειτέραν αὐτῶν ἀνά-
 πτυξιν, παύουν τότε αἰφνης νὰ τρώγουν, ἐξασθενοῦν καὶ ἀποναινοῦνται.
 Πλεῖστα καταφεύγουν ἐντὸς τῶν φύλλων ἢ ἐντὸς τῶν ἀνθέων ζητοῦσαι
 ἄσυλον, ἀλλὰ κατασκευάζουν εἶδος βόμβυκος (κουκουλίου), ἐκεῖ δέ,
 ἀφοῦ διέλθουν διὰ διαφόρων περιόδων μετασχηματισμοῦ, ἐξέρχονται
 τέλος μεταμορφωμέναι εἰς ψυχάς· τὴν τελευταίαν ταύτην μεταμόρφω-
 σιν πρόκειται νὰ περιγράψωμεν.

— Συμβαίνει αὕτη συνήθως κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὡς ἂν
 αἱ εὐεργετικαὶ ἀκτῖνες τοῦ φωστῆρος, τοῦ ζωογονοῦντος τὴν φύσιν,
 δίδουν εἰς τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο πλάσμα τὴν δύναμιν ν' ἀνοίξῃ τὰς πύλας
 τοῦ τάφου του. Ἡ μεμβράνα, ἣτις περιβάλλει ὡς νεκρικὸν σάβανον τὴν
 ὑπνώττουςαν χρυσακλίδα, διαρρηγνύεται τότε πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς
 καὶ μετὰ μακρὰν ἀγωνίαν τὸ ἔντομον κατορθώνει τέλος νὰ εὐρύνη τὸ
 ἄνοιγμα τῆς εἰρηκτῆς του καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἄμορφον τότε ζώδιον φαίνε-
 ται προσκεκολλημένον ἐπὶ τοῦ βόμβυκος· εἶναι κάθυγον καὶ ἐξησθενη-
 μένον, διότι αἱ προσπάθειαι, τὰς ὁποίας κατέβαλεν, ὅπως ἐλευθερωθῇ,
 ἔχουν ἐξαντλήσει τὰς δυνάμεις του. Μένει ἐπὶ πολὺ ἀκίνητον, ἀλλὰ
 βαθμηδὸν ἀρχίζει νὰ ζωογονῆται· ἐκτείνει δειλῶς τὰς δύο κεραίας,
 αἵτινες εἶναι ἐκκτέρωθεν τῶν ὀφθαλμῶν του. Τὰ δύο ἐκεῖνα εὐκίνητα
 λεπτοφύεστατα ὄργανα εἶναι λίαν εὐκίσητα καὶ χρησιμεύουν εἰς τὰ

έντομα και ως όσφραντικά όργανα και ως ακουστικά. Ζητεί λοιπόν δι' αὐτῶν νὰ ἐξετάσῃ τὸν ἀέρα, τὸ ἀγνωστον ἐκεῖνο στοιχεῖον, τὸ ὅποσον μέλλει νὰ διασχίσῃ. Οἱ λεπτότατοι πόδες του, οἵτινες μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἦσαν συνεσπειρωμένοι ὑπὸ τὴν καιλίαν, ἀπλοῦνται νῦν και ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενον ἀρχίζει νὰ περιπατῇ· περιπατεῖ βραδέως και με δισταγμὸν γύρω τοῦ θραυσιμένου βόμβυκος του, ὡς νὰ φοβῆται ἢ ὡς νὰ λυπηταὶ ν' ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸ σκθρὸν ἐκεῖνο περικάλυμμα, εἰς τὸ ὅποσον ἐπὶ τόσον καιρὸν ἐκρατεῖτο δέσμιον! Ἀπὸ τὰ δύο πλευρά του κρέμονται δύο βραρεῖς και ἀδρανεῖς ὄγκοι· εἶναι αὐτοὶ αἱ μεμβράναι, αἱ ὅποσαι μέλλουν ν' ἀναπτυχθοῦν μετ' ὀλίγον εἰς λαμπρὰς και κανονικωτάτας πτέρυγας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν φαίνονται τὰ ὠραῖα αὐτῶν ποικίλιματτα.

Ἐν τούτοις ἀρχίζει τὸ έντομον νὰ ἀνακνήνῃ, ὁ δὲ ἀήρ εἰσχωρῶν έντός τοῦ σώματός του ἐξογκώνει αὐτό· εἰς τὸ σῶμα τῶν έντόμων ὁ ἀήρ δὲν εἰσέρχεται διὰ τοῦ στόματος μόνον· εἰς αὐτὰ εἰσέρχεται πρὸ πάντων δι' ὅλης τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν· διότι ὑπάρχουν ἐπὶ τοῦ σώματος τῶν έντόμων διεσπαρμένα μικρὰ στίγματα, τὰ δὲ στίγματα ἐκεῖνα οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ ὀπαί, ἀνοίγματα δηλαδὴ λεπτοτάτων σωλήνων, διὰ τῶν ὀποίων ὁ ἀήρ κυκλοφορεῖ έντός ὅλου τοῦ σώματος των. Δι' αὐτὸ εἶναι και τόσον ἐλαφρὰ τὰ έντομα. Φθάνει λοιπὸν ὁ ἀήρ παντοῦ μέσα εἰς τὰς πτέρυγας δι' ἀπέριων και λεπτοτάτων νευροειδῶν δικηλαδῶσεων· τότε αἱ δύο ἐκεῖναι μεμβράναι ἀρχίζουν νὰ κινῶνται μετὰ ταχύτητος ἐκπληκτικῆς, ὡς νὰ ἦσαν δύο δονούμεναι χορδαί· τὸ έντομον στρέφει αὐτάς πρὸς τὸν ἀέρα και πρὸς τὸν ἥλιον ζητοῦν ν' ἀποβάλλῃ τὴν ὑγρασίαν, ἥτις καθιστᾷ τούτας βραρεῖς. Καθῶσον δὲ εἰσχωρεῖ ὁ ἀήρ έντός αὐτῶν γίνονται αὐταὶ ἐπὶ μᾶλλον και μᾶλλον ἐλαφρότεροι, τὰ ὠραῖα αὐτῶν ποικίλιματτα διακρίνονται τότε ἐν ὅλη τῇ θαυμασταῇ αὐτῶν κανονικότητι· κηλίδες, στίγματα διαφόρων σχημάτων, γραμμαὶ κυματοειδεῖς, κύκλοι μικροὶ και μεγάλοι φαίνονται ὡς νὰ ἐξωγραφήθησαν ἐκεῖ ὑπὸ χειρὸς ἀοράτου. Ἐξακολουθοῦν δὲ ν' ἀπλώνονται ὅλον ἐν αἱ πτέρυγες, μέχρις οὗ εἰσδύσῃ ὁ ἀήρ και εἰς τὰς ἐσχάτας αὐτῶν ἄκρας, τότε δὲ πλέον λαμβάνουν τὸ ὀριστικὸν αὐτῶν σχῆμα.

Ἄλλὰ μετὰ τούτους ἀγῶνας τὸ έντομον ἐξκντλεῖται πάλιν, αἱ πόδες του καταπίπτουν και μένει ἀκίνητον. Ἐν τούτοις αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου θερμαίνουσι αὐτὸ βαθμηδὸν και τὸ ἀναζωογονοῦν· αἴφνης πόθος ἰσχυρὸς

καταλαμβάνει τὴν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκεῖνης νεκρωμένην πεταλούδαν, ἀπλώνει τὰς πτέρυγας τῆς καὶ ζητεῖ νὰ πετάξῃ· ὁ ἀήρ ἐκτείνεται πρὸ τῶν ἐκπεπληγμένων ὀφθαλμῶν τῆς ὡς πέλγος ἀτελείωτον, ἀλλὰ δὲν φοβεῖται πλέον καὶ ὄρμηξ' ἐντὸς αὐτοῦ ἀποφασιστικῶς. Αἱ ποικιλόχρωμοι πτέρυγές τῆς πλήττουν κανονικῶς τὰς ἐκτάσεις, ὁ δὲ ἀήρ, ἐπειδὴ αὐτὰι τὸν πιέζουν, ἀντενεργεῖ καὶ τὰς ὑποβαστάζει· τὸ ἄγνωστον ἐκεῖνο στοιχεῖον τὸ κατέκτησε πλέον ἢ πεταλούδα, καὶ προχωρεῖ ἀμέριμνος, προχωρεῖ τολμηρὰ. Ἀφήνουσα δὲ μετ' ὀλίγον κάτω αὐτῆς τὴν γῆν, τὴν γῆν, ἐπὶ τῆς ὁποίας πρὸ ὀλίγου εἶρπεν ὡς σκώληξ ταπεινός, μεριμνῶν μὲ κόπον περὶ τῆς τροφῆς του, πετᾷ τῶρα ἑλαφρὰ, ὡς ἡ πνοή τοῦ ἀνέμου· ὑψοῦται ὑπεράνω τῆς γλῶττης, ὑπεράνω τῶν ἀνθῶν, ὑπεράνω τῶν δένδρων καὶ κρατοῦσα ἠπλωμέναις τὰς πτέρυγας τῆς αἰωρεῖται, αἰωρεῖται πάντοτε ἐντὸς ὠκεανοῦ φωτός! "Ὀλα, ὁ ἀήρ, ἡ θερμότης, αἱ ἐνώπιον αὐτῆς ἀπέραντοι ἐκτάσεις, ἐμπνέουσιν εἰς τὸ εὐτυχές ἢ χαριτωμένον ἐκεῖνο πλάσμα ἀγαλλίασιν ἀνέφραστον!

Πόσον τὸ θέαμα τῆς χρυσακλίδος τῆς ἐλευθερουμένης ἀπὸ τὰ δεσμὰ εἶναι παρήγορον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν οὗτος βασανίζεται ἀπὸ συμφορὰς ἢ ἀπὸ ἀσθενείας! "Ὅσον θλιβερός καὶ ἂν εἶναι ὁ βίος του, ὅσον ταλαιπωρημένον τὸ σῶμά του, θὰ ἔλθῃ ἀφρεύκτως ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀφήνων τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἀφήνει τις σαθρὸν καὶ ἄχρηστον ῥάκις, θὰ ὑψωθῇ πρὸς κόσμους ὠραιοτέρους.

"Ὅς ἀρνοῦνται οἱ ἀσεβεῖς, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθός, αἱ ἀρνοῦνται, ὅτι μεριμνᾷ περὶ τῶν πλάσμάτων του. Ὁ βίος καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἐντόμου ἀρρεῖ, ὅπως πείσῃ ἡμᾶς, ὅτι νοῦς μέγας καὶ πρόνοια παντοδύναμος ἐφρόντισε καὶ περὶ τῶν μικροτάτων δημιουργημάτων του, καθὼς καὶ περὶ τῶν μεγάλων, μὲ τὴν αὐτὴν σοφίαν καὶ στοργήν.

Τὸ κυανοῦν σπήλαιον.

Πρὸς τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας ὑπάρχει ἡ γραφικωτάτη νῆσος Καπρέα, ἣτις ἦτο ὀνομαστὴ εἰς τὴν ἀρχαιότητα· διότι ἐπ' αὐτῆς ὁ μισητὸς καὶ σκληρότατος αὐτοκράτωρ Τιβέριος ἔκτισε πολλὰ μέγαρα, ἐνὸς τῶν ὁποίων σφίζονται μέχρι σήμερον τὰ ἐρείπια.

Ὁ κατὰ πρῶτον εἰσερχόμενος εἰς τὸν λιμένα τῆς Νεαπόλεως, ἀφοῦ θαυμάσῃ τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τοῦ καπνίζοντος Βεσουβίου, δὲν δύ-

ναται να μη στρέψη τὸ βλέμμα καὶ πρὸς τὴν γραφικωτάτην θέαν, τὴν ὁποίαν παρέχει εἰς αὐτὸν ἡ εἰρημένη νῆσος. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς γραφικῆς αὐτῆς θέας καὶ τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀνηκνήσεων, ἡ νῆσος αὕτη ἔχει καὶ ἄλλο τι ἄξιον ἐνδιαφέροντος, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ Κυκναῦν σπήλαιον.

Μεγάλοι βράχοι, οἵτινες φθάνουν καθέτως πρὸς τὴν θάλασσαν, σχηματίζουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν τὴν περιεργον ταύτην κοιλότητα, ἡ ὁποία ὁμοιάζει πρὸς ἀπέραντον ἐλλειψοειδῆ θόλον· ὁ δὲ θόλος οὗτος φαίνεται ὡς να στηρίζεται πανταχόθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἢ μαλλον ὡς να ἐπικρέμαται ἐπ' αὐτῆς. Εἰς τὸ κέντρον τὸ θαλωτὸν τοῦτο σπήλαιον ἔχει ὕψος ὑπὲρ τοὺς ἐξδουήκοντα πόδας· συγκοινωνεῖ δὲ πρὸς τὰ ἔξω διὰ μιᾶς μόνης ὀπῆς. Ἄλλ' ἂν καὶ τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον παρέχει, εἶναι μεγαλοπρεπέστατον, δὲν εἶναι ὅμως εὐκόλον εἰς πάντας ν' ἀπολαύσουν αὐτοῦ, διότι τὸ ἀνοιγμα τοῦ σπηλαίου τούτου εἶναι πολὺ μικρὸν καὶ τόσῳ χαμηλόν, ὥστε μόνον ἐν καιρῷ γαλήνης δύναται νὰ εἰσδύσῃ δι' αὐτοῦ πλοίαριον. Διηγοῦνται μάλιστα, ὅτι περιηγηταί τινες βίβοκίνδουνοι, εἰσελθόντες ἐντὸς τοῦ σπηλαίου χωρὶς νὰ ἐξετάσουν τὸν καιρὸν, κατελήθησαν αἴφνης ὑπὸ τῶν κυμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκλείσαν ἐντελῶς τὴν ὀπὴν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἀπερισκέπτους ἐκεῖνους ἐπισκέπτας νὰ μείνουν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐντὸς τοῦ θαλασσίου ὑπογείου, ἀποκεκλεισμένοι ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ ἔξω κόσμου.

Τὸ κυναῦν σπήλαιον ὀνομάζεται οὕτω, διότι συμβαίνει ἐντὸς αὐτοῦ περιεργότατον ὀπτικὸν φαινόμενον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου χρωματίζεται ὀλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ διὰ φωτεινοῦ καὶ γλυκυτάτου κυναῦν χρώματος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παράγεται, διότι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας δὲν φωτίζει ἀπ' εὐθείας τὸ σπήλαιον, ἀλλ' εἰσδύει πρῶτον διὰ τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ θάλασσα ὡς ὑπερμεγέθης κυανῆ ὕκλος χρωματίζει τὸ φῶς καθὼς διέρχεται δι' αὐτῆς. Εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβῃ τις ἰδέαν ὁποῖον μαγικὸν ἀποτέλεσμα ἐπιφέρει· ἄς φαντασθῇ ἀπέραντον σπήλαιον κυναῦν ὄλον· ἐντὸς αὐτοῦ εὕρισκόμενος, λέγει ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς, φαντάζεται τις, ὅτι ἐπερίσσευσεν ὀλίγον ἀπὸ τὸ κυναῦν ὑλικόν, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν οὐράνιον θόλον καὶ ἐξ αὐτοῦ παρήχθη τὸ μικρὸν ἐκεῖνο στρεβέωμα. Ὑπὸ τοὺς λάμπωντας βράχους ἢ λέμβους πλέει ἐπὶ ὕδατος τόσον διαφανοῦς, τόσον καθαροῦ, ὥστε νομίζετε, ὅτι φέρεσθε ἐπὶ ἀέρος καὶ οὐχὶ ἐπὶ ὕδατος· ἄπειροι σταλακτῆ-

ται κρεμάμενοι ὡς ἀνεστραμμέναι πυραμίδες στίλβουν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς σας, ἐνῶ κάτω ἐπὶ τῆς χρυσιζούσης ἄμμου ἀποκαλύπτονται ὀλόκληροι φυτικοὶ κόσμοι. Ἐπὶ τῶν βράχων τῶν βυθισμένων ἐντὸς τοῦ ὕδατος βλέπει τις τὰ κοράλλια ἐκτείνοντα τοὺς περκαδύζους αὐτῶν κλάδους».

Ὁ διάσημος μουσουργὸς Φέλιξ Μένδελσον ἐπισκεφθεὶς τὸ σπηλαίον τοῦτο ἔδωκεν ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του περιγραφὴν ἀκριβεστάτην καὶ ἀξίαν ἐνδιαφέροντος.

«Τὸ ἡλικκὸν φῶς, λέγει, διερχόμενον διὰ τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἔχει ἀποτελέσματα μαγικά· διότι οἱ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖνοι βράχοι φκίνονται ὅλοι φωτισμένοι ἀπὸ γλυκυτάτην λάμψιν ἐνθουμίζουσιν τὸ λυκόφως ἢ μᾶλλον τὸ σεληνιακὸν φέγγος, δύναται δὲ τις νὰ διακρίνη καὶ τὰς ἐλαχίστας λεπτομερεῖας τοῦ οὕτω φωτιζομένου σπηλαίου· ἡ λέμβος κινεῖται ἐπὶ ἐπιφανείας διαυγεστάτης καὶ φωτεινῆς, τὸ δὲ ὕδωρ ἐκεῖνο ἔχει τὸ γλυκύτατον κυανοῦν χρῶμα, ἐξ ὧσιν εἶδον ποτέ. Νομίζει τις, ὅτι βλέπει ἀπέραντον ὑάλινον δίσκον, καὶ, ἐπειδὴ τὸ ἡλικκὸν φῶς διαπερᾷ πανταχόθεν τὸν βρευστὸν ἐκεῖνον ὄγκον, ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης εἶναι φωτεινὸς καὶ ἀποκαλύπτει ὅλα τὰ θαυμασιά· αὐτοῦ βλέπει τις ἐκεῖ τὰ κοράλλια καὶ τοὺς πολυπόδας προσκεκολλημένους ἐπὶ τῶν βράχων· εἰς πολλῶν δὲ ὀργυιῶν βῆθος διακρίνει παντοίους ἰχθύς διασπαυρομένους πανταχόθεν καὶ διασχίζοντας τὰς θαλασσίας ἐκτάσεις. Οἱ βράχοι φκίνονται σκοτεινοτέρου κυανοῦ χρώματος, καθ' ὅσον προσεγγίζουν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ δὲ, ὅπου θίγουν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, φκίνονται μαῦροι, ἀλλὰ καὶ κάτω τοῦ σημείου τούτου ἐξακολουθεῖ ἡ θάλασσα νὰ εἶναι φωτεινὴ καὶ διαυγεστάτη, καὶ τὰς ἐλαχίστας κινήσεις τῶν περκαδιδῶν καὶ τῶν ἰχθύων δύναται τις νὰ διακρίνη ἀλλοίως. Ἡ ἡχὼ ἐπικυλαμβάνει περκαδύζως ἕκαστον κρότον τῆς κώπης.

«Ἐπεθύμουν πολὺ, νὰ ἦτο δυνατὸν, νὰ ἐβλέπετε καὶ σεῖς ὅλα ταῦτα, διότι εἶναι ἀληθῶς θέαμα μαγευτικόν. Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τούτου εὐρισκόμενός τις, ἐὰν στραφῆ πρὸς τὴν μικρὰν ὀπήν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθε, βλέπει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας κίτρινον ἐρυθρωπὸν, ἀλλὰ τὸ φῶς τοῦτο δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, ὥστε ὑπὸ τοὺς θολωτοὺς ἐκείνους βράχους εὐρίσκεται τις μόνος καὶ ἀπωχωρισμένος τῆς λοιπῆς φύσεως. Ἐνῶ δὲ βρεμβάζει, δύναται εὐλόγως νὰ φαντάζηται, ὅτι φωτίζεται ὑπὸ ἡλίου τινὸς ἀοράτου, ἐξ ἄλλου κόσμου

στέλλοντος ἐκεῖ τὸ φῶς του. Ἐκεῖ μένων τις νομίζει, ὅτι θὰ ἦτο εὐκωλον νὰ συνηθίστη νὰ ζῆ πάντοτε ὑπὸ τὸ ὕδωρ.

— Πιθανῶς οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐγνώριζον τὸ κυανῶν σπήλαιον, διότι οὐδεὶς ἀνέφερε περὶ αὐτοῦ, ἢ, ἐὰν ἐγνώριζον αὐτό, εἶχε λησμονηθῆ, μέχρι οὗ κατὰ τὸ 1826 δύο ξένοι, Ἕλλησι ἀνακμφιβύλωσ, λουόμενοι ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἔλαβον τὴν περιέργειαν νὰ εἰσδύσουν διὰ τῆς ὀπῆς ἐκείνης μεταξὺ τῶν βράχων καὶ ἀνεκάλυψαν οὕτω τὸ ἀξιοπεριέργων τοῦτο σπήλαιον.

Καὶ ἡ ὥραία καὶ κατάρυτος Ἑλληνικὴ νῆσος Ζάκυνθος, ἡ πατρίς τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ Σολωμοῦ, ἔχει εἰς ἐν τῶν ἀκρωτηρίων τῆς περὶμοῖον σπήλαιον, ὡς νὰ ἦτο καὶ τοῦτο μετὰ τὰς τόσας ἄλλας φυσικὰς καλλονὰς τῆς ἐν ἔτι κόσμημα εἰς αὐτήν.

Τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶναι μικρότερον τοῦ σπηλαίου τῆς Καπρέας, χωρίζεται δὲ ἐσωτερικῶς εἰς δύο διαμερίσματα, μικρότερον καὶ μεγαλύτερον· τὸ φῶς φθάνει δι' ὀπῆς χαμηλῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν σπήλαιον, τὸ χωρισμένον, ὑπάρχει ἄλλο μικρὸν ἀνοιγμα κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, τὸ φῶς εἰσέρχεται τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ δύο μέρη καὶ χρωματίζει τὰς δύο ἐκείνας φυσικὰς κοιλοτήτας με ζωηροτάτην κυανῆν λάμψιν· κάτω ὅλα τὰ ἀντικείμενα εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης στίλλουν, ὡς νὰ ἦσαν ἀργυρᾶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

Ἐπίδορασις Ἑλληνίδος μητρὸς ἐπὶ τῆς μορφώσεως ἐξόχου υἱοῦ.

Ἀνθοῦσα ἡ μήτηρ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (*).

Ἡ Ἀνθοῦσα ἐζῆ εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ τὸν τέταρτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα· κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ἀντιόχεια ἦτο μετὰ τὴν πρωτεύουσαν Κωνσταντινούπολιν ἡ σημαντικωτέρα πόλις τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἦτο δὲ πολυάνθρωπος καὶ πλουσιωτάτη καὶ ἐκοσμεῖτο μὲ πολλὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ μέγαρα· πρὸ πάντων ὅμως ἐφημίζετο διὰ τὰ σχολεῖά της, εἰς τὰ ὅποια ἐδίδασκον οἱ διασημότεροι τῶν τότε φιλοσόφων καὶ ῥητόρων.

Ἡ Ἀνθοῦσα κατήγετο ἐκ γυνέων ἐπιφανῶν, τυχοῦσα δὲ παρ' αὐτῶν καὶ ἀνατροφῆς ἐπιμεμελημένης, ἐνυμφεῖθη σύζυγον ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων. Ἦτο οὗτος εἰς τῶν στρατηγῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρχαδίου ὀνομαζόμενος Σεκοῦνδος· ἀπέθανε νεώτατος, ἡ δὲ ἐνάρετος σύζυγός του, ἂν καὶ ἦτο εἰκοσαέτις μόνις τότε τὴν ἡλικίαν, ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς δεῦτερον γάμον, διὰ νὰ ἀφοσιωθῇ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ μονογενοῦς της τέκνου, τὸ ὅποion ὁ Σεκοῦνδος ἀφῆκε νήπιον. Εἰς τὴν Ἀνθοῦσαν ἐφαρμόζονται πληρέστατα, ὅσα οἱ νεώτεροι παιδαγωγοὶ καὶ ἡθικολόγοι ὑποστηρίζουν περὶ τῆς μητρὸς, ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ παιδίου ἡλικίαν οὐδεμίαν ἢ

(*) Βιογραφικὰς περὶ Ἀνθοῦσης πληροφορίας ἡρανίσθη ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Ν. Καλογερά ἐκδοθέντος βιβλίου «Ἐκλογὴ ποιημάτων καὶ λόγων τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου».

ὀλιγίστην ἐξασκεῖ ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ ὁ πατήρ, ἐνῶ ἡ μήτηρ δύναται ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων μόνη νὰ διακυρφόσῃ τὸν χαρακτήρα τοῦ τέκνου τῆς, ἐμπνέουσα βαθύτατα εἰς αὐτὸ τὴν ἀρετὴν. Ἡ παρκτηρήσις ἀπέδειξεν, ὅτι πολλοὶ ἀίδρες ἀνεδείχθησαν ἔξοχοι, ἂν καὶ εἶχον πατέρας μετριωτάτους, οὐδεὶς ὅμως ἐκ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀνεδείχθη συγχρόνως καὶ ἐνάρετος, ἐὰν μὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐνέπνεεν εἰς αὐτὴν παιδιόθεν τὴν ἀρετὴν.

Ἄλλ' ἡ Ἀνθοῦσα, ὥπως καὶ ὁ σύζυγός τῆς, ἂν καὶ ἦτο ἐνάρετος, ἐπέρσευε τὰ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· διότι καὶ μὲν ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὡς θρησκεία τοῦ κράτους· ὑπῆρχον ὅμως εἰσέτι πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, αἵτινες ἦσαν ἐθνικαί. Ἐβκπίσθη ἐν ἔτος μετὰ τὴν χηρείαν τῆς, ἕκτοτε δὲ μὲ περισσοτέρην ἔτι ἀφοσίωσιν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ τέκνου τῆς.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο φιλόστοργος μόνον μήτηρ ἡ Ἀνθοῦσα, ἦτο καὶ κάτοχος παιδείας· διὰ τοῦτο μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας τοῦ υἱοῦ τῆς ἐδίδαξεν αὐτὸ, ἡ ἰδίᾳ τὰ γράμματα, τότε δὲ μόνον παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ ἰδίως εἰς τὸν ἔξοχον φιλόσοφον καὶ διδάσκαλον τῆς βητορικῆς Λιβάνιον. Καὶ ἦτο τόση ἡ χρηστότης καὶ τὰ λοιπὰ ἐπίκτητα καὶ φυσικὰ προτερήματα τοῦ μειρακίου, ὥστε προκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν τοῦ φιλοσόφου. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ἐνῶ πολλοὶ ἦσαν παρόντες κατὰ τὸ μάθημα, ἠρώτησέ τις τὸν Ἰωάννην τίνας ἦσαν οἱ γονεῖς του· ἐπειδὴ δὲ ἄλλος ἀπήντησεν, ὅτι εἶναι υἱὸς χήρας, λαθῶν τότε τὸν λόγον ὁ Λιβάνιος εἶπε· «Πόσον λαμπρὰς γυναικῆς ἔχουσιν οἱ Χριστιανοί!» Τοῦτο ἀνέφερον ὁ παρκτηρητικώτατος ἐκεῖνος φιλόσοφος, διότι ἐκ μὲν τῆς κοσμιότητος τῶν τρόπων τοῦ νεαροῦ Χρυσοστόμου ἐνόησε πόσον ἐνάρετος ἦτο ἡ ἀναθρέψασα αὐτόν, ἐκ δὲ τῆς ἐπιδόσεως αὐτοῦ εἰς τὰ γράμματα συνεπέρανε πόσος παιδείας ἦτο αὕτη κάτοχος. Δὲν εἶχε δὲ φροντίσει ἡ Ἀνθοῦσα νὰ πλουτίσῃ μὲ γνώσεις μόνον τὸν υἱὸν τῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην εἰς τὰς μητέρας λεπτότητα εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἐξκεριβώσει καὶ τὰς κλίσεις αὐτοῦ· συμφώνως δὲ πρὸς αὐτὰς διηύθυνε τὰς σπουδὰς του. Παρκτηρήσεν, ὅτι τὸ τέκνον τῆς εἶχεν εὐχέρειαν περὶ τὸ λέγειν, δηλαδὴ τὸ χάρισμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔμελλε ν' ἀναδείξῃ αὐτὸ μίαν ἡμέραν ῥήτορα μέγαν, καὶ ἀπεφάσισεν

ἀφοῦ διανύσῃ ὁ υἱὸς τῆς τᾶς ἐγκυκλίους σπουδᾶς του, νὰ μὴ φρεισθῆ οὐδενὸς ἐξόδου, ὅπως καταρτίσῃ αὐτὸν καὶ τέλειον ῥήτορα. Προώρτισε δὲ αὐτὸν νὰ ἐξασκῆσῃ τὴν ῥητορικὴν τέχνην εἰς τὰ δικαστήρια, ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἀπέλαυε μεγίστης τιμῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ὅτι δὲ ἡ Ἀνθοῦσα εἰς τὴν περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς κρίσιν δὲν ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὴν συνήθη εἰς τὰς μητέρας ματαιότητα, ἀλλ' ὅτι ὀρθῶς ὤρισε τὰ τοῦ σταδίου του, μαρτυρεῖ, ὅτι, ὅταν ὁ Ἰωάννης ἀπέστειλε πρὸς τὸν διδάσκαλόν του τὸν πρῶτον λόγον, τὸν ὁποῖον ἀπήγγειλεν εἰς τὰ δικαστήρια, ὁ Λιβάνιος ἀπήτησεν εἰς αὐτὸν τὰ ἐξῆς: «Τὸν λόγον σου τὸν ἔζοχον καὶ ὠραῖον ἀνέγνωσα ἐνώπιον ἀνδρῶν ἐμπείρων ἐπίσης περὶ τὸ λέγειν, καὶ οὐδεὶς εὗρέθη μὴ θουμάσας αὐτόν». Ὅτε δὲ ὁ Λιβάνιος μέλλων νὰ τελευτήσῃ ἠρωτήθη παρὰ τῶν μαθητῶν του τίνα καταλείπει διάδοχόν του, οὗτος ἀπεκρίθη: «Τὸν Ἰωάννην, ἐὰν οἱ Χριστιανοὶ δὲν λάβωσιν αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν». Εἶπε δὲ τοῦτο, διότι ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχεν εἰσέτι δεχθῆ τὸ βάπτισμα. Ἄλλ' ἂν καὶ ὁ νεκρὸς ῥήτωρ, εὐθὺς ἄμα εἰσῆλθεν εἰς τὰ δικαστήρια, ἐκίνησε τὸν θουμασμὸν διὰ τὴν εὐγλωττίαν του, ἠσθάνθη ἐν τούτοις ἀμέσως, ὅτι τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ, ἦτο ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν χαρακτήρα του· διότι ἡ ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου, ἡ ἐπιστήμη δηλαδὴ, ἣτις διδάσκει τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας καὶ ἐξετάζει ποῖον εἶναι ἀκριβῶς τὸ δίκαιον καὶ ποῖον τὸ ἀδίκον, εἶναι εὐεργετικὴ καὶ μεγάλη ἐπιστήμη. Ἐὰν ὅμως ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔχουν ἐπάγγελμα τῶν νὰ ὑπερασπίζωσιν εἰς τὰ δικαστήρια τοὺς ἀδικουμένους, οἱ δικηγόροι δηλαδὴ, ἀντὶ νὰ μεταχειρίζωνται τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐγλωττίαν των, ὅπως προστατεύωσιν τοὺς δυστυχεῖς ἐναντίον τῶν κακῶν ἀνθρώπων, ἀπ' ἐναντίας προσπαθοῦν μὲ στρεψοδικίαν νὰ ὑπερασπισθοῦν τοὺς ἄδικους καὶ τοὺς ἀδίκους, τότε γίνονται αἴτιοι μεγάλης βλάβης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν μάλιστα ἐκείνην οἱ ἰσχυροὶ ἦσαν ἀσπλαγγνοὶ καὶ ἀσυνείδητοι· πληρῶντες ἀδρότητα τοὺς δικηγόρους, τοὺς ῥήτορας δηλαδὴ τῶν δικαστηρίων, κατώρθωνον νὰ κρύπτουν τὰς κακὰς των πράξεις καὶ νὰ φρίνωνται εἰς τὰ ὄμματα τῶν πολλῶν ἐνάρετοι καὶ τίμιοι. Ὁ Ἰωάννης λοιπόν, ὅταν ἐνόησε τοὺς δόλους, τοὺς ὁποῖους μετεχειρίζοντο οἱ δικηγόροι, διὰ νὰ κερδίζωσιν τὰς δίκας, ἐπειδὴ εἶχεν ἀντραφῆ χριστιανικῶς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, παρήτησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα. Ἀπεμακρύνθη ἐπίσης καὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς φιλοσόφους καὶ ἤρχισε νὰ συχναῖζῃ εἰς

Μονήν τινα παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου δύο μοναχοί, δεινοὶ διὰ τὴν θεολογικὴν μάθησιν, ἐδίδασκον τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Αἱ ὑψηλαὶ ἀλήθειαι, τὰς ὁποίας ἐκήρυξεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἴλωσαν ἀμέσως τὸν νεαρὸν Ἰωάννην καὶ ἀπερρόφησεν ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν· ἔκτοτε δ' ἐγεννήθη εἰς αὐτὸν ὁ πόθος ν' ἀσπασθῆ τὸν μοναχικὸν βίον.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἅγιοι ἄνδρες δὲν ἀπηρενοῦντο τὰ ἐγκύσμια, ὅπως σώσουν ἑαυτοὺς ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας των· διότι ὁ ἐνάρετος καὶ ἐν μέσῳ τῆς Κοινωνίας, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἐρημίᾳ, δύναται νὰ ζῆ θεαρέτως, ἀλλ' ἔπραττον τοῦτο, ὅπως ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν των ἀφιερῶσουν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μὲγα μέρος τῶν ἀπκρτιζόντων τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν ἦσαν εἰσέτι ἐθνικοί· πολλοὶ δὲ φιλόσοφοι τῆς πολυθείας διδάσκοντες τὰ δόγματά των εἰς τὰ πλήθη, ἐκλόνιζον τὰς πεποιθήσεις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανούς ἄλλοι διήρουν μεταξὺ των ἐρμηνεύοντες κακῶς τὸ Εὐαγγέλιον. Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη ἀπκρτιζόμενος ἄνδρες ἔξοχοι ν' ἀφοσιωθοῦν εἰς τὸ μὲγα ἔργον τῆς διδασκαλικῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ· δὲν θὰ ἠδύναντο δὲ νὰ πράξωσι τοῦτο, ἐὰν περιεσπῶντο συγχρόνως καὶ ἀπὸ οἰκογενειακῆς φροντίδας.

Ἡ ἀπόφασις λοιπὸν τοῦ Ἰωάννου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξεν ἀμετάκλητος, ἀλλ' ἂν καὶ ἔζη εἰς τὴν αὐτὴν μετὰ τῆς μητρὸς του οἰκίαν, δὲν ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὴν τοὺς σκοποὺς του· διότι ἠσθάνετο, ὅτι ἤθελε τὴν λυπήσει, καὶ ἐθεώρει σκληρὸν νὰ ἴδῃ αὐτὴν δακρῦουσαν. Ἐκείνη ὅμως πληροφορηθεῖσα παρ' ἄλλων τὰς κλίσεις του, ἐβουβίσθη εἰς πένθος βαθύ· ἐν μόνον τέκνον εἶχεν, ἀνκhrέψασα δὲ αὐτὸ μετὰ τῆς φροντίδος, ἐκαμάρωνε βλέπουσα, ὅτι οἱ κόποι τῆς δὲν εἶχον ἀποβῆ μάταιοι· πραγματικῶς ὁ Ἰωάννης ἦτο νεανίας, ἐλεύων ὅλων τὴν προσοχὴν καὶ διὰ τὴν μεγάλην παιδείαν του καὶ διὰ τὰ λοιπὰ ἔξοχα προτερήματά του. Ἐπλάττε λοιπὸν ὡς μήτηρ φιλόστοργος σχέδια ὠραία περὶ τοῦ μέλλοντός του· ἠρέσκετο σκεπτομένη, ὅτι ἤθελεν ἴδει αὐτὸν μίαν ἡμέραν περικυκλωμένον ἀπὸ τέκνα καὶ ἀπὸ ἐγγόνους, ὅτι πλησίον αὐτοῦ ἤθελεν ἀπολαύσει καὶ ἐκείνη τῆς ἡσυχίας εὐτυχίας τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, τῆς ὁποίας τόσον νέα εἶχε στερηθῆ. Ἐμελλον λοιπὸν ὅλα ἐκείνα νὰ ματαιωθοῦν καὶ νὰ διέλθῃ καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς ὀβίας ἄνευ χωρῆς εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν μόνωσιν, ὅπως εἶχε διέλθει.

καὶ ὁ ἰδιὸς τῆς βίος! Δὲν ἐλυπεῖτο δι' ἐκυτὴν, διότι δὲν εἶχε ποτε μεριμνήσει περὶ τῆς ἰδίης τῆς εὐτυχίας· ἐλυπεῖτο διὰ τὸ τέκνον τῆς. Ἐγνώριζεν ἐπίσης ὅποσον ἀγῶνα ἔμελλε ν' ἀναλάβῃ ὁ μονακίβιός τῆς υἱὸς κατὰ τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του καὶ εἰς ὁπόσας ταλαιπωρίας ἔμελε νὰ ἐκτεθῇ· διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως μεταπείσῃ αὐτόν. Λαβοῦσα λοιπὸν ἡμέραν τινὰ τὸν Ἰωάννην ἀπὸ τῆς χειρὸς εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον δωμάτιόν τῆς· ποσάκις ἄλλοτε ἢ ἀπροσπάτευτος ἐκεῖνη χήρα, βραχνιζομένη ὑπὸ μυριῶν βιοτικῶν περισπασμῶν, εἶχεν ἀποσυρθῆ ἐκεῖ, δ.ὲ νὰ κλαύσῃ! Τώρα ὅμως ἐπίεζε τὸ στῆθός τῆς λύπη πολὺ βραυτέρα· ἤσθάνετο, ὅτι ἔμελλε νὰ χάσῃ διὰ πικρῶς τὸν υἱὸν τῆς. Καθίσασα λοιπὸν αὐτὸν πλησίον τῆς κλίνης τῆς, ἀνελύθη εἰς λυγμούς, ἔπειτα δέ, ὅτε ἠδυνήθη νὰ ὁμιλήσῃ, εἶπεν εἰς αὐτὸν περίπου τὰ ἑξῆς:

« Ὁ Θεός, τέκνον μου, δὲν μὲ ἀφῆκε νὰ ζήσω ἐπὶ πολὺ μετὰ τοῦ ἐνκρέτου πατρὸς σου· τὰς ὀδύνας, τὰς ὁποίας ὑπέστην, ὅταν σ' ἐγέννησα, διεδέχθη μετ' ὀλίγον ὁ θάνατος ἐκεῖνου, καὶ ἔκτοτε σὺ μὲν ἔμεινες ὄρφανός, ἐγὼ δὲ χήρα. Εἶναι ἀδύνατον νὰ σοὶ περιγράψω τὰ ὅσα δεινὰ ὑποφέρει μίκα κόρη, ὅταν πρὸ ὀλίγου ἐξεληθοῦσα τῆς πατρικῆς τῆς οἰκίας εὔρεθῃ αἴφνης μόνη εἰς τὸν κόσμον, ἠναγκασμένη νὰ ὑποστῇ φροντίδας καὶ βάρη ἀνώτερα τῆς ἡλικίας τῆς· διότι αὐτὴ πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας προξενοῦν οἱ ὑπηρεταί, διορθώνουσα τὴν ἀνηριάν των· αὐτὴ ν' ἀποκρούῃ τὰς ἐπιβουλάς τῶν συγγενῶν, αὐτὴ νὰ ὑπομένῃ τὰς καταπίσεις τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν σκληρότητα αὐτῶν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν φόρων, ἀντιτάσσουσα εἰς ὅλα γενναίω-τητα. Ἄλλ' ἢ εὐθύνη εἶναι ἔτι βραυτέρα, ἐὰν ὁ ἀποθανὼν σύζυγος ἀφήσῃ εἰς αὐτὴν καὶ τέκνον· καὶ κόρη μὲν ἂν εἶναι τοῦτο, παρέχει εἰς αὐτὴν πολλὴν φροντίδα, ἀλλ' εἶναι ἀπηλλαγμένη τοῦλάχιστον τότε καὶ ἀπὸ τὰ ἔξοδα τὰ πολλὰ καὶ ἀπὸ τὸν φόβον μήπως τὸ τέκνον τῆς λάθῃ κκεῖν δρόμον· ἂν ὅμως εἶναι υἱός, τότε τὴν καρδίαν τῆς μητρὸς του πληροῦ καθ' ἐκάστην ἀπὸ ἀνησυχίας καὶ φόβους. Ἀφήνω κατὰ μέρος καὶ τὰ ἔξοδα τὰ μεγάλα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ὑποστῇ ἐκεῖνη, ἐὰν θέλῃ ν' ἀναθρέψῃ αὐτόν ὅπως ἔμπροσθεν εἰς νέον καλῆς οἰκογενείας. (*) Ἄλλὰ ὅλα ταῦτα δὲν μὲ κατέπεισαν νὰ ἔλθω εἰς δεύτερον γάμον.

(*) Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι τῆς Ἀνωτέρας Ἐκπαιδεύσεως ἐπληρώνοντο ἀκριβότατα.

υπέμεινα και τὴν φροντίδα και τὴν ζάλην τῆς χηρείας, πρῶτον μὲν διότι μ' ἐβοήθει ἄνωθεν ἡ θεία ἀρωγή, δεύτερον δὲ διότι ἔβλεπον, ὅτι ἐπὶ τοῦ προσώπου σου ἐτηρεῖτο ἐμψυχος και ἀκριβής ἡ εἰκὼν τοῦ πατρὸς σου· τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ παρηγορία μου, και ὅτε ἔτι ἦσο νήπιον και δὲν ἠδύνασο νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ.

» Ἄλλ' ἴσως ἤθελες ἀντιτείνειν εἰς ταῦτα, ὅτι και μὲν ὑπέμεινα τὰ δεινὰ τῆς χηρείας, ἀλλά, ὡς γυνὴ ἀπροστάτευτος, εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐλαττώσω τὴν πατρικὴν περιουσίαν σου, ὅπως συνέβη εἰς ἄλλους υἱούς, ἀπορφνηθέντας ἐνωρίς τοῦ πατρὸς των. Καὶ ὅμως και τοῦτο ἠγωνίσθην ν' ἀποφύγω· διότι και τὴν περιουσίαν σου ἔβλεπον ἐφύλαξαι ἀκεραίαν και οὐδὲν συγχρόνως παρέλειψαι ἐξ ὧν ἔπρεπε νὰ διαπανθηθῶν, ὅπως ἀνατραφῆς καλῶς. Ἐδικάπησα χάριν τοῦ σκοποῦ τούτου και ἐκ τῶν ἰδίων μου χρημάτων ἔλα, ὅσα εἶχον λάθει ὡς προῖκα. Δὲν σοὶ λέγω δὲ ταῦτα, διὰ νὰ σὲ ὀνειδίσω, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπαιτήσω παρὰ σοῦ μίαν μόνον χάριν, ἀντὶ ἔλων τῶν θυσιῶν μου. Σοῦ ζητῶ νὰ μὴ με περιβάλλῃς με δευτέρην χηρείαν, μὴ μ' ἐγκαταλείψῃς, ὅπως εἰσέλθῃς εἰς τὸν μοναχικὸν βίον· μὴ ἀνάψῃς, σὲ παρακαλῶ, ἐκ νέου ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὸ κοιμηθὲν πένθος. Περιμένε εἰς νὰ ἔλθῃ τὸ τέλος τοῦ βίου μου· ἴσως δὲν ζήσω πολλὰ ἔτι ἀκόμη, διότι σὰς μὲν τοὺς νέους ἐνισχύει ἡ ἐλπίς, ὅτι δύνασθε νὰ φθάσητε εἰς γῆρας βαθύ, ἡμᾶς ὅμως τοὺς ἠλικιωμένους οὐδὲν ἄλλο περιμένει εἰμὴ ὁ θάνατος. Τότε, ὅταν με παραδώσῃς εἰς τὴν γῆν και ἐνώσῃς τὰ ὅσῃα μου μετὰ τῶν ὀστέων τοῦ πατρὸς σου, ὅπως ἔπου θέλεις· διότι δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον οὐδεὶς νὰ σ' ἐμποδίσῃ. Ἐνόσω ὅμως ἀνακνέω, ὑπόμεινον νὰ ζῆς μετ' ἐμοῦ· και ἂν μὲν σοὶ δώσω ἀφορμὴν νὰ παραπονεθῆς, ὅτι ἀποσπῶ τὸν νοῦν σου εἰς φροντίδας βιοτικὰς και σὲ ἀναγκάζω νὰ ἐπισταθῆς ἐπὶ τῶν ἀνηκόντων εἰς σέ, τότε μὴ λάβῃς ὑπ' ὄψιν τὰς παρακλήσεις μου· ἐγκαταλείψόν με. Ἐὰν ὅμως πράττω τὸ πᾶν, ὅπως ἔχῃς ἀνεσιν κατὰ τὸν βίον σου και ἡσυχίαν εἰς τὰς μελέτας σου, ὁ δεσμὸς οὗτος τοῦλάχιστον ἂς σὲ κρατῆ πλησίον μου· διότι, και ἂν εἴπῃς, ὅτι χίλιοι φίλοι σοῦ εἶναι ἀφρωσιωμένοι, οὐδεὶς θὰ σὲ ἀφήνῃ ν' ἀπολαμβάνῃς τύσην ἐλευθερίαν, οὐδεὶς θὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς εὐδοκίμησέως εἰς τὸ σῆμα διόν σου τύπον, ὅσον ἐγὼ ».

Ἐκ τῆς ὁμιλίας ταύτης τῆς Ἀνθούσης πρὸς τὸν υἱὸν της γίνεται σαφὲς, ὅτι ἦτο αὕτη γυνὴ εὐπαιδευτος, ὅτι ἐλομεῖτο συγχρόνως

καὶ δι' ὅλων τῶν ἀρετῶν, ὅσῃ καθιστῶσι τὴν γυναῖκα τελείαν· διότι ἦτο ὄχι μόνον σύζυγος πιστὴ τηροῦσα εὐλαβῶς μέχρι τελευταίας στιγμῆς τῆς τὴν μνήμην τοῦ συζύγου τῆς, ὄχι μόνον μήτηρ ἀφωσιωμένη, ἀλλὰ καὶ ἀρίστη οἰκοδόσποινα· εἶχε δὲ ἐπίσης καὶ τὴν ἱκανότητά καὶ τὴν σύνεσιν νὰ διαχειρίζηται ἀσφαλῶς τὴν περιουσίαν τῆς.

Ὁμίλησεν εἰς τὸν υἱὸν τῆς διὰ μακρῶν ὑπενηθύμισεν εἰς αὐτὸν πόσα χάριν ἐκεῖνου ἔκχευε, διότι ἐγνώριζε πόσον ὁ Ἰωάννης τὴν ἡγάπα, καὶ προσεπάθησε νὰ τὸν συγκινήσῃ. Πραγματικῶς δὲ οἱ λόγοι ἐκεῖνοι ἐπροξένησαν τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ τῆς, ὥστε δὲν ἐλησμόνησε ποτὲ αὐτοῦς ἐγγραφῆ μάλιστὰ αὐτοῦς κατόπιν ἀπὸ μνήμης, διὰ νὰ μείνουν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς μαρτυρία ἀθάνατος περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς μητρὸς του. Ἦτο νέος ευχάριστος καὶ, ὅταν εἶδε τὴν μητέρα του κλαίονσαν, ἠσθάνθη συγκίνησιν βαθυτάτην, καὶ ὅμως δὲν μετέβαλε τὴν ἀπόρασίν του τοῦ ν' ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον, ἂν ὄχι τότε, ἐξ ἄπικτος ὅμως εἰς τὸ μέλλον· διότι τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὀλόκληρον εἶχεν ἐλκύσει πρὸς ἑαυτὸν Ἐκεῖνος, ὅστις εἶχε σκυρωθῆ, διὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον. Ὅποιος ζήλος ὄθει τὸν ἕξοχον νεκρίαν πρὸς τὴν ἱεράν αὐτοῦ ἀποστολήν, ὥστε πρὸ τῶν θερμῶν ἱκεσιῶν τῆς μητρὸς του νὰ μὴ μεταβάλλῃ πορείαν τοῦ βίου του! Καὶ ὅμως ὡς υἱὸς εὐπειθῆς προσεπάθησε νὰ μὴ προσκρούσῃ καὶ εἰς ὅσα ἐκεῖνη ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ἐνόσω ἢ ἄνοῦσα ἔζη, ἔμενε πλησίον τῆς στηρίζων καὶ περιθάλπων αὐτήν· μόνον δὲ ὅταν ἐκεῖνη ἀπέθικεν, ἠκολούθησε τὴν κλίσιν του· τότε, ἀφοῦ ἐξετέλεσεν εὐλαβῶς καὶ τὴν τελευταίαν αὐτῆς παραγγελίαν περὶ τῆς ταφῆς τῆς, ὡς ἄνθρωπος, ὅστις πραγματικῶς ἀπαρνεῖται πλέον τὰ ἐγκόσμια, διέθεσεν ὅλην τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ φιλάνθρωπικῶν σκοπῶν καὶ ἀπεσύρθη εἰς ὕρος τι παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν. Ἐκεῖ ἐν τῇ γαλήνῃ τῆς φύσεως μακρὰν τῆς τύφης καὶ τοῦ θορύβου τῶν ἀνθρώπων ἀφιέρωθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀληθειῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ προητοιμάσθη διὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ στάδιον. Μετὰ δὲ ἐξ ἔτη ἐπικνηκῶς εἰς Ἀντιόχειαν ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ μετὰ ταῦτα ἱερεὺς καὶ ἤρχισε νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς ἐκκλησίας· συνεχίνει δὲ τὸσον τὰ πλήθη, ὥστε συνέρρουεν πανταχῶθεν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἀκροασθῶσι τῆς διδασκαλίας του. Καὶ εἶχε τὴν γλυκύτητα εἰς τὴν ὁμιλίαν του καὶ τὴν ῥητορικὴν δύναμιν ὁ ἐμπνεόμενος ἐκεῖνος ὑπὸ τῆς θρησκείας

ισροκήρυξ, ὥστε δικαίως ἐπωνομάσθη κατόπιν Χρυσόστομος. «Μὲ ἐχειροκροτήσατε», ἔλεγε συνήθως εἰς τοὺς ἀκρατοὺς του, ὅτε ἔβλεπεν αὐτοὺς ἐνθουσιῶντας, «καὶ μὲ ἐπληρέσατε, φροντίσατε ὅμως συγχρόνως νὰ γίνητε καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες!».

Εἰς τὴν δύναμιν ταύτην καὶ τὴν πειστικότητά τοῦ λόγου συνήθως ὁ ἅγιος ἀνὴρ εἰς τὰς ὁμιλίαις του καὶ χάριν τινὰ ἀνέκφοραστον περὶ τὴν στάσιν καὶ σεμνότητά ἤθους, τὰ γνωρίζοντα ταῦτα τοῦ νεανίου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀκτροφήν ἐπέδρασε σπουδαίως ἡ μήτηρ!

Ἐνῶ δὲ ἀπήγγελλε τοὺς ἀθανάτους του λόγους, ταχυγράφοι πολλοὶ παρηκολούθουν ὅσα ἔλεγε καὶ ἀπέστελλον κατόπιν τὰ χειρόγραφα εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς αυτοκρατορίας· διότι πανταχῶς ἀνεγινώσκοντο ἀπλήστως. Τόσον δ' ἐθαύμαζον ὅλοι τὸν Χρυσόστομον, ὥστε ὁ μὴ ἀνγνώσκας λόγον αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ἄμωστος ἢ καὶ ἀνκίσθητος.

Ἐπὶ δώδεκα ἤδη ἔτη ἐδίδασκε τὸν λαὸν τῆς Ἀντιοχείας, ὅτε ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ πατριάρχης, ὁ δὲ αυτοκράτωρ συνεσκέπετο μετὰ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τίναν ν' ἀναδείξῃ διάδοχον αὐτοῦ· τότε προέτεινάν τινες νὰ στείλουν νὰ φέρουν ἐξ Ἀντιοχείας τὸν μέγαν ἱεροκήρυκα καὶ νὰ ἀντικειθῶσιν αὐτὸν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ἡ πρότασις δὲ αὕτη ἐγένεν ὁμοθυμῶς δεκτὴ.

Ἄλλ' ἦτο δύσκολον νὰ λάβουν τὸν Ἰωάννην ἀπ' εὐθείας ἐξ Ἀντιοχείας· διότι οἱ Ἀντιοχεῖς ἦσαν φύσει ζῶηροί, ἀρεσκόμενοι εἰς στάσεις, ἐπειδὴ δὲ ἐσυμνύνοντο πολὺ, διότι ἡ πόλις αὐτῶν εἶχε τὸν ἕξοχον ἐκεῖνον ἱεροκήρυκα, ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀντισταθῶν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ αυτοκράτορος. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ κταφύγουν εἰς τὸ ἐξῆς· ἐγραψάν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀμασειας (*) νὰ κλέσῃ παρ' ἑαυτοῦ, χάριν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, τὸν Ἰωάννην εἰς Ἀμάσειαν, ἐκεῖ δὲ χωρὶς οὐδὲ ὁ Ἰωάννης νὰ γνωρίζῃ τι προηγουμένως, ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αυτοκράτορος εἰς τὴν περιμέουσαν βασιλικὴν ἄμκξαν, ἧτις ἔφερεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τὴν βασιλίδαν ἐκείνην τῶν πόλεων ἐγένετο δεκτὸς μετὰ τιμῶν

(*) Ἡ Ἀμάσεια ἐκεῖτο ἐγγὺς τοῦ Πόντου καὶ ἐπομένως πλησιέστατα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν ᾗ ἡ Ἀντιόχεια ἦτο πόλις τῆς Συρίας, ἐπαρχίας ἀπωτάτης τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

πολλῶν χειροτονηθεὶς δὲ πρῶτον κανονικῶς ἀρχιερεὺς ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον.

Ἄλλ' ἂν καὶ τασσῶτον ἀπροσδοκῆτως ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνην περιωπὴν δὲν ἐμεγαλοφρόνησε· διότι τὰ μαθήματα τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς πραγματικῆς εὐσεβείας, τὰ ὅποια παιδιόθεν ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν ἡ μήτηρ του, ἔμειναν ἀληθινότης εἰς αὐτόν. Ἐξηκολούθει λοιπὸν νὰ ζῇ τὸν λιτὸν καὶ αὐστηρὸν βίον, τὸν ὅποιον διῆγε καὶ πρότερον· ἐνεδύετο δὲ καὶ ὡς πατριάρχης ἀπλούστατα καὶ δὲν ἐπέδιωκεν οὔτε τῶν μεγιστάνων τὰς τιμὰς οὔτε τοῦ αυτοκράτορος τὴν εὐνοίαν. Ἡ καρδία του ὀλόκληρος ἀφωσιώθη εἰς τὸ ποιμνιὸν του, ὡσάκως δὲ ὁ Χρυσόστομος ἐκήρυττεν ἀπ' ἄμβωνος, συνέφερε τόσον πληθὺς μέχρι εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὥστε ἐκινδύνεον κατὰ γράμμα οἱ προσερχόμενοι νὰ πᾶθον ἐξ ἄσφυξιας. Καὶ ὅτε μὲν παρουσιάζων εἰς αὐτοὺς τὴν μακαριότητα τῶν ἀνθρωπίνων μεγαλειῶν, ὅτε δὲ κλυτηριάων ἀνθρώπων πάθη καὶ διδάσκων πῶς νὰ θεραπεύουν αὐτὰ ὅσοι ἀληθινὰ ἐπόθουν νὰ γίνουσι ἐνάρετοι ἐνίσχυε τὸ ποιμνιὸν του εἰς τὴν πίστιν καὶ συνεκίει καὶ ἐνεθουσίαζεν αὐτό. Τὸν πατριάρχην του ὁ λαὸς ἐλάτρευεν, ἀλλ' ἡ αυτοκράτειρα Εὐδοξία ἦτο γυνὴ δυστοκῆς καὶ ματαιόφρων καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐφύετο μὲ προσήκειν εἰμὴ μόνον πρὸς ὅσους ἐκολάκευον αὐτήν. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν, ὅτι ὁ πατριάρχης ὡς ἀρχηγὸς τῆς ὀρθοδοξίας δὲν κλίνει ἐνώπιον αὐτῆς, ὡσάκως εἶχεν αὕτη νὰ ζητήσῃ τι μὴ δίκαιον πρὸς αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἀδυναμίας της καὶ τὰ σφάλματά της δὲν παρέβλεπεν, ἐκίνησε τότε αὕτη πάντα λίθον, ὅπως ἐξορίσῃ αὐτὸν μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπέτυχε δὲ ἐπὶ τέλος τοῦ σκοποῦ της· διότι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος εἶχε φύσει ἀδύνατον χερκικῆς καὶ ἄφηνε τὴν αυτοκράτειραν νὰ διευθύη τὰ τῆς αυτοκρατορίας κατὰ τὰς θελήσεις της.

Δις ἐξορίσθη ὁ ἅγιος ἀνὴρ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τὴν δευτέρην φορὰν ὡς τόπος ἐξορίας αὐτοῦ ὠρίσθη μικρὰ τις καὶ ἀρχαεστάτη πόλις τῆς Μικρῆς Ἀσίας, ἡ Κουκουσός. Ὁ Χρυσόστομος ὅμως οὐδὲν λυπούμενος, διότι ἐστερήθη τῶν τιμῶν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, εὗρεν εἰς τὴν μεμακρυσμένην ἐκείνην πόλιν σταδίον ἐνεργείας εὐρύ, διότι, ἂν καὶ ἦτο ἡδὴ γέρον καὶ κληθεὶς ὑπὸ ἀσθενείας, ἐγένετο ὁ ἀπόστολος, ὅστις ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς Γότθους, εἰς τοὺς Πέρσας, εἰς τοὺς Ἀρμενίους καὶ εἰς τοὺς Φοίνικας. Αἱ ἐπιστο-

λαί, τὰς ὁποίας ἔγραψεν ἐκ τῆς ἐξορίας, περισωθεῖσαι μέχρις ἡμῶν, μαρτυροῦν ὅπως ἐνθουσιασμός καὶ ὅπως ζῆλος ἱερός κατεῖχε τὴν μεγάλην ἐκείνου ψυχὴν! Ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἐν ἄλλῃ μικρᾷ καὶ ἀφανεῖ πολίχνῃ, ἔνθα εἶχεν ὀρίσει εἰς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ μεταβῇ, ἐν τῇ παρὰ τὸν Πόντον πολίχνῃ τῶν Κουμάνων. Ἐκεῖ ταλαιπωρηθεὶς ἐκ τῶν κκουχιῶν τῆς ὀδοπορίας ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ κατὰ τὸ ἐξήκοστον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἄλλ' ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔτι ἐν γένει αἱ Ἐκκλησίαι τῆς ὀρθοδοξίας δὲν ἠδύναντο νὰ παρηγορηθοῦν διὰ τὸν ἄδικον καταδιωγμὸν τοῦ ἁγίου ἀνδρός καὶ ἐπὶ τριάκοντα σχεδὸν ἔτη συνεταράσσοντο καὶ ἐξεδήλουν τὸ πένθος των. Ἡ γαλήνη δὲ δὲν ἐπῆλθεν εἰμὴ ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τῆς Εὐδοξίας, οἵτινες εἶχον πλέον ἀποθάνει, ἔστειλε νὰ φέρῃ ἐκ τῆς πολίχνης τῶν Κουμάνων τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου ἀνδρός. Ἦτο νύξ, ὅτε ἡ ναὺς ἡ φέρουσα τοῦτο προσωμίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὁ λαὸς ἐν ἀπεριγράπτῳ συγκινήσει ἔτρεχε μετὰ λαμπάδων εἰς προὔπαντησίν σου. Ἡ πόλις ἔλη ἐφωταγωγῆθη, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν κύλικῶν του ἐξῆλθε καὶ αὐτός, ἔν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸ τὰς τιμὰς. Πρῶτος δὲ αὐτὸς ἀσπασθεὶς τὴν πολύτιμον λάρνακα ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ ἁγίου ὑπὲρ τῶν καταδιωζάντων αὐτὸν γονέων του. Ἐπειτα ἐν πομπῇ κατασκευαστικῶτάτῃ ὠδηγήθη τὸ λείψανον εἰς τὸν περιώνυμον ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ἐκεῖ κατετέθη παρὰ τοὺς τάφους τῶν αὐτοκρατόρων. Ἡ ἐκκλησίαι, διὰ νὰ τιμήσῃ περισσότερο τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἐκείνου πατριάρχου, ὥρισε τέσσαρας ἐνικασίους ἑορτὰς χάριν αὐτοῦ.

Τὴν δεκάτην τρίτην Νοεμβρίου, ὅτε ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ· τὴν δεκάτην πέμπτην Δεκεμβρίου, ὅτε ἐχειροτονήθη τὸ πρῶτον διάκονος· τὴν εἰκοστὴν ἐβδόμην Ἰανουαρίου, ὅτε μετεκομίσθη τὸ λείψανόν του ἐκ Κουμάνων καὶ τὴν τριακοστὴν Ἰανουαρίου, ὅτε συνεορτάζεται μετὰ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, τῶν δύο τούτων σοφωτάτων ἁγίων.

Εἰς τὴν Ἀνωῦσκαν, τὴν ἀφωσιωμένην μητέρα, ὀφείλεται ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα, ὅτι ἀνέθρεψε τοιοῦτον υἱόν· διότι καὶ μὲν οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπλούτισαν αὐτὸν μὲ γνῶσεις πολλὰς καὶ ἐδίδαξαν εἰς αὐτὸν τοὺς κανόνας τῆς ῥητορικῆς τέχνης, ἀλλὰ τὰ μαθη-

ματτα τῆς αὐστηρῆς ἠθικῆς, τὰ μαθήματα τῆς εἰς τὸ καθήκον ἀρσιώσεως καὶ τὴν μύρωσιν ἐν γένει τοῦ χαρκατῆρός του ἔδωκεν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ παρκαδείγματός τῆς ἡ μήτηρ· ἡ μήτηρ μόνη διέπλωσε τὴν μεγάλην ἐκείνην τοῦ υἱοῦ τῆς καρδίαν. Ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶναι μετὰ τῶν δύο ἄλλων προσηρμένων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων εἰς τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, οἵτινες μένουσι πάντοτε ὁ στῦλος καὶ τὸ κάλυμμα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως.

Θάνατος Ἑλληνος αὐτοκράτορος.

Ἡ τελευταία ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ (29 Μαΐου 1453)

(Σπ. Ζαμπελίου).

Ἡ πληκτικωτέρᾳ σκηνῇ, ἐξ ὅσων τὰ χρονικὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλλάδος μνημονεύουσιν, ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένουσ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ τὸ γένος τῶν Γραικῶν* παρκαδοθῆ εἰς τὸ τετρακκοσιετὸς μαρτύριον.

Ὁ βασιλεὺς δυσελπιστῶν ἤδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένος νὰ κυρώσῃ μὲ τὸ ἴδιόν του αἶμα τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξαγύρωσιν,** ἀφοῦ περιῆλθε τὰς ἐπάλλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ πολλοὺς στρατηγούς καὶ ἱερεῖς καὶ ἀνκρίθημετον πλῆθος λαοῦ, φωνάζοντος τὸ Κύριε, ἐλέησον!

Ἦτο ἕρθερος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453. Ὁ ἄγιος τῶν κληθυμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν παίδων κατασκεπέζον τὰς δεήσεις τῶν δικόνων, οἵτινες ἐνώπιον τῆς ὠραίας Πύλης ἰστάμενοι, τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱερασίαν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ «ὕπερ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ὀρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». Σύνολος ἡ κύκλιω σκηνῇ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρδίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμένηι, ὡσανεὶ ἐτελειτο νεκρώσιμος κηδεὶα ὀλοκλήρου γενεῆς.

* Ἡ λυπηροτέρα.

** Τῶν Ἑλλήνων.

*** Ἀπεφάσισε νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του, ὅπως οἱ Ἕλληνες ἐκδικούμενοι μίαν ἡμέραν τὸν θάνατόν του βυνηθοῦν ν' ἀποστρίψουν τὸν ζυγὸν ἰτῶν Τούρκων.

Ἡ ἐθιμοτυπία ἐξέλιπεν ἢ κοινωνικὰ ἀνισότητες διεσεβάσθησαν. οἱ δημόσιοι συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατριῶν** οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ καινοῦ τάφου πολιτικῶς μετὰ πολιτῶν ἀδικρίτως συμπεριπίπτουσιν. Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Νεός, τὸ σύμβολον τῆς πάσαις ποτὲ κραταιῆς ὀρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεφυρωμένως παντὸς πολιτίμου κοσμήματος, καὶ ἀπεκκεδεδυμένος αὐτῶν ἐπι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκάσιων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ὥρων γεγραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ

Ὅσῳ πλέον ἡ λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ καπετός τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται, ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περισσώτων ἦτο περιορισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς εὐχαριστίας, καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζόμενου τοῦ κοινωνικοῦ, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχθοι, οἱ σωματοφύλικες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικὰ μὲν, ἀλλὰ φεῦ πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱμάτια του, προβαίνει πρὸς τὸ ἄγιον βῆμα, ἀσκεπής, κατκήρης, μετὰ ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον καιρὸν δὲν ἀκούεται παρ᾽ ἢ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ. τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς χριστιανούς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

Ὁ αὐτοκράτωρ νεορῶς ἐπὶ ὄραν πολλὴν προσεύχεται, Κύριος οἶδε τίνα λυτήριον*** καὶ πατριωτικὴν προσευχὴν προσπίπτει τρὶς ἐνώπιον τῆς εἰκόνης τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος ἀναγκαιτίζων δι' ἐνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, αἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παραχρῶδως ἀναβαίνουν ἀπὸ τῆς καρδίας του· εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, ἀναβοᾷ γεγωνίζων τῇ φωνῇ·

* Οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ

** Μετὰ τῶν τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως.

«Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἀμαρτίαις μου, καὶ ὁ Θεὸς ἄς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικίας σας!»

Παρακληθάνων δέ, ὡς ἔθος, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιερέως τὰ ἄχρηστα μυστήρια μεταλαμβάνει αὐτῶν.

“Ἀπαντες ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἐφώνησαν·

«Ἐσο συγκεχωρημένος».

Μετὰ ταῦτα, ὁ ἀγνισμένος καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαιῶνος ἔσχατος βασιλεῦς, ἀπεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παρκινεῖ αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν ἄπκντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν, «ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα, ὅτε μέλλουσι ν' ἀγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὀρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπήτην πατρίδα, τοῦλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλίπωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτης, οἷα εἶναι ἀναγκαίαι, ὅπως οὗτοι δικτυλάζωσιν ἐν ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν».

Εἰς τοὺτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροῦς, αἵτινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπανηλεγμένονοι ἀνταχθοῦσιν εἰς τὴν ἀγίαν Σο-

* Ὁ πολιορκητὴς Μωάμεθ σεδόμενος τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Βασιλέως τούτου ἐπεμφε πρέσβεις παρακινῶν αὐτὸν ν' ἀφήσῃ πόλεμον ἀηλισημένον καὶ ν' ἀπέλθῃ μετὰ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ καὶ τῶν θησαυρῶν των εἰς Πελοπόννησον ἢ ἐπου ἐδοῦλετο, μόνον τὴν πόλιν νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ, ἀλλ' ὁ ἀξίως τῶν Ἑλλήνων προγόνων αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, προτιμῶν τῆς αἰτίου ζωῆς τὸν ἐνδοξον θάνατον, ἀπήντησε πρὸς αὐτὸν· «Ἐἴην πόλιν οὗτ' ἐγὼ δύναμαι νὰ σοὶ δώσω οὔτε ἄλλος τις τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ, διότι εἶμι ὁμοφώνως καὶ αὐτοπροαιρέτως προτιμῶμεν ν' ἀποθάνωμεν». Μὲ ἔλον ὅτι λοιπὸν ἠδύνατο ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ ζῆσῃ, ἀφοῦ μάλιστα ἦν πρόδηλον, ὅτι ἡ πρὸ πολλοῦ πνεύουσα τὰ λοιπὰ αὐτοκρατορία ἦτο ἀδύνατον νὰ σωθῇ πλέον, ἐπρωτίμωσεν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος μάρτυς καὶ ἥρως διὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος αὐτοῦ νὰ σώσῃ τὸ μέγιστον πάντων, τὴν τιμὴν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος· δὲν ἔφυγε λοιπὸν, δὲν ἐφιλοζώησε, δὲν ἐμικροψύχησεν, ἀλλ' ἔκοναίως προσήνεγκεν ἑαυτὸν ὀλοκαύτωμα ὑπὲρ τῶν δύο τούτων ἱερῶν σκοπῶν. Ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλ. αὐτοκρατόρων ἦτο υἱὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ καὶ τῆς Αὐτοκρατορίσσης Ἑλένης θυγατρὸς τοῦ Κωνσταντίνου Δραγάση, ἡγεμόνος τῆς Μακεδονίας.

(Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τῶν γυναικῶν. «Ὁ Ἰ κ ο γ ἔ ν ε ι α» «Ἡ 29 Ματοῦ 1875 1453» ὑπὸ Μιχαὴλ Πετροπούλου).

φίαν ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία δικήνῃ, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὀρμῆς ἐκρηγνύονται οἱ κλυθμοὶ καὶ οἱ ὄδυμοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάλληψιν.

Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων συγχώρησιν ἀμαρτιῶν δὲν ἀκούεται πλέον· «ἐν τῇδε τῇ ὄρῃ λέγει ὁ Φραγκτῆς συνοπτικῶς, τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλυθμούς καὶ θρήνους; Ἐὰν ἀπὸ ζύλου ἄνθρωπος ἢ ἐκ πέτρας ᾦν, οὐκ ἠδύνατο μὴ θρηνηῆσαι».

Ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχωρεῖσιν τὰ τέκνα των, αἱ γυναῖκες βίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων των, οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγγέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σταθιῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκινώνησαν ἕπαντες ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κωνονίᾳ πίστει, ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδι· ἕπαντες ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὤμασαν ὄρκον, καὶ βασιλεὺς, καὶ ἀριστοκρατία, καὶ λαός, καὶ ἱερατεῖον.

Διότι ἄλλο τι δὲν ἤκουον εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίης συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτημάτων καὶ φρικτοὺς ὄρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστει δόγματα, τυχεύσεως ἀίχμηκλωσίης. Συγχώρησόν με, ἀδελφε! εἰς ἐφ' ὧν ἔδει· καὶ πάλιν ὁ Θεὸς ἄς σέ συγχωρήσῃ! ἀπεκρίναντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαίη ἄρσις τῶν πλήμμελῶν παρεξέταθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς.....

Ἰσως οὐδαμῶς τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκειται παράδειγμα παρομοίης πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμοιοῦς!.....

Οἱ Τοῦρκοι τέλος περικυλοῦσι τὸν λαμπρόψυχον βασιλέα. Ὁ Κωνσταντῖνος ὄρων τὸν ἄρρευκτον θάνατόν του κρυγᾷ πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς του· «δὲν εἶναι κενεῖς ἐδῶ, ὅστις νὰ λάθῃ τὴν κεφαλήν μου!». Οὐδεὶς ζωντάνος ἦτο πλησίον του· δὲν ἦτο ἄλλο πᾶρεξ πτώματα χριστιανῶν.

Ἐπὶ τέλους δέχεται καὶ αὐτός, ὕστατος πάντων, τὸν οὐράνιον ἐκείνον στέφανον, περὶ οὗ ὀλίγον πρότερον ἔλεγεν, ἐνθαρρύνων τοὺς συνχωριστάς του· τρωθεὶς εἰς τὸν ὄμον πίπτει ἐπὶ τὸ τεῖχος τῆς Ὀρθοδοξίης ἡμιθνήης, κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίης του, καὶ ἐκπνέει εὐσεβῆς τε καὶ φιλογενῆς, καθ' ἕπερ ἐβίωσκατο.

Ὁ τύπος, ὅπου παρέδωκε τὴν ψυχὴν εἰς τὸν Θεόν, ἀνῆκει ρεῦ εἰς-εἰ τοῖς βασιλεύουσιν· ἀλλ' ἢ ἀνδρείς καὶ ἡ μνήμη καὶ τὸ πνεῦμά του

ἀνήκουσιν ἀναπυλλοτριώτως τῇ Ἑλληνικῇ Ἀναγεννήσει.

Ὡς δὲ ἡ φήμη διέδραμεν, ὅτι ἡ βασιλεὶς ἡγακλωτίσθη (29 Μαΐου 1453), πλῆθος ἀκριθμητων Χριστιανῶν ὄρωσε διὰ προφύλαξιν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας Ἐν ἄκαρεὶ ὁ ὑπερμεγέθης ἐκεῖνος ναὸς ἐγένετο πλήρης. Ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ περιούλια καὶ εἰς τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἦτο ὄχλος ἀκριθμητος· κλείσαντες δὲ τὰς θύρας, ὅλοι ὁμοφώνως καὶ μετὰ φωνῶν δικαιοδομένων ἀπὸ ὀλολυγμοῦ καὶ θρήνου καὶ κραυγῆς ἀπελπίστας ἐκέτευσαν σωτηρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Τούρκοι λεηλατοῦντες, πυρπολοῦντες, σφάζοντες αἰχμαλωτίζοντες, φθάνουσιν εἰς τὸν ναόν, καὶ εὐρόντες τὰς πύλας κεκλεισμένας ἐπιχειροῦσι νὰ βίψωσιν αὐτάς κάτω μετὰ πελέκειων.

Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομαρὰν ἐκείνην σκηνὴν! Τίς τοὺς θρήνους, οἵτινες ἠγείροντο ἔσωθεν βροντωδέστεροι ἀνὰ ἕκαστον κτύπημα τοῦ στυγεροῦ πελέκειος ἐπὶ τὴν θύραν! Τίς τοὺς κλυθμοὺς καὶ τὰς φωνὰς τῶν νηπίων, καὶ τὰ μυρολόγια τῶν μητέρων, καὶ τοὺς ὄδυροὺς τῶν πατέρων, καὶ τὰ δάκρυα τῶν συσσωρευθεισῶν Ἑλληνίδων παρθένων!

Αἰφνιδίως ἐγείρεται στιβαρὰ φωνὴ σιγὴν εἰς τοὺς θρήνους ἐπιβάλλουσα :

— "Ὅσοι πιστοί, λέγει, πύσκατε τοὺς κλυθμοὺς καὶ ἀκροάσθητε τῶν λόγων μου !

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Γενναδίου. Ὁρθίος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μὲ τὰς χεῖρας τεταμέναις ἐπάνω μυρίων καὶ μυρίων κεφαλῶν, φέρων ἔτι τὸ ἔνδυμα τοῦ μεγάλου σχήματος, ἐφάνετο ὁ Διάδοχος τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ περιβεβλημένος τοῦ πένθους τὴν μέλαιναν πορφύραν Αὐτοκράτωρ τῆς συμφορῆς.

Ἦσαν δὲ οἱ ὕστεροι φλόγγαι τοῦ Εὐαγγελίου, οἵτινες ἤχησαν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῇ 29 Μαΐου 1453.

Οἱ Τούρκοι ἐλθόντες ξιφῆρεις ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἰδόντες τὸν μυριάριθμον λαόν, ἕκαστος ἔσχε ἓν ἴδιον αἰχμάλιον. Ἐδραμεῖτο δούλη μετὰ κυρίας, δεσπότης μετὰ οἰκέτου, ἱερεὺς μετὰ λαϊκοῦ, ἀρχιμανδρίτης μετὰ θυρωροῦ. Προμήνυμα τῆς προσεχούς ἐν τῇ δουλείᾳ ἑλληνικῆς ἰσότητος.

Ὁ τελευταῖος Πελαιολόγος.

(Γ'. Βιζυργού).

— Τὸν εἶδες μὲ τὰ ῥάματα σου, γιὰ τὸν Βασιλέα,
ἢ μή τως καὶ σὲ φάνηκε, ὅσῳ ὄνειρο γὰ ποῦμε,
ὅσῳ παρὰ μῦθι τάχα;

— Τὸν εἶδα μὲ τὰ ῥάματα μου, ὡσὺν καὶ σένα ἰέα,
πὰ γὰ γενῶ κατὸ χρόνῳ, καὶ ἀκόμα τὸ θυμοῦμαι,
ὅσῳ ἰάτιαν χθὲς μονάχα.

Ἐς τὴν πόλι, ἔς τὴν Χρυσόπορτα, ἔς τὸν πύργον ἀπὸ κίτου,
εἶν' ἓνα σπήλαιον πλατὺ, στρωμένον ὅσῳ παλάτι,
ὅσῳ ἄγρο παρεκκλήσι.

Καὶ ἓνας Τοῦρκος δὲν ἔμπορεῖ γὰ κρατηθῆ κοιτὰ του,
κανεὶς τῆς σιδεροπορίας ταῦτῃ τὸ μονοπάτι,
γὰ πᾶ γὰ τὸ μὴνύση.

Μόνον κανένας Χριστιανός, κανένας ἔποῦ τὸ ἔξερει,
περὶ π' αὐτοῦ κρυφά, κρυφά, καὶ τὸ σιαυρό του κἀνε
μὲ φόβον καὶ μ' ἐλπίδα.

Ἔτοι κ' ἐγὼ, βασιτούμενη ἔς τὸ πατρικό μου χέρι,
ἐπῆγα καὶ ἔπροσκύνησα. Καὶ ἔδ' αὐτοῦ μ' ἐφάνη—
ὄχι μ' ἐφάνη— εἶδα

Μέσ' ἔς τὸ σκοτιάδι τὸ βαθὺ ἐν ἄστρῳ ὅσῳ λυχνάρι,
ὅσῳ μία φλόγα μουσικὴ ἀπ' τὸ Θεὸ ἀναμμένη,
γαλάζια λάμψι χύνει.

Καὶ φέγγει τὴ λευκόχλωμη τοῦ Βασιλέως χάρι,
ποῦ μὲ κλεισμένα βλέφαρα ἐξαπλωμένος μένει
ἔς τὴν ὄργουτῃ του κλίνη.

— Ἀπέθανε, γιὰ τὸν; Ἰοιέ, παιδάκι μου, κοιμᾶται,
κοιμᾶται μόνον! Τὴν χρυσοῦν κορώναν ἔς τὸ κεφάλι,
τὸ σκῆπτρό του ἔς τὸ χέρι.

Καὶ ὅσῳ παλιῖ του σύντροφοι, πιστοὶ του παρασιτάται,
ἔς τὰ στήθη του ὁ Σταυραετός, ἔς τὰ πόδια του προβάλλει.
διέφαλον ξεφτέρει.

Ἐπὶν' ἀπ' τὸ κεφάλι του ἢ ἀσπίδα παροσιέκει
 κ' ἔκει' ποῦ τὸ χροσόπλεκτο, τὸ ψηφωτὸ ζωνάρι
 τὴ μέση του κατέχει,
 σὺν ἀοιραπή, π' ἀπέμεινε χωρὶς ἀοιροπελέκι,
 ξεοβρά, ὡς κάτου, κρέμεται τῆσφι φιερὸ θηκάρι
 μέσα σπαθί δὲν ἔχει !

— Γιαί, γιαιά ; Ποῦ εἶναι το ; Βαμμένο μέο' ἔς τὸ αἷμα,
 ἀκόμ' ὡς τώρα βρίσκειται ἔς ἐνὸς ἀγγέλου χέρι,
 ἔς τὸν οὐρανὸν ἐπάου...
 Ἦταιε τότε ποῦ ἢ Τουρκιὰ τὴν Πόλιν ἐπολέμα
 Μέσα μὴ φούχια ἐλεύθεροι, ἀπ' ἔξω μύρο ἀσκέρι,
 εἰ σκλάβοι τοῦ Σουλτάνου

Κι ὁ Μωχαμέτ ὁ ἴδιος τὸν πᾶ' ἔς τᾶχιό του τᾶτι
 — Δὸς μου τῆς Πόλης τὰ κλειδιά ! τοῦ Κωσταινίου κράζει,
 καὶ τὸ σπαθί σου δὸς μου !
 — Ἔλα καὶ πάρι' τα ! λέγ' ἀδιὸς τοῦ Τούρκου τοῦ μουχιάρη,
 Ἐγὼ δὲν δίνω τίποτ' ! Τίποτ' ἐνόσω βράζει
 μὰ στάλα γαῖμα ἐπιὸς μου ! —

Κ' ἐπρόβαλαν τὰ λάβαρα, κ' ἀρχίνησεν ἡ μάχη !
 Σαράντα μέραις πολεμοῦν, ὁσαράντα μερονόχια
 χιτυοῦνται καὶ χιτυοῦνε,
 οἱ Τοῦρκοι σὺν τὰ κύματα κ' οἱ Χριστιανοὶ σὺν βράχι.
 Κι οὔτε τῶν Φράγκων προδοσιὲς οὔτε τῶν φλάρων δίχτινα
 τὸν Βασιλέα σειοῦνε

Ἐξ' ἀπ' τὸ κάστρο χύνεται μὲ σπάθα γυμνωμένη,
 καὶ σφάζει Τούρκων καισιτὲς κ' Ἀγαρηνοῦν χιλιάδες—
 Ἐκεῖνος κ' ὁ στρατός του.

Μὰ ἦτ' ὀλίγος ὁ στρατός, κ' οἱ πρόωιοι λαβωμένοι !
 Ἐπέσαν τὰ ἀρχοντιόπουλα, ἐφύγαν οἱ Ρηγάδες
 κ' ἀπέμεινεν ἀτιὸς του.

Ὅσο τὸν ζώνουν τὰ σκυλιά, τόσο χιτυᾷ καὶ σφάζει,
 σὺν πληγωμένους λέοντιας, σὺν τίγρη τῆς ἐρήμου,
 ποῦ τὰ παιδιά τῆς σκοῦζουν.

Μὰ κεῖ, ποῦ πέφτει ἰάλογο, καὶ πέφτ' αὐτὸς καὶ κράξι :
 « Δὲν βρίσκει' εἷας Χριστιανὸς τὰ πόρ' τὴν κρηαλή μου,
 πὸν πᾶν' καὶ μὲ σκλαβώσουν ; »

Μιά τριχά, καὶ τὸν ἴσκότιωνεν Ἀράπικη λεπίδα !
 Μὰ δὲν τὸ ἤθελ' ὁ Θεός. Δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ
 τῶν Χριστιανῶν τὸ Γένος
 αἰῶνια δίχως βασιλιᾶ κ' ἐλευθεριᾶ; ἔλλιδα.
 Γι' αὐτὸ προσιάξ' ἔν' ἄγγελο γὰ πᾶ γὰ τὸν βοηθήσῃ.
 ὅσων ἦσαν κυκλωμένος

Κι αὐτὸς τὸν μαῦρο λακκατᾶ, τὸν Βασιλιᾶ γλυπιώνει·
 τὸ κοφιερὸ τοῦ τὸ σπαθὶ τοῦ παῖον' ἀπὸ τὸ χέρι·
 τοὺς Τοῦρκους διασκορπίζει.
 Πά ἔς τὰ λευκί του τὰ φιερά τὸν βασιλέα σκάνει,
 μέσ' τὸ πλαιὸ τὸ σπῆλαιο, ποῦ σ' εἶπα, τοιὲ φέρον
 κ' ἐκεῖ τοιὲ κοιμίζει.

— Καὶ τόσρα πιά δὲν ἠμπορεῖ, γιατίάκα, γὰ ἔξυληθήσῃ ;
 — ὦ, βέβαια ! Καιροὺς καιροὺς σηκώνει τὸ κεφάλι,
 ἔς τὸν ὕψο τὸ βαθύ του,
 καὶ βλέπ' ἄν ἦρθεν ἡ σιγμῆ, πῶχ' ὁ Θεὸς ὀρίσει,
 καὶ βλέπ' ἄν ἦρθ' ὁ ἄγγελος, γὰ γὰ τοῦ φέρον πάλι
 τὸ κοφιερὸ σπαθὶ του.

— Καὶ θάρθη ναί, γιατίάκα μου ; Θάρθη, παιδί μου, θάρθη.
 Καὶ όταν ἔρθῃ, ἴ χαρὰ ἔς τῆ γῆ ἔς τὴν οἰκουμένην,
 ἔς ὅποιους θὰ ζοῦνε τότε !
 Διπλό, τριπλό θὰ πάροουμε αὐτό, ποῦ μᾶς ἐπάρθη,
 κ' ἡ Πόλι κ' ἡ Ἀγιά Σοφιὶ δική μας θὲ γὰ γένῃ.
 — Πότε, γιατίά μου ; Πότε ;

— Ὅταν τρανέψῃς, γυόκα μου, κὶ ἀρομαθῆς καὶ κάμη;
 τὸν δοκο ἔς τὴν Ἐλευθεριά, οὐ κὶ ὄλ' ἡ νεολαία,
 γὰ σώσετε τὴ χῶρα—
 Τότε θὲ νάρθ ὁ ἄγγελος κὶ ἀγγελικαὶ δυνάμεις,
 γὰ μβοῦνε, γὰ ἔξυληθροῦνε, γὰ ποῦν ἔς τὸν Βασιλέα
 πῶς ἤλθε πιά ἡ ὄρα !

Κι ὁ Βασιλιᾶς θὰ σηκωθῇ τὴ σπάθα του γὰ δροᾶξῃ·
 κ' ὁ σιραιηγός σας θὲ γὰ μβῆ ἔς τὸ ποῶτό του βασιλιῶ
 τὸν Τοῦρκο γὰ χτυπήσῃ.
 Καὶ χτύπα, χτύπα, θὰ τὸν πᾶ μακρὰ γὰ τὸν πειάξῃ,
 πῶσ' ἔς τὴν Κόκκινη Μηλιά, καὶ πῶσ' ἀπὸ τὸν ἦλιο
 ποῦ πιά γὰ μὴ γυρίσῃ !

Φιλοθέη Βενιζέλου

(Πίσυς καὶ ἔργα)

Ὅταν τὸ ἔθνος ἡμῶν εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων, ἐπεκράτει ἐν Ἀθήναις, ὅπως καὶ ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σκότος καὶ ἀμάθεια· διότι μετὰ τὴν ἔλθωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων φεύγοντες τοὺς καταδιωγμοὺς τῶν βερβάρων κατακτητῶν εἶχον δικσπαρῆ εἰς τὰς δικφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης, οἱ δὲ Τούρκοι ἐπιθυμοῦντες ν' ἀπολέσουν οἱ Ἕλληνες διὰ παντός τὸ αἶσθημα τῆς πατρίδος ἀπηγόρευσαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχουν σχολεῖα.

Ἦσαν λοιπὸν σπανιότατοι οἱ εὐπαίδευτοι ἄνδρες κατὰ τοὺς θλιβεροὺς ἐκείνους χρόνους, τῆς δὲ γυναικὸς ἢ ἐκπαίδευσις παρεμελήθη ἐντελῶς· αἱ γυναῖκες ἔμεινον τότε σχεδὸν ὅλαι ἀγράμματοι.

Ἐν τούτοις καὶ τότε ἀνεδείχθη ἐν Ἀθήναις γυνὴ ἐξόχως λογία, ἣτις εὐηργέτησε τὰς συμπολίτιδάς της μεριμνήσασα περὶ τῆς ἐκπαίδευσως αὐτῶν. Ἦτο δὲ αὕτη ἡ μοναχὴ Φιλοθέη Βενιζέλου, τὴν ὁποίαν διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς εὐσέβειαν κατέταξε μετὰ θάνατον ἡ Ἐκκλησία μετὰ τῶν ὁσίων. Ἡ Φιλοθέη, πρὶν ἢ λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ὠνομάζετο Ῥεπούλη, ἀνῆκε δὲ εἰς οἰκογένειαν Ἀθηναϊκὴν ἐπιφανῆ· ὁ πατὴρ της Ἄγγελος Βενιζέλος ἦτο ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων, ἡ δὲ μήτηρ της ἐφημίζετο διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς εὐσπλαγγινίαν.

Ἡ Φιλοθέη ἦτο τὸ μονογενές των τέκνων· δὲν εἶχον ἀποκτήσει ἄλλο, ὥστε ἀνέτρεφον αὐτὴν μετὰ πολλῶν φροντίδων καὶ θωπειῶν. Ἄλλ' ἐκείνη, ἀντὶ νὰ ἐπαρθῇ ὡς κόρη μονογενῆς, διὰ τὴν μεγάλην πρὸς αὐτὴν ἀδυναμίαν τῶν γονέων της, ἀφωσιώθη παιδιῶθεν εἰς τὰ γράμματα· δὲν ἤρσκετο ἕκτοτε οὔτε εἰς πολυτελεῖς ἐνδυμασίας οὔτε εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς ἐπιδείξεις τῆς ματαιότητος, εἰς τὰς ὁποίας εὐχαριστοῦνται συνήθως αἱ μικρὰ κῶρα. Βλέπουσα πόσον ἡ μήτηρ της ἦτο ἐλεήμων ἠσθάνετο καὶ αὐτὴ χάριν μεγάλην, ὅσας ἡδύνατο ν' ἀνγκουρίζῃ τοὺς ἐνδεεῖς.

Ἄλλ' αἱ πόσαι χάριτες της καὶ ἡ οικογενειακὴ περιωπὴ της κατέστησαν αὐτὴν ταχέως νόμφην περιζήτητον ἐν Ἀθήναις. Δωδεκαετίς

ἐζητήθη εἰς γάμον· ἦτο συνήθεια νὰ νομφεύοντι τότε νεώτατοι κί κύριαι, ἐπειδὴ δὲ σχολεῖα δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ διδασκαλοὶ ἦσαν σπανιώτατοι, ἢ ἀνατροπῇ αὐτῶν ἐπερχοῦτο εὐκόλως. Περιορίζετο εἰς τὴν γνῶσιν τῶν οἰκιακῶν ἐργασιῶν καὶ εἰς τὰ ἐργόχειρα. Ἄλλ' ἡ Φιλοθέη, ἐπειδὴ ἠγάπη πολὺ τὴν μάθησιν καὶ ὁ πλοῦτός της παρεῖχεν εἰς αὐτὴν τὰ μέσα, ὅπως, ἔστω καὶ δι' ἀδράς δαπάνης, θεραπεύσῃ τὴν κλίσειν της πύτην, εἶχεν ἤδη προσδεύσει πολὺ εἰς τὰ γράμματα, ὥστε, ἂν καὶ δωδεκάετις, ἠσθάνθη, ὅτι θὰ ἦτο λυπηρὸν νὰ διαικώλῃ τόσον ἔνωρις τὰς σπουδὰς της καὶ παρεκάλει τοὺς γονεῖς της ν' ἀφήσουν αὐτὴν ν' ἀφιερῶσθαι τὴν ζωὴν της ὅλην εἰς τὴν μελέτην. Εἶναι δὲ ἄξιον νὰ μὴ λησμονηθῇ, ὅτι τότε δὲν ὑπῆρχον βιβλία μὲ διηγήματα τερπνὰ γεγραμμένα χάριν τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν· τὰ παιδία ἐμάνθανον τότε ν' ἀναγινώσκουν ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν κειμένων, ἐπὶ τῆς Ὀκτωήχου καὶ τοῦ Ψαλτηρίου, μολοντί δὲ τὰ θέματα ἐκεῖνα εἶναι πολὺ δύσκολα καὶ σθεκρότατα καὶ τίποτε τερπνὸν δὲν περιέχουν, ἐν τούτοις ἡ Φιλοθέη ἀνεγίνωσκεν αὐτὰ μὲ προσοχήν· οἱ γονεῖς της ὅμως, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἄλλο τέκνον καὶ ἦσαν πλέον πολὺ ἡλικιωμένοι, ἐπέθεον νὰ ἀποκτήσουν εἰς τὴν οἰκογένειάν των καὶ ἕνα υἱόν, γαμβρὸν δηλαδή, ὅστις ν' ἀποβῇ τὸ στήριγμά των κατὰ τὸ γῆρας των, συγχρόνως δὲ νὰ ἐπιμελῆται καὶ τὴν μεγάλην αὐτῶν περιουσίαν. Μετὰ πολὺν λοιπὸν παρρηλήσειν κατώρθωσαν νὰ πείσουν αὐτὴν νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν θέλησίν των. Ἐνομφεύθη λοιπὸν ἡ Φιλοθέη μεριμνῶσα μάλλον περὶ τῆς εὐτυχίης τῶν γονέων της ἢ περὶ τῆς ἰδικῆς της· ὁ σύζυγός της ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν εὐκατρίδων, ἀλλ' ἀπέθανεν ἔνωρις, τρία μῆνας ἔτη μετὰ τὸν γάμον του, ἢ δὲ Ῥεβούλη μείνασκ τότε χήρα ἀρρωσιώθη πάλιν εἰς τὴν μελέτην· ἀπέκτησε δὲ τόσην παιδείαν, ὥστε ταχέως ἐρημίσθη ὡς λογία γυνή. Δὲν ἀνεγίνωσκε τότε ἐκκλησιαστικὰ μόνον συγγραμματα, ἀλλ' ἐμελέτα καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων· ἔμαθε δὲ νὰ γράφῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν τόσον καλῶς, ὅσον καὶ οἱ λογιώτατοι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς της. Καθ' ὅσον ὅμως ἐνέκυπτεν εἰς τὴν μελέτην, ἐγεννήατο ἐν αὐτῇ ὁ πόθος τοῦ ν' ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅσοι ἀπεσύροντο εἰς τὰ μοναστήρια δὲν διῆγον ἐκεῖ βίον ἀργόν· διότι ἡ Ἐκκλησία, ὡς μήτηρ φιλόστοργος, εἶχεν ἀναλάβει ὑπὸ τὴν προστασίαν της τὰ γράμματα. Ἄν δὲ καὶ ἦτο ἀπηγο-

ρευμένον εἰς τοὺς Ἑλληνας νὰ ἔχουν σχολεῖν, οἱ μοναχοὶ ἐντὸς τῶν μοναστηρίων ἐξετέλουν καὶ χρῆθ' διδασκάλων. Περιέσφζον ἐπίσης εὐλαβῶς καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων, ὥστε κατηρτίζοντο, χάρις εἰς αὐτούς, βιβλιοθήκη σπουδαιόταται ἐντὸς τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀσύλων. Ἡ τυπογραφία ἦτο ἄγνωστος μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων· πρὸ ὀλίγου μόλις ὁ Γουτεμβέργιος ἐν Γερμανίᾳ εἶχεν ἀνεκαλύψει τὴν εὐεργετικωτάτην τέχνην, ἣτις κατέστησε τὴν παιδείαν εὐκαλοὺν εἰς ὅλους καὶ μετέβλε διὰ τοῦτο τὴν φάσιν τοῦ κόσμου ἀλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα ἤργησε πολὺ νὰ μεταδοθῆ. Ἐὰν βιβλία λοιπὸν ἕως τότε ἦσαν σπανιότατα, διότι ἐγράφοντο ὅλα διὰ τῆς χειρός· τοῦτο δὲ ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔργον τῶν μοναχῶν. Οἱ μοναχοὶ περισυλλέγοντες χειρόγραφα παλαιότατα καὶ σπάνια ἀντέγραφον αὐτά· χάρις δὲ εἰς τὴν ἀκαταπόνητον φιλοπονίαν των πολλοὶ θεσχυροὶ τῆς προγονικῆς σοφίας, οἵτινες ἤθελον ἀπολεσθῆ, περιήλθον μετὰ τῆς ἡμῶν. Ἀντέγραφον δὲ αὐτὰ μετὰ φιλοκαλίης καὶ καλλιτεχνικῆς κομψότητος, κοσμοῦντες τὰς σελίδας των διὰ ποικιλιμάτων τεχνικῶν, πολλὰ δὲ τοιαῦτα χειρόγραφα δικτηρούμενα σήμερον εἰς τὰ μουσεῖα, ἀποτελοῦν κειμήλια ἀνεκτίμητα.

Ἄλλὰ δὲν ἦσαν μόνον καλλιγράφοι καὶ διδάσκαλοι οἱ μοναχοὶ τῶν χρόνων ἐκείνων. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν σοφοὶ μέγιστοι καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Ἡ Φιλοθέη λοιπὸν, ὡς γυνὴ πεπαιδευμένη, ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ ἰδρῶσῃ μοναστήριον καὶ νὰ διευθύνῃ αὐτὸ ὡς ἡγουμένη, εἶχε δὲ καὶ πολλὰ ἄλλα κοινωφελῆ ἔργα κατὰ νοῦν, ἀφ' ὅτου δεκαπενταέτις ἔμεινε χήρα, ἀλλ' ἐνόσφ' ἔζων οἱ γονεῖς τῆς ἀνέβλεπε τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν· διότι ἦτο κόρη φιλόστοργος, καὶ οἱ γονεῖς τῆς ἦσαν γέροντες καὶ εἶχον ἀνάγκη αὐτῆς. Ὅταν ὅμως ἀπεβίωσαν, ἡ Φιλοθέη ἀφιερῶθη ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ ἔργα, πρὸς τὰ ὅποια τὴν εἴλεε κλίσις ὅπως ἰδικοιτέρη. Ἦτο εἰκοσάετις τότε· τὸ οἰκογενειακὸν τῆς ὄνομα καὶ ἡ ἔξοχός τῆς παιδεία καθίστων αὐτὴν πρῶτην γυναικα τῶν Ἀθηῶν, καὶ ὅμως δὲν ἠρέσκετο εἰς τὰς ἐπιδειξίεις τῆς μακροτήτος· ἀντὶ νὰ ἐπιζητήσῃ νὰ λάμψῃ ἐν τῇ κοινωσίᾳ διὰ τοῦ πλούτου καὶ νὰ θαυμά-

* Τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον συνέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' οἱ Τούρκοι λαβόντες τούτου γνῶσιν κατέστρεψαν αὐτό. Μετὰ τινα καιρὸν συνέστη ἔστρον ἐν Σμύρνῃ καὶ τοῦτο κρυφίως τῶν Τούρκων.

ζηται διὰ τὴν καλλονὴν τῆς, ἀφοῦ καὶ ὠραία ἦτο ἡ Φιλοθέη, ἠθέλησε νὰ γίνῃ μοναχίη, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐργασθῇ ἐπωφελέστερον ὑπὲρ τῶν ὁμοίων τῆς.

Τὴν Φιλοθέην ἐχαρακτήριζε μεγίστη εὐλάβεια πρὸς τὰ θεῖα· τὸ πρῶτον λοιπὸν αὐτῆς ἴδρυμα ὑπῆρξεν ὁ ἱερός ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, τὸν ὁποῖον ὁ ἀποθανὼν μητροπολίτης Γερμανὸς ἀνακοιδόμησεν ἐπὶ τῶν παλαιῶν ἐρείπιων. Κατόπιν ἰδίᾳ ἐπίσης δαπάνῃ ἀνήγειρε μέγα μοναστήριον παρὰ τὸν ναόν, διοργανώσασα αὐτὸ ὡς ἡγουμένη σωφώτατα· κατήρτισεν αὐτὸ καὶ ὡς πρυτανεργεῖον, ἔθλη ἐξεπικιδεύοντ' αὐτὴν αἱ νεκρῶν καλῶν οἰκογενειῶν, καὶ ὡς ὄρφανοτροφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνετρέφοντο αἱ ὄρφαναι καὶ αἱ πτωχαί. Δικαίουςι καλογραφαῖσι διητώοντο ἐν αὐτῷ· ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον δὲ διεύθυνσιν τῆς ἡγουμένης ἐδιδάσκον αὐταὶ καὶ τὰ γραμματικά καὶ ἐργάχειρα διάφορα εἰς τὰς μαθητρίδας. Ὑπῆρχεν εἰς τὸ μοναστήριον αἴθουσαι, εἰς τὴν ὁποῖαν ἦσαν ἐστημέναι ἱστοί (ἐργαλεία)· ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐδιδάσκοντο τὰ κοράσια νὰ ὑφάνωσι βυμβυκακῆρά καὶ μάλλινα ὑφάσματα παντοειδῆ· ἄλλαι μοναχίαι ἐδιδάσκον τὴν ῥαπτικήν, καὶ ἐργάχειρα ἄλλα καλλιτεχνικώτερα. Ἐδιδάσκοντο ἐπίσης τὰ κοράσια νὰ κεντοῦν διὰ χρυσοῦ καὶ μετάξης ἐπὶ ὑφασμάτων λεπτῶν· τῆς δὲ κωνοικότητος τῶν σχεδίων καὶ τῆς τέχνης τοῦ χρωματισμοῦ δύναται νὰ λάβῃ τις μικρὰν τινὰ ἰδέαν, ἐν παρατηρήσει τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα μνησθῆναι, τὰ κοσμοῦντα κατὰ τὰς ἡμέρας μας τὰς αἰθούσας ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τοιβυίδες. Τὰς βάσεις τῆς σχολῆς ἐκείνης τόσον καλῶς εἶχε θέσει ἡ ἐπιβλέπουσα τὰ πάντα Φιλοθέη, ὥστε ἐπὶ τριακσίσι ἔτη ἐκεῖ ἐμορφοντο αἱ Ἀθηναῖαι νεάνιδες καὶ μέχρι τῶν χρόνων ἔτι τῆς ἐπαναστάσεως διητώοντο εἰς τὴν ἡρειπωμένην πλέον ἐκείνην μονήν, ὡς ἐσωτερικὰ μαθητρίαι αἱ κάλλισται κύριαι τῶν Ἀθηνῶν. Τῆς μονῆς τὰ ἐρείπια ἐσώζοντο καὶ αὐτὰ πρό τινων ἐτῶν, ὅτε ἀνηγέρθη ἐπ' αὐτῶν ἡ μητροπολιτικὴ κατοικία.

Ἀλλὰ δὲν περιορίσθη εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν μόνον τὸ ἔργον τῆς Φιλοθέης· παρὰ τὸ μοναστήριον ἔκτισε καὶ ἄλλα παραρτήματα, χρησιμεύοντα ὡς γηροκομεῖον καὶ ὡς νοσοκομεῖον· τοὺς γέροντας δὲ καὶ τοὺς πάσχοντας περιέθελπον αἱ μοναχίαι. Ἡ Φιλοθέη διητύωνε πάντα παρέρχουσα οὐ μόνον τροφήν καὶ ἄστυλον, ἀλλὰ καὶ προτρέπουσα τοὺς προσερχομένους διὰ τῶν σωφῶν διδασμάτων τῆς εἰς εὐσεβεῖν.

Ἡ πίστις, ἣτις ἐνέπνεε τὴν ἀγίαν ἐκείνην γυναικα, ἦτο τοιαύτη,

ὥστε πολλάκις κακοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἐζήτησαν εἰς τὸ νοσοκομεῖόν τῆς θεραπείαν, μετέβαλεν εἰς ἐναρέτους. Συνέβη μάλιστα εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ἂν καὶ ἔπασχον ἀπὸ νόσους ἀνιάτους, ἐπειδὴ ἐπίστευσαν εὐλικρινῶς εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐπεκαλέσθησαν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐσπλαγγίαν του, νὰ ἐξέλθουν ἀπ' αὐτοῦ ἐντελῶς θεραπευμένοι. Διὰ τοῦτο πλῆθος πολὺ ἀσθενῶν καὶ πτωχῶν προσήρχετο εἰς τὸ μοναστήριον, ἡ δὲ Φιλοθέη ἐδέχετο ὅλους μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὴν εὐσπλαγγίαν κατένητσε μάλιστα, ἐπειδὴ τόσους πολλοὺς ἐδέχετο, νὰ περιέλθῃ τὸ μοναστήριον εἰς πτωχείαν· ὥστε ἡμέραν τινα ἐγόγγυσαν κατὰ τῆς ἁγίας αἱ μοναχαί, παραπονούμεναι διὰ τὴν μεγάλην τῆς ἡγουμένης τῶν φιλελεημοσύνην. Ἐκείνη τότε μὲ τὴν ἀκλόνητον πίστιν, ἧτις ἐνέπνεεν αὐτὴν εἰς πᾶν ὅ,τι ἔκλυεν, ἐπετίμησεν αὐτάς. Ἄφρονες, εἶπεν, ὁ Θεός, ὅστις τρέφει τοὺς νεοσσούς τῶν κοράκιων, εἶναι δυνατόν νὰ μὴ φροντίσῃ καὶ δι' ἡμᾶς; «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα θὰ προστεθοῦν εἰς ὑμᾶς».

Καὶ πραγματικῶς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπεσκέφθησαν τὸ μοναστήριον δύο πλουσιώτατοι ἄρχοντες, οἵτινες, ἐπειδὴ ἔμαθον πόσῃ ἀνάγκῃ εἶχε τοῦτο βοηθείας, ἐπλούτισαν αὐτὸ μὲ γενναίαν δωρεάν· ἔκτοτε δὲ αἱ μοναχαί ἔτι περισσότερον θαυμάζουσαι τὴν ἡγουμένην αὐτῶν, ἀφωσιώθησαν μὲ μεγαλειότερον ζῆλον εἰς τὰς εὐεργετικὰς ἀσχολίας των.

Ἡ φήμη τῆς ἁγίας ἠῤῥξανεν ὁσημέραι καὶ πολλαὶ γυναῖκες, καταδιωκόμεναι ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἤρχοντο καὶ ἐζήτηον παρ' αὐτῆς προστασίαν. Τέσσαρες Χριστιαναὶ γυναῖκες ἀίχμαλωτισθεῖσαι εἰς μακρονόν τινα πόλεμον, ἐπωλήθησαν εἰς Ἀθήνας ὡς δοῦλαι εἰς τουρκικὰς οἰκογενείας, ἀλλ' αἱ σκληροὶ αὐτῶν δεσπῆται δὲν ἠρέκθησαν εἰς τοῦτο· τὰς ἠνάγκαζον ἐπίσης ν' ἀρνηθοῦν καὶ τὸ θρήσκειμά των καὶ νὰ γίνουιν μωαμεθαναί. Ἐκείνη τότε πληροφορηθεῖσαι, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν εἶχεν ἰσχυρὰν προστατίδα τῶν καταδιωκομένων γυναικῶν τὴν ἡγουμένην Φιλοθέην, κατέφυγον εἰς αὐτήν. Ἡ ἁγία τὰς ἐδέχθη μὲ ἀγάπην καί, ἀφοῦ συνεβούλευσεν αὐτάς νὰ μείνουιν πισταὶ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων

1) Ἐσχάτως τῷ 1889, ὑπὸ τοῦ θεολόγου τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Λαμπάκη ἀνασκαφῶν γεννημένων, εὑρέθησαν ὑπογεῖως διάφοροι χριστιαν.

των, τὰς ἐκρυσεν ἐντὸς τοῦ ὑπογείου ὑπὸ τὴν μονήν, ἡ καιροφυλακτοῦσα ὅπως εὖρη κατάλληλον εὐκαιρίαν ν' ἀποστείλῃ αὐτὰς εἰς τὰς πατρίδας των.

Ἄλλ' οἱ κύριοι τῶν φυγάδων, ἅμα ἔμαθον ταῦτα, ὤρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀπαίτουντες παρὰ τῆς ἡγουμένης ν' ἀποδοθῶν εἰς αὐτοὺς αἱ δοῦλαί των· ἐπειδὴ δὲ ἠρνήθη ἐκείνη, τὴν ἔσυρον εἰς τὴν φυλακὴν. Ἐκεῖ ἔμεινεν ἔγγλειστος ἡ ἁγία περιμένουσα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν θάνατον· ἐνθυμουμένη δὲ τότε τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶπε· «μεγαλειτέρα ἀγάπη δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ νὰ θυσιάσῃ τις τὴν ψυχὴν του ὑπὲρ τῶν φίλων του», ἤτοιμάσθη μετὰ χαρᾶς, ὡς πιστὴ αὐτοῦ ὁπαδός, ν' ἀποθάνῃ.

Τὴν ἐπαύριον συνέρρευσαν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς οἱ Τούρκοι, ἐπιμένοντες νὰ μαρτυρήσῃ πῶς εἶχε κρύψει τὰς αἰχμαλώτους. Ἄλλ' ἐκείνη ἠρνήθη ὀριστικῶς· τότε προέτειναν εἰς αὐτὴν νὰ ἐκλέξῃ ἢ ν' ἀποθάνῃ διὰ τοῦ ξίφους ἢ νὰ σωθῇ ἀπαρнуμένη τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Ἡ ἁγία ἀτάραχος καὶ θαρραλέα ἀπήντησεν εἰς τὸν δῆμιον· «θὰ προσκυνῶ καὶ θὰ λατρεύω πάντοτε τὸν Θεόν μου· θὰ θεωρήσω δὲ εὐεργεσίαν, ἂν μὲ φονεύσῃς· διότι θὰ γίνῃς αἷτιος ν' ἀποκτήσω ἐν οὐρανοῖς τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου».

Ἐκεῖνοι ἐθαύμασαν μὲν τὸ θάρρος τῆς, ἀλλ' ἀπεφάσισαν νὰ τὴν φονεύσουν· καὶ ἤθελον τὴν φονεύσει ἀφεύκτως, ἂν δὲν ἔσπευδον οἱ χριστιανοὶ μὲ πολλὰ δῶρα νὰ καταπραΰνουν τὸν καθὴν καὶ νὰ ἐπιτύχουν δι' αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν τῆς ἡγουμένης των.

Ἐν τούτοις ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον διέτρεξε, δὲν ἐψύχρανε τὸν ζῆλον

καὶ τάρτοι, ὑπόγειον ἁγίασμα, χριστιανικαὶ ἐπιγραφαί, πολυπληθεῖς πίθοι ἀρχαίας ἐποχῆς, ὄραγωγεία καὶ πολλὰ ὅσπερ ἔθελον. Ἐν δὲ τῷ Νάρθηκι εὐρέθησαν κατὰ σειρὰν καὶ διάφορα νεκρὰ λείψανα μοναζουσῶν. Ὡς αὐτῶς ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ταύτῃ εὐρέθησαν καὶ ἄλλα διάφορα μεσαιωνικὰ ἀντικείμενα, μυροθήκαι, νομίσματα κλπ., ἅτινα νῦν εὐρηνται ἐν τῷ Χριστιανικῷ Μουσείῳ, τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Λαμπάκη διευθυνόμενῳ. Ὅπερ δὲ σπουδαιότατον, εὐρέθη ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω θεολόγου καὶ ὑπόγειον δωμάτιον, ἀεριζόμενον δι' ἰδίου ἀεραγωγῶ ἔκ τοῦ φρέατος, εἰς ὃ ἡ ἁγία κρύπτουσα ἔσφζε καὶ ἐλύτρωνε τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων αἰχμαλωτιζομένας χριστιανὰς νεάνιδας καὶ εἰς ὃ κατερχομένη ἡσάχτευν ἡ ὁσία Φιλοθέη. (Ἐκ τῆς «Ἐστίας»).

αυτῆς, ὅπως σφῆξ τὰς καταδικωμένους διὰ τοῦτο οἱ Τούρκοι ἐκκρο-
φυλάκτου, ὅπως ἐκδικηθῶσιν αὐτήν.

Συνέθη λοιπὸν νὰ τελεθῆται εἰς τὸ ἐν Πατησίοις μονῆριον τοῦ Ἁγίου
Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ὑλονυκτία ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτοῦ· εἶχε
δὲ ἰδρῦθῆ τὸ μονῆριον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἀγίας· διότι ἡ
Φιλοθέη παντοῦ, ὅπου συνιστῶντο φιλανθρωπικά ὑπὲρ τῶν γυναικῶν
καθιδρύματα, ἔσπευδε πρόθυμος ἀρωγός. Παρίστατο λοιπὸν κατὰ τὴν
ὑλονυκτίαν ἐκείνην μετὰ πολλῶν ἄλλων καλογραφῶν της, ὅτε οἱ Τούρκοι
εἰσελθόντες ἀφῆνης εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπετέθησαν ἐναντίον της· ὠργι-
σμένοι τὴν ἱμαστίου ἀνηλεῶς, ἐνῶ αἱ ὀδυρόμεναι καλογραφαὶ μάτην
προσέπαθον νὰ τὴν σώσουν. Οἱ Τούρκοι ἔσπρωγον αὐτὰς ἀγρίως καὶ
τέλος, ἀφῶ τὴν ἀφῆκαν ἡμίθανῆ ἐκ τῶν πληγῶν, ἀνεχώρησαν. Περί-
λυποι τότε αἱ καλογραφαὶ μετέφερον αὐτὴν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις μοναστή-
ριον, ἀλλ' ἡ ἀγία δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθίσῃ εἰς τὰς πληγὰς, τὰς ὑποίας
εἶχε λάθει, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξέπνευσεν.

Ἡ Ἐκκλησία διὰ τὴν μεγάλην τῆς Φιλοθέης εὐσεβίαν κατέταξεν
αὐτὴν εἰς τοὺς ἀγίους· ἕκτοτε δὲ τὴν μνήμην αὐτῆς ἐορτάζει τὴν δε-
κάτην ἐνάτην Φεβρουαρίου, τὴν ἡμέραν δηλαδή, καθ' ἣν ἐκοιμήθη ἐν
Κυρίῳ. Συνέθη δὲ τοῦτο κατὰ τὸ 1589 μ. Χ.

Τῆς Φιλοθέης περιεσώθη μέχρις ἡμῶν μία ἐπιστολὴ ἰδιόχειρος, τη-
ρεῖται δὲ αὕτη ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ καὶ εἶναι πολυτίμος διὰ τὴν
γλωσσικὴν της ἀξίαν. Ἡ ἀγία ἐκφράζεται ἐν αὐτῇ μετὰ πικρίας κατὰ
τῶν Ἀθηναίων, διότι περιελοῦσά ποτε εἰς φιλονικίαν πρὸς αὐτοὺς,
διὰ κτήματά τινα τῆς Μονῆς εὔρεν, ἀνθ' ὧσων εἶχε πράξει ὑπὲρ αὐτῶν
ἀγαθῶν, ἀχαριστίαν. Τὸ λείψανον τῆς ἀγίας Φιλοθέης σφῆζεται εὐλαβῶς
ἐν τῷ παρὰ τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν ναΐσκῳ τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου.

Ὁ βίος τῆς ἀγίας Φιλοθέης μας ἀποδεικνύει πόσον εὐεργετικὴ δύνα-
ται ν' ἀποθῆ ἡ πεπαιδευμένη γυνή, ὅταν ἐνισχύηται συγχρόνως ὑπὸ
τῆς θρησκείας. Ἡ θρησκεία μᾶς ἐπιβάλλει μετὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν
ἀγάπην ὡς πρῶτιστον καθῆκον τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν πλησίον.

Δὲν ζῆ λοιπὸν θεαρέτως ἐκεῖνος, ὅστις ἀπλῶς μόνον πιστεύει εἰς τὸν
Θεόν, ἀλλ' ὁ προσπαθῶν δι' ὅλου αὐτοῦ τοῦ βίου νὰ γίνεται ὠφέλιμος
εἰς τοὺς ὁμοίους του.

« Ἡ πίστις ἄνευ τῶν ἔργων εἶναι νεκρά ».

Περὶ τῆς μεγάλης εἰς τὸν Θεὸν πίστεως τῆς Ἀγίας Φιλοθέης δι-
σώθη μέχρι ἡμῶν ἢ ἐξῆς ὡραία παράδοσις.

Τὸ μοναστήριον εἶχεν ἡμέραν τινα περιέλθει εἰς τόσῃν ἔνδειαν, ὥστε οὔτε ἕλαιον ἀπέμενε πλέον εἰς τὰς ἀποθήκας του, ὅπως διατηρηθῶσιν αἱ κανδήλαι τοῦ ναοῦ. Ἡ Φιλοθέη τότε προσευχήθη· προσευχήθη μὲ τὴν ἀκλόνητον ἐκείνην πεποίθησιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν, ὅτι ὁ Θεός, ὅσον μεγάλης δοκιμασίας καὶ ἂν μᾶς στέλλει, δὲν ἐγκαταλείπει ποτὲ ὅσους ἐλπίζουν εἰς Αὐτόν, καὶ τὴν ἐπαύριον ὅλοι οἱ πίθαι τῆς μονῆς εὐρέθησαν πλήρεις ἐλαίου.

Παράδοσις θὰ εἶπη πληροσφορία τις ἀναφερομένη εἰς χρόνους πολὺ παρελθόντας, ἧτις δὲν περιήλθε μέχρις ἡμῶν γραπτῶς, ἀλλ' ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Εἴτε λοιπὸν πραγματικὸν γεγονός περιέσωσεν εἰς ἡμᾶς ἢ παράδοσις αὕτη εἴτε ἀπλῶς μάθημα ὑπὸ ἀλληγορικὴν μορφήν, εἶναι σπουδαιστάτη δι' ὅσας ἐκ τῶν μαθητῶν ἢ μελέτη δὲν εἶναι ἀπλῆ μόνον τοῦ νοῦ ἐνασχόλησις, ἀλλ' ἀφήνει συγχρόνως ἐν τῇ καρδίᾳ των καὶ πολὺτιμα ἐρόδια διὰ τὰς δοκιμασίας τοῦ βίου.

Πρώτη τοῦ ἔτους

Προτροπὴ πρὸς ἐλεημοσύνην. (Ἀχιλλέως Παράσχου).

Ἔσεῖς, ὅπου σκορπίζετε τὰ πλούτη 'ς τὸν αἴρα !
Τὸ χέρι σας τὸ ἄσωτο καὶ σφαιλιστὸ ἀπλώσθε,
Καὶ δώστε καὶ 'ς τὸν ἄρρωστο καὶ 'ς τὴν πτωχὴν μητέρα
Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί, ἐλεημοσύνη δώστε !
Ποιὸς λέγει, ποιὸς, πῶς ὄλ' αὐτά, 'ποῦ τώρα σεῖς πετάτε,
Εἶναι 'δικά σας ;. Δύστυχοι ! αὐτὸ 'ποῦ περισσεύει,
Εἶναι τῆς χάρας, τὸρφανοῦ, καὶ μὴ τὸ σπαταλάτε...
Ὅποιος τὰ πλούτη του σκορπᾷ ἀπ' τοὺς πτωχοὺς τὰ κλέβει !
Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί, ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη.
'λίγο ψωμὶ γιὰ τὸ πτωχὸν καὶ 'λίγη καλωσύνη.
Συλλογισθῆτε, εἰς αὐτὴ τὴν ὥρα γυμνωμένα
πόσα παιδάκια κρυώνοννε, πόσα μικρὰ πεινοῦνε·
πόσα δὲν ἔχουνε γιὰτρὸ καὶ γιὰτρικὸ κανένα !
'Ἄλλοτιμονον εἰς τὰς καρδιὰς 'ποῦ σήμερα γελοῦνε ! ..
'Ἀχ, δώσ' ἕνα φόρεμα 'ς τὸ γέρο ποῦ κρυώνει.

ἄγιο ψωμί μ' ἔνα γλυκὸ χαμόγελο ἔς τὸν ξένο,
 ἔνα θραδί εἰς τὸν τυφλὸ 'ποῦ ἔς τὸ σκοτάδι λυώνει.
 κ' ἔνα παιγνίδι ἔς τὸ παιδί τὸ παραπονεμένο!...
 Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί, ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη.
 χαρὰ ἔς ἐκείνη τὴν καρδιά, 'ποῦ τὸ ψωμάκι δίνει!

Τὰ ἐλαφρὰ μεταξωτὰ καὶ τὸ μαργαριτάρι,
 ὅπου ὁ πλοῦτος σήμερα καὶ ἡ σπατάλη δίνει,
 δὲν ἔχουν τόσην ἐμμορφιά, δὲν ἔχουν τόση χάρι,
 δὲν εἶναι ὠραιότερα ἀπ' τὴν ἐλεημοσύνη.
 Πόσοι χαρίζουν σήμερα ἔς ἀνθρώπους 'ποῦ μισοῦνε,
 γιὰ νὰ φαντάζουν μοναχὰ καὶ νὰ φανοῦνε μόνο,
 καὶ τὰ πτωχὰ τὰδέλφια τους ἀφήνουν νὰ χαθοῦνε!
 Αὐτοὶ δὲν ἔχουνε καρδιά ἀνθρώπου οὔτε πόνου.
 Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί, ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη.
 πολλὰ χαρίζει ὁ Θεὸς ἔς ἐκείνον, ὅπου δίνει!

Ἀγάπη πρὸς τὴν γενέθλιον χώραν.

*Ἡ Ἀθηναία κόρη Βασιλικὴ καὶ ὁ φόρος
 τοῦ παιδομαζώματος.*

Πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀγίας Φιλοθέης, ἄλλη Ἀθηναία εὐηργέτησε τὴν γενέθλιόν της πόλιν· ἦτο δὲ αὕτη κόρη νεαρωτάτη, ὀνομαζομένη Βασιλική.

Αἱ Ἀθηναίαι ἐπὶ τουρκοκρατίας, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ Ἑλληνικαὶ χώραι ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ δίδουν εἰς τὸν Σουλτᾶνον φόρους παντοειδεῖς· τοιοῦτος ἦτο π. γ. ὁ φόρος τῆς δεκάτης· ὑπεχρεοῦντο δηλαδή οἱ Ἕλληνας νὰ δίδουν εἰς τὸν Σουλτᾶνον τὸ δέκατον τῶν γεωργικῶν προϊόντων τῶν τὸν φόρον ὅμως τοῦτον εἶχον κοινὸν μετὰ τῶν Τούρκων κατοίκων. Ἄλλ' ὑπῆρχον ἄλλοι φόροι ἐπιβαρύνοντες αὐτοὺς ἀποκλειστικῶς ὡς λαὸν ὑποδουλωμένον· ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ κεφαλικὸς φόρος, τὸ χαράτσιον λεγόμενον, τὸ ὅποιον ἐπλήρωνον διὰ τὸν ἐξῆς λόγον. Πᾶς Τούρκος ἠδύνατο νὰ φονεύσῃ Ἕλληνα χωρὶς νὰ δώσῃ λόγον διατί τὸν ἐφόνευσε, διότι ὁ νόμος δὲν ὑπερήσπιζε τοὺς ἀδικουμένους Ἕλληνας εἰμὴ μόνον ἂν οὗτοι εἶχον πληρώσει τὸ χαράτσιόν των. Ἐκαστος λοιπὸν οἰκογε-

νειάρχης ἐπλήρωνεν ἐτησίως χρηματικὸν ποσὸν ὀρισμένον εἰς τὸν Σουλτάνον, διὰ τὴν ἔχει ἐξησφαλισμένην τὴν κεφαλὴν του. Παρόμοιον χρηματικὸν ποσὸν ἦτο ἠναγκασμένοι νὰ δίδῃ ἐπίσης καὶ δι' ἕκαστον τῶν υἱῶν του, εὐθύς ὡς συνεπλήρωνεν αὐτὰς τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἐπλήρωναν ἐπίσης καὶ ἄλλων τινῶν φόρων ἐξ ἴσου ἐξευτελιστικόν, ἀσυγκρίτως ὁμῶς σκληρότερον καὶ ἀπανθρωπότερον ἐνθυμίζοντα τὸν φόρον ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἀπέστελλον οἱ Ἀθηναῖοι τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ Μινώταυρον. Οἱ Ἕλληνας ὤφειλον νὰ δίδουν εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ ἐκ τῶν τέκνων των. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκάστη Ἑλληνικὴ οἰκογένεια ἔχουσα πέντε υἱοὺς ὑπεχρεοῦτο νὰ δώσῃ τὸν πέμπτον εἰς αὐτόν. Βραδύτερον ὁμῶς καταργηθέντος τοῦ νόμου ἐκείνου ἤρπαζον οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ἐπιτετραχημένοι τὸ παιδομάζωμα, ἀδιαφόρως ἀπὸ τοῦς γονεῖς τὰ τέκνα των· καὶ τὰ μὲν ἄρρενα κατέτασσαν εἰς τὸν στρατὸν τῶν Γενιτσάρων*, τὰ δὲ κοράσια ἐπόλουν ὡς δούλας. Ἐν μόνον μέσῳ εἶχον οἱ ἀτυχεῖς γονεῖς, ὅπως σώζον τὰ τέκνα των· ἠδύνατο, ἐὰν εἶχον χρηματικὸν ποσὸν ἑτοιμον, νὰ ἐξαγοράσουν αὐτά, ἀλλ' εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀπέβαινε τοῦτο ἀδύνατον ἐνεκα τῶν πολλῶν ἄλλων φόρων, τοὺς ὁποῖους ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ πληρώνουν· ἐπειδὴ δὲ τὰ τέκνα των ἀρπαζόμενα ἐπέλλοντο μακρὰν, δὲν εἶχον καμμίαν ἐλπίδα νὰ νὰ ἐπανεύρουν.

Ἡ Βασιλικὴ λοιπὸν ἦτο κόρη ὀρειοτάτη, ἥτις ἠρπάγη καὶ αὐτὴ ἀπὸ τῆς ἀγκάλας τῆς μητρὸς της ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν**.

* Πρῶτος ὁ Σουλτάνος Ὀρχάνης ἐπέβαλε τὸ παιδομάζωμα πρὸς τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ εἰς τοὺς ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ Ἕλληνας· ἤρπαξε τοὺς Ἑλληνοπαῖδας καὶ ἀνατρέφων αὐτοὺς ἐν τῷ ἰσλαμισμῷ κατέτασσαν αὐτοὺς εἰς τὸ σχηματισθὲν ὑπ' αὐτοῦ φοβερὸν τάγμα τῶν Γενιτσάρων. Βραδύτερον δὲ, ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις περιῆλθεν εἰς τὴν κυριεσχίαν τῶν Τούρκων, ὁ νόμος οὗτος ἐγίνε γενικός· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλάμβανον οἱ Τούρκοι κατ' ἔτος 4000 Ἑλληνοπαῖδας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, βραδύτερον ὁμῶς πολὺ περισσοτέρους, ὥστε κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων, ἀπὸ τῆς πρώτης συστάσεως τοῦ τάγματος τῶν Γενιτσάρων ἐπὶ Ὀρχάνου μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ, ἀνῆρπάγησαν 500,000 Ἑλληνοπαίδων. (Ἐκ τῆς ἱστορίας Τσιβανοπούλου).

** Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν Γ. Κωνσταντινίδου.

«ἡ μήτηρ αὐτῆς», λέγει Γάλλος ἱστορικός, ὅστις ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας ἔτη τινὰ μετὰ τὴν ἀρπαγὴν ἐκείνην ἐπληροφόρηθη παρὰ τῶν ἐγγωρίων τὸ πῶς συνέβη, «ἐσφιγγε τὴν ἀπαγομένην εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς» «καὶ ἀναλυομένη εἰς δάκρυα ἐξώρκιζεν αὐτὴν νὰ μὴ λησμονήσῃ ποτὲ» τὴν θρησκείαν τῶν γονέων τῆς καὶ τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος τῆς, «ἡ δὲ νεῆνις ἐτήρησε πιστὴν τὴν μνήμην τῶν παραγγελιῶν τῆς μητρὸς τῆς, καθ' ὅσον ἡ οἰκογένειά τῆς ἦτο ἐκ τῶν τὰ πάνδεινα παρθουσῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐστάλη δὲ εἰς τὸ σεράγιον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ». Ὁ Ἀχμέτ ἐβασίλευεν ἀπὸ τοῦ 1604—1617.

Ἡ Βασιλικὴ ἦτο κόρη ἐκτάκτου καλλονῆς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπωλήθη ὁμοῦ μὲ τὰς ἄλλας Ἀθηναίας νεάνιδας εἰς ἰδιωτικὰς οἰκογενείας Τουρκικὰς, ἀλλ' ἐστάλη, ἵνα ὑπηρετῇ εἰς τὸ σεράγιον τοῦ Σουλτάνου ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὁ Σουλτάνος ὅμως θαυμάσας τὸ κάλλος τῆς ἔλαβεν αὐτὴν σύζυγον τοῦ ἐπονομάσας Γιοχαήν.

Ἡ Ἀθηναία κόρη ἀναμφιβόλως ἦτο πτωχή, ἀφοῦ ἡ μήτηρ τῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν ἐξαγοράσῃ, ἀλλ' ὅτε εἶδε τὰ ἀμύθητα πλοῦτη τοῦ Σεραγίου, τὰ ὅποια οὐδὲ εἰς τὸ ὄνειρόν τῆς εἶχε φαντασθῆ ποτε, ὅτε περιεβλήθη τὴν λαμπρὰν τῆς Ὀθωμανίδος στολὴν, καὶ εἶδε περὶ αὐτῆς τὸ πλῆθος τῶν θερααινίδων καὶ τῶν αὐλικῶν, οἵτινες ὑπήκουον εἰς τὰ νεύματά τῆς, ἠσθάνθη ἀμέσως τὴν καρδίαν τῆς συσφιγγομένην ὑπὸ θλίψεως. Ἐνθυμήθη τὴν πτωχικὴν τῆς οἰκίαν, ἐνθυμήθη τοὺς συγγενεῖς τῆς τοὺς ταλαιπωρουμένους ὑπὸ τῶν ἀσπλάγγων τυράννων τῶν καὶ ἀπεσῆθη ἴσως εἰς γωνίαν τινά, ἵνα συμφώνως πρὸς τὰς παραγγελίας τῆς μητρὸς τῆς κάμῃ ἐν τῷ κρυπτῷ τὸν σταυρὸν τῆς, τὸ σύμβολον ἐκεῖνο, τὸ ὅποσον συνήγωνεν ἐν τῇ δουλείᾳ ὅλους τοὺς Ἕλληνας εἰς ἓν.

Οἱ Σουλτάνοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν ἀγέρωχοι καὶ πανίσχυροι· τὸ κράτος αὐτῶν ἐξετείνετο ἀπέραντον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὅλοι δὲ οἱ ἡγεμόνες ἐκλινον μετὰ φόβου πρὸ τῶν κατακτητῶν ἐκείνων, οἵτινες ἠπέλουν νὰ κυριεύσουν τὸν κόσμον. Καὶ ὅμως ἡ δειλὴ ἐκείνη νεῆνις εἴλκυσε ἀμέσως ὅλην τοῦ φοβεροῦ Ἀχμέτ τὴν συμπάθειαν· ἴσως καθίστα αὐτὴν τόσον ἐλκυστικὴν ὅχι μόνον ἡ καλλονὴ τῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ στολισμὸς ἐκεῖνος τῆς σεμνότητος καὶ τῶν χαρίτων, ὅσας μεταχίδει εἰς τὴν θυγατέρα τῆς μήτηρ χριστιανή. Ὁ Ἀχμέτ ἦτο

σκληρὸς καὶ ὀμότατος πρὸς τοὺς ὑποδούλους εἰς αὐτὸν λαούς, εἶχεν ἡμῶς ἐν προτέρημα· ἦτο γενναϊόδωρος πρὸς τοὺς περιστοιχίζοντάς αὐτόν. Ἰδὼν λοιπὸν τὴν κορασίδα τόσον συνεσταλαμμένη τὴν ἠρώτησε τί ἐπεθύμει νὰ χαρίσῃ εἰς αὐτήν. Ἦσαν ἀμύθητα τὰ πλούτη τῶν Σουλτάνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, διότι οἱ θησαυροὶ ὅλοι τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου συνεσωρεύοντο εἰς τὰ θησαυροφυλάκιά των. Ἐπέμεινε λοιπὸν νὰ μάθῃ παρ' αὐτῆς, ἂν ἐπεθύμει νὰ τὴν στολίσῃ μὲ σαφραίους καὶ μὲ μαργαρίτας καὶ μὲ ἀδάμαντας τόσους, ὥστε νὰ ἀστράπτῃ ὅλη δι' αὐτῶν· ἀλλ' ἐκείνη ἀπεποιήθη αὐτοῦς. Τὴν ἠρώτησεν, ἂν ἐπεθύμει νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ὀλόχρου ἀνάτια, διὰ νὰ διαπλῆν τὸν Βόσπορον, καὶ δούλας Αἰθιοπίδας καὶ Κιρκασίας, αἰτινες νὰ διασκεδάζουν αὐτήν μὲ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ ἄσματα των. Ἀλλ' ἐκείνη οὐδ' αὐτὸ ἤθελεν. Ἐπέμεινε ἄλλην τινὰ ἡμέραν ἐρωτῶν αὐτήν, μήπως ἐπεθύμει νὰ κτίσῃ γάβριν αὐτῆς νέα παλάτια μὲ κήπους μαγευτικούς καὶ νὰ πληρώσῃ αὐτὰ διὰ θησαυρῶν ἀμυθῆτων.

Ἀλλ' ἐκείνη ὅλα ταῦτα ἤκουε μὲ ἀδιαφορίαν διότι εἶχεν ἄλλον πόθον μέγαν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκφράσῃ αὐτόν. Ναὶ μὲν ἦτο σύζυγος τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' ὁ φοβερὸς ἐκείνος διώκτης τῶν χριστιανῶν ἦτο συγχρόνως καὶ ἀπόλυτος κύριός τῆς, ἡ δὲ θέσις τῶν γυναικῶν παρὰ τοῖς Τούρκοις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ σήμερον ἐτι εἶναι ταπεινοτάτη. Δὲν ἦσαν αἱ σύζυγοι τῶν Σουλτάνων ἡμίμοι αὐτῶν σύντροφοι, ἀλλ' ἦσαν δούλαι των· ἠδύνατο λοιπὸν οὗτοι, ἐὰν ἤθελον, ἄνευ οὐδενὸς λόγου, εἰς οὐρανὸν ἢ ἐπὶ γῆν νὰ τὰς ἐκμηδενίσουν, νὰ τὰς φονεύουν! Καὶ ἡ Βασιλικὴ λοιπὸν δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ συγγενεῖς ἰδικούς τῆς, οὔτε πατρίδα ἄλλην ἐκτὸς τῆς πατρίδος τοῦ κυριάρχου τῆς· ἐὰν ἐζήτηι τι ἀπ' εὐθείας ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν τῆς, ὅχι μόνον δὲν ἤθελε τὸ ἀποκτήσει, ἀλλ' ἔσως ἤθελε βλάψῃ αὐτοῦς. Ἐσκέπτετο λοιπὸν ἡ νεαρὰ Βασιλικὴ διὰ τίνος μέσου ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ τὴν μητέρα τῆς καὶ τοὺς συμπατριώτας τῆς, καί, ἐπειδὴ δὲν τὸ εὑρίσκε, παρεδίδοτο εἰς λύπην!

Ἦτο συνήθεια αἱ Σουλτάναι νὰ δίδουν δῶρα μεγάλα εἰς τοὺς αὐλικούς καὶ εἰς τοὺς θαλαμηπόλους τοῦ σεραγίου, ἀλλ' ἐκείνη, ἐπειδὴ οὐδὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῆ παρὰ τῆς γενναϊοδωρίας τοῦ κυριάρχου τῆς, οὐδὲν εἶχε νὰ δώσῃ. Ὁ Σουλτάνος ἡμῶς κρυφίως αὐτῆς ἐμαίρασε δῶρα πλου-

σιώπικτα ἐξ ὀνόματός της, καὶ τοῦτο ἴσως εὐκόλυνε τὴν νεαρὰν Ἀθηναίαν νὰ εὕρῃ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς πόθους της.

Ὁ Σουλτάνος τὰς προσόδους πολλῶν ἐκ τῶν πόλεων τῆς αὐτοκρατορίας του ἔδιδεν ὡς προνόμια εἰς τοὺς αὐλικούς καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ εὐνοουμένους, εἴτε ὁσάκις ἤθελε ν' ἀνταμείψῃ ὑπηρεσίας αὐτῶν, εἴτε ἐπειδὴ ἦτο γενναιοδωρὸς, ἀπλῶς ἂν ἐζητεῖτο παρ' αὐτοῦ ὡς χάρις.

Ἐίχε λοιπὸν παρέλθει καιρὸς πολὺς, ἄρ, ὅτου ἡ Βασιλικὴ, καίτοι ἐρωτωμένη πάντοτε ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ὁποῖον δῶρον ἐπεθύμει νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ, εἰσώπα, ὅτε ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀχμέτ δυσηρεστήθη ἐπὶ τέλους διὰ τὴν σιωπὴν της ἐκείνην καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν μετὰ γλυκύτητος μὲν ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιμονῆς·

« Ἄρσὺ εἶσαι τόσον ὑπερήφανος καὶ ἀρνείσαι νὰ δεχθῆς δῶρα, ζήτησάν μοι τοῦλάχιστον ἄλλην τινὰ χάριν ὁποιανδήποτε, διότι, ἂν δὲν μοῦ ζήτησῃς τίποτε, θὰ ὀργισθῶ ἐναντίον σου».

Τότε ἡ Γιοχαῖ εἶδεν, ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον νὰ ζητήσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλοῦ παρεσκεύαζεν. Ἡ Γιοχαῖ, λέγει ὁ ἱστορικός, λαβοῦσα μεθ' ἑαυτῆς τὸν ἀρχιφύλακα τοῦ σεραγίου ἦλθε πρὸς τὸν Σουλτάνον καὶ εἶπε· « . . . Δὲν ἔχω ἄλλον τινὰ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν σου, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἐπιθυμῶ νὰ δώσω τι, ἐκτός εἰς τοῦτον τὸν ἀρχιφύλακα, καὶ δὲν γνωρίζω τί ἄλλο νὰ ζητήσω ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς χάριν, εἰμὲ τὴν γενεθλιόν μου πόλιν. Δὲς λοιπὸν εἰς τὸν πιστὸν τοῦτον δούλον τῆς Ὑψηλῆς σου Πύλης ὡς δῶρον τοὺς φόρους τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἄς ἐγκαταστήσῃ αὐτὸς ἐκεῖ διαχειριστὴν, ὅστις νὰ μὴ τολμᾷ νὰ κάμῃ κατὰχρησιν τῆς ἀρχῆς σου, ὡς ἔπραξαν ἄλλοι, ὧν τὰς βιαιοπραγίας πολλάκις μοὶ διηγήθησαν οἱ δυστυχεῖς γονεῖς μου.» Ὁ δὲ Σουλτάνος παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν πάραυτα τὸ ζητούμενον. . . . Καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἐξήρτατο ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ ἀρχιφύλακος, ἡ δὲ πρόσδοδος ὠρίσθη τοῦ λοιποῦ ὑπὲρ ἐκείνου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἐκεῖνος δ' ἐπεμψεν εἰς Ἀθήνας τοποτηρητὴν τινα ἢ οἰκονόμον μετὰ τὴν βετὴν ἐντολὴν νὰ ἐλαφρώσῃ τὰ βάρη τοῦ λαοῦ, τοῦτο δὲ καὶ τότε ἐξετελέσθη καὶ μέχρις ἡμῶν τηρεῖται. . . .¹⁾

1) Ἐκ τῆς « Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων » Γ. Κωνσταντινίδου.

Δυστυχῶς ἡ Βασιλική, ἥτις ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τῆς ὀθωμανίδος ἐκρυπτε καρδίαν πατριωτικὴν καὶ κατώρθωσε μὲ τόσην σύνεσιν νὰ ἐλαφρώσῃ τὴν φορολογίαν τῆς γενεθλίου πόλεως, ἀπέθανε νεωτάτη, εὐθὺς ὡς ἀπέκτισε τὸ πρῶτον αὐτῆς τέκνον· ἐστέρησε δὲ οὕτω τοὺς ὁμογενεῖς τῆς πολλῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν, τὰς ὁποίας ἤθελε παράσχει εἰς αὐτοὺς εἰς τὸ μέλλον. Ὁ γέρον Λιθίοψ, τὸν ὁποῖον ὁ ἀρχιεπίσκοπός τοῦ σεραγίου ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας, ὅπως κανονίσῃ τὰ τῆς φορολογίας, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν θάνατον τῆς Γιοχαῖς, πληροφορῶν ἐπίσης αὐτοὺς, ὅτι ὁ μέγας Πατισάχ ἦτο ἀπαρηγόρητος διὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀθηναίας σουλτάνης.

Ἡ εὐεργεσία τῆς Γιοχαῖς ἐπέζησεν αὐτῆς· διότι ἐπὶ ἔτη πολλὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ Ἀθηναὶ ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, ἡ φορολογία αὐτῶν ἔμεινεν ἐλαφροτάτη.

Οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, διὰ νὰ τιμήσουν τὴν μνήμην τῆς Βασιλικῆς καὶ νὰ ὑπενθυμίζουσι εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν τὴν ὠραίαν αὐτῆς πράξιν, ἀνόμασαν μίαν τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν Ὀδὸν Βασιλικῆς.

Ἐγὼ διαβάζω Γαλλικά.

(Κουσταλλίας Χρυσοβέργη)

Τὴν κόρη τὴ μελαχροινὴν ποῦ γνώρισα παιδάκι,
Μὲ θάρρος τὴν ἐρώτησα κὶ ἀγάπην μιὰ φορά,
Ἄν εὔρε 'ς τὰ βιβλία μας κανένα πραγματάκι
Ἰοῦ τὴν καρδιά τῆς ἄγγιξε μὲ λύπ' ἢ μὲ χαρά.

Ἄν τὸν Παρά γχο ἔδιάβασε, Δροσίνην καὶ Κρυστάλλη,
Καὶ τοῦ σατυρικοῦ Σουρῆ ποιήσεις τὰς πολλὰς,
Καὶ τὸσους ἄλλους συγγραφεῖς, ποῦ ν' ἀναστησουν πάλι
Ζητᾶνε 'ς τὴν πατρίδα μας τὰς μούσας τὰς καλάς.

Κ' ἡ κόρη ἡ μελαχροινὴ ἡ μυρὶ χαϊδευμένη
Γυρίζοντας τὸ βλέμμα τῆς 'ς ἐμὲ τὸ ζωηρὸ
Μοῦ 'πε :—Γιατ' εἰς ἀνόνην τόσο καὶ σύ, καϊμένη !
Θαρρεῖς γιὰ τέτοιες ἀνοστιές πῶς ἔχω γὼ καιρό ;

Ἐγὼ διαβάζω γαλλικὰ καὶ ἀγγλικὰ καὶ ἄλλα,
 Σπουδάζω μὲ τὸ πᾶν μου τὴν ξένη μουσικὴν,
 Κ' ἐνῶ ἔχω τόσα πράγματα ν' ἀσχοληθῶ μεγάλα,
 Νομίζεις πῶς τὲς ὥρες μου πετῶ ἐδῶ κ' ἐκεῖ;

Μοῦ στέλνει τόσα ἔργα τῆς ὥραϊα ἡ Γαλλία!
 Κάτι μυθιστορήματα! ποῦ τόσο ἀγαπῶ!
 Καὶ μ' ἐρωτᾷς ἂν διάβασα ἑλληνικὰ βιβλία!
 Ἐγὼ μ' αὐτὴ τὴν τρέλλα σου δὲν ξεύρω τί νὰ πῶ!

Δὲ διάβασα τοὺς ποιητὰς Παράσχο καὶ Δροσίνη·
 Σουρῆς κ' ἐφημερίδα του τί λέγουν ἀγνοῶ.
 Ἄλλὰ θαρρῶ πῶς ὅλ' αὐτὰ εἶναι...—συγγνώμην!—κτάνη
 Ἑλληνικὰ συγγράμματα ἐγὼ δὲν ἐννοῶ.

Κ' ἡ κόρη ἡ μελαχροινὴ, τὸ ἥρωικὸ βλαστάρι,
 Ποῦ ἔχε γεννιὰ Ἑλληνικὴ κ' Ἑλληνικὴ θωριά,
 Ἐγέλασεν εἰρωνικὰ μὲ νάζι, μὲ καμάρι
 Καὶ μοῦ ὄδειξε ὀλόγυμνι τὴν ξένη τῆς καρδιά.

Κ' ἐγὼ, ποῦ μέσ' ἔς τὰ λόγια τῆς τὸ φρόνημά τῆς εἶδα
 Μ' ἔνα μου δάκρυ φλογερό, μὲ πόνο μουσικό,
 Κατάλαβα πῶς σύμερα ἡ κόρη ἡ Ἑλληνίδα
 Περιφρονεῖ τὴ γλῶσσά τῆς καὶ καθ' ἑλληνικό.

Ἡ Μπουμπουλίνα καὶ ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν.

Ὁ βίος τῆς Σπετσιώτιδος Βουβουλίνας δὲν παρέχει εἰς ἡμᾶς ὥραϊον παράδειγμα ἥρωισμοῦ μόνον καὶ ἀρροσιώσεως εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ γυναικείας ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης. Ἡ Λασκάρinna Βουβουλίνα ἦτο γυνὴ ἐξόχου καλλονῆς, ἐπειδὴ δὲ ἦτο καὶ κάτοχος περιουσίας μεγίστης, ἠδύνατο νὰ καταναλώσῃ τὸν βίον τῆς εἰς ἐπιδείξεις καὶ εἰς ματαιότητας, ἀλλ' αὕτη τὸν πλοῦτόν τῆς μετεχειρίσθη ὅλον εἰς τὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος ἀγῶνα.

Ἐνωρίτατα ἐστερήθη τοῦ συζύγου τῆς ἡ Βουβουλίνα· ὁ σύζυγος αὐτῆς Ἰωάννης Βούβουλης ἦτο ἀνὴρ ἐπιχειρηματίας καὶ ἀνδρείος, ἀλλ'

έφρονεύθη δέκα ἔτη πρὶν ἢ ἐκραγῆ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἰς ἓν τῶν ἀνὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ταξειδίων αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν Μεσόγειον ἐμάστιζον οἱ Ἀλγερίνοι πειραταί, ἕνεκα δὲ τούτου τὰ πλοῖα δὲν ἦσαν τότε ἀπλῶς μόνον ἐμπορικά, ἀλλ' ἔφερον καὶ χαρακτηρὰ πολεμικόν. Καίτοι δὲ οἱ Σπετσιῶται διετέλουν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων, εἶχον παρ' αὐτῶν τὴν ἄδειαν νὰ ἔχουν τὰ πλοῖά των ἐξωπλισμένα· παρόμοιον προνόμιον παρεῖχεν ἡ Πύλη καὶ εἰς τοὺς Ἰνδραίους καὶ εἰς τοὺς Ψαριανούς· τούτο δὲ διότι ἐκ τῶν τριῶν νήσων Ἰδρᾶς, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν ἐστρατολόγει καὶ τὰ πληρώματα τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῆς.

Οἱ ἄνδρες λοιπὸν ἐκεῖνοι, καίτοι κατεγίνοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἐμπόριον, ἦσαν ὄχι μόνον θαλασσινοὶ ἔμπειροί, ἀλλὰ καὶ ἐξησκημένοι εἰς τὰ ὄπλα καὶ ἀτρόμητοι.

Ὁ Ἰωάννης Μπούμπουλης διέπλεε ποτε χάριν τῶν ἐμπορικῶν του ὑποθέσεων τὴν Μεσόγειον, ὅτε αἶφνης δύο πειρατικά πλοῖα ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ. Κατ' ἄλλους τὰ πλοῖα ἐκεῖνα δὲν ἦσαν πειρατικά, ἀλλὰ καταδρομικὰ γαλλικά, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἕνεκα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἡ Εὐρώπη ὅλη εὕρισκετο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν. Ἐξήτησαν λοιπὸν τὰ καταδρομικὰ ἐκεῖνα νὰ καταλάβουν τὸ πλοῖόν του, ἀλλ' ὁ γεννητὸς Μπούμπουλης ἀντίστη μετὰ τοῦ πληρώματός του καὶ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὰ τοιαύτας ζημίας, ὥστε τὰ ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσουν, ἐν τῇ συμπλοκῇ ὅμως ἔπεσε νεκρός. Μεθ' αὐτοῦ ἔφερε χάριν τῶν ὑποθέσεων του καὶ χρηματικὸν ποσὸν ἀνερχόμενον εἰς πεντακοσίας περίπου χιλιάδας σημερινῶν δραχμῶν. Οἱ ναῦται του τότε ἐκλέξαντες ἐκ τοῦ πληρώματός ἄλλον πλοίαρχον ἐπέστρεψαν εἰς Σπέτσας καὶ παρέδωκαν τὸν θασαυρὸν ἄθικτον εἰς τὴν χεῖραν του. Ἡ πράξις αὕτη τιμᾶ τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κρατοῦντα Ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἀποδεικνύει ἐναργῶς, ὅποιοι ἦσαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, ὅτινες ἐμελλόν μετ' ὀλίγον νὰ παρασκευάσουν εἰς τὸ ἔθνος μας τὴν ἐλευθερίαν.

Ἡ Βουβουλῖνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων τῆς· ὅτι δ' ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα, μαρτυρεῖ τὸ ὅτι ἀργότερον, ὅτε ἐξεργάγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, εἰς μὲν τῶν υἱῶν τῆς ἐφρονεύθη πολεμῶν εἰς τὸ Ἄργος, ἕτερος δὲ ἐπληρώθη ἐν Μονεμβασίᾳ, οὐδ' ἐπέδότη κατὰ τὴν χρεῖαν τῆς

ὡς βαθύπλοτος οἰκοδόσποινα εἰς βίον ἀργόν. Ἐχουσα φύσει νοῦν ἰσχυρόν διεχειρίζετο συνετῶς τὸν πλοῦτόν της, λαμβάνουσα συμμετοχὴν διὰ χρηματικῶν κεφαλαίων εἰς ἐμπορικὰ πλοῖα.

Ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα ὑποθέσεών της εἶχε μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔμαθεν ἐκεῖ, ὅτι ὀλίγοι τινὲς Ἕλληνες συνεσκέπτοντο πῶς νὰ ἐλευθερώσουν τὸ ἔθνος ἐκ τῶν Τούρκων· ὠθουμένη ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας της ἐζήτησε νὰ μνηθῆ παρ' αὐτῶν τὰ μυστικὰ σχέδια τῆς ἐταιρείας τῶν ἐκείνης, ἧτις ὠνομάζετο *Φιλική*. Ὅτε δ' ἐπανῆλθεν εἰς Σπέτσας, κατεσκεύασε μέγα διὰ τοὺς τότε καιροὺς πλοῖον, τὴν φρεγάτταν « Ἀγαμέμνονα » καὶ τρία ἄλλα μικρότερα, τοῦτο δὲ διότι ἐσκέπτετο, ὅτι ἤθελον χρησιμεύσει ταῦτα ἐν καιρῷ τῷ δέοντι.

Ὅτε κατὰ τὸ 1821 ἐξεργάγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὅπως τοὺς ἀπανταχοῦ διεσπαρμένους Ἕλληνας ἠλέκτρισεν ἡ εἰδήσις ἐκείνη, οὕτω καὶ τὴν Βουβουλίαν συνεκίνησε βαθύτατα· τότε ἡ ἔκτακτος ἐκείνη γυνὴ ἀπεφάσισεν ὄχι μόνον τὰ πλοῦτῃ της ὄλα νὰ προσφέρῃ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν της· διότι συνήνου ἐν τῇ καρδίᾳ της τὴν εὐαισθησίαν τῆς γυναικὸς μὲ τὴν τόλμην τῆς ἡρώιδος.

Ἡ ἐπανάστασις ἐξεργάγη τὸ πρῶτον ἐν Μολδαυίᾳ, ἀλλὰ τὸ γενναῖον ἐκεῖνο κίνημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἰψηλάντου κατέπιπεν πάραυτα οἱ Τούρκοι διὰ σφαγῶν· χιλιάδες πολλὰ Ἕλλήνων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Σμύρῃ, ἐν Ῥόδῳ, ἐν Κρήτῃ, ἐφρονεύθησαν τότε, ἀλλ' εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ θηριωδία τῶν Τούρκων ὑπερέβη πᾶσαν περιγραφὴν. Τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἀπηγγόνισαν ἐπίσης τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε', κρεμάσαντες αὐτὸν πρὸ τῆς πύλης τοῦ πατριαρχείου· κατόπιν δὲ παρέδωκαν τὸ πτώμα του εἰς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ἔριψαν αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ὅμως οἱ μεγαλόψυχοι ἄνδρες, οἵτινες συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ ἐλευθερώσουν τὸ ἔθνος μας ἐκ τῶν διωκτῶν του, δὲν ἀπέθαρρύνθησαν. Τῇ 25 Μαρτίου, ἡμέραν, τὴν ὑποίαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐορτάζομεν ἔκτοτε, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανὸς ὤψωσεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἀγίας Λαύρας τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀκριβῶς δὲ μετὰ 8 ἡμέρας πρώτη ἐκ τῶν νήσων αἱ Σπέτσαι ἔσπευσαν νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς τὸ ἥρωικόν ἐκεῖνο σύνθημα.

Ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως ἀνεπετάσθη ἐν Σπέτσαις τῇ 2 Ἀπριλίου διὰ τελετῆς ἐπιθλητικωτάτης καὶ διὰ κανονιστολισμῶν πολλῶν.

Ἦτο δὲ κυανόχρους καὶ ἔφερεν ἐπ' αὐτῆς τὰ ἐξῆς σύμβολα· εἰς τὸ μέσον ἡμισέληνον πρηγῆ καὶ ἄνωθεν αὐτῆς σταυρόν· δεξιόθεν ἄγκυραν ἔχουσαν ὄβρι περιτετυλιγμένον καὶ γλαῦκα πλησίον· ἀριστερόθεν δὲ λόγγην ὀρθίαν μὲ τῆς λέξεως Ἐλευθερία ἢ θάνατος.

Σημειωτέον, ὅτι αἱ Σπέτσαι δὲν ἐμελλον νὰ ἐκτεθοῦν χάριν τῆς ἰδίας των νήσου εἰς τοὺς καταδιωγμούς των Τούρκων· διότι, ἐνῶ εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς χώρας οἱ Τούρκοι ἐφέροντο ὡς ἀσπλαγχοὶ τύρανοι, εἰς τὰς τρεῖς ἐκείνας νήσους διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὑπολοὺς ἀνεφέραμεν, ὁ Ζυγὸς των ἦτο ἐλαφρότατος. Ἡ Πύλη παρεῖχεν εἰς αὐτὰς αὐτονομίαν, ἔφηνε δηλαδή αὐτὰς νὰ κυβερνῶνται ὑπὸ των ἰδίων των οἰκοκυραίων, μὴ ἐπεμβαίνουσα εἰς τὰ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως αὐτῶν. Ἀπαξ μόνον τοῦ ἔτους ἤρχετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπεσταλμένος τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐλάμβανε τὸν φόρον.

Ἐμελλον λοιπὸν νὰ πολεμήσουν χάριν των ἀδελφῶν των, ἀδελφῶν Ἑλλήνων χάριν τῆς μεγάλης πατρίδος.

Ἡ πρώτη νίκη των Ἑλληνικῶν ὀπλων ὑπῆρξεν ἡ ἐν Βαλτετοίῳ· τότε ἡ προσωρινῶς ἐν Πελοποννήσῳ ἐκλεχθεῖσα Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔστρεψε τὰς ἐνεργείας τῆς πρὸς τὸ Ἄργος, πρὸς τὴν Μονεμβασίαν καὶ πρὸς τὸ Ναύπλιον, τὸ ὑποῖον ὅμως ἕνεκα τοῦ ὀχυρωτάτου φρουρίου του ἰθεωρεῖτο ἀπόρητον.

Τὴν δεκάτην λοιπὸν Ἀπριλίου ἐξεκίνησαν ἐκ των Σπετσῶν ὀκτώ πλοῖα, ὅπως ἔλθουν εἰς βοήθειαν των πολιορκούντων τὸ Ναύπλιον, ἕτερα δ' ἑνδεκα ἀπέπλευσαν εἰς Μονεμβασίαν, διὰ ν' ἀποκλείσουν τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ Τούρκους καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἰς αὐτοὺς εἰσαγωγὴν τροφῶν. Εἰς ἐν των ὀκτῶ ἐκείνων πλοίων, ἐπὶ τοῦ «Ἀγαμέμνονος», ἐπέβαιναν ἡ Βουβουλῖνα, ὁ δὲ υἱὸς τῆς Ἰωάννης ἦτο ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ.

Ὁ μικρὸς στόλος ἀπεβιβάσθη πλησίον τῆς παλαιᾶς Λέρνης ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ναυπλίου, ἧτις καλεῖται Μύλοι Ναυπλίου· ἡ δὲ Βουβουλῖνα ἀνήλθε θριαμβευτικῶς μετὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Μπόττᾶσι εἰς Ἄργος ἔχουσα μεθ' αὐτῆς τοὺς υἱοὺς τῆς καὶ πολλοὺς ἰδικούς τῆς ὀπλοφόρους Σπετσιώτας. Ἐσπευσε δὲ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς Ἀργεῖους, ὅπως ἐπαναλάβουν τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, διότι οἱ στρατιῶται ἐκεῖνοι πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιχειρήσεως εἶχον ἀποδειλιάσει. Τοσαύτην δ' ἐντόπισιν ἐπροξένησεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἐμφάνισις τῆς γυναικὸς ἐκεῖνης.

ἣτις ἀφῆκε τὴν νῆσόν της, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μετ' αὐτῶν, ὥστε τὴν ὑπεδέχθησαν με τιμὰς ἀσυνήθεις εἰς γυναῖκα καὶ ἀπεκάλεσαν αὐτὴν ἅπαντες *Κυράν* των. Ἴδού πῶς περιγράφει τὴν Βουβουλῖναν ὁ ἐθνικός ἡμῶν ποιητὴς Ἀλέξανδρος Σούτσος:

Ἡ Βουβουλῖνα ἦτον ὄραϊα·
 Εἶχε τὰ βῆματα στιβαρά,
 Καὶ ὡς ἡ Ἄρτεμις κολοσσαία,
 Ἐπεριπάτει καὶ φοβερά.
 Μεγάλα εἶχεν ὄμματα Ἦρας
 Καὶ βλέμμα σπεῖρον γοργοῦς σπινθῆρας.
 Τὸ χρυσοκέντητον ἔνδυμά της
 Ζώνη συνέσφιγγεν ὄργυρᾶ,
 Καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὰ πλευρά της
 Σπάθην ἐκρέματο ἠχηρά.

Ὁ δὲ Σπετσιώτης Ὀρλάνδος, ὁ γνωρίσας αὐτὴν ἐκ τοῦ σύγγγυς καὶ ἰδὼν αὐτὴν κατὰ τὰς μάχας, λέγει περὶ αὐτῆς: «Ἡ Βουβουλῖνα ἦν ἠγυνή πολυτόλμος καὶ πολυπράγμων¹, εἰς οὐδὲν λογιζομένη οὔτε τὴν ἀσθένειαν τοῦ γένους της οὔτε τοὺς κατὰ θάλασσαν πλοῦς οὔτε τὰς κατὰ ξηρὰν ταλαιπωρίας»,

Καὶ δὲν ἠτύχησαν μὲν νὰ κυριεύσουν ἀμέσως τὸ Ναύπλιον, ὅπως ἐπόθουν οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι, οἵτινες περιεφρόνουν πάντα κίνδυνον, διὰ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸν ἀγῶνα, διὰ πολλοὺς λόγους: πρὸ πάντων ὅμως διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπεφασίσθη νὰ ἐνωθοῦν τὰ πλοῖα καὶ τῶν τριῶν νῆσων ἡμοῦ εἰς ἓνα στόλον, νὰ πλεύσουν δὲ εἰς διάφορα Ἑλληνικά μέρη, ὅπως ἐξεγείρουν τοὺς κατοίκους εἰς ἐπανάστασιν· ὁ ἀγὼν ἤθελε λάβει τοιοῦτοτρόπως μεγαλειτέραν ἔκτασιν καὶ θὰ ἠνάγκαζε τοὺς Τούρκους νὰ διασπασθοῦν. Οἱ Τούρκοι ἦσαν ἀκόμη ἰσχυροὶ πολὺ καὶ κατὰ ξηρὰν, διότι κατεῖχον πολλὰ ὄχυρά φρούρια. Ὅλα λοιπὸν τὰ πλοῖα τῆς Βουβουλῖνας καὶ τὰ ἰδιόκτητά της καὶ τὰ μετοχικὰ ἀπετέλεσα² καὶ αὐτὰ μέρος τοῦ στόλου καὶ διεκρίθησαν εἰς τὰ ἥρωικά κατορθώματα, τὰ ὅποια τόσας ἐνδόξους σελίδας κατέχουν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας.

1). Πολυπράγμων ὁ εἰς πολλὰ καὶ μεγάλα ἀσχολούμενος.

Ὁ στόλος ἐκεῖνος συνέκειτο ἐξ 176 πλοίων, ἐκ τῶν ὁποίων 92 ἦσαν Ὑδραϊκά, 44 Σπετσιωτικὰ καὶ 40 Ψαριανά, ναύαρχος δὲ αὐτοῦ ἦτο ὁ Ἀνδρέας Μικουλῆς· περὶ αὐτοῦ ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς ἀξιολογητόν. Πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου, ἦτο ἀπὸ τῆς νεότητός του ἐκδοτός εἰς τὴν μέθην· κρατῶν δὲ εἰς τὰς χειρὰς του τσιμπούκιον ἐκάπνιζεν ἀδιακόπως. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁμως ἐδέχθη νὰ γίνῃ ναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἔθραυσε τὸ τσιμπούκιόν του καὶ ἔχυσε τὰ ἐν τῷ ὑπογείῳ αὐτοῦ ἀποτεταμιευμένα βραρέλια τοῦ οἴνου καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος οὐδὲ ἅπαξ ἐκάπνισε. Τοῦτο εἶναι μίᾳ περισσotτέρα μαρτυρία, πόσον ἠγάπων οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τὴν πατρίδα καὶ μὲ ποῖον ζῆλον καὶ ἀποφασιστικότητά ἐπολέμησαν ὑπὲρ αὐτῆς!

Ἄλλ' οὐδ' ἡ Βουβουλῖνα ὑστέρησεν εἰς τὸν ἀγῶνα· ἠγωνίσθη ἀνδρείως καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ παντοῦ, ὅπου ἡ παρουσία τῆς ἦτο ἀναγκασία εἰς τὰ στρατόπεδα, ἔσπευδε μὲ ἀρυσίωσιν, ἀψηφούσα πάντα κίνδυνον καὶ προτρέπουσα διὰ τοῦ παραδείγματός της τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν μάχην. «Διατρέχουσα, γράφει ὁ Ὀρλάνδος εἰς τὰ *Νησιώτικα* του, μετὰ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, μετὰ τοῦ Πλαπούτα καὶ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Πελοποννήσου τὰ κατὰ τῆς Τριπόλεως Ἑλληνικὰ στρατόπεδα καὶ χορηγοῦσα ἐν ἀνάγκῃ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια ἐξ ἰδίων κατηνάλωσεν ὑπὲρ πατρίδος ὅλον αὐτῆς τὸν πλοῦτον· οὔτε πανταχοῦ οὔτε καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς ἀναφαίνονται ἐν ταῖς ἱπανοστάσεσι γυναῖκες τοιοῦτον ἔκτακτον ἔχουσαι χαρακτηρὰ καὶ ἄξια νὰ κινήσωσι τὸν θαυμασμόν τοῦ κόσμου».

Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ἐγίνε κατὰ τὴν 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 1821, ἡ δὲ Βουβουλῖνα, πάνοπλος, ἔλαθε καὶ αὐτὴ μέρος εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ἐκείνην ἔφοδον· εἰσῆλθε νικήτρια μετὰ τῶν λοιπῶν ὀπλαρχηγῶν, ἀλλὰ τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως ἐπηκολούθησεν ἐπὶ ἡμέρας σφαγὴ γενικὴ τῶν Τούρκων. Ἡ Βουβουλῖνα ἐλθούσα τότε εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου ἐκρατοῦντο αἰχμάλωτοι, ὁ Κιαμῆλ-μπεης, ὁ Καϊμακάμης, ὁ Κερχαγιά-μπεης· τοῦ Χουρσίτου καὶ πολλὰ τῶν ἐπισήμων Ὀθωμανίδων, παρηγόρησεν αὐτοὺς διὰ λόγων, τοὺς ὁπίους γυνὴ μόνον γνωρίζει νὰ εἴπῃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς της, ὅταν

* Σημείωσις. Ὁ γραμματεὺς.

είναι οὔτοι δυστυχεῖς· πρὸς τὰς γυναῖκας πρὸ πάντων ἐφέβηθη εὐεργετικώτατα· ἔμεινε μετ' αὐτῶν ὡς φρουρὸς προφυλάττουσα αὐτὰς ἀπὸ τὰς σφαγὰς καὶ τὰς πυρκαϊὰς· διότι οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἐν τῇ μίθῃ τῆς νίκης λεηλατοῦντες τὰς τουρκικὰς οἰκίας, ἔθετον παντοῦ πῦρ. Ἡ πρόνοια αὕτη τῆς Βουβουλῖνας ἀπέβη ὠφελιμωτάτη μετὰ ταῦτα εἰς τὸ ἔθνος, διότι οἱ ἐπίσημοι ἐκεῖνοι αἰχμαλῶτοι ἀντηλλάγησαν διὰ πλουσιωτάτων λύτρων καὶ τὰ χρήματα ἐχρησίμευσαν πρὸς συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος.

Μετ' ὀλίγον ὁμως συμφοραὶ δειναὶ ἐνέσκηψαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ὁ Δράμαλης, ἀφοῦ κατέκαυσεν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα τὰς Θήβας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ στρατοῦ ἐκ τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἵππικῶν καὶ πολλῶν τηλεβόλων· κυριεύσας δὲ τὸν Ἀκροκόρινθον ὤρμησεν εἰς τὴν Ἀργολίδα καὶ διέλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου. Ἡ στιγμή ἦτο κρίσιμωτάτη· ἡ ἐπανάστασις ἐκινδύνευε νὰ πνιγῇ καὶ παραδοθῇ τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων. καὶ εἰς τὴν ἐξόντωσιν. Ἀλλὰ τὸ θάρρος ὀλίγων ἀφωσιωμένων ἀνδρῶν ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα· ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ οἱ Μαυρομιχάλοι συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ἀχυρώθησαν εἰς τοὺς Μύλους καὶ κατέλαβον τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἄργους· προσεπάθουν οὕτω νὰ κρατοῦν ἀπησχολημένοι ἐκεῖ ἐναντίον τῶν τὸν ἐχθρόν, διὰ νὰ δώσουν καιρὸν εἰς τὸν Κολοκοτρώνη νὰ συλλέξῃ στρατὸν καὶ ἐπιπέσῃ αἰφνιδίως κατὰ τοῦ Δράμαλη. Ἦσαν ὀλίγοι μόνον ἑκατοντάδες οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἀντέστησαν κατὰ τῶν χιλιάδων τοῦ Δράμαλη μετὰ θάρρους καὶ ἀποφασιστικότητος· μεταξύ δὲ τῶν ὀλίγων ἐκείνων ἦτο καὶ ἡ Βουβουλῖνα· ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν ἐπαπειλοῦντα τὴν πατρίδα μέγαν ὄλεθρον ἐδιπλασίαζε τὴν τόλμην της, ἀλλ' ἐφρονεῦθη τότε καὶ ὁ υἱὸς της πρὸ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Ἄργους· ἡ δὲ ἡρωικὴ γυνὴ ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς θλίψεώς της ἔμελλε νὰ βίβη ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ συναποθάνῃ μετὰ τοῦ τέκνου της· ἡ συναίσθησις ὁμως, ὅτι ἦτο ἀναγκαῖα κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας ἡμέρας, τὴν ἀνεχαίτισεν. Οἱ στρατιῶται ἦσαν ὀλίγοι καὶ εἶχον ἀνάγκην τῶν ἐνθαρρύνσεών της· ἀντὶ λοιπὸν νὰ παραδοθῇ ὡς γυνὴ εἰς θρήνους ἀνωφελεῖς ἐξηκολούθησε μαχομένη. Τὴν Βουβουλῖναν ἐχαρκτηρίζεν, ἐκτὸς τῆς ἀνδρείας της, καὶ ἡ ἀκλόνητος ἐκείνη εἰς τὸν Θεὸν πίστις, ἣτις βοηθεῖ νὰ ὑπομείνῃ τις τὰς συμφορὰς μὲ ὑποταγὴν καὶ μὲ γαλήνην.

νης, οί νέοι κύριοι τοῦ Παλαμῆδιου ὑψώσαντες τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ἰκανονισθόλησαν φωνάζοντες «καὶ τοῦ χρόνου, ἀγάδες, τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου.»

Ἐν τούτῳ ἡ ἐν Δερβενακίαις Κολοκοτρώνης, ἀκούσας τὸν κανονιστικόν, ἔστρεψεν ἔριππος εἰς Ναύπλιον καθ' ὅδον ἀπήνησε πεζὸν φέροντα τὴν εἶδησιν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον ὑπὸ τὸν κράτον τῶν κανονίων καὶ διέταξεν ἀμέσως καὶ ἔστρεψαν πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἀκροναυπλίαν πολλὰ κανόνια· ἔστειλε δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει Τούρκους διαταγὴν ἀπειλητικὴν νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἀκροναυπλίαν ἐντὸς τριῶν ὥρων, καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὰς τρεῖς ὥρας δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν, ἤρχισε νὰ κανονισθῇ· ἀλλ' ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν Τούρκων καὶ τῇ μεσιτείᾳ τῶν διαμενοντῶν ἐν Ναυπλίῳ μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς, ἔστερεξε νὰ συμβιβασθῇ καὶ οὕτω, παύσαντος τοῦ κανονιστικοῦ, ἀνέβησαν εἰς τὸ Παλαμῆδι οἱ ἐντόπιοι μπέηδες καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐντὸς τοῦ Ναυπλίου Ἀλθανῶν ἐπὶ συμβιβασμῷ. «Σὰς χαρίζομεν, τοῖς εἶπεν ὁ Κολοκοτρώνης, τὴν ζωὴν καὶ σὰς ἀρήνομεν καὶ ἀπὸ δύο ἐνδυμασίας· σὰς δίδομεν καὶ Ἑλληνικὰ πλοῖα εἰς μετακίμισιν· σὰς καὶ σὰς τρέφομεν ἕως οὗ κατευδοθῆτε ὅπου θέλετε». — «Ἡμεῖς, ἀπεκρίθη ὁ ἀρχηγὸς Ἀλθανός δὲν δίδομεν τάρματα, θὰ πολεμήσωμεν ὅσῳ νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ μας, θὰ καύσωμεν τὴν χώραν καὶ δὲν θ' ἀρήσωμεν πέτραν σὲ πέτραν».

Καύσατέ τιν, ἐκνέλαθεν ἀποτόμως ὁ Κολοκοτρώνης, ἀλλὰ νὰ ἤξεύρητε, ὅτι θὰ καῖτε καὶ σείτε»· ἀλλ' οἱ μπέηδες ἔπαυσαν τὴν ἀναφυσῆσαν λογοτριβὴν, συγκατετέθησαν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς χάριν, ὡς εἶπον, τῶν γυναικῶν καὶ παιδιῶν, κατέθησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ὑπέγραψαν ὅλοι τὴν σύμβασιν· ἀφοῦ συνυπεγράφη καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἔστειλαν οἱ Τούρκοι πρὸς αὐτοὺς τὰς κλεῖς τῶν φρουρίων. Οἱ Ἕλληνες παρέλαβον τὰ κάτω φρούρια καὶ διώρισάν τινες εἰς σύνταξιν καὶ ἀπόθεσιν ἐν δύο τζαμίαις, ἐπὶ καταγραφῇ τῶν πραγμάτων τῶν Τούρκων. Φόβος μέγας ἐπεκράτει μὴ ἐπάθαιναν οἱ Ναυπλιεῖς ὅσα ἔπαθον οἱ συνάδελφοί των ἐν Νεοκάστρῳ, ἐν Κορίνθῳ καὶ ἐν Ἀθήναις. Ὁ Κολοκοτρώνης, μὴ θέλων νὰ συμβῆ τιοιοῦτόν τι, μηδὲ νὰ διαρπαγῇ ἢ περιουσίαι, ἔλειπεν ἔξω τῆς πύλης τοῦ φρουρίου τοὺς σφύρουντας ἐπὶ λαφυραγωγίᾳ στρατιώτας· ἀλλ' οὗτοι ἠπειλήσαν νὰ εἰσέλθωσι διὰ τῆς βίρας, νὰ σφάζωσι τοὺς Τούρκους καὶ νὰ διαρπάσωσι τὰ ὑπάρχοντά

των δι' ὅσα ἀναβολὴ ἀπόπλου ἦτο ἐπικίνδυνος. Καλῆ τύχῃ κατέπλευσε τὴν 12 Δεκεμβρίου εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυπλίου ὁ Χαμιλτὼν ἐπὶ τῆς Καμβρίας καὶ παρέλαβε συναινέσει τῶν Ἑλλήνων 400, παρέλαβον καὶ τοὺς λοιποὺς τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Μιαούλη ἐπὶ μισθῷ ἑκατὸν δέκα χιλιάδων γροσίων πληρωθέντων ἐκ τῶν λαφύρων, καὶ οὕτως ἀπεβίβασαν τοὺς αἰχμαλώτους ὁ μὲν Χαμιλτὼν εἰς Σμύρνην, ὁ δὲ Μιαούλης εἰς Κουσάντασι, ἀλλ' ὅλους τόσῳ κακῶς ἔχοντας διὰ τὴν ἐπὶ τῆς πολιορκίας πείναν, τὴν λοιμικὴν καὶ τὴν κακοπάθειαν, ὥστε 67 ἀπέθικον ἐπὶ μόνῃς τῆς Καμβρίας κατὰ τὸν διάπλουον παραταθίεντα ἐξ αἰτίας ἐπισυμβάσης τρικυμίας· ἀπέθικον δὲ τινες αὐτῶν φαγόντες διὰ μιᾶς κατὰ κόρον· ἐμολύθη καὶ τὸ πλήρωμα τῆς φρεγάτας· μόνον ὡς αἰχμαλῶται ἐκρατήθησαν ἐν Ναυπλίῳ ὁ πρόην φρουράρχος Σελήμ-πασας καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλῆς, ὡς μὴ θελήσαντες νὰ ὑπογράψωσι τὴν συνθήκην· ἀλλ' ὄχι μόνον δὲν ἠνωχλήθησαν οὐδ' αὐτοὶ οὐδ' οἱ περὶ αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον ἐπεριποιήθησαν τροφδοτούμενοι πλουσιοπαρόχως καὶ ζῶντες ἐν ἀνέσει μέχρις οὗ ἀπελύθησαν».

Ἐξακολούθησις τῆς Βουβουλίνας.

Ἡ Βουβουλίνα ἔλαβε μέρος καὶ εἰς ἄλλας μάχας· μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν νῆσόν της καὶ ἐζῆσε βίον μετριόφρονα, περικυκλωμένη ὑπὸ τῶν τέκνων καὶ τῶν ἐγγόνων της. Δὲν εἶχε μὲν τὰ πλοῦτή της, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ της ἔφερε θησαυρὸν ἄλλον ἀνεκτίμητον, τὴν συναίσθησιν, ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος της. Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριας, ἵνα τιμήσῃ τὴν ἥρωικὴν γυναῖκα, ἠγόρασε τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν αὐτὴ κατὰ τὸν ἀγῶνα· καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἀπένειμεν ἐπίσης τιμὰς εἰς τὴν μνήμην τῆς Σπετασιώτιδος ὀπλαρχηγοῦ¹. Ἀργότερον δὲ, ἵνα μείνῃ ἀληθυσμένη καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς τὸ ὄνομά της, ἐν ἑκ τῶν πλοίων τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ μὲς ὀνομάσθη Βουβουλίνα.

1) Ἦτο Ἄγγλος ναύαρχος.

2) Ὅταν ἡ Βασίλισσα Ἀμαλία ἦλθε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Βουβουλίνα εἶχε πλέον ἀποθάνει.

Μία ἰδὸς ἐπίσης ἐν Ἀθήναις καὶ ἑτέρα ἐν Πειραιεῖ φέρει τὸ ὄνομά της·
 εἰς τὸ ἐθνολογικὸν μας μουσεῖον διατηρεῖται ἡ εἰκὼν τῆς Βουβου-
 λίνης. Ἡ ἡρώς παρίσταται ἐντὸς λέμβου μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιθλητι-
 κωτάτης· κρατεῖ δὲ εἰς χειρὰς της τηλεσκόπιον καὶ καταπτέυει δι' αὐτοῦ
 τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου.

Ἡ καλλονὴ τῆς γυναικὸς καὶ ἡ λαμπρότης, διὰ τῆς ὑποίας ἀρί-
 σκεται συνήθως νὰ περιβάλλῃ ἑαυτὴν, λησμονεῖται καὶ παρέργεται
 διὰ τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν πράξεων, τὰς ὑποίας κα-
 ταλείπει, μένει ἀνεξάλειπτος. Δεκάδες ἐτῶν παρῆλθον, ἀφ' ὅτου ἡ Βου-
 βουλῖνα ἀπέθανε· ταπεινὸς τάφος καλύπτει νῦν τὰ ὅσπια της, ἀλλὰ τὸ
 ὄνομά της ζῆ πάντοτε εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων, διότι εἶναι ἀρ-
 ρήκτως συνδεδεμένον μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους μας.

Τὰ κατὰ τοῦ Δράμαλι κατορθώματα καὶ ἡ Βουβουλῖνα ὡς ὄπλαρχηγός.

(Ἐκ τῆς Τουρκομάχου Ἑλλάδος Ἀλεξάνδρου Σούτσου)

Ἐκεῖθεν φέρει μακρὸν τῆς μάχης
 Ὁ Ἕλλην στρατάρχος τὸν δαυλὸν
 Καὶ περιέρχεται τοὺς ἀστάχους
 Καὶ τὰ βοσκήματα πυρπολῶν.
 Καεὶ καλύβας καὶ ἀποθήκας
 Καὶ κράζει, Ῥώσσε, οὕτως ἐνίκας
 Τὸν δορικιότορα τῆς γῆς Γάλλον,
 Ὅταν ὀπίσω κ' ἐμπρὸς αὐτοῦ
 Τὰς πόλεις ἔκαιες αὐτὸν βάλλων
 Ἐν μέσῳ πείνης καὶ παγετοῦ¹.
 Τὰ πρὸς τὴν Γρίπολιν ὄχυρῶνει,
 Τὰ πρὸς τὰς Πάτρας ὀμοῦ στενά,
 Κ' ἐνῶ τὸ Ἄργος ὁ Τοῦρκος ζῶνει,
 Ὁ Τοῦρκος ζώνεται εἰς βουνά.

1) Ἐννοεῖ τὸν μέγαν Ναπολέοντα, τοῦ ὁποίου τὰ στρατεύματα καὶ ἐβλήθη-
 σαν εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ παγετοῦ, διότι οἱ Ῥῶσσοι ἔκαιον
 τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔμελλον νὰ κατασκηνώσων οἱ Γάλλοι. Ἐλλήνα δὲ
 στρατάρχον ἔννοεῖ τὸν Κολοκοτρώνην.

Εἰς τὴν σημαίαν του ἐν τοσοῦτω
 Στρατὸς ἀνδρείος ἐσυγκεντροῦτο·
 Καὶ πρῶτος ἔφερεν ὁ Γενναῖος
 Τρεῖς διλοχίας Καρυτνῶν,
 Ὅστις καὶ σῶμα ἔχων Τυδέως¹
 Φόβητρον ἦτον Ὀθωμανῶν.

Ἦλθε Πλαπούτας μετὰ χιλίων
 Οπισθοκόμης καὶ νεαρός,
 Καὶ τοῦ στρατάρχου αὐτοῦ βραχίων
 Μεγαλοσπάθης καὶ στιβαρός.
 Φέροντες ἦλθον παῖδας Γυθείου,
 Οἰτύλου, Ἐλους καὶ Ἀχιλλεῖου
 Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης²,
 Ὅστις μαρτύρων ἔχυνε φῶς,
 Καὶ ὁ Ἀντώνιος τῆς μεγάλης
 Οἰκίας ἐνδοξος ἀδελφός.
 Ὁ Χατζηχρῖστος ἔφερε γαύρους
 Διακοσίους Θρακας ἱππεῖς,
 Δορατοφόρους ἵπποκενταύρους
 Καὶ ταχύτερους τῆς ἀστραπῆς.
 Λόχον ὠδήγει μεγαλοσκίων
 Ἡ Βουβουλῖνα Τιπαρινῶν³
 Καὶ Κεφαλλῆνας φίλους τοῦ Γένους,
 Ἐχθροὺς Ἀγγλίας τῆς μισητῆς⁴,
 Πεντακοσίους ἀνδρειωμένους
 Τῆς Λάλας ἦγεν ὁ νικητής.

1). Τυδεύς, μαχητὴς μικρὸς τὸ ἀνάστημα, ἀλλὰ φεβερὸς· ἔζη ἐπὶ τῶν πολέμων τῶν Ἐπιδὸς ἐπὶ Θήβας.

2). Ἐφρονεῦθη κατὰ τὸν πόλεμον.

3). Τιπάρειος ὠνομάζοντο τὸ πάλαι αἱ Σπέτσαι· ἀργότερον ὠνομάσθησαν καὶ Πιτυοῦσαι, διότι ὑπῆρχον εἰς αὐτὰς πολλαὶ πίτυες (πεῦκοι).

4). Ἡ Ἀγγλία ἦτο μισητὴ ὑπὸ τῶν Κεφαλλήνων, διότι αἱ Ἴόνιοι νῆσοι διετέλουν τότε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς.

Ἡ Βουβουλῖνα τότε κινεῖται,
 Τότε φωνάζει πρώτη αὐτή·
 «Πῶς δὲν ὀρμάτε, τί καρτερεῖτε,
 Τόσοι στρατάρχοι, τόσοι στρατοί;
 Γυναῖκες εἰσθε; Ἄλλὰ τί λέγω;
 Μὴ τὰς γυναῖκας ἀδίκως ψέγω,
 Βρέφος ἐκεῖναι εἰς τὴν μασχάλην.
 Σπάθην εἰς μίαν χεῖρα γοργὴν
 Καὶ καρυόφυλλον εἰς τὴν ἄλλην,
 Πετώσι πρῶται εἰς τὴν σφαιγὴν.
 » Τί περιμένετε τόσοι λόχοι;
 Τάγματα τόσα εἰς τὰς σκηνὰς; . .
 Τοῦρκοι τοῦ Ἄργου, ἀκούσατέ με!
 Καὶ σύ, πασσᾶ των Δράμαλη, τρέμε!
 Αὐτὰ τὰ φύλλα πρὶν μαρανθῶσιν,
 Αὐτὰ πρὶν πέσωσι τῶν δρυμῶν,
 Αὐτῶν τῶν φύλλων θέλουν τὴν πτῶσιν
 Οἱ Τοῦρκοι πάθει ἔμπροσ ἡμῶν.
 » Τὰ κλεῖθρα φέρε με τῆς Μεθώνης
 Καὶ τῆς Ναυπλίας καὶ τῶν Πατρῶν
 Καὶ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Κορώνης
 Καὶ μὴν ἐπάνω σπεύρης πετρῶν!
 Τὴν Πελοπόννησον ὄχι ὅλην.
 Ἄλλ' οὔτε μίαν μικρὰν τῆς πόλιν
 Θέλει βραχίων κατακρατήσει
 Ἐλαφοκάρδου Ὀθωμανοῦ,
 Καθὼς δὲν θέλει θνητὸς ἐγγίσει
 Ἄστρον τοῦ λάμποντος οὐρανοῦ.
 » Ἐντὸς ἐρήμου χθὲς ἤμουν τόπου·
 Ἦστραψαν αἰφνης οἱ οὐρανοί,
 Ὡς τὸ πανάχραντον Βῆμα, ὅπου
 Λαμπάδες καίονται καὶ φανοί.
 Λιδάνου μ' ἔθελεξεν εὐωδία·
 Ὀργάνου μ' ἔτερψε μελωδία·

Ἐκράτουν ἄγγελοι λευκὰ κρίνα
 Ψάλλοντες χίλια Ὠσαννά !
 Κ' ἐγείρου μ' ἔκραξαν, Βουβουλίνα !
 Ἡ Θεοτόκος ἔμπρός σου, νά !
 » Πρόσωπον, σῶμα, ἥως ἦτον ὄλη,
 Φῶς καὶ ὁ θεῖος αὐτῆς χιτών,
 Καὶ εἰς τὸν ἕνα ἠλιοβόλει
 Κόλπον τῆς βρέφους ἀγαπητόν.
 Τρέξε, μὲ εἶπε, καὶ μὴ βραδύνης !
 Τρέξε τοὺς Ἑλλήνας νὰ θαρρύνῃς !
 Πρὶν ἢ στρογγύλη αὐτὴ σελήνη
 Γενῆ λεπτότοχος καὶ σβυσθηῖ,
 Ἐντὸς τοῦ Ἄργους, καθὼς ἐκείνη,
 Θέλουν οἱ Τοῦρκοι ἀφανισθῆ.
 » Ἐφυγεν ἄνω ἡ Παναγία
 Χύνουσα κάτω ἥως ἰλαρόν·
 Ἑλλήνες, θάρρος καὶ ἀφοβία !
 Τοῦτο τὸ ἔδαφος ἱερόν,
 Καὶ προστατεύουν αὐτὸν τὸν τόπον
 Χοροὶ ἀγγέλων, φυλαὶ ἀνθρώπων !
 Ἐντὸς τοῦ Ἄργους. Ἑλλήνες, πλέον !»
 Εἶπεν ἐκείνη, καὶ ὁ στρατὸς
 Τὴν ἠκολούθει πόλεμον πνέων
 Κ' ἐντὸς τοῦ Ἄργους, κράζων, ἐντὸς !
 Ἡ Βουβουλίνα ἦτον ὠραία·
 Εἶχε τὰ βήματα στιβάρα,
 Καὶ ὡς ἡ Ἄρτεμις κολοσσαία
 Ἐπεριπάτει καὶ φοβερά.
 Μεγάλα εἶχεν ὄμματα Ἥρας
 Καὶ βλέμμα σπεῖρον γοργοὺς σπινθῆρας·
 Τὸ χρυσοκέντητον ἔνδυμά τῆς
 Ζώνη συνέσφιγγεν ἀργυρᾶ
 Καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὰ πλευρά τῆς
 Σπάθη ἐκρέματο ἠχηρά.

Ὁ Θάνατος τοῦ Παπαφλέσα.

Ὁ Σουλτάνος ἀπελπισθεὶς, ὅτι ἤθελε νικήσει τοὺς Ἕλληνας, ὑπεσχέθη εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν, τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, ὅτι, ἐὰν κατόρθωνε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἤθελε δώσει εἰς αὐτὸν τὴν Πελοπόννησον. Ὁ δὲ Μεχμέτ Ἀλῆς, ὁ φοβερός ἐκεῖνος στρατηγός, ὅστις ἄλλοτε εἶχε νικήσει τὰς στρατιάς τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀπειλήσει καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀπέστειλε κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ στόλον μέγαν καὶ στρατὸν πολυάριθμον τοῦ στρατοῦ ἐκεῖνου τὴν ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ Ἰμβραήμ πασᾶς, υἱὸς τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ καὶ ἑμπειρότατος ἐπίσης στρατηγός. Οὗτος ἀποβιβαθεὶς εἰς Πύλον, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν αὐτήν, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον φέρων πανταχοῦ τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. Διηθύνετο δὲ κατὰ τῆς Κυπαρισσίας, ὅτε πρὸ αὐτῆς, ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς θέσεως Μανιάκι, συνήντησε τὸν ἀρχιμανδρίτην Γρηγόριον Δικαῖον, τὸν ἐπιλεγόμενον Παπαφλέσαν. Ἐστρατοπέδευεν ἐκεῖ ἐπὶ κεφαλῆς 600 μαχητῶν οἱ μαχηταὶ ἐκεῖνοι ἀντέστησαν εἰς τὰ πολυάριθμα πεζικὰ καὶ ἵππικὰ στρατεύματα τοῦ Ἰμβραήμ ἡρωικώτατα. Ἐπὶ ἑνέα ὄλας ὥρας ἐμάχοντο ἀδιακόπως, προξενούντες ζημίαις ἀνυπολογίστους εἰς τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπεσον ὅλοι ἐνδόξως.

Τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Παπαφλέσα καὶ τὸν θαυμασμόν, τὸν ὑποῖον ἠσθάνθη ὁ Ἰμβραήμ πρὸς τὸν ἥρωα ἐκεῖνον, ὅταν εἶδεν αὐτὸν νεκρόν, περιγράφει τὸ κάτωθι ὡραιότατον διήγημα τοῦ κυρίου Μητσάκη.

Τὸ διήγημα.¹

Εἰς τὸ Μανιάκι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν τοὺς ἐχαίρετισεν ὀρθίους ὄλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς τῶν φουστάνελλας, ἐχαίδευσε τὰς μαύρας κόμας τῶν, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογεροὺς τῶν ὀφθαλμοῦς, κατωπτρίσθη εἰς τὸν γάλυθα τῶν σπαθῶν τῶν, ἐχρῦσσε τῶν ἀρμάτων τῶν τὰς λαβὰς.

Καὶ τώρα, δῶν ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος, νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ γῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ-ἀργὰ ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὄμμα, ὑπερ σθῆνον θέλει

1) Ἐκ τῶν «Ἑλλ. διηγημάτων» Γ. Κασδῆνη.

ἀκόμη νὰ βίβη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους. Ὅλην τὴν ἡμέραν ζῆται καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, κατήσχυναν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων, ἐχλεύασαν τὴν ὕμνην τῆς βομφαίας καὶ τῆς λόγγης τὴν βίαν. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπειρὶ τῆς ἐσώθη μέσα εἰς τὰς παλάσκας των, ἀφοῦ ἐραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάρνα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσον χαμαί, ἄψυχοι καὶ ἠττημένοι ὄχι. Κ' ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσας, πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἔξαπλωμένος μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τριῖμα, αἰμοστάζον μὲ σφικτὰ τὰ δάκτυλα, ἐν σπασμῶ, ἔρωτος καὶ λύσσης. Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῶ ἔππων καὶ κλαγγῇ ζιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῶ τὰ μπαϊράκια του, ἀναπεπταμένα, φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας, καὶ τὰ μισοφέγγαρα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὀρίζοντος τῆς δύσεως. Μυρμηκιά, ἀνά τὴν πεδιάδα καὶ τὰ πρανή, ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του. Ἐπὶ τῆς ὕψους ἐκ τοῦ λύθρου γῆς οἱ Ἀραβες βαδίζουν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλόγων τὰ πέταλα γλιστροῦν. Ἄλλ' ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀνεπιόστῳ νίκῃ εἶναι τόση, τόση εἶναι ἢ μετὰ τὸν φόβον ἠδονή, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν βάλαν. Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄρην τοῦ λόφου· ἀνέβη κ' ἐπ' αὐτῆς, ἐστάθη, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκύτταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαϊμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλω τοὺς πεσόντας.

Καὶ μ' ἀνοιχτόν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτόν, ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των καὶ τοὺς βραχιονιάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ὄψιν του ὡς νέφος τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, ἀδιόρατος παλμός συσπᾷ τὰ χεῖλη του.

— Κριῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες !

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσάν νὰ μὴ πιστεῦη πῶς ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες, ὅτι κοίτονται ἀναίσθητοι, καὶ δὲν κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ζυπνήσουν πάλιν φοβερῶτεροι, πῶς καὶ ὁ ἴδιος θάνατος ὑπῆρξεν ἰσχυρότερος αὐτῶν.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσας ;

Οἱ ὀδηγοὶ τοῦ ἔσπευσαν, προσέδραμον, ἔδειξαν τὸ πτώμα, λάσιον, διάδροχον, περιρροόμενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, κατερρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τοῦ καπνοῦ.

— Σηκῶστέ τον, μωρέ! πάρτε τον!... πάρτε τον! πλύντε τον!... πλύντε τὸ παλληκάρι!...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐβάδισαν διευθυνομένοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρώτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς ἀσβόλης τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ ἰχώρος, τὸν ἐσπόγγισαν, διηυθέτησαν τὰ ξεσχισμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω φέροντές τον.

— Στῆστέ τον ἐκεῖ ἀποκάτω!

Οἱ ἄνδρες, κρατοῦντες ἐκατέρωθεν αὐτόν, ὤδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ῥίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούθησαν, τὸν ἐστερέωσαν ἐπὶ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ἰσορρόπησαν, ὡσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸ πτώμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ῥάχιν, τὸν θώρακα προτεταμένον καὶ κρεμάμενα τὰ χεῖρα μὲ ἀνακόσπαστον τὸ τμήμα τοῦ σπασμένου χαντζαριοῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμβραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ προβλέπει σιγῆλὸς ἐπὶ μακρὸν τὸ ἄπνον πτώμα τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἱματόχρους, ὡσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ λύθρου τοῦ χυθέντος κατὰ τὴν μάχην, ὑπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, οὔτινες ἀνέφρισσαν, πενθίμως φιλεῖ παρατεταμένον οἴλημα τὸν ὄρθιον νεκρὸν.

Ἐποχαιρετισμὸς μας εἰς τὸν Μισούλιν ἀποθανόντα

(Παναγιώτου Σούτου).

Δὲν ἀπέθανεν, ὀπότε, ἔκαιεν εἰς τὴν Μεθώνην

Ἐνα στόλον μετὰ κρότου

Καὶ δὲν ἔλαβε τὴν τέφραν τῆς πυρᾶς λευκὴν σινδόνην,

Ὄυδ' ὡς ξυλοκράββατόν του στέλεχος ἐνὸς δικρότου.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἔσχατην ὥραν πόσῃν ἔδειξεν ἀνδρείαν!

Πρὸς τὸν θάνατον ἐστράφη,

Καὶ τοῦ Χάρωνος τὸ πλοῖον εἶδε μ' ὄσῃν ἀφοβίαν

Ἐβλεπεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐχθρῶν τὰ πυκνὰ σκάφη.

Τὸν ἀγαπητὸν μονάρχη, εἰς τὰ ἔσχατά του πλέον,

Μὲ καρδίας εἶδε πόνον,

Τοὺς υἱοὺς του καὶ τὸ ἔθνος τοῦ εὐόστησεν ἐκπνέων,

Καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν χεῖρα, ἥμις ἔπλασε τὸν θρόνον.

Εἰς τὰς Πάτρας, ὅταν πρώτῃν ναυμαχίαν ἐπεχείρει

Φοβερὰν ἐκ τοῦ συσιάδην,

Καὶ μετέβαλλον αἱ βόμβαι τοῦ πολεμικοῦ Ταχίρη

Τὴν ἀγρὴν εἰς νύκτα μαύρην καὶ τὸν οὐρανὸν εἰς Ἄδην,

Ἀντεσιάθη αὐτὸς μόνος καὶ μ' ἔν σκάφος εἰς τρεῖς στόλους

Κ' εἰς διυλὰς φωνὰς μὴ κλίνων,

Καὶ μὲ χάλκινον τρομπόνι ἀπειλῶν τοὺς φίλους ὄλους

Καὶ μὲ χεῖρα ῥωμαλέαν τὸ πηδάλιον εὐθύνων.

Τώρα κεῖτοι... γεγραμμένα πόσοι ἡμιθέου πράξεις

Εἰς τὸ μέγα μέτωπόν του.

ὦ ἐχθρέ! χωρὶς νὰ τρέμῃς, τώρα μόνον νὰ κυτιάξῃς,

Τώρα μόνον κατὰ προῶτον δύνασαι τὸ πρόσωπόν του!

Ἐπεσε, ὦ προῶτε στυλε τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος,

Καὶ ὁ θάνατος ἀρπάξει

Ἐνα ἕνα τοὺς προμάχους τῆς παιρίδος μας ἀπόνως,

Καὶ ἡ δόξα μένι χήρα καὶ ὁ ξένος τὸ καγχάζει.

Θάπτεσαι εἰς τὴν ἀκτὴν μας, ἔς τὸ τεθρονημένον μνημῆμα

Τοῦ λαμπροῦ Θεμιστοκλέους,

Κ' ἡ σκιά σου θέλει βλέπει μὲ χαρὰν τὸ λευκὸν κῆμα,

Στάδιον τοῦ ἰδικοῦ σου καὶ τοῦ ἰδικοῦ του κλέους.

Γλύφετε εἰς τὸ μνημεῖον ποῦ θὰ κρούσῃ τὰ ὀσιᾶ του,

Ἐχθρικά ἑκατὸν πλοῖα,

Εἰς τὴν πρύμνην του δεμένα καὶ μὲ τὴν σημαίαν κάτω,

Κ' εἰς τοὺς πόδας του ἄς κλαίουν καὶ ἡ Ἀφρικὴ καὶ Ἀσία.

Καταύσκε και Μιαούλη! πρωτοί και οί δύο ζῶντες

Ἐς τήν μεγαλοργίαν εἶσθε·

Και εἰς μίαν παραλίην σήμερον ἀποθανόντες

Κ' ἐν μιᾷ τιμῇ και δόξῃ εἰτων εἰς τοῦ ἄλλου κειῖσθε.

**Τί ἐγράψαν οί ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι
ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους.**

Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους, παρὰ τὸν ὑποῖον οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ἔθαψαν τὸν ἥρωα Μιαούλην, οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι εἶχον χαραῖξει ἐπιγραφὴν, μὲ ἔννοιαν περίπου τὴν ἑξῆς·

«Ὁ τάφος σου ἔχει ἀνεγερθῆ εἰς καλὸν μέρος· διότι θὰ βλέπη και ὄσους εἰσέρχονται εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς και ὄσους φεύγουν ἐξ αὐτοῦ «νικημένοι».

Εἰς ἐκδήλωσιν δηλαδὴ τῆς πρὸς τὸν ἥρωα τῆς Σαλαμῖνος εὐγνωμοσύνης των, οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι ἐγράψαν ἐπὶ μαρμάρου τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ μείνουν πάντοτε ἀνίκητοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΒΙΟΥ

Ἡ διύλησις τῆς κυρίας Ἀννίκας.

Τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν περιεμένομεν τὸν πατέρα μας νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ τοῦ ταξιδίου του, ἐσηκώθην πολὺ ἔνωρίς τὴν πρωίαν, ἂν καὶ τὸ ἀτμόπλοιον προσήγγιζεν εἰς Πειραιᾶ ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα. Ἄλλ' ἐπλησίαζον τὰ Χριστούγεννα, καὶ ἐπρόκειτο νὰ μεταλάβωμεν. Ἐνῶ ἐνδυόμην, οἱ ὀφθαλμοί μου ἔπεσον ἐπὶ τοῦ ἡμεροδείκτου μου· ἦτο τόσον συνδεμένος μετὰ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ πατρὸς μου ὁ ἡμεροδείκτης ἐκεῖνος, ὥστε ἀκουσίως μου ὁ νοῦς μου ἔτρεξεν εἰς αὐτόν. Ὅταν μοὶ τὸν ἀνῆρτησεν ἐκεῖ μόνος του, ὑπεράνω τῆς μικρᾶς τραπέζης, ἦτις μοὶ ἐχρησίμειεν ὡς γραφεῖον, με εἶχεν ἐρωτήσῃ·

— Παρατήρησες τὴν ἐπικεφαλίδαν ;

Ἐκυψα, καὶ εἰς τὸ κενὸν μέρος αὐτῆς, τὸ προωρισμένον ὅπως δεχθῆ ἔργόχειρον, ἀνέγνωσα τὰ ἑξῆς·

Πῆ παρέβην ; τί δ' ἔρρηξα ; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθην ;

Τὰ εἶχε γράψῃ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὰ ἀγαπητά του « χρυσᾶ ἔπη » τοῦ Πυθαγόρου **.

— Κάθε ἑσπέραν, ὅταν θ' ἀλλάσσης τὴν ἡμερομηνίαν, μοὶ εἶπε, θά

* Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν « Ἀθηναϊκῶν Ἀνθυλλίων ».

** Ὁ Πυθαγόρας εἰς τὰ « χρυσᾶ ἔπη » λέγει· « Μῆτε νὰ δεχθῆς τὸν μαλθακὸν εὐπνον εἰς τὰ ὄμματά σου, πρὶν ἢ διέλθῃς ὅσα ἔπραξες κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας. Τί παρέβην ; Τί ἔπραξα ; Τί ἐξ ὧν ὄφειλον νὰ κάμω δὲν ἐξετέλεσα ! » (Νὰ ἐρωτᾷς σεαυτὴν).

πίπτουν ἰδῶ οἱ ὀφθαλμοί σου χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς· ἐπιθυμῶ νὰ σοῦ ἐντυπωθῇ βαθιὰ ὁ στίχος οὗτος, δι' αὐτὸ σοῦ τὸν ἔγραψα.

Εἰκοσιτρεῖς τοῦ μηνός, ἐσκέφθην, βλέπουσα τὰς γραμμὰς ἐκείνας, ἀκόμη ὀκτὼ ἡμέραι καὶ τελειώνει τὸ ἔτος!

Ἄλλ' ὁ μικρὸς μου ἀδελφὸς ὄρμησεν αἴφνης εἰς τὸ δωμάτιον.

Ἄννικα, Ἄννικα, μοῦ ἐφώναξε, σὲ ζητεῖ ἡ μαμά, πήγαινε.

Ἔσπευσα εἰς τὸ δωμάτιον τῆς μητρός μου, τὴν εὔρον ἀκόμη εἰς τὴν κλίνην τῆς.

Δὲν θὰ ἤμπορέσω νὰ ἔλθω μαζί σας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μοι εἶπε, διότι ὄλην τὴν νύκτα ὑπέφερα ἀπὸ τὴν δύσπνοιάν μου· πάρε τὸν ἀδελφόν σου ἀπὸ τὸ χέρι καὶ πήγαινε μὲ τὰς ἀδελφάς σου νὰ μεταλάβητε. Τώρα πλέον ὑμιοῖάζεις σωστὴν κυρίαν, παρετήρησε καμαρώνουσα τὸ νέον μου φῶρεμα, καὶ ἤμπορεῖς πολὺ καλὰ νὰ μὲ ἀναπληρώσης.

Ἐκκλησιαζόμεθα συνήθως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς τῶν Ἀσωμάτων, καὶ ὁ περίπατος ἕως ἐκεῖ ἦτο ὠραιότατος· δὲν ἦτο πλέον μοναστήριον ἢ περιοχὴ τῶν Ἀσωμάτων, ἀλλ' εἰς τὰ κελλία τῆς αὐτῆς ἔμεινον ἀκόμη ὀλίγοι καλόγηροι, καὶ αὐτοὶ μόνον καὶ ὀλίγιστοι ἄλλοι ἐκ τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ δύο τρεῖς χωρικοὶ ἦσαν εἰς τὸν ναόν. Ἄλλ' ὁ ὑπέργηρος ἱερεὺς ἔψαλλε τὴν ἀκολουθίαν βραδέως καὶ μὲ κατάνυξιν καὶ ἐπεκράτει γύρω μας τόσῃ ἡσυχία, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ μικρὸς ἀδελφός μου ἔδοξε, ὅτι εὐρισχόμεθα εἰς τόπον ἱερὸν καὶ ἱστατο πλησίον μας μὲ σέβας· ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ μεταλάβωμεν, προσήλθομεν συγκεκινημένοι. Καὶ οἱ μοναχοὶ μετέλαβον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ, ἐπειδὴ ἀνεγνώσαν κατόπιν τὰς εὐχὰς τῆς εὐχαριστίας, ἐμείναμεν καὶ ἠκούσαμεν καὶ αὐτάς. Πολλάκις ἄλλοτε τὰς εἶχον ἀναγνώσει μετὰ τὴν μετάληψιν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν μοὶ ἐφάνησαν τόσον ὠραῖαι.

Ὁ πατὴρ μου συνήθιζε νὰ μοὶ ἀναγινώσκη τεμάχια ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ μὲ τὸν τρόπον, τὸν ὅποιον εἶχε νὰ καθιστᾷ εὐχαρίστους καὶ καταληπτὰς καὶ τὰς δυσκολωτέρας ἐννοίας, προσεπάθει νὰ μὲ κάμῃ νὰ ἐμβαθύνω εἰς αὐτάς. Καὶ ἐκείνοι παρορμῶσι πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐκείνοι ὑψοῦσι τὸ φρόνημα ὑπεράνω τῶν μικρολογιῶν καὶ τῆς γήινης ματαιότητος· ἀλλ' ἐνῶ μαθαίνει ὁ ἄνθρωπος δι' αὐτῶν νὰ ἐξουσιάζῃ τὰ πάθη του καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν του εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του, ἀποκτᾷ συγχρόνως καὶ πεποίθησίν τινα ἀγέρωχον εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις. Πόσον ὅμως διαφορετικὸν εἶναι

τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως! Ἀποδίδει τὰ πάντα καὶ αὐτὰς τὰς ἰδίαις μας πρὸς βελτιώσιν μας ἐπιτυχίαι εἰς τὴν σύμπραξιν τῆς θείας χάριτος καὶ προσθέτει διὰ τοῦτο εἰς τὸν χαρακτῆρα κατὰ τι μετριόφρον, κατὰ τι, τὸ ὑποῖν καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἀγαπητότερον εἰς τοὺς ὁμοίους του, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶναι τέλειος. Πόσον μὲ ἐξέπληξεν ἡ δικηφορὰ αὕτη! Δὲν εἶχαν ποτὲ ἄλλοτε προσέξει εἰς αὐτήν! Παρηκολούθουν ὅσα ἤκουον λέξιν πρὸς λέξιν ἀντικρού μου εἰς τὸ ὑποτρέμον φῶς τῆς κινδύλους ἔβλεπον τὴν εἰκόνα τοῦ ἐσταυρωμένου, καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖνος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγγνίας μοὶ παρίστατο μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανόν του, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέγας καὶ ἀκατανίκητος! Μὲ εἶλκε πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ καλῶν τοὺς τεθλιμμένους καὶ τοὺς δυστυχεῖς ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡσυχίας, ἣτις ἐπεκράτει γύρω μου, ὑπὸ τοὺς σκοτεινοὺς θόλους τοῦ νουῦ, αἱ γλυκεῖαι αὐτοῦ ὑποσχέσεις μὲ συνεχίουν παρὰδύξως!

Ὅταν ἐξῆλθον τοῦ νουῦ, φαεινὸς ἤλιος ἐξωογόνει ἔξω τὴν φύσιν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος τῶν Ἀσωμάτων ὁ ἀθηναϊκὸς ὀρίζων ἡπλοῦτο μαγευτικὸς καὶ μακρὰν ἢ θάλασσαν τοῦ Φκλήρου ἐστίλθεν ἀκίνητος καὶ ἡσυχωτάτη.

— Τί ὠραῖον καιρὸν ἔχει ὁ πατήρ μας! παρητήρησεν ἡ Φύση.

— Ὅθι φθάσῃ ἐνωρίς, ἀνεφώνησεν ἡ Κούλα, ἕως εἰς τὰς ἐξ τὸ βράδῳ ἔχομεν ἀκόμη ἐννέα ὥρας!

— Ἡ χαρὰ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐπανεβλέπομεν τὸν πατέρα μας, ἀνεμιγνύετο εἰς ὕλας τὰς σκέψεις μας καὶ ἀπὸ τοῦδε ἀνυπόμονοι ἐσπεύδομεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ὅταν ἐφθάσαμεν, ἡ μήτηρ μας δὲν εἶχεν εἰσεῖτι ἐξέλθει ἀπὸ τὸ δωμάτιόν της. Ἐνῶ ἐτελειώνομεν τὸ πρόγευμα, ἡ ὑπηρετριά μ' ἐπλησίασεν ἐμπιστευτικῶς.

— Κυρία Ἀννίκα, μοὶ λέγει, ἦλθεν ὁ Θεὸς σας καὶ ἐπῆγεν ἐπάνω ἔσιν εἰς τὸ γραφεῖον. Μοὶ παρήγγειλε νὰ μὴ εἶπω εἰς κανένα, ὅτι εἶναι ἐκεῖ, μόνον σας θέλει πηγαίνετε σας περιμένει.

Τί νὰ μὲ θέλῃ, ἐσκεπτόμην, ἐνῶ ἀνέβαινον τὴν κλίμακα. Κανὲν δῶρον θὰ ἐτοιμάζῃ, διὰ νὰ προσφέρῃ ἔξαρκα εἰς τὸν πατέρα μου!

Εἰσέρχομαι περιχαρὴς εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ πατρὸς μου· ἐκεῖ τὰ πάντα εἶναι ἐν τάξει, τὰ πάντα περιμένουν τὸν κύριόν των· μοὶ φαίνεται ὡς νὰ τὰ βλέπω ὅλα ἀκόμη καθὼς ἦσαν τότε! Ὑπεράνω τοῦ καναπέ, αἱ πίπαι μὲ τὰ διάφορα καὶ ἰδιότροπα σχήματά των

κλίμακx, ήσθάνθηx, ότι οι πόδες μου ελύγιζον υπό τὸ βάρος των. Πόσον αποτόμως μεταβάλλεται ἐνίοτε ὁ βίος μας! Πρὸ ὀλίγου εἰσῆλθον εἰς τὸ σπουδαστήριον ἐκεῖνο ἀμέριμος ὡς παιδίον, καὶ ὅταν ἐξῆλθον, ἤμην γυνὴ πλέον, ὥριμος· πρὶν ἢ γνωρίσω τὸν βίον τῆς νεανίδος, μετέβην ἀποτόμως εἰς βίον πολυμέριμον καὶ δύσκαλον, εἰς βίον σκέψεως, συγκεντρώσεως ἐντὸς ἑαυτῆς καὶ ὀδύνης!

Κάτω ἤκούοντο τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῆς μητρὸς μου· ἐπιηκαιοῦρχετο τκατοποιοῦσα μόνη τῆς τὰ πάντα καὶ ὁ μικρὸς ἀδελφός μου ἔτρεχε κατόπιν τῆς φέρων εἰς αὐτὴν πότε τὸ ἓν, καὶ πότε τὸ ἄλλο· εἰς τὸ μαγειρεῖον ἢ γραφὰ μας ὑπηρετήριον εὐρίσκατο εἰς κίνησιν· ἐφρόντιζε καὶ αὐτὴ, ὅπως ἔχη ὁ ἀφέντης τῆς τὰ φαγητὰ τῆς ἀρεσκείας του εἰς τὸ δεῖπνον. Δὲν ἠδυνάμην νὰ μένω εἰς τὴν οἰκίαν, ἐπιγύμνην, ἔτρεξα εἰς τὸν κήπον, ἐκεῖ εὔρον τὰς ἀδελφάς μου ἐργαζομένας δραστηρίως· ὁ κηπουρός, ὅστις ἤρχετο ἐνίοτε καὶ τὸν ἐπεριποιεῖτο, ἐκλάδευε τὰ φυτὰ καὶ ἐκαθάριζε τοὺς δρόμους, αἱ δὲ ἀδελφαί μου ὑπὸ τὰς ὀδηγίας του ἀφῆρουν καὶ τὰς παραμικρὰς πέτρας καὶ τὰ περιττὰ χροτάρια· ἔφυγα μακρὰν, εἰς τὴν ἀντίθετον ἄκρον τοῦ κήπου, ἀλλ' ἡ Κούλα ἔτρεξε κατόπιν μου.

— Περνῆς ἀπὸ τὰς τριανταφυλλιάς καὶ δὲν μοῦ λέγεις εὐγε! μοὶ εἶπεν.

Εἶχε τὴν ἰδέαν νὰ δέσῃ εἰς τοὺς κλάδους των δύο ἢ τρία ἀπὸ τὰ τεχνικώτατα χάρτινα τριαντάφυλλα, τὰ ὅποια ἐμάνθηκε νὰ κάμνη.

— Ὁ κηπουρός ἔκκαμε τὸν στχυρόν του, ὅταν εἶδε τὰς τριανταφυλλιάς ἀνθισμένας, ἔλεγε πηδῶσα ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς· θὰ γελασθῆ καὶ ὁ πατέρας καὶ θὰ ἔλθῃ νὰ κόψῃ!

Ἔ, ὅ,τι αἰσθάνεται ὁ κατὰδικος ὁ δραπετεύσας, ὅστις τρέμει μὴ προδοθῆ, ὅ,τι αἰσθάνεται ὁ μολυσμένος ἀπὸ μεταδοτικὴν ἀσθένειαν, τὰ ἡσθάνομεν ἐγὼ! Βάρβαρον φοβερόν μ' ἐχώριζεν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου καὶ ἔφριττον καὶ ἰλιγγίωον ἀναμετροῦσα αὐτό. Κατὰ στιγμὰς μοὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἀπεξενούμην ἐντελῶς ἀπὸ ὅλα τὰ περικυκλοῦντά με ὅτι ἀπεξενούμην καὶ ἀπὸ τὰς ἀδελφάς μου αὐτάς! Δυνάμεις ὑπερτέρx ἐμοῦ μὲ ἀνῆρπαζε, μὲ ἔφερον ὑπεράνω τοῦ κόσμου τούτου πρὸς ὕψη ἀθεώρητα, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπκνέπιπτον πάλιν εἰς τὴν πραγματικότητα πλέον ἀνίσχυρος, πλέον ἀπκλιπισμένη!

Εὐτυχῶς ἦσαν ὅλοι τόσον ἀπκσχαλαμένοι, ὥστε κανεὶς δὲν ἐπρόσεξεν εἰς ἐμέ· εἰς τὸ γεῦμα μόνον ἡ μήτηρ μου παρετήρησεν, ὅτι δὲν ἔτρωγον.

— Καλέ, σὺ εἶσαι ἄρρωστη ! μοὶ εἶπε, δὲν βλέπεις τὰ νύχια σου πῶς εἶναι μελανά. Θὰ ἐκρύψεις τὸ πρῶι εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἔχεις τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ μὴν παίρνῃς ποτὲ μαζὶ σου ἐπανωφόρι.

Πραγματικῶς μὲ εἶχε καταλάβει ῥίγος, καὶ μὲ πολλὴν δυσκολίαν συνεικράτουν τὰ σικγόνια μου, διὰ νὰ μὴ συγκρούωνται!

— Πήγαινε ν' ἀνγκυθῆς, μοὶ εἶπε· πκρήγγειλα νὰ ἔλθῃ ἡ ἀμαζὶ νὰ μὰς πάρῃ ἐνωρίς, διὰ νὰ εἴμεθα κάτω εἰς τὸν Πειρικιῶ, πρὶν φθάσῃ τὸ ἀτμόπλοιον. Ἔως τότε θὰ εἶσαι καλὰ!

Εὐτυχῶς ἡ θεὸς μου ἔφθασεν ἐγκρίτως, ὅπως θέσῃ τέμα εἰς τὸ μακρύτερόν μου. Πρὸς τὴν ἐσπέραν, ὅταν ὅλοι ἤμεθα συνηθισμένοι εἰς τὸ δωμάτιον τῆς μητρός μου, ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον εἶχομεν στείλει εἰς Πειρικιῶ, ἐπκνήθη καὶ ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν θεῖαν μου· ἐνῶ δὲ αὕτη ἐξήρχετο, μὲ ἔκαμε νεύμα νὰ τὴν ἀκολουθῶ,

— Ἐφερχν τὰ πράγματα τοῦ μακκρίτου, μοὶ εἶπε· πκρήγγειλα νὰ τὰ βάλουν κάτω εἰς τὸ ἄχρηστον δωμάτιον τῆς αὐλῆς· ἡ μήτηρ σου δὲν πηγάινει ποτὲ ἐκεῖ σὺ ἤξεύρεις τί πράγματα εἶχε πάρει μαζὶ του ὁ μακκρίτης· πήγαινε νὰ τὰ πκρκαλέθῃς.

Ἐσπευσα εἰς τὸ ἀπόκεντρον δωμάτιον μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἤμην μόνῃ ἐκεῖ· πῶσον ἐπεθύμουν νὰ κλύσω ! Ἄλλ' εὔρον ἐκεῖ τὴν Φόσφν, ἐκράτει μάλιστα καὶ τὰ κλειδιὰ τοῦ κιβωτίου εἰς χεῖράς της.

— Ἀς ἴδωμεν τί ἔχει μέσθ τὸ κιβώτιον, μοὶ εἶπεν ἡ ἀδελφὴ μου· τὸ ἤνοιξε μὲ χεῖρα σταθεράν καὶ ἐν πρὸς ἐν ἐξητάσκαμεν τὰ περιεχόμενά του. Ἦσθονόμεθα καὶ αἱ δύο ἀγκυούριαι βλέπουσαι ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀντικείμενα, ὅσα δι' ἡμᾶς ἀπετέλουν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς ὑπάρξεως του. Πόσας ἀναμνήσεις μὰς ἔφερον ! Ἦτο ἐκεῖ τὸ σκουφάκι, τὸ ὁποῖον εἶχομεν πλέξει μὲ μετὰξικα καὶ μὲ χρυσάφι, διὰ νὰ τὸ φορῇ τὸ πρῶι, ὅταν κατέβκινεν εἰς τὸν κῆπον· ἐκεῖ αἱ παντοῦφλαι, τὸ δῶρον τῆς ἐορτῆς του. Ἦνοιζκαμεν τὸ χρυσοφυλάκιόν του, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔφερε πάντοτε μαζὶ του. Ἐντὸς αὐτοῦ εὔρομεν τὰς ἐπιστολάς μὰς· μίκα, ἡ τελευταίκα, ἦτο ἀκόμη ἀσφράγιστος· ὁ θάνατος τὸν εἶχε καταλάβει ἐν πλήρει ἀκμῇ καὶ ζωῇ, διότι ἡ ἀσθένειά του μόλις διήρκεσε τέσσαρχα ἡμέρας καὶ τίποτε ἐκεῖ δὲν

ἐμαρτύρει περὶ αὐτῆς. Ἄλλ' ὅταν ἐξητάσασμεν καὶ τὰ θυλάκια τοῦ κοιτωνίου του, εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν εὔρομεν τὰς φωτογραφίας μας· ἐνθυμούμαι κάλλιστα, ὅτι τὰς εὔρομεν εἰς τὸ ἐπάνω θυλάκιον, τὸ πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδίας! ὦ! εὔρομεν ἐπίσης εἰς αὐτὸ καὶ ἓν μικρὸν κουτίον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν φαρμακείου· ἀνέδιδεν ὁσμὴν βαρεῖαν μύσχου. . . ἦτο τὸ τολευταῖον ἱατρικόν, τὸ ὅποιον εἶχε πάρει! . . . Ἐρευνήσαμεν ἀκόμη καὶ εὔρομεν τὸ μικρὸν πρόχειρον σημειωματάριόν του· εἶχε τὴν εὐκελίαν ὁ πατήρ μου, ὅσάκις τὸν ἀπησχόλει πολὺ σκέψις τις, νὰ ἐκφράζη τὰς ιδέας του ἐμμέτρως· τὸ ἠνοίξαμεν εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε γράψει καὶ ἰδοὺ τί ἀνεγκώσαμεν

Ἄθεά πάθῃ, ἔλθετε,
 Πενία, θλίψις, νόσημα,
 Τὸ πνεῦμά μου ἀνθίσταται
 Ὑπὸ Θεοῦ φρουρούμενον.
 ὦ φύσις παντομήχανε,
 Τὸ ἄνθος χρωματίζουσα,
 Τὴν γῆν δεινῶς τινάσσουσα,
 Εἰς δειλῶν ζώων ἄγρευσι
 Τὸν λέοντα ἐγείρουσα,
 Θεοῦ τελεῖς τὸ βούλευμα
 Καὶ ἄνουν εἶσαι ὄργανον.
 Ἀλλὰ ἐγώ, καὶ ἂν ποτε
 Τὸ σῶμα διαλύεται,
 Ἐκτὸς τῆς ὕλης σῶζομαι
 Καὶ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος.
 Προθύμως εἰς τὸ κέλευσμα
 Ὑψοῦται πρὸς τὰ θαύματα
 Τοῦ ἀπεγράντου σύμπαντος
 Καὶ θεωρεῖ.

Ἐδῶ διεκόπτοντο ἀποτόμως οἱ στίχοι οὗτοι, ἀλλὰ δὲν ἦσαν γραμμένοι μὲ τὸν συνήθη σταθερὸν του καὶ ταχυγραφικὸν χαρακτήρα. ἐφάνετο, ὅτι εἶχαν γραφῆ μὲ χεῖρα τρέμουσαν καὶ ἐξησθενημένην! Αὐτὸ ἦτο τὸ μόνον, τὸ ὅποιον μᾶς ἐπληροφόρησεν, ὅτι μόνος μακρῶν

μας εἶχεν ὑποφέρει εἰς τὸν ζέοντα τόπον, εἶχεν αἰσθανθῆ ἀνάγκην παρηγορίας καὶ ἐζήτησεν αὐτήν, ὥπως συνήθιζε νὰ τὴν ζητῇ, ὡς ἂν εἶχε θλίψεις.

Ἐν τούτοις ὁ μικρὸς ἀδελφὸς μας μᾶς ἀνεζήτηε παντοῦ, καὶ τὰ μικρὰ κατορθῶνον νὰ εὐρίσκουν πάντοτε τὰς μεγαλειτέρας ἀδελφάστων, ὅταν τὰς χρειάζονται. Ἀνεκάλυψε τὸ καταφύγιόν μας, καὶ ὅταν εἶδεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ πράγματα ἠπλωμένα κάτω, τὰ ἀνεγνώρισε καὶ μᾶς ἠρώτησε περιχαρῆς· «ἦλθεν ὁ μπαμπᾶς;»

Τότε ἡ θέα τοῦ τριετοῦς ὄρανοῦ, ὁ ὅποτος θὰ ἐμεγάλωνε χωρὶς νὰ ἐνθυμῆται τὸν πατέρα του, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τί ἐστὶ πατρικὴ στοργή, παρκαπονευμένος, ἴσως, ἀπροστάτευτος μᾶς ἔφερε δάκρυα. Ἔως τότε οἱ ὀφθαλμοὶ μας ἦσαν κατὰξῆροι, καὶ δὲν εὐρίσκομεν οὔτε λέξεις νὰ παρηγορήσωμεν ἢ μίαν τὴν ἄλλην.

Τὰ δάκρυα ὅμως εἶναι μεταδοτικά, καὶ ὁ μικρὸς χωρὶς νὰ ἐννοῇ, δικτὶ κλαίωμεν, ἤρχισε καὶ αὐτὸς νὰ κλαίῃ.

Ἐπάνω ἡ ἀνησυχία τῆς μητρός μας ἦτο ἀπερίγραπτος· ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εἶχε φέρει τὸ κιβώτιον ἐκεῖνο, εἶχε φέρει ἐπίσης καὶ ἐπιστολὴν πρὸς αὐτήν. Φίλος μας οἰογενειακὸς τὴν ἐπληροφύρει δι' αὐτῆς, ὅτι ὁ πατήρ μου προσεδλήθη αἰφνης ἀπὸ ὄξειαν περιπνευμονίαν καὶ ὅτι ἡ κατάστασις του ἐνέπνεε μεγίστην ἀνησυχίαν εἰς τοὺς ἰατροὺς· ὑπέσχετο δέ, ὅτι διὰ τηλεγραφήματος ἠθελε τὴν πληροφορήσει περὶ τῆς περαιτέρω πορείας τῆς ἀσθενείας. Ὅλην τὴν νύκτα ἐκεῖνην περιέμενε τὸ τηλεγράφημα καὶ συχνὰ μᾶς συνήθριζε πρὸ τοῦ εἰκονοστασίου.

— Παρκαλεῖτε τὸν Θεόν, μᾶς ἔλεγε, νὰ γιγτρεύσῃ τὸν πατέρα σας· εἶθε ἀθῶν καὶ θὰ σὰς ἀκούσῃ.

Ἐβλεπον ἐντὸς τοῦ εἰκονοστασίου τὰ στέφανα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός μου δεμένα καὶ τὰ δύο μαζί με τὴν λευκὴν των ταινίαν καὶ με ἔπνιγον οἱ λυγμοὶ, ἀλλ' ἡ Φύση ἤρμος καὶ σοβαρὰ με συνεκράτει. Πόσον ἰσχυρότερον ἀντέχει τις εἰς τὴν θλίψιν, ὅταν τὴν συμμερίζεται με ἄλλον!

Τὸ περιεχόμενον τοῦ τηλεγραφήματος τὸ ἔμαθεν ἡ μήτηρ μας τὴν ἐπαύριον ἂν καὶ εἶχομεν λάβει ὅλας τὰς προφυλάξεις, ὥπως καταστήσωμεν τὸ κτύπημα ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἀπότομον,

ή φροβερά εἶδησις τὴν ἐκλόνισεν ἀμέσως, ἡσθένησεν ἐπικινδύνως καὶ δὲν ἔμελλέ ποτε νὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ τὴν ἀσθενεϊάν της ἐκείνην.

Μετὰ ἄκτῳ ἡμέρας, τὴν παρκαμονὴν τοῦ νέου ἔτους, ἦτο ἀκόμη βικρέως ἀσθενής· τὴν ἐσπέραν, ὅταν ἤλθῃεν ἡ ὄρα τοῦ δείπνου, ἐπιπτεν ἔξω ῥαχθαίκα βρογχή, ὁ ἀνεμος ἐσύριζε καὶ ἔσαιε βικίως τὰ δένδρα· εἰς τὴν αὐλὴν ὁ πιστός μας Τοῦρκος, ἂν καὶ δὲν ἦτο δεμένος μετὰ τὴν ἄλυσίν του, ἔκλαιε θλιβερώς καὶ ἡμεῖς μόνα τὰ τέσσαρα ὄρφανὰ ἐκαθίσκαμεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἐδειπνήσαμεν».

Ἐδῶ ἡ κυρία Ἀννίκα ἐσιώπησε καὶ ἡ εὐκίσθητος κόρη τοῦ οἰκοδεσπότη ἐκυψε καὶ τὴν εὐχαρίστησε σιωπηλῶς διὰ τὴν διήγησίν της μετὰ ἐν θλίψιμον τῆς χειρός.

— Ἐτελείωσεν ἡ ἱστορία σου, κυρία Ἀννίκα; τὴν ἠρώτησεν ἡ οἰκοδεσποινίκα, πόσον λυποῦμαι· διότι ἔγινα αἰτίαι νὰ ἐνθυμηθῆς λυπηρὰ παρελθόντα.

— Τὰ παιδικὰ μου χρόνια, ἀπῆντησεν ἡ πενθηφοροῦσα κυρία, μοὶ ἔμειναν τόσον ἀγαπητὰ, ὥστε μολονότι αἱ ἀναμνήσεις των εἶναι ἀναμειγμέναι μετὰ θλίψιν, μοὶ προξενοῦν πάντοτε εὐχαρίστησιν γλυκεῖαν.

— Ἄλλ' ἠξέυρεις, ὅτι εἶναι περίεργος ἡ ἱστορία σου, κυρία Ἀννίκα! ἐξηκολούθησε· σὲ εὐχαριστῶ πολὺ, διότι μοὶ τὴν διηγήθης.

— Καὶ τὴν διηγήθην, ὅπως μοῦ τὴν ἐξήγησες, ἀπαράλληλα, καθὼς μοὶ συνέβη.*

* Ἐκ τῶν «Ἀθηναϊκῶν Ἀνθυλλίων»

ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

(Ν κηφόρου *εοτόχη)

Μεγάλη ἀληθῶς καὶ πολλὰ ὠφέλιμος τῆς ταπεινοφροσύνης ἡ ἀρετή! Ἐὰν μὲν στοχασθῆς πόσην ὠφέλειαν ἔχει ὁ ταπεινὸς εἰς τοῦτον τὸν πρόσκαιρον κόσμον, θαυμάζεις καὶ ἀπορεῖς ὁ ὑπερήφανος ζητεῖ ἔπαινον καὶ πρωτεῖα, θέλει τιμὰς καὶ προσκυνήματα, περὶ κτηρεῖ τὰ δεξιά καὶ ἀριστερά καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας, ζυγαστατεῖ πάντα λόγον καὶ ἐξετάζει τὴν ἀξίαν παντὸς προσώπου. Ὅθεν, ὅπου οὐχ εὐρίσκει τὰ ὑπὸ τῆς ὑπερηφανίας αὐτοῦ ζητούμενα, καὶ τὰ κολλυεύονται τὴν ὑπερήφανον αὐτοῦ γνώμην, δυσχερεστεῖται καὶ ἀγκυλιεῖται, παλλάκις δὲ καὶ περιφρονῶν καὶ ὑβρίζων φεύγει ἐκεῖθεν.

Πόσοι κολλυεῖται, πόσοι δεήσεις, πόσοι προσκυνήματα ἀνγκυλιῶν εἰσιν, ἵνα μὴ κῶς τις εὐεργεσίας αὐτοῦ ἀπολαύσῃ; Ἐὰν δὲ αὐτὸς χρειῶν ἔχη εὐεργεσίας, ἐπειδὴ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτοῦ οὐ καταδέχεται ὑποκλίνεσθαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ προσκυνῆσαι τὸν δυνάμενον εὐεργετήσαι αὐτόν, διὰ τοῦτο μένει ἐττερημένος τῆς εὐεργεσίας. Διὰ ταῦτα οὖν ὁ ὑπερήφανος γίνεται δυσάρεστος, δυσπρόσιτος, μισητός, φευκτός καὶ ἄχρηστος. Ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ οὐδὲ τιμὰς ζητεῖ οὐδὲ προσκυνήσεις οὐδὲ ἔπαινον οὐδὲ πρωτεῖα θέλει, οὐδὲ τόπους περὶ κτηρεῖ οὐδὲ λόγια οὐδὲ πρῶτα, ἀνγκυλιεῖται εἰς πάντα τόπον, ἀρέσκειται εἰς πᾶσαν συναναστάσασθαι καὶ ὑποφέρει ἀνδρείως καὶ τὰ μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ ἀξίαν, γίνεται χρήσιμος χωρὶς κολλυεῖται καὶ ἐπαιῶν, εὐεργετεῖ ὅσον δυνατὸν χωρὶς πολλῶν δεήσεων καὶ προσκυνημάτων. Ὅθεν δὲ αὐτὸς χρειῶν ἔχη τινὸς πράγματός, εὐκολα τούτου ἀπολαύσκει· ἐπειδὴ εὐκολὰ διὰ τὴν ταπεινώσιν τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸν καθέναν περὶ κλητεῖ... Ὅθεν πάντοτε καὶ ἡσυχῆς ἐστὶ καὶ πρὸς καὶ εὐπρόσιτος καὶ φίλος, καὶ ὑπὸ πάντων ἀγαπώμενος. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ὑπερήφανοι μισοῦσι μὲν τοὺς ὑπερηφάνους, ἀγα-

πῶσι δὲ τοὺς ταπεινόφρονες. Ἐκ τούτου ὁ ταπεινὸς εὐκολὰ ἀπολαμβάνει τὰς περιποιήσεις καὶ χάριτας καὶ εὐεργεσίας τῶν ἀνθρώπων.

Ἐὰν δὲ συλλογισθῆς τὴν ψυχικὴν τοῦ ταπεινοῦ ὠφέλειαν, εὐρίσκεις εἰς αὐτὸν τόσα χάρισματα καὶ τόσα θεῖα δῶρα, ὥστε ἐκστατικὸς μένει ὁ νοῦς σου. Ὁ θυμὸς ἐστὶν υἱὸς τῆς υπερηφάνειας, αὐτὸς σε κυριεύει, ἢ διότι νομίζεις, ὅτι κατεφρονήθης, ἢ διότι στοχάζεσαι, ὅτι οὐχ ὑπερηθής καθὼς σοι πρέπει. Διὰ τοῦτο οἱ ὑπερήφανοὶ εἰσι θυμῶδεις καὶ ὀργίλοι, ταπεινὸς δὲ ἄνθρωπος οὐδέποτε ἐφάνη δουλὸς τοῦ θυμοῦ ἢ τῆς ὀργῆς ὑπερέτης. Ὅστις ἐστὶ ταπεινός, ἐκεῖνός ἐστι καὶ πρῶτος τῇ καρδίᾳ. Ἔχει λοιπὸν ὁ ταπεινὸς τοὺς δύο χαρακτῆρας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡγουν τὴν ποχότητα καὶ τὴν ταπεινώσιν. «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ». Μακάριος λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐκτέθηκα τὸν ἀτίμητον τῆς ταπεινοφροσύνης θησαυρόν. Αὐτὸς μὲν ἐστὶν εἰκὼν ζωῶν καὶ ὁμοιωμα ἔμφυγον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμεῖς δὲ, ἐκτενίζοντες εἰς αὐτόν, βλέπομεν ἐν αὐτῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν τοὺς ἀγίους χαρακτῆρας, κερδαίνει δὲ ὁ ταπεινὸς κέρδος πολὺ καὶ μέγα, τὴν ἀνάγκυσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσατε ἀνάγκυσιν τῆς ψυχῆς ὑμῶν». Ὅποιαν δὲ ἀνάγκυσιν νοήσης, εἴτε τὴν πρόσκαιρον καὶ φθαρτὴν εἴτε τὴν αἰώνιον καὶ ἀφθαρτον, ὀρθὴν ἐστὶ τὸ νόημά σου. Διότι ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος καὶ τῶν δύο ἀπολαμβάνει ἀναπαύσεων. Τοῦ ὑπερηφάνου ἡ καρδία εἰς τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν οὐδέποτε ἔχει ἀνάγκυσιν, ἐπειδὴ οὐδέποτε δύναται νὰ ἀπολύσῃ ὅσα ἡ ὑπερηφάνία αὐτοῦ φαντάζεται. Τοῦ ταπεινοῦ ἡ καρδία εἰς ταύτην τὴν ζωὴν ἔχει πᾶσαν ἡσυχίαν καὶ ἄνεσιν, ἐπειδὴ πολλὰ εὐκολὰ εὐρίσκει, ὅσα ἡ ταπεινώσις αὐτοῦ ζητεῖ. Ὁ ὑπερήφανος εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν οὐκ ἔχει ἄνεσιν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς αὐτῷ ἀντιτάσσεται. Ὁ ταπεινὸς ἐκεῖ εὐρίσκει τὴν τελείαν ἄνεσιν καὶ σωτηρίαν, ἐπειδὴ ἔχει τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν. «Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν».

Η ΝΕΑΝΙΣ

(Ἐκ τῶν «Θρησκευτικῶν
μελετῶν» Δ. Μάυ-
ροκοροῦτου).

Κείμενον

»Ἐστω (αὐτῶν) οὐχ ὁ ἐξω-
θεν ἐμπλοκῆς τριχῶν καὶ πε-
ριθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως
ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυ-
πτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος,
ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος
καὶ ἠουχίου πνεύματος, ὃ
ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυ-
λυτελής».

Α'. Ἐπιστολὴ Πέτρου-
κεφάλαιον τρίτον

Ἐομνηεία

Στολισμὸς τῶν γυναικῶν ἄς
μὴ εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς ὁ προσε-
χόμενος ἐκ τοῦ πλέγματος τῆς
κόμης ἢ ἐκ τῆς ἐπιδείξεως τῶν
ἐνδυμάτων, ἀλλ' ὁ ἐσωτερικὸς,
ὁ κρυπτὸς αἱ γυναῖκες ἄς εἶναι
ἐστολισμέναι μὲ τὴν ἀφθαρσίαν
πράου καὶ ἠσύχου πνεύματος·
τοῦτο εἶναι ἐνώπιον Θεοῦ πολυ-
λυτελής.

Ὁ προορισμὸς τῆς γυναικὸς ἐστὶ νὰ διακρίῃ πανταχοῦ ἐν τῷ κύ-
κλῳ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς τὴν χάριν, τὴν ἀξίαν, τὴν καθαρότητα,
τὸ πνεῦμα τῆς ὁμοιοῦς καὶ τῆς εἰρήνης τὴν πραμυθίαν. . . . Πῶς
δύναται ἡ κόρη ἀρκουμένη τῇ ἀτελεῖ γνώσει τῶν ἀπλουστάτων οἰ-
κικῶν ἔργων νὰ διακρίῃ πάσας τὰς λοιπὰς ὥρας ἐν τῇ ἀργίᾳ, εἰς
δικασκεδάσεις, εἰς φλυαρίας, εἰς ἀνωφελεῖς ἢ καὶ βλαβερὰς ἀναγνώ-
σεις, εἰς μακτιοσπουδίας τοῦ καλλωπισμοῦ καὶ τῆς ὑπερμέτρου φιλα-
ρασκείας! . . . Στολίσον σεαυτήν, ὦ νεανί, κόσμῳ, ὅντινα οἱ χρόνοι
δὲν μακρίνουσι καὶ ἡ περὶ τοὺς τρόπους καὶ τὸν ἱματισμὸν καινοτομία
δὲν μεταβάλλει, ἀλλ' ὅστις καὶ γηράσασάν σε καθιστᾷ ἔτι ὠραιο-
τέρην καὶ τιμιωτέραν.

Αὐτὸς δὲ ὁ κόσμος, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, τὸ ὑπὸ τῆς τρυφερᾶς
καρδίας σου εὐχερῶς νοούμενον, δὲν εἶναι «ὁ ἐξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν,
καὶ περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος» ἀλλ' ὁ κρυπτὸς

τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρατῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πολυτελέες». (Α'. Ἐπιστολὴ Πέτρου Γ', 3—4). Τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ἔστω εἰς σέ, θύγατερ, ἀγαπητότερον τῆς τοῦ σώματος ὀρμιότητος. Ἡ εὐμάρφια τοῦ προσώπου, ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος χάρις διεγείρει ἐφημέρως μόνον τὴν τέρψιν.

Γυμνάζε ἀπὸ τοῦδε σεκυτὴν, χρηστὴ κίρη, εἰς τὸ ἡδύτερον καὶ εὐεργετικώτερον τῶν καθηκόντων σου εἰς τὰς σχέσεις, ἐν αἷς νῦν δικτελεῖς ὡς θυγάτηρ, ὡς ἀδελφὴ, ὡς συγγενής. Διὰ μετριοφρονος καὶ πραεῖας μεσιτεῖας προλάμβανε τὰς ἐριδας, ἐπικνώφερε τὴν φιλίαν καὶ τὴν εἰρήνην, καὶ ἴρθωνε νὰ ἐπικρατῇ ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενεῖας σου ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγάπη, ἡ πραότης. Δίδε σὺ αὐτὴ τὸ παράδειγμα ἔλκυσσον τὰς ψυχὰς πάντων τῶν περικυκλούντων σε διὰ τῆς καθαρῆς ἀγάπης σου καὶ διὰ τῆς ἀγαθότητός σου. Οἱ γλυκεῖς λόγοι σου θέλουν ὀδηγεῖ πάντας τοὺς ἀκούοντάς σε πρὸς τὸ καλόν· θέλεις δὲ καταστῆθαι ὁ φυλακτῆριος ἄγγελος τῆς οἰκικῆς εὐδαιμονίας.

Μάνθανε ν' ἀνέχησαι μεθ' ὑπομονῆς καὶ πραότητος ὅσα οὐδαμῶς ἰσχύεις νὰ μεταβάλῃς. Κλιετὲ τὰ ὄμματά σου εἰς τὰς ἀδυναμίας τῶν γονέων σου· προσφέρου μετὰ πραότητος πρὸς τοὺς σφάλλοντας ἀδελφούς σου, μόνον δὲ πρὸς σεκυτὴν ἔσο αὐστηρά.

Πρὸ πάντων φυλάττου μὴ φανῆς ποτε ἔχουσα δυσθυμίαν ἢ δυστροπίαν χαρακτηῖρος Ἀπ' ἐνκνήτις ἔσο καὶ δείκνυε σεκυτὴν πάντοτε ἔσου φεικροῦ καὶ φιλικοῦ φρονήματος. Προσπάθει νὰ γίνῃς κυρία τῶν αἰσθημάτων σου, νὰ κρατῆς καὶ νὰ μετριάζῃς τὰ πάθη σου. Οὐδαμῶς οἱ ἄνθρωποι συγχωροῦν εἰς τὰς καλῶς ἀνετετραχμῆνας γυναικῆς τὴν ἐκρηξίν ἀγρίων ἢ ἀπρεπῶν αἰσθημάτων, τὰς ἀνοικεῖους ἐκφράσεις, τὸ ἄνισον καὶ εὐμετάβολον τῶν φρονημάτων καὶ τῶν δικθέσεων.

Ἀγάπη τὴν ἐργασίαν. Ἡ φιλοπονία σου ἔσται λαμπρὸν παράδειγμα εἰς ὅλους τοὺς περὶ σέ. Ὁ ἀργὸς θέλει ἐρυθριᾷ ὑπὸ αἰσχύνῃς ἐνώπιόν σου, ὁ δὲ εὐγενῶν αἰσθημάτων θέλει τιμῆσει μᾶλλον τὴν χεῖρα, τὴν ἐνασχολουμένην νὰ καταστήσῃ διὰ τῆς τάξεως καὶ τῆς καθαρότητος τὴν οἰκίαν νὰν εἰρηρικῆς εὐδαιμονίας ἢ τὴν χεῖρα τὴν ἐπιτηδείαν μόνον εἰς τὴν τέχνην τοῦ κλλωπίζεσθαι.

Μάνθανε νὰ εἶσαι οἰκονόμος. Ἡ οἰκονομικὴ εἶναι ἀναγκαστικὴ καὶ ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀφθονίας, οὐχὶ πρὸς ἐπισώρευσιν ἀνωφελῶν χρημάτων—
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

των, ἀλλ' ἵνα δημιουργήσῃς νέα μέσα, δι' ὧν δύναται ν' ἀγαθοποιῆς ἀδυνατούς καὶ πενομένης οἰκογενείας. Διὰ τῆς ἐργασίας ὁ ἀνὴρ ἀποικτᾶ περιουσίαν· διὰ τῆς οἰκονομίας ἡ γυνὴ συνάγει θησαυρούς. Φιλάνθρωπος δὲ καὶ εὐεργέτης τῶν πτωχῶν γυνὴ καθίσταται πολύτιμος μακροχρότης τῆς πολιτείας, ἀντικείμενον τοῦ σεβασμοῦ τῶν εὐγενῶν καὶ εὐκισθῆτων καρδιῶν.

Τελευταῖον, ὦ χριστιανή, ὦ τέκνον τοῦ Θεοῦ, ἀρχίζε πᾶν ἡμερήσιον ἔργον, καὶ ἐξαικολούθει καὶ περᾶτῳ αὐτὸ μετ' εὐσεβῶν αἰσθημάτων. Γυνὴ ἄνευ θρησκείας εἶναι δικαίως τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνδομύχου ἀποστροφῆς παντὸς μὴ χυδαίου.

Γίνου περᾶδειγμα εἰς τὰς συντρόφους καὶ εἰς τὰς φίλας σου ἐν τῇ θρησκείᾳ κατὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ πλήρη εὐλαθείας ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων. Ἀλλὰ πρᾶττε καὶ τοῦτο, ὡς πᾶσαν ἄλλην ἀρετῆς πρᾶξιν, ἄνευ προσποιήσεως, ἄνευ κηττανγκασμοῦ, χωρὶς ἐπιδείξεως ἢ ἐπιθυμίας τοῦ λάμπειν. Μόνον τὸ φύσει ὄν ὠραῖον καὶ μηδὲν ὄλως ζητοῦν νὰ φαίνεται τοιοῦτον ἀληθῶς καὶ δικαίως ἀρέσκει.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΑΤΡΙΣ

Σελ.

1. Ἡ βασιλόπαις Ἰφιγένεια.....	5
2. Ὁ Σωκράτης ὑπαινύων εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος.....	16
3. Τί εἶναι ἡ πατρίς.....	18
4. Συμφορὰ τῶν Χίων κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα
(Ἐκ τοῦ διηγήματος «Λουκῆς Λάρκας» Δημ. Βικέλα).	20
5. Πῶς δύνανται αἱ μαθήτρια νὰ γίνουσι ὠφελίμοι εἰς τὴν
πατρίδα τῶν.....	25
6. Οἱ νεκροὶ τοῦ Φαλλήρου. Ποίημα Ἀχιλλέως Παράσχου.....	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ μητήρ

7. Ἡ μήτηρ.....	29
8. Υἱὸς ἀφωσιωμένος εἰς τὴν μητέρα του.....	31
9. Μία μητέρα Ποίημα Ἰωάν. Πολέμη.....	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ

10. Ἡ προτροπὴ τῆς βελόνης.....	39
11. Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος.....
(Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Ἀρίσταρχος).....	42
12. Ὁ Φωκίων καὶ ἡ σύζυγός του.....	42
13. Βασιλόπαις σφρόνουςα τὴν εἰρήκην τῆς.....	42
14. Ἡ σώφρων γυνὴ κατὰ τὸν Σολωμῶντα.....	47
15. Ἠγεμόνις φίλεργος καὶ ἐλεήμων.....	48
16. Τὸ κάτοπτρον τοῦ Λιθιγαστώνος. — Τὸ κάτοπτρον τοῦ
Σωκράτους.....	
— Πῶς διόρθωνε τὰ ἐλαττώματά του ὁ Φραγκλῆνος.	
— Πῶς δύνανται νὰ διορθῶνῃ ταῦτα ἐκάστη κόρη... ..	49
17. Ἡ ἐνάρετος Χειλωνίς.....	52
18. Αἱ μεταμορφώσεις (ἡ ἐνάρετος θυγάτηρ) ποίημα Βι-
ζυηνοῦ.....	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

19. Ἡ ἀνθοδέσμη, διήγημα. — Ἄνθη ὠφέλιμα καὶ ἀνθη δηλητηριώδη. — Δηλητηριώδη καὶ ὠφέλιμα ζῶα. — Περιγραφή τῆς ἐχίδνης καὶ τοῦ ἀκκνυθοχείρου.	Σελ. 56
20. Πῶς ἀπέκτα τὰς γνώσεις τῆς ἡμικρᾶ Πηνελόπεια. — Μέρος πρῶτον (Φυσικὴ πειραματικὴ) Καπνός, ἀτμός, βροχή, νέφος, οὐρανόθεν τόξον. — Ἡ Κατταγίς, (ποίημα Βιζυηνῶ).	68
21. Μέρος δεύτερον (Περιγραφαὶ Χωρῶν) Φυσικὴ Γεωγραφία — Βόρειον σέλας. — Πολικαὶ χῶροι. — Ἐσκιμῶται. — Ζῶα τῶν πολικῶν χωρῶν. — Οἱ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης θυσιαζόμενοι. — Ὁφελιμότης τῶν φυσικῶν μαθημάτων εἰς τὰς μαθητήρας.	73
22. Αἶνος εἰς τὸν Θεόν. Πόημα Πανηγ. Σούτσου.	83
23. Μία ὥρα καὶ στιγμὴ τῆς ζωῆς τῶν ἐντόμων.	78
24. Τὸ κυκλῶν σπήλαιον.	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

25. Ἀνθούσα ἡ μήτηρ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. (Ἐπίδρασις Ἑλληνίδος μητρὸς ἐπὶ τῆς μορφώσεως ἐξόχου τέκνου).	
26. Θάνατος Ἑλληνος αὐτοκράτορος. Ἡ τελευταία ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ (Σπυρίδωνος Ζαμπελίου).	101
27. Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος. Πόημα Βιζυηνῶ.	106
28. Φιλοθέη Βενιζέλου (πίστις, ἔργα καὶ παιδεύει).	109
29. Πρώτη τοῦ ἔτους (Προτροπὴ εἰς ἐλεημοσύνην). — Πόημα Ἀχιλλέως Παράσχου.	116
30. Ἡ Ἀθηναία κόρη Βασιλικὴ καὶ ὁ φόρος τοῦ παιδομαζώματος (Ἀγάπη πρὸς τὴν γενέθλιον χώραν).	117
31. «Ἐγὼ διαδέξω γαλλικά». (Ἡ κόρη ἡ ματρία ἡ περιφρονοῦσα τὰ πάτρια). Πόημα Κρυσταλλίης Χρυσοβέργης.	122
32. Ἡ Σπετσιώτις Βουβουλίνα.	123
33. Τὰ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ναυπλίου (ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως Σπ. Τρικοῦπη).	130
34. Ὁ κατὰ τοῦ Δράμκη ἀγὼν καὶ ἡ Βουβουλίνα ὡς ὀπληρχηγός. (Ἐκ τῆς Τουρκομαχῶν Ἑλλάδος Ἀλ. Σούτσου).	134
35. Ὁ θάνατος τοῦ Παπαφλέσα.	137

36. Τὸ Φίλημα. Ὁ Ἰμβραήμ θαυμάζων τὸν Παπαφλέσαν ἀσπάζεται τὸν νεκρὸν του.....	Σελ. 138
37. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς μας εἰς τὸν Μισοῦλην ἀποθανόντα Παναγι. Σούτσου.....	140
38. Τί ἐγράψαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους.....	141

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΒΙΟΥ

39. Ἡ διήγησις τῆς κυρίας Ἀννίκας (Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν α' Ἀθηναϊκῶν Ἀνθολλίων).....	143
40. Περὶ ταπεινοφροσύνης (Νικηφόρου Θεοτόκη).....	»
41. Ἡ νεανίς ἐκ τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν Δημητρίου Μαυροκαρδάτου).....	»

0020561427

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Ἀθηναϊκὰ Ἀνθόλογια (διὰ μακρῶν ἐπαινεθὲν ὑπὸ Ἐμμ. Ροΐδου)	Δρ. 2.50
Ἐἴκοσι Διηγήματα χάριν τῶν παιδίων	Λεπ. 60
Παραμύθια τῶν Ἑλληνοπαίδων Α' (ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἐλαίας). Μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του βιβλίον μετὰ καλλι- τεχνικῶν εἰκόνων χρωματιστῶν, ἡσμάτων καὶ μουσικῆς. Πολύτιμον οἰκογενειακὸν ἐγκόλπιον καὶ ὀδηγὸς εἰς τὰς μητέρας καὶ τοὺς παιδαγωγούς. Εἰς τόμος κομψῶς δεδε- μένος	Δρ. 5.50

Ἀριθ. $\frac{\text{Πρωτ. 7361}}{\text{Διακτ. 7882}}$

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου 1906

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὴν κ. Ἀρσινόην Παπαδοπούλου.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον ΒΤΓ' τῆς 12 Ἰουλίου 1895, τὸ
σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προκη-
ρῦξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους ἐκπαι-
δεύσεως καὶ τὴν ἐκθεσίαν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν ὅτι
ἐγκρίνομεν τὸ ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθὲν Ἀναγνω-
σματάριον Ε' τάξεως ὅπως εἰσαχθῆ ἑπὶ πενταετιᾶν ἀρχομένην
ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1906—1907 ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς
μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐν γένει.

Καλεῖσθε δ' ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου νόμου κλπ.
ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμενας παρα-
τηρήσεις.

Ὁ Ὑπουργός

Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σ. Μ. Παρίσιος

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 11,906 ἐγκυκλίου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παι-
δείας ὀρίζεται ἡ τιμὴ τοῦ παρόντος εἰς λεπτὰ 70.